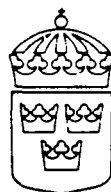

Riksdagens protokoll

1989/90:139

Protokoll
1989/90:139

Tisdagen den 12 juni

Kl. 9.00–23.58

---

1 § Val av en riksdagens ombudsman (justitieombudsman)

Anf. 1 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Kammaren har vid plenum den 8 juni 1990 bifallit en från justitieombudsmannen Anders Wigelius ingiven ansökan om entledigande från uppdraget som justitieombudsman.

JO-delegationen har berett frågan om val av en ny justitieombudsman. Samråd har därvid ägt rum med de av partigrupperna utsedda ledamöterna i talmanskonferensen.

JO-delegationen föreslår enhälligt att riksdagen för tiden från den 15 september 1990 till dess nytt val har genomförts under fjärde året därefter till justitieombudsman väljer lagmannen Jan Pennlöv.

Kammaren biföll JO-delegationens förslag och utsåg därmed – för tiden från den 15 september 1990 till dess nytt val genomförts under fjärde året därefter – till

justitieombudsman
lagman Jan Pennlöv

2 § Avsägelse

Talmanen meddelade
*dels att Jan-Erik Wikström (fp) avsagt sig uppdraget som ledamot i kultur-
utskottet,*
*dels att Lars Leijonborg (fp) avsagt sig uppdraget som suppleant i finans-
utskottet.*

Kammaren biföll dessa framställningar.

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 6 juni.

4 § Partiledardebatt med anledning av skattepolitiken och den ekonomiska politiken

Anf. 2 CARI. BILDT (m):

Herr talman! Det finns anledning att, så här när vi skall summera ett år och se fram emot sommaren, känna en stigande oro för vart vårt Sverige är på väg och för regeringens och den politiska majoritetens förmåga att klara de problem och de utmaningar som Sverige står inför på 1990-talet.

För bara några månader sedan var det de ekonomiska problemen som stod i fokus för debatten. Här i kammaren avlöste den ena partiledardebatten den andra. Regeringen talade om en "kritisk punkt" och lade fram det ena förslaget märkligare än det andra.

I denna tid av europeisk avreglering och frigörelse lade man t.o.m. fram förslag om en statlig reglering under två år av alla priser och alla löner i Sverige. En politik som hade förkastats i öststaterna skulle nu plötsligt prövas i Sverige. Tydligare än så kunde inte socialdemokratins politiska och ekonomiska kris beskrivas.

Nu blev det inte så. Regeringen vände som bekant, och i stället blev det en uppgörelse med folket, som innebär att momsen skall höjas den 1 juli och att ett antal förkastade vallöften från 1988 nu skjuts på framtiden eller läggs i byrålådan för evigt.

Jag tillhör inte dem som tror att man löser några problem i svensk ekonomi genom att höja momsen. Ifall höjd moms vore receptet mot en dålig ekonomi skulle Sverige ha världens bästa ekonomi, eftersom vi nu har skaffat oss världens högsta moms. Och så är det som bekant inte. Tvärtom. På de flesta punkter går det ju en bra bit sämre för Sverige än för andra länder.

När vi talar om den ekonomiska utvecklingen är det att märka att så gott som alla siffror för framtiden nu ser sämre ut än vad de gjorde för ett år sedan eller i början av detta år.

Tillväxten har nästan helt och hållet stannat upp. Vi ligger i botten internationellt när det gäller tillväxt. Tillväxten är viktig därför att vi utan tillväxt inte klarar av allt det vi talar så vackert om: att investera i en bättre miljö, att betala 1990-talets utlovade pensioner eller att tillfredsställa alla de andra standardkrav som staplas ovanpå varandra i vårt samhälle.

Priserna ökar nu snabbare än i de flesta andra länder. Det har till stor del att göra med skatteuppgörelsen, där man har lagt den ena skatteökningen ovanpå den andra. Under 1990 får Sverige en tvåsiffrig inflation, och det är en situation som världen i övrigt tack och lov har lämnat.

Underskotten mot omvärlden ökar därför också snabbt. Detta kan räknas på litet olika sätt, men hur man än räknar så går utvecklingen åt fel håll, åt fel håll med stor hastighet. Vi vet att detta på sikt föder spekulationer om trovärdigheten i den svenska valutapolitiken med allt vad detta innebär. Detta måste förhindras.

Vi ser hur investeringarna flyr Sverige. Höga skatter, höga räntor, ingen energipolitik, knappast någon långsiktig Europapolitik – detta ger en stark investeringsström ut ur vårt Sverige. På ett sätt som jag tror saknar historisk motsvarighet hör vi i dag företagsledare säga att de tvingas att investera sina

pengar i andra länder än i Sverige därför att det inte går att investera här. Detta innebär att framtidens jobb lämnar Sverige.

Vi ser nu också hur sysselsättningen långsamt börjar att vika. Förra veckans besked från Saabs personbilar om Kramfors och Kristinehamn drabbar hårt där, men det är nog bara en liten fläkt, en liten aning om den storm som riskerar att komma i början på 90-talet. Industriförbundets planenkät häromdagen talade om en minskning i industrisysselsättningen med 20 000–25 000 jobb under 1990.

Inför denna utveckling förefaller regeringen faktiskt att stå helt handfallen. Vi var ju under den Feldtska tiden vana vid karska ord, men det blev inte alltid så mycket med de karska orden. Nu har vi fått något av en Larssonsk anonymitet – även om vi hälsar finansministern välkommen i dag – och en Carlssonsk osäkerhet om den ekonomiska politiken. Inte ens regeringen kan väl gärna inbilla sig att en momshöjning är en tillräcklig eller en riktig åtgärd när det gäller att klara svensk ekonomi.

Finansdepartementets ekonomer har presenterat sin s.k. långtidsutredning. De ser i sina recept för politiken ingen annan möjlighet att klara problemen under de närmaste åren än att hoppas på att en ökad arbetslöshet skall tvinga ned lönekostnadsutvecklingen. Det var väl detta s.k. stålbad som förre finansministern Feldt varnade för.

LO-ekonomerna säger att "den politik regeringen för riskerar att leda till en öppen arbetslöshet på ända upp till 5 procent". Jag tror att de har rätt i sin analys. att misslyckandet för den tredje vägens ekonomiska politik, följt av osäkerheten om vad man skall göra därefter, riskerar att leda vårt land in i en situation där problemen skall lösas med en ökad arbetslöshet. Den kommer regeringen och socialdemokratin att få ta det politiska ansvaret för. Det blir sannerligen inte, för att låna en fras från en socialdemokratisk valaffisch, någon dans på rosor. Det blir en dans på törnen, och den dansen har ni förtjänat genom er oförmåga.

De ekonomiska problem som Sverige har i dag är hemlagade. Det går sämre för Sverige än för andra länder, och roten ligger i vår egen politik och regeringens oförmåga. Ändå är det inte svårt att se vad som måste göras för att vända utvecklingen.

För det första: Vi måste sänka skattetrycket.

Det är bra att man nu sänker marginalsatserna. Det har vi moderater kämpat för i valrörelse efter valrörelse under 1970-tal och 1980-tal. Det är bra. Men det som är dåligt är att man i en strävan att hålla uppe det samlade skattetrycket nu höjer en förfärlig mängd andra skatter och därmed skapar nya problem för svensk ekonomi och för oss alla i det svenska samhället.

Låt mig bara nämna två exempel på de problem som man skapar med dessa skattehöjningar. När det gäller boendekostnaderna tvingas man med det förslag som nu ligger på våra bord i utskottsversionen att dramatiskt öka bostadsbidragen. Man genomför denna ökning av bostadsbidragen eftersom de ökade skatterna höjer boendekostnaderna så pass kraftigt att allt färre kommer att kunna klara av att betala sitt eget boende.

Det talas ibland vackert om att den s.k. generella välfärdspolitiken gör det nödvändigt att upprätthålla det höga skattetrycket. Men det vi ser nu har inget med den generella välfärdspolitiken att göra. Här är det skatteök-

ningar som driver fram ett bidragsberoende som gör att människor tvingas in i ett selektivt system som de inte vill ha. Människor vill kunna leva på sin lön eller på sin pension, och de vill kunna betala sin hyra eller sina boendekostnader utan att vara beroende av bidrag som de måste söka, med alla de konsekvenser som detta för med sig.

När man med höjda skatter driver fram ett ökat bidragsberoende går man fel väg. Vi skall i stället försöka göra så att allt fler kan stå på egna ben när de fått sin lön eller fått sin pension. Nu blir det i stället allt färre som kan stå på egna ben. Det är fel väg man går.

Vi ser också effekterna i stort av dessa höjda skatter. Skatteökningarna driver upp kostnaderna på ett sätt som gör att investeringar och sparande delvis flyr ur landet, som jag tidigare nämnde.

En av regeringen tillsatt utredningsman skrev nyligen i sin rapport mycket snustorrt och ekonomiskt följande: "avregleringen av valuta- och kapitalmarknaderna för att inte verka destabiliserande kräver en harmonisering till omvärlden av regelsystem som skattelagstiftningen och förvärvslagstiftningen".

Översätter vi detta till litet normalare svenska, om vi kan det, innebär det: I ett öppet Europa går det illa för det land som har de högsta skatterna. Det har Sverige, och därför går det dåligt för Sverige just nu.

För det andra, och det borde vara en självklarhet: Sverige måste faktiskt få en energipolitik.

Det är en omöjlighet att klara kärnkraftsavveckling på 90-talet, koldioxid-taket och full sysselsättning. Det har vi sagt länge. Det har bl.a. Ingvar Carlsson förnekat, men nu börjar han sväva på målet och säger att man måste välja. Och då väljer han bort koldioxidmålet och de internationella miljöambitionerna. Det var intressant att se att Birgitta Dahl på konferensen i Bergen fick finna sig i att få kritik av EGs miljöminister för bristande globalt miljöansvar. Men det var kritik hon fick med all rätt.

Samtidigt är det uppenbart att man offerar delar av sysselsättningen. Fossilproducerad el blir långt dyrare. Man kan matematiskt räkna ut hur många arbetsplatser vi kommer att gå miste om till följd av den politiken inte minst i den råvarubaserade industrin i de litet svagare delarna av vårt land. Här måste det till en vändning. Vi måste få en energipolitik, och kärnkraften behövs för att vi skall kunna klara det.

För det tredje: Vi måste bryta välfärdsmonopolen.

De allra flesta inser nog att vi måste göra någonting åt de sätt på vilket sjukvård och barnomsorg i dag fungerar i Sverige. Inte ens socialdemokraterna kan väl längre hävda att allting är bra som det är. Vi måste, för att ta ett exempel, få en barnomsorg där det är föräldrarnas val som avgör, där det är fritt för enskilda initiativ och där det är fritt för allas, inte minst personalens, företagande.

Så fungerar det som bekant inte i dag. Vi befinner oss därför i en situation där många känner förtvivlan, ibland gränsande till raseri, över köer och svek och över politiker som har talat och lovat men som sedan inte har kunnat leva upp till det som de har sagt. Här får man inom socialdemokratin kritik, och det med all rätt.

För det fjärde: Sverige måste få en Europapolitik som tänker också bortom dagen.

Det har många gånger sagts att 1990-talet blir Europas årtionde. Vi står mitt uppe i en stor europeisk renässans. Efter decennier av konfrontation och kommunism håller man nu på att bygga ett nytt Europa präglad av frigörelse och samarbete.

Detta nya samarbete är långt mer än bara en fråga om handelshinder och kommersiella arrangemang. Sådant är viktigt. Men den som bedömer Europapolitiken som bara en fråga om tulltariffer och marknadsandelar, och vägrar att befatta sig med de stora politiska frågorna, den kommer aldrig att förstå vidden av vad som nu håller på att hända.

I den nya öppenheten föds en ny samhörighet. När människor, idéer, impulser och erfarenheter rör sig över de gamla gränserna återföds en gammal europeisk samhörighet, och vår gamla kontinent och alla våra nationer får en ny kraft inför framtiden.

Förvisso får vi också slitningar och spänningar. Det ser vi delvis i flyktingpolitiken, och det kommer vi också att se i utmaningarna och det hårdare klimatet för företagen. Men ur denna spänning föds någonting nytt och en ny styrka för oss alla.

För mig är det en självklarhet att Sverige måste vara med i denna nya europeiska öppenhet och detta nya europeiska samarbete.

Vi måste inse att det är EG-samarbetet som är det vidare västeuropeiska och alleuropeiska samarbetets både kärna och motor. Det inser man i Budapest, Prag och Warszawa, och då är det väl hög tid att man inser det också i Stockholm.

Den hårda kärnan i vår neutralitetspolitik skall finnas kvar. Den förblir viktig. Men en politik som är till för att i onda tider hålla oss utanför krigets fasor får inte användas för att i goda tider hålla oss utanför ett fredligt samarbete.

Det var därför jag reagerade så skarpt när andra, bl.a. statsministern i en famös artikel för några veckor sedan, ville stänga igen den svenska dörren till det europeiska samarbetet i framtiden. Det var ett klavertramp och ett misstag.

Vår politik måste hålla dörren öppen, så öppen som det bara går, och man måste göra förberedelser så att vi en dag kan gå genom denna dörr.

I grunden handlar detta om inflytande och delaktighet. Det handlar om något av en ny stor rösträttsstrid, där frågan är om Sverige och vi svenskar kommer att få den rösträtt och det inflytande i det nya Europa som så gott som alla andra västeuropeer i dag har eller kommer att skaffa sig under de närmaste åren.

Stegen till det fulla deltagandet är förvisso flera. Ett EES-avtal är en del av denna process. Men ett EES-avtal kan aldrig göra Sverige till mer än en randstat i det nya Europa. Och det tror jag att allt färre – också i denna kammar – kommer att nöja sig med.

Jag vill därför avslutningsvis säga några ord till alla dem som från vissa håll ropar nej, nej och åter nej: Betänk att utvecklingen går framåt, att Europa förändras med rasande hastighet, att det håller på att födas någonting nytt

och att den som säger nej i dag med största sannolikhet kommer att ångra det i morgon.

Anf. 3 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! När det här riksmötet om halvannat dygn avslutas lämnar vi bakom oss ett otroligt händelserikt politiskt år. Ännu för ett år sedan styrdes alla östeuropeiska stater utom Polen av kommunister, och det fanns en trogen skara av den sorten också i denna kammare.

Sedan dess har över 100 miljoner människor befriats från det kommunistiska slaveriets bojor. Nyligen beslutade de svenska kommunisterna att följa sina broderpartier i bl.a. DDR, Polen och Ungern och byta till ett partinamn som mindre påminner om partiets skamliga historia. Det är nästan komiskt att se hur det svenska kommunistpartiet följer den gamla traditionen att först invänta signaler från bröderna i öst. Först då kommunismen i Östeuropa hade kollapsat var man inom vpk beredd att avskaffa det partiprogram från 1987 som hyllade öststatskommunismen. Först då broderpartierna i öst bytte partinamn var man beredd att göra detsamma.

Däremot är det inte särskilt komiskt, utan snarare tragiskt, att just det parti, som under alla år har haft täta och kärvliga kontakter österut, samtidigt har varit det som längst har förnekat vart kommunism i praktiken leder. Det borde vara uppenbart att ett sådant parti inte har något att bidra med när det gäller utveckling av demokrati och välfärd i Sverige.

För ett år sedan fanns det alltså kommunister även i denna kammare. Frågan är hur det är i dag. Kanske kan Lars Werner i dagens debatt kasta litet ljus över saken: Är ni inom vänsterpartiet fortfarande kommunister, eller är ni det inte? Har ni plötsligt bytt ideologi, eller är det samma gamla ideologi som gäller? Är namnbytet bara sken, eller har ni i grunden tänkt om?

Herr talman! De nya vindarna har här i Sverige märkts inte bara genom kommunisternas namnbyte. Vi har också känt dem vid täta kontakter med de nya demokratiska krafterna i Östeuropa, inte minst i Baltikum. Vi har känt dem genom en allt intensivare svensk EG-debatt.

Länge handlade den svenska EG-debatten mest om huruvida neutralitetspolitiken var förenlig med svenskt medlemskap i det gamla Europa, där öst var öst och väst var väst och Berlinmuren skilde dem åt. Nu håller Europa på att omdanas. Förutsättningarna för den svenska säkerhetspolitiken förändras snabbt.

Allt fler visar mot bakgrund av den här utvecklingen en positiv inställning till ett framtida svenskt medlemskap i EG. Ledande socialdemokrater med statsministern i spetsen har genom en rad uttalanden under de senaste veckorna öppnat dörren på glänt till medlemskap. Det är mycket glädjande, och det antyder att vi så småningom skulle kunna få en bred majoritet här i kammaren för en svensk ansökan om medlemskap i EG.

Herr talman! I övrigt har det inrikespolitiska året dominerats av regeringens svårigheter att få förslag godkända här i kammaren. Regeringskrisen illustrerade med all önskvärd tydlighet socialdemokratins allt svagare ställning. Vi har ju faktiskt fått en ny regering under det här året som har gått, även om den enligt min smak är alltför lik den gamla.

Har det inte tidigare varit uppenbart för socialdemokraterna att de inte

sjelva kan diktera besluten här i kammaren, så är det det nu. Det räcker inte längre att bli överens i Rörelsen och sedan lita på att ärendena går igenom i riksdagen.

Socialdemokraterna tvingas till uppgörelser och kompromisser. Det innebär att partiet nu tydligare än tidigare sitter i samma båt som vi andra.

Herr talman! I de bägge ärenden som nu skall diskuteras i dagarna två, skatterna och stabiliseringspolitiken, har socialdemokraterna och folkpartiet lyckats bli överens om gemensamma förslag.

Det är ingen principiell skillnad mellan dessa bägge överenskommelser och de faktiska överenskommelser som i riksdagen har träffats mellan socialdemokraterna och andra partier i olika frågor, t.ex. om en mer restriktiv flyktingpolitik, om sänkt u-landsbistånd, om snåla anslag till naturvård, om tvångssparande eller om en förtida avveckling av kärnkraft.

Men kvalitativt finns en skillnad: uppgörelserna om skatterna och stabiliseringspolitiken har gällt ovanligt komplicerade frågor och avvägningar och har därför krävt mer av förhandlingar och kompromisser. Detta har ställt större krav både på handlingskraft och på ett visst politiskt risktagande.

Jag vill gärna i det här sammanhanget ge Ingvar Carlsson ett erkännande för det sätt på vilket han har fört dessa förhandlingar. Bara genom den öppenhet och ordhållighet som han har visat har det varit möjligt att föra dem till ett bra resultat.

Säkert uppfattas detta i vissa kretsar som en björnkram. Men jag kan försäkra att det är ärligt menat. Jag skall återkomma med litet mer kritik för säkerhets skull om en stund!

Att resultatet av våra förhandlingar är gott måste understrykas. Inte minst är det ett gott betyg åt vår demokrati att det, trots ett besvärligt parlamentariskt läge, har visat sig vara möjligt att samla en majoritet kring en skattereform som utmanar så många särintressen. Det må ursäktas oss om jag och mina partivänner här i kammaren känner en viss stolthet över att ha kunnat medverka till den reformen.

Herr talman! Skattereformen bygger på två viktiga principer som ligger helt i linje med vad vi i folkpartiet länge har eftersträvat.

Den ena är att det skall löna sig bättre att arbeta. Det uppnås genom att skatten på arbete och i synnerhet marginalskatten, dvs. skatten på en extra inkomst eller på en löneökning, sänks kraftigt. Principen är att alla skall få behålla minst hälften av en inkomstökning. Skatteskalen inflationsskyddas så att inte inflationen tillåts höja skatten.

Den andra principen är att skatten skall vara mer likformig och därmed mer rättvis. I princip skall samma skatt tas ut oavsett varifrån en inkomst kommer eller i vilken form den betalas ut. Samma princip skall gälla konsumtionssidan. Undantag bör göras bara om det finns uppenbara samhälls-ekonomiska eller sociala skäl. Reformen innebär att vi tar ett jättekliv i den riktningen.

Det är just denna likformighet som har utmanat särintressena. Det kan ju verka förvånande att en så självklar princip som att alla inkomster skall beskattas lika stöter på motstånd. Men det beror på att vi hittills har haft ett skattesystem med mycket olika skatt på olika inkomster. De som har betalat

lägre skatt än andra på sina inkomster vill naturligtvis gärna behålla sina privilegier.

Också en del av reformens kritiker här i kammaren har främst vänt sig mot denna likformighetsprincip. De vill ha kvar en del av privilegiesystemet, ja, ibland vill man t.o.m. skapa nya privilegier. Men eftersom de samtidigt är med på skattesänkningarna uppstår det stora hål i deras finansiering. Det är självklart att den som inte betalar notan kan verka vara mer generös än andra. Men särskilt ansvarsfullt är det inte.

Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att finansiera reformen. Det är inte ett uttryck för en strävan, som Carl Bildt sade, att hålla skattetrycket uppe, utan det är nödvändigt för att kunna betala de offentliga utgifterna. Om intäkterna skärs ned måste också utgifterna minska. Moderaterna föreslår t.ex. i sin finansiering stora nedskärningar i kommunernas budgetar. Det skulle obestriddligen gå ut över angelägna uppgifter som barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård.

För nästa år, dvs. 1991, har det också varit nödvändigt att kombinera skattereformen med vissa åtgärder för att undvika ökade obalanser i den svenska ekonomin. Det beror på att reformen i sig nästa år ger en kraftigare ökning av köpkraften för hushållen än vad samhällsekonomin tål.

Detta är alltså motivet till det ekonomisk-politiska paket som vi har enats med regeringen om och som kan ses som ett slags eftervård till skattereformen. Utan det skulle vi ha fått en ytterligare ökning av underskottet i våra utrikesaffärer och högre räntor. Just detta skulle för övrigt bli följderna om kammaren i stället valde att i morgon stödja moderaternas eller centerns förslag.

Herr talman! Att de som inte står bakom ett ekonomisk-politiskt paket ger det underkänt hör nästan till kutymen. Men det är inte opponenternas betyg som avgör om ett paket är bra eller inte, utan det är marknaderna som avgör det genom sina reaktioner. Den här gången fick vi ett mycket gott betyg, vilket bl.a. har tagit sig uttryck i sjunkande räntor. Senast i går meddelade ett par bostadslåneinstitut att de sänkte den rörliga räntan ytterligare.

Dessa två uppgörelser mellan folkpartiet och socialdemokraterna har lett till en del spekulationer om vad som skall komma härnäst. Blir det nu fler uppgörelser mellan folkpartiet och regeringen?

Låt mig slå fast att för oss i folkpartiet gäller samma principer som tidigare. Vårt mål är att skapa ett liberalare Sverige. När möjligheten finns inom räckhåll att ta steg i den riktningen försöker vi vara med och påverka hellre än att stå vid sidan om och se chanserna flyga i väg.

En del betraktar politisk samverkan, i synnerhet över blockgränsen, som något nästan otillåtet. Jag delar inte den uppfattningen. Jag sade i ett tal på nationaldagen den 6 juni att en del av det som vi kan kalla svenskhet är ett gott samtalsklimat och samverkan mellan människor. Många håller nog med om det. Men sådana påståenden blir innehållslösa om de reserveras för högtidstalen. Man måste våga i praktiken också.

Jag vill inte förneka att det kan innebära problem i det politiska klimatet som vi har i dag. Det kan vara svårt att ta ansvar, särskilt när man sitter i opposition. Motiven ifrågasätts gärna. Det krävs en stark ideologisk själv-

känsla och ett handfast program för att våga visa att politik rymmer större möjligheter om man avstår från att dela in världen i onda och goda.

Samtidigt som jag alltså i princip är beredd att försvara uppgörelser av det slag som vi nu diskuterar, måste jag konstatera att det är svårt att se några nya frågor där uppgörelser mellan folkpartiet och socialdemokraterna skulle bidra till att vi fick ett liberalare Sverige.

Jag har ibland uttryckt förhoppningen att regeringen skulle korrigera sin kurs i energipolitiken åt vårt håll. Jag vet att många socialdemokrater i denna kammare delar min uppfattning, men dess värre tycks några sådana planer inte finnas. Tvärtom förs nu samtal med centerpartiet. Det är osannolikt att det kan komma något för Sverige positivt ut av dessa samtal.

Bara de senaste dagarna har man från både industrin och LO varnat för vad den nu planerade energipolitiken kan komma att innebära. I går efterlyste energiminister Rune Molins efterträdare som LOs andre ordförande, Bertil Jonsson, i en artikel i Aftonbladet, med tydlig adress till socialdemokratin, "en realistisk energipolitik byggd på fakta i stället för på fromma förhoppningar".

Det råder enighet i vida kretsar om att en energipolitik baserad på en majoritet av socialdemokrater och centerpartister skulle vara dålig för Sveriges ekonomi, dålig för Sveriges framtida energiförsörjning och, inte minst, dålig för Sveriges miljö. Jag beklagar socialdemokraternas låsning vid den förtida avvecklingen.

Herr talman! I ett par andra av 90-talets stora frågor är motsättningarna mellan folkpartiet och socialdemokraterna än större och grundade på mer värderingsmässiga skillnader.

Den första frågan gäller synen på statens roll i marknadsekonomin. Socialdemokraterna har alltid varit mycket skeptiska till marknadsekonomi. Det som socialdemokraterna har särskilt svårt för är den enskilda äganderätten. På senare tid har Rune Molin med precis samma argument som under löntagarfondsdebatten pläderat för en ökad kollektivisering av ägandet i näringslivet. Statliga fonder skall äga mer, enskilda människor mindre.

I oktober 1987 slog Ingvar Carlsson fast att löntagarfonderna efter 1990 inte skulle tillföras några nya pengar. Och statsministern tillade: "De ersätts heller inte av något som liknar fonderna eller av andra system av fonder med samma syfte." Eftersom det är just detta Rune Molin syftar till måste jag fråga Ingvar Carlsson:

Gäller statsministerns besked från 1987 eller står statsministern och regeringen bakom Molins sökande efter "praktiska lösningar" på vad som skall komma efter löntagarfonderna?

En annan fråga där motsättningarna är stora gäller synen på hur den offentliga sektorn, eller rättare sagt den sociala tjänstesektorn, skall organiseras.

Socialdemokraterna tycks vara övertygade om att på det här området är planekonomi det bästa. Offentliga monopol och politisk styrning är vad som skall gälla.

Ibland kan det visserligen låta som om socialdemokraterna är på väg att ändra kurs även på detta område, men knappt har någon enskild socialde-

mokrat vågat andas om valfrihet eller konkurrens förrän dementimaskinen dras i gång.

Ta skolan. För några år sedan talade dåvarande skolministern Bengt Göransson om värdet av ökad valfrihet i skolan – men nu har den dörren slagits igen med all kraft av den nye skolministern.

Eller ta barnomsorgen. Kjell-Olof Feldt ventilerade så sent som i januari i år sina i socialdemokratiska kretsar kätterska tankar om privata alternativ inom barnomsorgen, men han fick omedelbart mothugg av Bengt Lindqvist, med instämmanden från statsministern.

Det här är bara ett par exempel. Motionerna till den socialdemokratiska kongressen bekräftar enligt partisekreteraren motviljan mot förändringar och förnyelse. Ingenting rubbar bilden av socialdemokratin som Sveriges sengångare.

Problemen är stora inom den offentliga sektorn. Behoven av ökad effektivitet är betydande. Det kräver ett långt mer radikalt nytänkande än vad socialdemokraterna har visat sig vara förmögna till.

Vår övertygelse är att vi aldrig kan lösa problemen om vi inte är beredda att satsa på ökad valfrihet för konsumenterna och ökad konkurrens mellan producenterna. Men det kräver att det också finns utrymme för enskilda alternativ. Vi betalar världens högsta skatter i Sverige. Då är det också vår skyldighet som politiker att se till att människor får mer valuta för skattepengarna.

Herr talman! För att stoppa socialistiska experiment och för att kunna ta radikala grepp i den offentliga sektorn krävs att vi får en annan majoritet här i kammaren och en ny regering. Det gångna året har bekräftat att det måste vara ett viktigt mål också inför nästa val.

Anf. 4 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det har gått drygt ett år sedan vårvinterdagen då den tjeckiske författaren Vaclav Havel dömdes till fängelse. Han dömdes för sina fria tankars skull och för sin övertygelse att människor i fria val bäst avgör sin egen framtid. Den dagen sänkte sig en grå slöja över Europa. I helgen hölls fria val i Tjeckoslovakien.

Utvecklingen mot frigörelse och demokrati i land efter land i Östeuropa går snabbt. Varken murar eller ridåer av järn kunde i längden hejda människors frihetslängtan. Nu har människorna anträtt den mödosamma vägen mot demokrati. Vår uppgift är då att gå dem till mötes.

Polen, Östtyskland, Ungern, Tjeckoslovakien, Rumänien och Bulgarien har haft demokratiska val. I de baltiska republikerna är folkviljan tydlig; demokrati och frihet. Utvecklingen berör hela Europa. Den alleuropeiska visionen talar genom Vaclav Havel. När Havel talar i Europarådet, då talar det nya Europa. Till detta nya Europa säger centern ett otvetydigt ja.

Efter 1988 års val fick Sverige ett mer splittrat parlament och en fortsatt minoritetsregering. För att möjliggöra handlingsberedda majoriteter krävs då samarbete. Bl.a. regeringskrisen på förvåren visade att det inte finns några fasta majoriteter. Den socialistiska majoriteten höll inte ihop, bortsett från i regeringsfrågan. De tre icke-socialistiska partiernas röster kan inte hota den socialistiska majoriteten. De i valet vinnande partierna med miljö-

profil – centern, vänsterpartiet och miljöpartiet – kan inte heller uppnå majoriteter, om inte allianser mellan socialdemokrater och/eller moderater/folkpartister kan förhindras i de gröna frågorna.

Det politiska landskapet har förändrats. Det finns varken fasta "block" eller "bälten" i den här kammaren.

För centerpartiet är det självklart att, i detta splittrade parlamentariska läge, ta ansvar och samarbeta, när detta ligger i linje med våra grundläggande värderingar, annars inte. Vi lägger fram våra förslag utan förhandsanpassning till andra partier eller tänkbara majoriteter. Därefter är vi beredda att försöka komma överens, i första hand direkt i riksdagen i utskottsarbetet. Därigenom blir ingen diskriminerad.

Med denna arbetsmetod har vi kunnat nå vissa framgångar:

På försvarsområdet har vi medverkat till en rimlig behandlingsordning hösten 1988. Det innebar en ny försvarsutredning för att häva de låsningar som uppstått och för att hantera konsekvenserna av den misslyckade överenskommelsen från 1987 mellan socialdemokraterna och folkpartiet.

I Europapolitiken har vi deltagit i en bred parlamentarisk majoritet för att skapa en förhandlingsplattform inför EFTA-EG-förhandlingarna. Centern står fast vid denna överenskommelse. Den syftar till ett EES-avtal utan diskriminering av de svenska företagen jämfört med företagen inom EG.

Det är en traditionell linje från centerns sida att i första hand eftersträva breda parlamentariska majoriteter i alla frågor som rör Sveriges relationer till omvärlden. Därför är det så beklagligt för Sverige som nation att överenskommelsen om EFTA-EG-förhandlingarna inte kunnat hållas intakt ens fram till förhandlingsstarten. Partipolitiska intressen inom moderaterna och folkpartiet har efter hand tillätits att ta över nationella intressen.

Formuleringen i överenskommelsen mellan riksdagens fyra större partier var som bekant: "Utskottet konstaterar att svenskt medlemskap inte är ett mål för de diskussioner med EG som nu förestår."

Detta är vad riksdagsbeslutet säger. Där talas inte om övergångslösningar. Nu har den ensidigt omtolkats av två partier. Detta sker trots den kritik som från samma håll riktades mot Ingvar Carlsson i ett tidigt skede för att han inte använde detta citat ord för ord.

Överenskommelsen var ett bra exempel på en kompromiss i det politiska mittfältet. Det är naturligtvis fritt för varje part att själv definiera ut sig från detta mittfält. Men då kan ingen heller förmena oss i centern rätten att kritisera detta handlande.

Den ekonomiska politiken och skattepolitiken har varit andra viktiga konflikt-, diskussions- och samarbetsområden under perioden. Förra året medverkade centern – observera inte i en förhandsuppställning, men väl här i riksdagen – till en majoritet för en ekonomisk-politisk åtstramning. Den åtstramning som då genomfördes kom inte "för sent", som en del påstod. Den kom vid rätt tid. Centern förhindrade en momshöjning och en höjning av mjölkpriset med två kronor per liter. Vi omvandlade en renodlad löneavgiftshöjning till en resurs för satsning på rehabilitering och bättre arbetsmiljö, dvs. det som på ekonomspråk brukar kallas utbudsekonomi. Dessutom tillkom en överhettningsavgift i de regioner där den inflationsuppdrivande aktiviteten var stor. Vi höjde barnbidraget med 900 kr. per barn och

år. Vi medverkade till ett tidsbegränsat obligatoriskt sparande, där de första återbetalningarna av sparande nu sker denna månad. De som i kampanjer runt om i landet spred propagandan att pengarna inte skulle betalas tillbaka, står där nu med skammen. Det sker nämligen just i dagarna.

Tyvärr gick det inte att hindra den momshöjning, som nu föreslås. Socialdemokraterna valde att göra upp med folkpartiet, och då låg momshöjningar nära till hands. Den olyckan kunde ha hänt redan för ett år sedan. Det är nu bekräftat att det tillhörde realiteterna även vid den tidpunkten. De åtstramningar som då, enligt våra kritiker, företogs "för sent" är nu – ett år *senare* – tydligen helt lämpliga i tiden. Enligt konjunkturinstitutets rapport, som publicerades i går, har den svenska industrikonjunkturen försvagats det senaste halvåret, import- och exportvolymerna har stagnerat under 1990. Det talar sitt tydliga språk om tidpunkter.

Skattereformen som det nu skall beslutas om har olyckligt nog också tyngdpunkten på momshöjningar jäms över. Det gäller även moms på energi och på nödvändig konsumtion såsom boende och mat. Det verkar som om socialdemokraterna och folkpartiet nu skulle rädda själen genom att undanta cirkuskonsten.

Centern medverkade så långt det stämde med våra grundläggande värderingar i skattereformens tillkomst – först i tidigareläggning av en tredjedel, sedan i inkomstskatteskalans utformning, i grundavdragets höjning, som tidigare var hotad och skulle tas bort eller åtminstone halveras och vi medverkar till inflations- och reallöneskydd. Den delen stämmer väl med Görel Thurdins *reservation* i inkomstskatteutredningen. Vi hade i denna del starkt stöd från landsorganisationen och många, många andra håll.

När det gällde höjd mervärdesskatt på nödvändig konsumtion kunde vi inte vara med längre. Vi kunde inte heller vara med på införande av energimoms, moms på persontransporter, höjda drivmedelsskatter och fördyrade resor till och från arbetet eller i tjänsten. Ibland verkar det som om skattereformen vill avhålla oss från arbete, i varje fall skall man ytterligare försvåra möjligheten att ta sig dit. Med denna inriktning av finansieringen kan det nya skattesystemet inte bidra till "att rättvisan och jämlikheten ökar", som de förpliktande orden lyder i förra höstens regeringsförklaring.

För att dölja sitt eget misslyckande har den mest jävige räknemästaren av alla, statsrådet Erik Åsbrink – han är inte här i dag – satt sig till doms över centerns och moderaternas skattealternativ. För att klara den operationen måste socialdemokraterna gissa friskt om framtiden. Det är begripligt. En viss del av en skattereform är alltid osäker innan verkligheten har sagt sitt.

Dessutom måste man för centerns del inkludera kostnaderna för höjd grundpension till våra äldre på 3–8 miljarder kronor, personliga investeringskonton och sänkta socialavgifter för 300 000 egenföretagare. Vi har nämligen begärt förslag härom från regeringen. Detta ligger således utanför skattereformen. Vi har krävt att höjningen av grundpensionen skulle vara en del av skattereformen för att denna skulle bli fördelningspolitiskt riktig. Eftersom det handlar om förslag till omfördelning inom samma ramar för de olika utgiftsområdena, är det ingen ytterligare belastning vid den här tidpunkten. Det gäller socialförsäkringarna och det gäller sparstimulanserna, där man i dag diskuterar borttagande av löntagarfonder och annat som ju drar in peng-

arna. Därför blir helheten i den kalkyl socialdemokraterna redovisat orimlig.

Med samma vida avgränsning borde socialdemokraterna rimligen ha tagit med drygt 1,5 miljarder kronor i eftergiven reavinstskatt till Volvo i Volvo-Procordia-affären. Och varför visar man inte fördelnings- och finansieringsberäkningen inkl. den senast tilltänkta momshöjningen på ytterligare 6 miljarder? Det finns många frågor att ställa, men det underlag som har publicerats är så pass osäkert att man inte riktigt vet vad som är inräknat i fördelningskalkylerna.

För centerns del är i varje fall de fördelningsstaplar som har visats totalt missvisande. Vi står fast vid att vi skall öka jämlikheten och minska klyftorna i samhället, och det är också vad våra förslag innebär.

Låt mig dessutom för centerns del deklarera att vi självfallet kommer att vara aktiva för att höja barnbidraget och införa vårdnadsersättning också framöver, även när andra sviktar på dessa punkter. Om majoritetens skatteförslag genomförs blir det nödvändigt att öka bidragen till utsatta grupper som barnfamiljer samt bidragen till boendekostnader. Detta är en självklarhet. Men detta följer ju av ett förslag, socialdemokraternas och folkpartiets förslag, till skattereform, inte av vårt förslag med annan beskattning av nödvändig konsumtion. Det har man naturligtvis inte heller beaktat. Tyvärr ökar bidrag och rundgång i ekonomin genom skattereformen. Det bekräftar bara att reformen inte står på egna ben utan kompletterande bidrag. Det har ni själva sagt genom era förslag, och det går inte att bestrida.

Det är ju just detta centerpartiet kritiserat när vi krävt återhållsam beskattning av nödvändig konsumtion, sänkt skattenivå och kommunal skatteutjämning som en integrerad del av skattereformen. Kommunalskatten är, som alla vet, den tyngsta skatten för de allra flesta.

En fördelningspolitik med sikte på rättvisa och utjämning är en grundläggande värdering för centerrörelsen. Det finns ett nära samband mellan användning av begränsade resurser, god miljö och rättvis fördelning. Fördelningen är viktig mellan individer, mellan hushåll, och mellan regioner. Alla människor i Sverige skall ha rätt till likvärdiga levnadsvillkor, oavsett vilken del av landet de bor i. Det handlar om regional balans och att hela Sverige skall leva.

Tyvärr saknas helhetssynen hos den riksdagsmajoritet vi hade mot oss i gårdagens debatt om regionalpolitiken. Det måste bli slut antligen på de ensidiga parentationerna över en döende landsbygd. Det är Sveriges främsta resursområden det gäller, inte stödområden och bidragsmottagare. Det handlar naturligtvis om att utan likvärdig service, utan livsvärdiga utbildningsmöjligheter på olika nivåer, utan livskraftiga företag inom service, industri, jord- och skogsbruk, försvinner ungdomen och framtidstron. Resurserna blir oanvända, samhällsslöseriet ökar. Därför är utveckling av våra resursområden en nödvändig förutsättning för landets försörjning i framtiden. Regionalpolitik får aldrig reduceras till ett marginellt stödsystem för nödlidande!

Därför har centern lagt ner stor möda på att samla breda majoriteter för en ny livsmedels- och jordbrukspolitik. Genom fempartiöverenskommelsen i jordbruksutskottet har näringen fått en politiskt stabil grund för utveckling

i stället för en osäker framtid med beroende av skiftande och tillfälliga politiska majoriteter. Det brutalt nyliberala förslaget från livsmedelspolitiska arbetsgruppen (LAG) och dess tjänstemän har blivit praktisk politik där hänsyn tas också till verkligheten, inte bara en lekstuga för marknadsteorier utan förankring i verkligheten.

Beslutet om livsmedelspolitiken och jordbrukets framtid är en kompromiss. Alla medverkande har fått ge och ta. Genom sina förslag om användning av landets markresurser för energiändamål – biobränslen och etanol – borde beslutet också kunna bli en positiv startpunkt för kommande energipolitiska förhandlingar. Dessa förhandlingar är alltså ännu inte inledda, utan det är samtal som förs.

Ett miljövänligt energisystem är det enda som hör framtiden till. Då är också de förnyelsebara resurserna omistliga. En situation utan brett förankrade energipolitiska beslut skulle bara ge näring åt misstro mot politiker och propaganda från kärnkraftens hökar. Andra än medborgarna skulle fortsätta att styra, utan att ta ansvar för vår gemensamma miljöframtid. Det är en oacceptabel framtid.

Anf. 5 LARS WERNER (v):

Herr talman! Bengt Westerberg hade litet problem med vad namnbytet betyder för vårt parti och undrade om det finns några kommunister kvar i den svenska riksdagen. Han sade att vi inte tog ställning till dessa problem förrän efter de kommunistiska kommandoekonomiernas sammanbrott förra året.

Nu är det faktiskt så, Bengt Westerberg, att både jag och en del andra har sysslat med politik sedan mer än 25 år tillbaka. Redan då diskuterade vi utvecklingen i Östeuropa och vilka slutsatser därav vi skulle dra för vårt eget partis del. Det har varit en lång och ofta väldigt svår process som vi har gått igenom, men vi har tagit den debatten och vi kommer att fortsätta med det. Det här vill jag säga till Bengt Westerberg för att han ofta är litet historielös när det gäller svensk politik.

Jag vet inte vad Bengt Westerberg sysslade med för 25 år sedan. Han kanske lekte med smånallar då, eftersom han nu har övergått till att ge regeringen björnkramar. Jag säger som Bengt Westerbergs företrädare Per Ahlmark sade innan han avgick: "Lycka till!"

Sedan till frågan huruvida det finns kommunister kvar i riksdagen. Jag kan glädja Bengt Westerberg med att det gör det, men i vänsterpartiet finns dessutom socialister och andra progressiva vänsterkrafter. Så kommer det att förbli, Bengt Westerberg, och ju förr Bengt Westerberg vänjer sig vid det, desto bättre!

Herr talman! Det gångna året har varit omvälvande. Sex europeiska regeringar har tvingats avgå efter folkliga protester. Gränser mellan länder har öppnats. Hela ekonomiska och politiska system håller på att förändras. Utvecklingen i Östeuropa och överenskommelsen att dra tillbaka Warszawa-paktsstyrkor från Ungern och Tjeckoslovakien pekar mot att militärpakternas roll är under förändring. Liknande åtgärder från NATOs sida skulle bidra till att det konventionella paktänkandet kunde ifrågasättas och pakterna upplösas.

För Sveriges del innebär det enligt vår mening att innehållet i den svenska neutralitetspolitiken kvarstår oförändrat, liksom målsättningen om alliansfrihet kvarstår, eftersom NATO och Warszawapakten trots allt ännu existerar.

Så länge det finns kärnvapen är hotet om kärnvapenkrig en realitet. Kärnvapen hotar mänsklighetens överlevnad. Därför är det fortfarande aktuellt med kraven på en kärnvapenfri zon i Norden, ett kärnvapenfritt Östersjön, förbud mot besök av fartyg som har kärnvapen ombord och en zon i Mellanuropa fri från kärnvapen, kemiska vapen och bakteriologiska vapen. En stor fråga, kanske den största på det här området, är fortfarande den om den marina kärnvapenbestyckningen i norra Ishavet.

EG är inte längre en fråga för några västeuropeiska länder. EG-frågan har naturligtvis spetsats till i och med utvecklingen i Östeuropa. Här hemma kan man säga att frågan har spetsats till genom den artikel statsministern hade i Dagens Nyheter för ett par veckor sedan och genom de utbrott som Carl Bildt och Bengt Westerberg har åstadkommit – inte minst gentemot Olof Johansson. Vi har alltså fått en ny EG-debatt, vilket är bra.

Vår kritik mot EG-anpassningen har fokuserats till ett par förhållanden. EG har varit militärt sammanbundet med NATO. EG har varit och är en begränsad del av Europa. Hela Östeuropa och EFTA-länderna har stått utanför diskussionerna om att det skall bli en politisk union inom några år. Den diskussionen pågår ännu. EG är egentligen så begränsat att Inter-Railkortet för ungdomar har större vidd än EG.

Till detta kommer att EGs utveckling i många avseenden gått kapitalets intressen till mötes i en helt oacceptabel omfattning, exempelvis när det gäller miljö och ekonomisk politik.

Ett vidare och bredare Europasamarbete innebär att en politisk struktur för samverkan måste byggas upp och ersätta EG-kommissionen och dagens ministerråd. Det är inga demokratiska organisationer. EG-parlamentets makt är minimal, och vi anser att demokrati är ett grundläggande krav när det gäller samarbetsformer i Europa.

De nationella och kulturella olikheterna i Europa måste kunna fortleva sida vid sida. Det lär oss inte minst utvecklingen i Baltikum, och övergripande gemenskap och samarbete måste kunna samexistera med nationell självbestämmanderätt i Europa.

Det finns en risk att den ekonomiska politikens inriktning i vårt land i framtiden inte skulle kunna bestämmas av riksdagen utan av andra länder eller av överstatliga organ utan demokratiskt inflytande. Det finns redan i dag en tendens till att Sveriges ekonomiska politik i hög grad inte bestäms här i riksdagen utan av organ som riksbanken, det visar bl.a. det konstruerade höga ränteläget under regeringskrisen för några månader sedan.

Herr talman! I april aviserade regeringen att man skulle ta upp förhandlingar med de andra riksdagspartierna om den framtida energipolitiken. Det var ett besked som var mycket välkommet. Hela 80-talet har redan förspillts. År ut och år in har energipolitiken präglats av obeslutsamhet. Folkomröstningen för tio år sedan och riksdagsbeslutet om kärnkraftsavvecklingen borde ha följts av beslutsam handling för att möjliggöra en alternativ energiframtid. Satsningar på biobränslen, vindkraft och effektivisering av elan-

vändningen är några åtgärder som skulle ha behövts. Den socialdemokratiska obeslutsamheten har till sist lett till en situation där kärnkraftsavvecklingen blir allt svårare att genomföra på ett ur miljösynpunkt bra sätt.

Nu tänkte alltså statsministern hoppets låga med sitt löfte om överläggningar med riksdagspartierna. Men sedan blev det tyst. Inget hände. Men jag tror att det händer en del. Jag tror att ni sitter tillsammans med centerpartiet, men ni har inga förhandlingar utan ni har bara samtal. Det tycker jag är bra och det skall jag inte kritisera regeringen eller Olof Johansson för, men jag tror att det vore ännu bättre om ni breddade dessa samtal till att gälla även de partier som är någorlunda överens i de här frågorna. På så sätt skulle vi kunna hålla folkpartiet utanför de här diskussionerna för annars blir det inget bra uppgörelse.

Det finns, om socialdemokraterna så vill, en bred majoritet i riksdagen för kärnkraftsavvecklingen. Vi menar från vänsterpartiets sida, att avvecklingen måste inledas så snabbt som möjligt. Enligt vår uppfattning kan det fortfarande ske utan att övriga miljömål äventyras.

Elanvändningen måste effektiviseras. Kärnkraften får inte ersättas med omfattande användning av fossila bränslen. Naturgasen får inte hota utvecklingen av de inhemska biobränslena.

Det allvarliga hotet från de ökande koldioxidutsläppen kan inte motverkas genom fortsatt kärnkraftsdrift. Eftersom en stor del av koldioxidutsläppen kommer från trafiken, måste de åtgärdas genom trafikpolitiska åtgärder. Satsningar på järnväg är nödvändiga, liksom medvetna åtgärder i syfte att minska bilismens negativa effekter. Det behövs exempelvis nya drivmedel, effektivare motorer och minskad bilism.

Regeringen säger i diskussionen att det inte går att klara koldioxidtaget. Nej, det är klart, det kommer det aldrig att göra – för samtidigt vill ni bygga en koldioxidrykande bilbro över Öresund.

När det gäller koldioxidbeslutet som riksdagen fattade våren 1988, är det i dag bara att konstatera att beslutet inte lett till önskat resultat. Koldioxidutsläppen har ökat. Riksdagsbeslut är inte självförverkligande. Om de inte omsätts i praktisk handling blir de bara ord på papper, inte mer.

Vi ser därför, Ingvar Carlsson, fram emot de överläggningar som regeringen utlovade i april. Nu gäller det att lägga fast en långsiktigt hållbar energipolitik. Det har landet saknat i tio år.

Herr talman! Sverige har alltid haft en mycket stor invandring. I hundratals år har invandrande människor kommit till vårt land och haft med sig kunskaper som varit nya för oss. På olika sätt har vi ständigt påverkats och utvecklats av invandringen. Det har gällt tekniska landvinningar, ingenjörskonst genom vallonerna, det har varit nya idéer inom filosofi och religion, det har varit nya sedvänjor, allt ifrån kristendom till dans, det har varit nya ord, ny mat, ny musik från världens alla hörn, ny litteratur och idrott. Ett blandat Sverige har varit förutsättning för utveckling. Utan invandring stannar Sverige.

Eventuella hot mot och risker för utslätning av vår nationella särart är mycket större från annat håll – den massiva kulturpåverkan vi blottläggs för kommer t.ex. från USA. Via i huvudsak amerikanska nyhetsmedia styrs dagligen de nyheter och kunskaper vi får i internationella frågor och i ekono-

miska frågor. Detta är en massiv kulturpåverkan över våra tankar och idéer, men även om den ifrågasätts, är det ingen som på allvar kräver att den skall stoppas, som vill hindra den eller förtrycka den.

Det finns anledning att utgå ifrån att en del av kampanjen och motståndet mot invandringen organiseras och sköts av en relativt liten grupp människor som satt fientliga handlingar i system.

En svensk tiger inte. Det skulle vi göra under kriget. Men uttrycket, en svensk tiger, vore felaktigt i dag. Vi måste säga ifrån när flyktingar som utsatts för krig och förföljelse kommer hit och här hotas av ytterlighetspersoner, som under sken av hjältemod, attackerar försvarslösa invandrare.

Till sist, herr talman! Det senaste årets regeringsdramatik har inte bara funnits utanför vårt lands gränser. Det är inte bara sex östeuropeiska länders regeringar som har avgått genom folkliga krav. Den svenska regeringen avgick också. Det var väl en del folkliga krav som gjorde att den avgick. Vi har haft en regeringskris efter det att regeringen försökt få igenom förslag om lönestopp och strejkförbud och sedan valde att avgå. Jag tror att det var tur för socialdemokratins framtida anseende att man inte fick gehör för dessa förslag i riksdagen.

Efter regeringskrisen återkom regeringen Carlsson med stöd från vårt parti. Därefter hade man den dåliga smaken att vända sig till folkpartiet för att genomföra ett nytt s.k. krispaket som bl.a. innehöll momshöjning och kommunalt skattestopp, men man stramade inte åt där överhettningen fanns utan tillgrip en generell åtstramning. Överhettningen finns i storstäderna och i särskilda branscher. Momshöjningen och det kommunala skattestoppet slår mot helt andra sektorer och slår mot helt andra människor i samhället. Regeringens och folkpartiets åtgärd är, som någon sagt, lika poängfull som att försöka stoppa en bil genom att slå sönder hastighetsmätaren.

Både landsting och kommuner bedriver en verksamhet som regleras av tvingande lagstiftning via det här huset. Exempel på sådana lagar är socialtjänstlagen, omsorgslagen och smittskyddslagen. Om kommuner och landsting underlåter att ge vård enligt dessa lagar kan sådana beslut upphävas av domstol. Enligt hälso- och sjukvårdslagen måste sjukvård bedrivas enligt vetenskap och beprövad erfarenhet, vilket ställer bestämda krav på vårdens kvalitet.

Man kan inte åberopa skattestoppet för att vägra ge människor medel till upphålle, rörelsehindrade den hjälp som är nödvändig eller sjuka de mediciner som är effektiva mot deras sjukdom. I stället innebär det att nödvändiga utgifter måste betalas med nedskärningar av annan verksamhet. Kultur kommer att ställas mot vård. Kollektivtrafik kommer att ställas mot omsorg. Förebyggande verksamhet på det sociala och medicinska området kommer att få stryka på foten gentemot ökade läkemedelskostnader.

Jag skulle vilja vädja till regeringen att än en gång fundera över detta och tänka efter vilka konsekvenser det kommunala skattestoppet får. Vård och omsorg måste undantas från skattestoppet.

Jag har en hel del mer att säga till Bengt Westerberg och till en del andra, men låt mig sluta med att säga så här: Regeringskrisen i höstas visar på behovet av samverkan och ansvar. Den visar att regeringen saknar underlag för att diktera sin vilja för andra partier och parter. Regeringskrisen visar att

inget parti har monopol på förslag, lösningar och beslut. Det finns en politisk bredd i frågor av gemensamt intresse där flera partier och parter tillsammans kan utveckla förslag och förbättra dem, enligt vår mening, i röd-grön riktning. Vägen står öppen för samarbete.

Anf. 6 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Det har varit ett dystert år för miljön, anser den nye ordföranden i Naturskyddsföreningen, Ulf von Sydow, i en DN-intervju. Jag håller med honom. Naturen och naturvärden har lidit upprepade nederlag. Det är en annan stämning över miljöarbetet nu än det var för två år sedan, i samband med 1988 års valrörelse. Då var alla partier miljöpartier. Då visste partierna inte till sig hur de skulle kunna marknadsföra sina fina miljöprogram. Då gavs rundhanta löften i enkäter från bl.a. Naturskyddsföreningen. Då lovade Carlsson dyrt och heligt att socialdemokraterna skulle bli ett miljöparti i ordets bästa bemärkelse.

Hur har det då gått med det här miljöintresset? Har det lett till en radikaliserad miljöpolitik i riksdagen? Har positionerna i miljökampen skjutits fram på ett avgörande sätt? Har vi fått ett trendbrott i energipolitiken, i trafikpolitiken, i jordbrukspolitiken och inom andra områden med avgörande betydelse för vår framtida miljö?

Nej, miljöpolitiken har lidit nederlag efter nederlag, trots att Carlsson har varit vågmästare och trots att miljöpartiet har funnits i riksdagen. Om något skall hända måste även de andra partierna sätta miljöfrågorna i centrum.

De nederlag som har drabbat miljön är bl.a. följande:

- Planerna på att bygga en Öresundsbro som kommer att öka trafiken och förvärra miljöproblemen i Skåne.
- Sveket att avverka de fjällnära skogarna som förstör våra sista urskogar. Vi har synpunkter på att u-länderna avverkar sina urskogar, men vi är inte ett spår bättre själva.
- Förra veckans jordbruksbeslut innebär att en omläggning till ett miljöriktigt mindre intensivt jordbruk med mindre mängder bekämpningsmedel inte kommer till stånd. Det är anmärkningsvärt att alla övriga riksdagspartier står bakom detta beslut. Om inte miljöpartiet hade funnits i riksdagen hade det inte funnits någon opposition över huvud taget mot jordbrukspolitiken. Vart tog centern och vänsterpartiet vägen?
- Storstadsmiljön har totalt försumrats. Av det omskrutna miljöprojekt i Göteborg "bidde" ju i stort sett ingenting.
- I skattesystemet har neutraliteten suttit i högsätet, och möjligheterna att använda skattepolitiken som styrinstrument har försumrats.
- I den ekonomiska politiken har miljömålet i vanlig ordning saknats även under detta år.
- Den okritiska EG-anpassningen har fortsatt i ökad takt.
- Koldioxidmålet skulle säkerligen ha överskridits om vi hade haft en normal vinter, detta trots att ingenting har gjorts åt kärnkraftsavvecklingen.

Nej, Carlsson, socialdemokraterna viker för industrin och sviker miljö och demokrati.

Vi befinner oss i en framgångsillusion. Lester R. Brown kallar det The

Illusion of Progress. Vi tror att vi strävar framåt, men i många avscenden går det bakåt:

- Koldioxidhalten på jorden stiger.
- Ozonskiktet uttunnas.
- Försurningen ökar.
- Skogarna förstörs.
- Produktiviteten hos åkermarken minskar.

Det anmärkningsvärda är att man i den ekonomiska politiken använder mått som trots detta visar ökning och framsteg. Den ekonomiska debatten handlar ju jämt om hur vi skall kunna höja vår bruttonationalprodukt. Och visst höjs den, både i Sverige och i världen i övrigt, trots att tillståndet försämras. Men för att den ekonomiska politiken skall fungera måste den underordnas miljöpolitiken. I konsekvens med detta borde kanske Allan Larsson och finansdepartementet sortera under miljödepartementet och Birgitta Dahl.

Insikten att situationen inte är så bra som de ekonomiska indikatorerna visar sprider sig. Bergenmötet var ett tecken på detta. Men vilka var där? Jo, det var miljöministrarna. Inte en enda finansminister hade bevärdigat sig att besöka mötet.

I den gemensamma deklARATIONEN finns en del intressant, bl. a. följande:

- Reduktion och borttagande av stöd till resursintensiva eller miljöskadliga verksamheter.
- Skatt på miljöskadlig verksamhet och på en ineffektiv energianvändning.
- Införande av biltrafikfria storstadsområden.

Jag tolkar detta som att regeringen nu har bundit upp sig för att slopa skattesubventionen till den elitensiva industrin, som i dag uppgår till strax under 1 miljard och att bilfria zoner kommer att införas i storstäderna. Inför man dessutom ordentliga miljöskatter och skatter på ineffektiv energianvändning, så kanske nästa riksdagsår kan bli bättre ur miljösynpunkt än det gångna. Och jag skulle vilja veta, statsministern, hur regeringen i övrigt kommer att göra för att genomföra Bergendeklarationen.

Miljön är en demokratifråga. Det visas inte minst av att det i 1 kap.2 § regeringsformen lämnas ett uppdrag åt den offentliga makten, det allmänna, att verka för en god levnadsmiljö och för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden, dvs. inte bara inom den offentliga sektorn utan också inom det privata näringslivet. Jag anser att regering och riksdag bryter mot regeringsformen när det kommunala vetot inskränks och när centralmakten stärks genom den nya statliga länsförvaltningen. Den kommunala beskattningsrätten urholkas genom det kommunala skattestoppet och indragningen av inkomster som kan tänkas uppstå genom dynamiska effekter.

Regionerna i Sverige blir behandlade på samma sätt som de enskilda länderna kommer att behandlas i EG. Demokratin urholkas genom att riksdagen avhänder sig allt fler beslutsfunktioner. Tendensen förstärks av den alltmer omfattande hemlighetsjukan. EG-förhandlingar hemlighålls. Bofors

Indienaffär hemlighålls. Gotlandstrafikens omläggning hemlighålls. Statliga verk, som FFV, görs om till aktiebolag för att all insyn hindras.

Det behövs en front för miljö, insyn och lokalt förankrad demokrati. Johansson och Werner, ställer ni er bakom detta? Jag har gett upp hoppet för Carlsson, Bildt och Westerberg. Bildt och Westerberg vill ju ha en anslutning till EG, så de är väl inte mycket att hoppas på. Men Ingvar Carlsson kanske är rehabiliteringsbar.

Men hur skall vi då lösa miljö- och demokratifrågorna i Europa? Jo, i miljöpartiet de gröna anser vi att regeringen bör ta initiativ till en alleuropeisk samarbetskonferens för ett Europas FN. Miljön och freden är viktiga skäl för en fortgående fördjupning av det internationella samarbetet. Sverige har genom en fast neutralitetspolitik och ett aktivt fredarbete ett gott internationellt rykte. Vi tror att Sverige fortfarande skulle kunna spela en positiv roll för att åstadkomma ett effektivare internationellt samarbete för att rädda miljön och stärka freden.

På global nivå finns sedan andra världskrigets slut FN som organisatorisk ram för ett internationellt arbete. För världsdelen Europa, och då menar jag alltså ett större Europa än länderna i EG, är mönstret oklart. Det har ofta hävdats att EG är den enda existerande samarbetsorganisation som kan utgöra ram för framtidens freds- och miljösamarbete i Europa. I själva verket existerar ett betydande antal organisationer som redan utför viktiga samarbetsuppgifter. Exempel är Europarådet, Europeiska säkerhetskonferensen, FNs Europaavdelning, dvs. ECE och Europadelen av FNs miljöorganisation, dvs. UNEP. Det är mot denna bakgrund som miljöpartiet de gröna nu vill väcka tanken på en samarbetsorganisation för hela världsdelen Europa.

Miljöpartiet de gröna har ställt ett antal krav på Europasamarbetet:

- Samarbetet måste omedelbart vara öppet för alla länder inom världsdelen Europa.
- Samarbetet måste bygga på jämlikhet och vara oberoende av folkmängd och maktställning.
- Samarbetet måste vara öppet mot resten av världen.
- Samarbetet måste stärka demokratin.
- Samarbetet måste gynna decentralisering och regionalt självstyre.
- Samarbetet får inte hindra att enskilda länder bibehåller uppnådda reformer och självständigt fortsätter reformverket snabbare än genomsnittet.
- Samarbetet måste gynna miljön.
- Samarbetet måste främja mänskliga kontakter i hela Europa.
- Överstatlig beslutsamt hos alleuropeiska organ bör finnas för klart definierade, gemensamma frågor, t.ex. mänskliga rättigheter och gränsöverskridande miljöförstöring.

Mot denna bakgrund är det lätt att konstatera att EG knappast är den mest lämpliga organisationen för Europasamarbetet. Som bas för den nya organisationen kan i första hand tänkas ESK, ECE, UNEP och Europarådet.

Den alleuropeiska samarbetskonferensen bör också diskutera möjligheterna att delvis förankra samarbetet på regional nivå och tillerkänna minoriteter och regioner en självständig aktörsroll. Därför föreslår vi att också fö-

reträdare för nationella minoriteter inbjuds, däribland samer, basker m.fl., liksom företrädare för särskilda regioner och delstater, däribland självfallet de baltiska republikerna, de sovjetiska delrepublikerna, västtyska och jugoslaviska delstater, Skottland, Wales, Nordirland, Grönland, Åland, Färöarna och liknande regioner och autonoma områden i andra delar av Europa. Jag är mycket intresserad av att höra statsministerns och de övriga partiledarnas reaktion. Är ni beredda att stödja tanken på en alleuropeisk samarbetskonferens för att främja fred och miljö i Europa?

Miljöpolitiken hör intimt samman med den ekonomiska politiken och skattepolitiken. Därför anser vi att den ekonomiska politiken och skattepolitiken inte kan och inte får diskuteras i ett tomt rum, utan att de hör intimt samman med och i själva verket bestämmer mycket av utvecklingen inom miljöområdet. Ekologi och ekonomi hör ihop. En genomtänkt ekonomisk politik och skattepolitik är en förutsättning och ett av de viktigaste styrmedlen för att få en bättre miljö. På samma sätt är en god miljö en förutsättning för en god ekonomi.

Varför är det så svårt att få finansministrar att på allvar ge sig in i miljödebatten? Varför hanterar de den ekonomiska politiken och skattepolitiken på ett så omedvetet och traditionellt sätt, där ekonomisk tillväxt blir det viktigaste begreppet och där det ekologiska i allra bästa fall får komma med på ett hörn, om ens det? Varför inte ta alla de möjligheter som uppenbarar sig genom att använda den ekonomiska politiken och skattepolitiken som kraftfulla verktyg i miljöarbetet, att nå resultat både på det traditionella ekonomiska området och på miljöområdet med samma åtgärd?

Låt mig ta ett exempel, den tillfälliga höjningen av momsen. Förslaget om en tillfällig momshöjning har kommit till därför att man anser att det finns en överlikviditet i hushållen som beror på för stora lönehöjningar. Det behövs en åtstramning för att dämpa den privata efterfrågan och hindra inflationen att braka i väg.

Vi instämmer i att det behövs en åtstramning, men regeringens och folkpartiets val av metod är fantasilöst. Säkert dämpas konsumtionen, men vilken konsumtion? Ja, det spelar tydligen ingen roll – all konsumtion rakt över: basmat, lyxartiklar och miljöförstörande resursslösande konsumtion drabbas lika. Det skall inte vara någon skillnad, anser uppenbarligen folkpartiet och socialdemokraterna.

Varför inte ta chansen nu när vi är överens om att det behövs en konsumtionsdämpning? Varför inte ta chansen att slå två flugor i en smäll? Varför inte besluta om åtgärder som både garanterar den nödvändiga ekonomiska åtstramningen och som samtidigt ger en klart positiv effekt för miljön – en grön åtstramning med andra ord?

Det är inte konstigt! Vi höjer skatten för att strama åt, men inte rakt över på allting, utan just på den konsumtion som är farlig för vår miljö och som innebär ett oacceptabelt slöseri med knappa naturresurser, som ju också skall räcka till kommande generationer. Det är den konsumtionen som måste dämpas, inte barnfamiljernas konsumtion av mjölk och annan basmat.

Varför inte avstå från den tillfälliga momshöjningen och i stället tidigarelägga den föreslagna koldioxidskatten och ta ut högre skatter på energi och

miljöutsläpp? Det får en dämpande verkan på efterfrågan men den blir riktad till de områden där vi måste minska vår konsumtion. Miljöpartiet är det enda oppositionsparti som finansierar sitt skatteförslag ordentligt.

Vi skall i morgon fatta beslut om det som en del kallar århundradets skattereform. Frågan är bara vilket århundrade som avses. Vi hade hoppats att det skulle bli en skattereform för det århundrade som skall komma, 2000-talet. Nu ser det i stora stycken mer ut som en reform för det århundrade som just håller på att ta slut: 1900-talets skattereform, genomförd av 1900-talets partier. Kanske är det stilenligt, men likväl olyckligt.

Anf. 7 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag skulle vilja börja med några intryck från dagens debatt om vårens händelser. Kanske de borgerliga partierna inte riktigt har hämtat sig från gårdagens fotbollsmatch. Jag tänker inte på VM, utan på att den socialdemokratiska riksdagsgruppen besegrade de borgerliga partierna med 7-1. Nu är det borgerliga laget förvisso inget Brasilien och Carl Bildt ingen Carrieca, men Carl Bildt har över huvud taget svårt att skilja mellan fotboll och ishockey. Annat var det på Adelsohns tid. Men i går spelade de åtminstone mot samma mål. I dag har vi upplevt hur de har spelat mot tre olika mål.

Carl Bildt säger beträffande energipolitik att det inte förs någon sådan politik och att den är förlamad. Men vilken energipolitik skulle vi få med Carl Bildt som statsminister? Carl Bildt meddelade i våras att han inte kunde bilda regering därför att sprickan om energipolitiken var så avgörande. Socialdemokraterna kunde bilda regering, och vi skall nog se till att vi fortsätter att bedriva en konsekvent och dessutom stark energipolitik.

Bengt Westerberg sade om samtalen med centern om energipolitik att det inte skulle komma något gott ur dem för Sverige. Det var ett intressant besked om Bengt Westerbergs sätt att se på möjligheterna för samtal och förhandlingar med centern i framtiden.

När Carl Bildt skall beskriva centern talar han inte om centern utan han har satt en ny beteckning på centerpartiet. Numera heter centern i Carl Bildts mun "visst håll". Avsikten är att försöka dölja de olika sakmotsättningarna. Det skall inte lyckas. Nu vet både kammarens ledamöter och eventuella lyssnare och tittare ute i landet att det är centern moderaterna betecknar "visst håll".

Moderaterna lovar jättelika skattesänkningar utan finansiering. Vänsterpartiet och miljöpartiet lovar stora utgiftsökningar utan finansiering. Flygelpartierna ställer sig alltså vid sidan av verkligheten. De ställer sig off side, oförmögna att ta ansvar. Därför tror jag, herr talman, att det inte var någon tillfällighet att det förra året träffades en uppgörelse om den ekonomiska politiken mellan socialdemokraterna och centern och i år mellan socialdemokraterna och folkpartiet.

Dessa partier kände faktiskt ett grundläggande ansvar för den svenska demokratin, för att vi skulle få en politik i det här landet som medverkar till balans i vår ekonomi.

Nu säger miljöpartisterna – jag lyssnade på dem i går – att de är beredda att 1997 ta ett regeringsansvar. Ja, det må ju vara, för miljöpartiet är ju ett

nytt parti. Men det är fantastiskt att höra moderaterna säga: 2001 är vi beredda att inleda vår politiska era i regeringsställning. Lycka till, Carl Bildt, när det gäller att övertyga väljarna om att de skall rösta på er i 1991 års val för att ni är beredda att 2001 ta ansvar för det här landet! Det finns lyckligtvis partier som har litet andra ambitioner i sin politiska verksamhet.

För knappt fyra månader sedan fick ju Carl Bildt i uppdrag av talmannen att bilda regering. Moderatledaren hade alltså chans att bilda regering. Men för Carl Bildt och moderaterna var oppositionsrollen viktigare. Att växa på andra partiers bekostnad var mer betydelsefullt än omsorgen om landet. Därför fick vi socialdemokrater ta ansvar, och vi var också beredda att ta ansvar.

Regeringskrisen hade ju sin grund i en ekonomisk överansträngning. Bristen på arbetskraft drev upp priser och löner. Inflationen tilltog och urholkade löntagarnas standard. En fortsatt sådan utveckling skulle naturligtvis på sikt hota industrin. Därmed riskerade vi arbetslöshet och försämrad välfärd.

I det läget hade vi socialdemokrater – som till varje pris vill värna om samsättning och välfärd – bara en väg att gå, eftersom vi inte har egen majoritet, nämligen att genom en uppgörelse med ett annat parti söka åstadkomma en majoritet för de nödvändiga åtgärderna.

Så skedde också. En överenskommelse ingicks med folkpartiet om stabiliseringspolitiken. Trots moderaternas kanonader mot Bengt Westerberg tog folkpartiet ansvar. Det skall folkpartiets riksdagsgrupp hållas räkning för. I övrigt instämmer jag i vad Bengt Westerberg redovisade i form av fakta och synpunkter beträffande den uppgörelsen.

Visst innehöll uppgörelsen punkter som var smärtsamma för socialdemokratin och för vår riksdagsgrupp! Men sammantaget var åtgärderna nödvändiga. Vi har redan nu kunnat se resultat, som Bengt Westerberg påpekade. Räntan har t.ex. sjunkit med drygt 2 % – och det finns mycket som tyder på att den kommer att fortsätta att sjunka i stället för att fortsätta att stiga, som många väntat och fruktat.

Carl Bildt försökte nedvärdera den ekonomiska utvecklingen i vårt land. Jag skall återkomma till detta. Men jag vill säga att det faktiskt går litet för långt när Carl Bildt beskriver läget så, att industriinvesteringarna rasar och att industrin inte satsar på framtiden. Det var ju under de borgerliga åren som det var så. Då rasade faktiskt, herr talman, industriinvesteringarna med 40 %. Men 1989 steg industriinvesteringarna med 16,5 %. Och sammantaget har industriinvesteringarna under de socialdemokratiska åren mer än fördubblats. Uppenbarligen tror svenska företagare på den socialdemokratiska politiken. Från deras synpunkt blir den kanske inte sämre om vi då och då på någon punkt gör upp med ett borgerligt parti.

Ännu återstår naturligtvis att se om vårens händelser innebär att nya politiska samlingslinjer är möjliga. Moderaternas aggressiva oppositionspolitik och vpk:s upplösning har självfallet banat väg för uppgörelser över blockgränserna. Jag tror att det är bra om partierna i ansvar för landet kan fortsätta att mötas i okonventionella former.

Moderata samlingspartiet har nyligen presenterat sina idéer för framtiden.

Jag kan redan nu säga att det på tre områden kommer att bli en mycket

hård strid med socialdemokraterna om moderaternas gör verklighet av sitt program. Det gäller välfärden, det gäller sysselsättningen och det gäller ideologin – vilket slags Sverige vi skall ha i framtiden.

Moderaterna vill ersätta välfärdssamhället med välgörenhetssamhället. För dem kan inte solidariteten och omtanken människor emellan existera annat än inom familjen. Men om man inte har någon familj eller om man är handikappad, gammal eller sjuk, är man utlämnad till andras välgörenhet. Längre än till den egna farstubron sträcker sig inte solidariteten i moderaternas Sverige.

Utanför familjen skall det i stället råda konkurrens. Marknaden skall få fritt spelrum. Carl Bildt talade om välfärdsmonopol, och Bengt Westerberg kritiserade också oss socialdemokrater för att vi inte skulle vara tillräckligt flexibla och vitala när det gäller den gemensamma sektorn. Jag vill fråga: Finns det något borgerligt styrt landsting i vårt land som har uppvisat samma nytänkande och samma utveckling som det socialdemokratiskt styrda Kopparbergs läns landsting? Ge bara ett enda exempel på något av de landsting där de borgerliga har majoritet och kan åstadkomma något i praktiken som har motsvarande förmåga att utveckla och förnya sin egen verksamhet!

Syftet är naturligtvis något annat från moderaternas sida: Man vill rusta ned den gemensamma sektorn. Konkret, i siffror och förslag, framgår det av moderaternas partimotioner. För 1991 vill man försvaga statsbudgeten med ca 50 miljarder kronor. Detta kommer att slå oerhört hårt mot väldigt många människor. De 50 miljarderna motsvarar hela statsbidraget till barnomsorgen, till hälso- och sjukvården, till äldreomsorgen och till u-hjälpen samt anslaget till polisen. Genom en sådan här jämförelse får man ett begrepp om vad det handlar om när moderaterna talar om möjliga nedskärningar.

Den andra punkten i moderaternas program som det kommer att bli strid om gäller arbetslösheten. Moderaterna skriver: "En kort tids – – – arbetslöshet behöver inte innebära negativa följder för den enskilde. – – – Full sysselsättning – – – är inte något självändamål som måste uppnås till vilket pris som helst." Det är uppenbart att moderaterna kan tänka sig samma arbetslöshet som nu börjar bli vanlig ute i Europa, dvs. 8–10 % arbetslöshet.

En mening i moderaternas rapport avslöjar lika obärmhäftigt moderaternas ideologiska grundsyn: "Varje ingrepp i medborgarnas liv, varje reglering, varje skatt försvårar planer och dödar livsprojekt."

Inget annat parti i denna kammare skulle, herr talman, ens komma i närheten av ett sådant uttalande! Det måste vida skilja sig från den uppfattning som Bengt Westerberg här i kammaren vid åtskilliga tillfällen har gett uttryck för.

Menar moderaterna verkligen att en aktiv arbetsmarknadspolitik som leder till full sysselsättning och arbetsmiljölagar dödar livsprojekt? Menar moderaterna att en rättvis skattepolitik, där kapitalägarna får vara med och finansiera välfärden, dödar livsprojekt? Tycker moderaterna att en miljöpolitik som reglerar företagens utsläpp dödar människors möjligheter att förverkliga sina livsprojekt?

Vi har alltså nu fått besked – i god tid innan väljarna nästa gång skall ta ställning hur Sverige skall styras – om att moderaternas politik vill driva utvecklingen kraftigt åt höger. Det handlar om en stenhård profilering från

moderaternas sida, och därför är samverkan för deras del uteslutet. Kompromisser är inte möjliga. Att hålla stånd mot högerkrafterna är en huvuduppgift för socialdemokratin, och borde så vara för fler partier i denna kammar.

Den socialdemokratiska politiken och ideologin har en helt annan utgångspunkt och syn på solidariteten än vad moderaternas politik har. För oss är solidariteten inte någon bristvara, som måste ransoneras till familj, släkt och vänner. Den bör prägla hela samhället. Fyra områden är särskilt viktiga för oss socialdemokrater.

Det första området gäller *allas rätt till arbete*.

Arbetslöshet föder orättvisor, göder ofriheten och urholkar tryggheten. En arbetslös människa är en otrygg och en ofri människa.

I det framtidens Europa som nu växer fram finns inget viktigare än att bekämpa arbetslösheten. Detta är uppenbarligen ingen viktig fråga för de konservativa partierna, som säger sig ha så stolta planer för Europa. I Väst-europa går i dag miljontals människor utan arbete – 8–10 %. I Sverige är motsvarande siffra 1,1 %.

Full sysselsättning är ett självändamål för socialdemokratin; den är nödvändig för tryggheten, för välfärden och för friheten. Men vi vet också att arbete åt alla är nödvändigt om vi skall kunna nå ett ännu högre mål – det goda arbetet för alla.

Varje år förtidspensioneras 54 000 människor. 55 700 fick förra året arbetskadereättning. 150 000 är långtidssjukskrivna. Detta är fakta som gör att vi måste intensifiera arbetsmiljöarbetet.

Alla, inte bara några, skall kunna få utnyttja sina kunskaper och sin kompetens på arbetsplatsen. Ingen skall behöva gå till sitt arbete i fruktan för att slitas ut i kropp och själ.

De 400 000 farligaste jobben är nu kartlagda. Inom kort presenterar arbetsmiljökommissionen sina förslag. 10 miljarder kronor finns avsatta, tack vare samarbete mellan socialdemokraterna och centern, till arbetslivsfonden för bidrag till rehabiliteringsåtgärder som kan få ned sjukfrånvaron.

Att *utveckla välfärden och fördjupa medborgarrätten* är det andra området socialdemokratin går till offensiv på. En väl utbyggd gemensam sektor är en förutsättning för detta.

Under 80-talet talade de konservativa inte nyspråk: då var det raka besked som gällde: "Den ofantliga sektorn", "svulsten i samhällskroppen" eller "den tärande sektorn".

I dag blåser andra vindar. Nu handlar debatten främst om att den gemensamma sektorn behövs och att den måste stärkas. Det är inte så konstigt.

Mötet med den offentliga sektorn är mötet med yrkesskicklighet och yrkes stolthet. Det kan patienterna i sjukvården berätta om. Det kan eleverna i skolan bekräfta. Och det kan vi alla intyga som dagligen utnyttjar den offentliga sektorns tjänster.

Nu gäller det att stärka medborgarrätten. Alla skall ha rätt till barnomsorg och utbildning, till sjukvård och äldreomsorg; alla, inte bara några. Det är den principen som skall gälla.

Nu gäller det att uppvärdera de offentliganställdas insatser för välfärden. Högre status, bättre arbetsvillkor, friare arbetstider, mer att säga till om,

ökad decentralisering, flexibla resurser – allt detta kommer vi socialdemokrater att arbeta för. Det gäller att utveckla den offentliga sektorn, inte avveckla den.

Herr talman! Under 80-talet ökade förmögenheterna kraftigt. Orsakerna var tre:

1. Budgetunderskottet gjorde att staten var tvungen att låna för att klara sina utgifter. Finansmarknaden göddes, och de redan stora förmögenheterna blev större.

Nu är budgetunderskottet vänt till ett överskott, och därmed har vi ryckt upp den första roten till det onda.

2. Det gamla skattesystemet utnyttjades av höginkomsttagare och kapitalägare. Med avdrag och skatteplanering kunde de själva reglera sin skatt.

I morgon fattar riksdagen beslut om det nya skattesystemet. Då rycks den andra roten till det onda upp.

3. Inflationen omfördelade stora summor till höginkomsttagarna, särskilt till dem som hade fasta tillgångar. Värdet av löneökningarna för arbetare och tjänstemän minskade genom inflationen.

Alltjämt är inflationen för hög, och därför återstår en rot att rycka upp. Det är en huvuduppgift för socialdemokratin. *Fördelningspolitiken* är det tredje området som socialdemokratin går till offensiv på.

Vi kommer att fortsätta att föra en ekonomisk politik i syfte att ta ned inflationen. Regeringens handlingsprogram för tillväxt, sysselsättning och välfärd skall genomföras.

Vi kommer att bedriva en näringslivsvänlig politik som stimulerar till fortsatt höga investeringar. Regeringen kommer att vara mycket uppmärksam på att industrins vinster verkligen används till nysatsningar.

Vi kommer att föra en politik där låglönegruppernas intressen står i förgrunden. Regeringen kommer därför att ägna skattereformens fördelningspolitiska effekter stor uppmärksamhet.

I Sverige finns öppna landskap, friska skogar och vild natur. Här går det att bada och fiska i huvudstadens strömmande vatten. Här är naturen tillgänglig för alla och envar genom allemansrätten. Men allt detta är inte för evigt givet. Sakta och smygande dödar gifterna, utsläppen och avfallet förut-sättningarna för livet. Det ställer ökade krav på en *aktiv miljöpolitik*. Jag håller med miljöpartiets representant om detta. Därför är det fjärde området som måste präglade 90-talet miljöpolitiken.

Vi måste skärpa miljölagarna, ställa hårdare krav, öka kontrollen, och vi måste ta personligt ansvar. Vi måste helt enkelt låta miljöns intressen genomsyra samhällslivets alla områden, precis som jag mycket riktigt sade i valrörelsen.

Men det räcker inte. Med strömmarna och vindarna förs gifterna många hundratals mil från sina utsläppskällor. Det internationella miljösamarbetet måste intensifieras.

Genom de politiska reformerna i några av Östersjöns strandstater kan vi nu på allvar ta itu med föroreningarna i vårt närområde. Tillsammans med min polske kollega har jag därför inbjudit samtliga Östersjöstaters regeringschefer till en konferens om Östersjön i Ronneby den 2–3 september i år.

Det är ett exempel på hur 90-talet kan bli den aktiva miljöpolitikens årtionde.

Så kan vi på område efter område dra upp riktlinjerna för 90-talets politik. Efter de redovisningar som Carl Bildt har gett här i dag liksom de redovisningar vi tidigare har fått av moderaternas syn på framtiden, är jag övertygad om att svensk demokrati kommer att få uppleva en vital politisk debatt om framtiden.

Anf. 8 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Låt mig allra först säga några ord till Olof Johansson i den dialog om Europapolitiken som av allt att döma pågår. Jag har litet svårt att förstå vad han egentligen menar. Centern, miljöpartiet och vänsterpartiet har ju här i denna riksdag motionerat om att utesluta medlemskap, så när Olof Johansson nu moraliserar över att man diskuterar medlemskap moraliserar han och fördömer dem som säger ja. Men själv medverkar han till att det ställs krav på att det skall sägas nej. Och läser man debattspalterna i tidningarna runt om i landet, så finner man att det är små grön män som skriver långa nejartiklar i alla landsbygdsorgan. Olof Johansson har *ett* sätt att visa att han menar allvar, och det är att se till att centerstämmorna inte tar ställning mot medlemskap i EG. Då är jag beredd att säga att jag förstår vad han menar, inte dessförinnan.

Så till statsministern. På en punkt har han rätt. Fotboll är inte min bästa gren. Å andra sidan verkar det inte vara hans bästa gren heller. De lag som spelade i går var socialdemokraterna mot, har jag förstått, en något udda kombination av moderater, centerpartister och vänsterpartister. Och så mycket begriper jag – att det inte var någon vidare vinnande kombination.

Vad statsministern hade att säga om regeringskrisen, då ju socialdemokraterna ville införa öststatspolitik i Sverige, var ju fel. Det var socialdemokraterna som blockerade nyval.

Vad vi fick i övrigt var de gamla stenkakorna, litet raspiga – sedvanliga varningar för de farliga moderaterna, sedvanliga varningar för förändringar. Det var den stora defensiven – allting är bra som det är. Men så är det ju faktiskt inte.

Jag gör inte anspråk på att försöka få Ingvar Carlsson att förstå vad de moderata framtids idéerna är. Men låt mig göra ett försök för andra. Vi vill stärka den lilla världen. Det handlar om familjernas, de små gemenskapernas, möjligheter att stå på egna ben och fatta egna beslut, att familjen utan pekpinnar skall kunna besluta om sin egen barnomsorg, att man utan att tvingas söka bostadsbidrag skall klara av att betala hyran, att man utan att vara hänvisad till monopolens allt längre köer skall kunna välja fritt – barnomsorg, läkare, äldreomsorg. Det är alltså detta som det handlar om, att vidga den lilla världen, att göra familjerna, individerna, de små nära gemenskaperna, starkare.

Detta fordrar också, när det gäller den stora värld som politiker här i riksdagen fattar beslut om, att vi fattar beslut om mera valfrihet och mera konkurrens, som gör det lättare för familjerna och medborgarna att välja själva och forma sin värld efter sina egna drömmar. Vi skall inte formas av några politikers drömmar, vi skall själva kunna bygga vår framtid.

Det är detta som är den fina, nya drömmen om ett samhälle där inte allting är politik. Det står i det socialdemokratiska partiprogrammet att alltmer av människornas behov skall tillgodoses genom kollektiva insatser. Det är för mig ingen dröm, det är en mardröm – ett totalpolitiserat samhälle där familjerna inte har friheten, där individerna regleras, där allting görs beroende av kommittéer, beslut och politisering. Det är den utvecklingen som har rasat samman med socialismens sammanbrott över hela världen. Det är den vi måste bryta med även i Sverige – det kommer också en vacker dag svensk socialdemokrati att inse.

Så till sysselsättningen. Ingvar Carlsson citerar ur det moderata framtidsprogrammet med den teknik som är närmast Göbbelskt oärlig till sin dignitet. Här handlar det ju om att skapa förutsättningar för att jobben skall vara kvar i Sverige. Det som sker nu är att genom höga skatter, genom höga räntor – de är klart högre i Sverige än i övriga Europa, och klart högre än vad de var i Sverige för ett år sedan – och genom oklarhet om energipolitiken och om Europapolitiken, drivs framtidens jobb ut ur Sverige.

Ingvar Carlsson talar om övriga länder i Europa. Han kan tala om vad som har hänt i det socialiststyrda Spanien eller vad socialisterna ställde till i Grekland. Men låt oss tala om Kramfors och Kristinehamn, för det som har hänt där är bara början. 20 000–25 000 industrijobb kommer att försvinna i år. Det kommer att bli fler nästa år. Och det är socialdemokratisk politik som bär ansvaret.

Om Ingvar Carlsson inte tror på mig – det gör han säkert inte, och även om han skulle göra det vågar han inte säga det – så borde han i alla fall tro på LO. LO säger att er politik nu leder till en öppen arbetslöshet i storleksordningen 5 procentenheter. Och i det manus till Ingvar Carlssons tal som delats ut, räknar han själv upp grupper som är utslagna från arbetsmarknaden och som sammanlagt uppgår till 10–15 % av arbetskraften. Det är tal som borde oroa. Det finns ingen anledning att vara förnöjd inför utvecklingen i Sverige, eller vara likgiltig inför kraven på förändringar. Vi står inför hårda tider på grund av misslyckandet för den tredje vägens ekonomiska politik. Det blir arbetslöshet, det blir sannerligen ingen dans på rosor. Och det är socialdemokraterna som i sitt motstånd mot alla förändringar och i sin oförmåga att tänka nytt bär ansvaret för den svenska krisen.

Anf. 9 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Det hedrar Lars Werner att han funderat på det här med namnbytet och ideologin under de senaste 25 åren. Det är dock uppenbart att det har gått revolutionerande snabbt under det senaste året – precis då man har börjat tänka i samma banor i de tidigare kommunistdiktaturerna i Östeuropa. Så sent som 1987 antog kommunisterna ett nytt program, där det bl.a. heter: "Socialismen som ekonomi uppvisar storslagna resultat när det gäller att resa länder ur underutveckling och fattigdom, och omskapa dem till industrialiserade välfärdsstater. Den socialistiska samhällsomvandlingen har frigjort folkliga krafter och därigenom kunnat förverkliga en framgångsrik ekonomisk, social och kulturell utveckling" – osv., osv.

I 24 år upprepade man precis samma sanning, utan att komma fram till någon slutsats. Det krävdes glasnost, perestrojka och revolution i östeuro-

peiska stater för att Lars Werner skulle avslöja sina tvivel, som han tydligen har haft under alla dessa 25 år. Ordet kommandoekonomi har Lars Werner över huvud taget inte uttalat i den här kammaren förrän under de allra senaste månaderna. Men det är bra om insikten kommer, även om den kommer sent.

Olof Johansson säger ja till det nya Europa, och det är väl förstås så att han välkomnar den utveckling mot demokrati som nu sker i Östeuropa. Det är knappast överraskande, och jag tror att alla i den här kammaren lätt kan instämma i detta. Men frågan är: Vad vill centern när det gäller Sveriges relationer till EG? Låt vara att centern ser en del komplikationer, en del hinder. Men vad skulle ni önska om det blev precis som ni ville? Vore Sverige då medlem av EG före sekelskiftet, eller stod vi utanför? Det skulle vara intressant att få ett svar på den frågan.

Olof Johansson hade noterat att cirkus hade undantagits från beskattning i skattereformen. Jag vill tala om att det sker bara i ödmjuk respekt för centerns egen skattepolitik.

Claes Roxbergh hade en vision av Europa, visionen av ytterligare ett organ. Efter att ha räknat upp ett stort antal organ som finns i Europa – EG, EFTA, ECE, Europarådet, ESK och ett antal andra organ – sade Claes Roxbergh: Nej det här räcker inte, vi behöver ett organ till. Och sedan använde han fem minuter för att argumentera för att vi behöver ett organ till.

Låt mig gärna svara på Claes Roxberghs fråga. Jag tycker att antalet organ räcker. Problemet i Europa är inte att det finns för få samarbetsorgan, utan möjligen att det finns för många.

Jag kan inte förstå den här inställningen som miljöpartister och en del andra har, att alla andra organ än EG av någon anledning är så bra. EG gillar man inte, EG är en olycka, men alla andra organ är bra, dem skall vi satsa på, inkl. detta nya organ som Claes Roxbergh nu vill skapa. För min del är det alldeles uppenbart att EG är det mest framgångsrika av de europeiska samarbetsorganen, och att inte minst detta är ett starkt skäl för att vi skall välkomna en utvidgning av EG och så småningom ett svenskt medlemskap i EG.

Statsministern talade engagerat om miljöproblemen i slutet av sitt anförande. Det är utmärkt. Det finns stor enighet här i kammaren om de radikala miljöpolitiska åtgärder som krävs framöver. Men det finns en konflikt mellan statsministerns tal om en radikal miljöpolitik och den energipolitik som statsministern och regeringen nu vill föra och som bl.a. innebär att vi skulle öka utsläppen av alla möjliga föroreningar, inkl. koldioxiden.

Det är innebörden av den politik som regeringen föreslår, och det är därför jag tycker att det är så allvarligt när man nu för ett samtal med centerpartiet om en energipolitik som uppenbarligen syftar till att lätta på koldioxidtaket och få utrymme för att föra en mer miljöförstörande miljöpolitik.

Statsministern tog också upp den offentliga sektorn och underströk socialdemokraternas stora ambitioner på det området. Låt mig först konstatera att den modell som man nu kommer att pröva i Dalarna och som är utomordentligt intressant är på väg att prövas i Bohuslandstinget, som är ett borgerligt styrt landsting, och det är därifrån som idén på landstingsplanet kommer. Den är för övrigt inskriven i folkpartiets sjukvårdspolitiska program från

1987 och importerad från USA. Ingvar Carlsson brukar inte alltid tala väl om välfärden i USA, men det här är en intressant modell där idén faktiskt har importerats till Sverige därifrån.

Sedan var det barnomsorgen, där Ingvar Carlsson säger att socialdemokraterna vill se till att vi får full behovstäckning. Utmärkt! Om detta var socialdemokrater och folkpartister överens i riksdagen 1985, men det stora problemet är ju att regeringen har misslyckats att nå det målet. Det blir ingen full behovstäckning, inte vid ingången till 1991 och inte vid utgången av 1991, och skälet till detta är att socialdemokraterna hela tiden har gjort motstånd mot alternativ.

Från början uteslöt man allt utom kommunala dagis. Så småningom, motvilligt, gick man med på att tillåta föräldrakooperativ och frikyrkor, och kanske kommer det nu ett förslag om personalkooperativ. Men ingen gång har socialdemokraterna varit entusiastiska över att det på detta sätt skapas möjligheter till mångfald, valfrihet och konkurrens, utan de har hela tiden ställt upp motvilligt, under galgen, därför att man inte klarar de uppgifter som man har åtagit sig.

Vad hjälper det att uttala stolta paroller om full behovstäckning, när man sedan inte är beredd till de politiska åtgärder som krävs för att nå målet? Det gör att Ingvar Carlssons löften i dag inte framstår som särskilt trovärdiga.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammararens förhandlingar.

Anf. 10 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Carl Bildt vände sig till visst håll, och jag skall gärna svara. Han kräver egentligen att vi skall lägga locket på vår demokratiska partiopinion. Det kräver jag inte av Carl Bildt och hans parti – det skulle vara mig helt fjärran – och inte av Bengt Westerberg heller för den delen.

Men jag tycker att man skall hålla sig till de överenskommelser som vi har träffat här i riksdagen, och sedan får vi en öppen debatt om Europas framtid. I övrigt vill jag hänvisa herrarna till en 30 sidor lång motion om ett öppet Europa som vi har väckt i början av det här året. Ta gärna litet tid för att läsa den. Det kan ni behöva.

Det har talats om energiöverläggningarna, och Westerberg vet redan hur de kommer att sluta. Om jag vore lika säker, skulle jag vara glad. Några förhandlingar har nämligen inte påbörjats.

Men låt mig säga en sak med anledning av påståendet att det är alldeles uppenbart att vi syftar till en sämre miljö – det var vad vi fick höra av föregående talare. Jag förutsätter naturligtvis att partier som inte vill avveckla kärnkraften försöker hitta lösningar på transportererna över Öresund som inte ökar problemet med koldioxidutsläppen, koncentrationen. Vi får väl se hur moderaterna och folkpartiet kommer att ställa sig, om det nu blir ett förslag till riksdagen och man kan komma överens med Danmark i den frågan.

Dessutom finns det anledning att kommentera det envisa talet om förtida avveckling av kärnkraften. I förhållande till Tjernobyl är allting för sent. Det är cynism att tala om förtida avveckling när det gäller den energikällan.

Låt mig så gå in något på den ekonomiska politiken och skatterna. Jag

läste en intervju med statsministern som gjordes av Dieter Strand i Aftonbladet. Där säger Ingvar Carlsson att han hade större majoritet i sin riksdagsgrupp än Bengt Westerberg i sin. Jag vet inte om det gäller både skattereformen och den ekonomiska politiken, men det säger ju inte mycket om majoritetens storlek i den här kammaren.

Man kan fråga sig: Finns det en majoritet över huvud taget här i riksdagen för det vi skall besluta om när det gäller ekonomisk politik och skatter, mot bakgrund av de splittrade partiopinionerna, om det vore fri röstning? Det är då bara Ingvar Carlssons och Bengt Westerbergs dressyr som gör att det kanske blir majoritet här i kammaren för de överenskommelser som träffats, och jag förstår ännu bättre varför ni momsbefriar cirkuskonsten. Det är inte ett särintresse utan ett egetintresse.

Det har utvecklats en debatt här mellan moderaterna och socialdemokraterna om att moderaterna vill ersätta välfärdssamhället med välgörenhetssamhället. Men det finns ju en annan pool i det här sammanhanget, och det är en skattereform som gör, vilket ni själva erkänner, människor mera beroende av bidrag från staten än de var tidigare, för att helheten fördelningspolitiskt skall hänga ihop. Det är faktiskt skattereformens innebörd: det fordras ökade barnbidrag och ökade bostadsbidrag. Den står inte på egna ben, och det är den andra motpolen.

Jag tycker att det är viktigt att man försöker att ta ut skatten på ett sådant sätt att man undviker den sortens beroenden. Vi har inte tänkt återgå till något välgörenhetssamhälle, utan vi kräver en solidarisk fördelning, dvs. skatter skall tas ut efter bärkraft.

Skattereformen utmanar så många särintressen, sade Bengt Westerberg. Det är intressant vad marknaden tycker, sade han vidare, och så hänvisade han till att räntan har sjunkit. Men han glömde naturligtvis tala om att den gick upp dessförinnan, att det finns en bit att hämta tillbaka.

En annan sak som är minst lika viktig för framtidens möjligheter till kostnadsnedväxling, som ju var ett av huvudsyftena med skattereformen, är att människor upplever fördelningen i vårt samhälle som rättvis. I annat fall kommer omedelbart kompensationskraven, det har vi hört och sett från arbetsmarknaden. Där har man inte hållit tillbaka sina lönekrav på grund av skatteuppgårelsen, därför att stora grupper upplever den som fördelningspolitiskt orättvis. Sedan kan ni hänvisa på olika håll till den närstående finansmarknaden hur mycket som helst, till sist är det arbetsmarknaden och de konkreta avtal som sluts där som avgör om skattereformen kommer att fungera eller ej.

Anf. 11 LARS WERNER (v) replik:

Fru talman! Än en gång till Bengt Westerberg, som citerade ur vårt tidigare partiprogram: Jag skulle kunna hjälpa till och hitta ännu värre saker. Men jag skulle också kunna hjälpa till med att plocka fram en del saker ur folkpartiskrifter och uttalanden under årens lopp, inte minst av Westerbergs företrädare. Det skulle inte bli någon uppbygglig läsning det heller.

Nu verkar Westerberg vara kluven i inställningen till oss. Å ena sidan är det inte bra att vi gör omvärderingar, å andra sidan är det bra. Hur skall ni ha det nu då?

Det är ungefär som när Westerberg skall kritisera Ingvar Carlsson. Det är också litet svårt. Å ena sidan var det inte bra att Carlsson kom tillbaka i regeringsställning, för den nya regeringens politik är alldeles för lik den gamla. Å andra sidan är den politik som Carlsson fört i regeringsställning ungefär den som folkpartiet skulle ha fört om det hade innehått regeringsmakten. Ja, nog är det att vara kluven att tillhöra det partiet, Bengt Westerberg. Byt namn!

Fru talman! Regeringskrisen visade tydligare än förr behovet av vägval i politiken. Regeringen har ju i ekonomiska frågor under det senaste året sökt samverka mest med folkpartiet. Vilken av parterna som har kunnat glädjas mest åt samverkan är oklart. Men inte har skattereformen, momshöjningen, kommunalskattestoppet och de hyreshöjningar som nu följer av omläggningen gynnat vanliga löntagare. Den ekonomiska politiken i dag leder till nedskärningar på daghem, fritidsledare på skolor och fritidshem avskedas, skolpsykologer sägs upp och skolor förfaller. Ofta är det barnen som drabbas. Det gäller deras dagliga miljö, deras dagliga skola och deras fritid.

Finansministern har vid olika tillfällen, kanske i relativt allmänna ordalag, talat om behovet av förnyelse av den offentliga sektorn. Han har liknat den vid trappstädning. Den skall börja uppifrån. Det är inte verksamheten i botten utan i toppen som skall städas först. Detta tycker jag är en rätt sympatisk tanke, men den kan nog konkretiseras mera, Allan Larsson. I dag är det svårt att avgöra om det är fråga om trappstädning eller om kuliss- eller attrappstädning.

Vi menar när det gäller den offentliga sektorn att välfärden behöver utvecklas. En väg är att stödja människors rätt till deltagande för att i högre grad än i dag påverka den offentliga sektorn. Men detta kan aldrig ske genom de grova nedskärningar som blir följden av den politik som för närvarande förs. Det här är också i hög grad en rättvisefråga.

Lena Askling, tidigare medlem i statsministerns framtidsgrupp, har tagit upp dessa frågor i en artikel i Aftonbladet. Hon påminner om att socialdemokraterna gick till val 1988 på parollen "Sätt rättvisan främst". Lena Askling skriver att regeringens praktiska politik inte har inriktats på rättvisa. I stället har förmögenhets- och inkomstklyftorna ökat. Villkoren har hårdnat för många av de mest utsatta: Socialdemokratin har under 80-talet helt enkelt misslyckats med att skapa bred uppslutning kring de jämlikhetsideal som det tidigare har funnits så bred konsensus om i Sverige.

Det här tycker jag är ett ytterligare tecken på nödvändigheten av ett vägval i svensk politik. Men samverkan kring eventuella framtida politiska reformer kräver ju ansvar och förmåga på alla håll och från alla parter.

Vi är, Ingvar Carlsson – trots att ni nu har talat om ett vpk och ett v i upp-lösning, jag tycker att detta är ett slagord – beredda att ta vår del av ansvaret, men det kräver samtidigt en något inspirerande miljö och ett lyssnande för att tillmötesgå även andras argument.

Anf. 12 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Fru talman! Det är fullständigt fel, statsministern, att vi inte skulle finansiera vårt förslag till skattereform. I själva verket har vi ett förslag som är 6 miljarder kronor bättre än socialdemokraternas och folkpartiets förslag.

Detta beror på att vi inte tror på några dimhöljda dynamiska effekter. Vi finansierar vårt förslag fullt ut.

Sedan till Bengt Westerberg och EG. Som jag sade finns det flera organisationer, Europarådet m.fl., men meningen med vårt förslag var ju att vi skulle försöka sätta det hela under en hatt och få ett alternativt Europasamarbete på demokratiska villkor för alla länder i Europa. EG innebär inte detta. Den haltande demokratin inom Gemenskapen har ofta beskrivits som det demokratiska underskottet. Det finns en demokratibrist inom EG i dag.

I EGs vitbok, 8 §, kan man läsa att målsättningen är ett genomförande av den inre marknaden. Det finns, heter det, tre aspekter:

”1. en sammansmältning av tio, och snart tolv, individuella marknader i medlemsstaterna till en stor marknad med 320 miljoner människor;

2. säkrande av att denna stora marknad också är en expanderande marknad, icke en statisk marknad, utan en marknad i tillväxt;

3. säkrande av att den expanderande marknaden blir en flexibel marknad, där resurserna, de må vara mänskliga eller materiella resurser eller kapital och investeringsresurser, strömmar till områden som erbjuder de största ekonomiska fördelarna.”

I Sverige företräds det här synsättet av bl.a. Svenska Dagbladet, som i en ledare efter EG-toppmötet sommaren 1988 hyllade EGs dynamik och uttryckte förhoppningen att ”i fortsättningen reduceras måhända politikernas uppgift till att sanktionera de resultat som marknadskrafterna åstadkommit”.

Det är detta som vi får med oss i EG. Med andra ord: Det handlar om att skapa ett imperium där makten överförs från demokratiskt valda folkföreträdare till storföretagens marknadsplanerare, från öppna debatter i offentliga parlament till dolda uppgörelser i slutna rum. I stället för den representativa demokratin med dess brister kommer inte närdemokrati utan snarare nolldemokrati.

Vi kan slå fast att EG steg för steg allt starkare utvecklas i överstatlig riktning, allt fler beslut kommer att överföras från enskilda EG-stater. Inga beslutsområden kommer i längden att hållas helt utanför EG, inte heller försvarspolitiken. Vi vet att EG präglas av extremt marknadsliberala värderingar, där allt annat kommer i andra hand, efter det att kapitalets makthavare själva har fattat de viktiga besluten.

I EG avgörs många frågor av jurister i EG-domstolen, frågor som i Sverige betraktas som politiska. Några nya EG-medlemmar kommer inte att beviljas inträde förrän den politiska unionen är någorlunda färdigbyggd. Helt likabehandlade inom EG kan bara EG-medlemmar bli. De som icke är medlemmar kan få medverka i en del av EGs verksamhet i den mån de anpassar sig till EG-regler eller om de när det gäller vissa utbildnings- och forskningsprogram betalar för sig. I det avseendet är Bengt Westerberg och Carl Bildt helt konsekventa när de kräver medlemskap. Det ger i och för sig ett större inflytande, även om vi menar att det inte ger ett tillräckligt inflytande. Även det inflytande som då skulle komma i fråga skulle leda till att det här landet minskade sin demokratiska bestämmanderätt.

Vad har Bengt Westerberg egentligen emot våra förslag? Det är ingen annan än Bengt Westerberg som har berört saken. Vi skulle kunna skapa en

samarbetsorganisation, där alla länder i världsdelen Europa skulle kunna var med. T.ex. Turkiet skulle kunna vara med, liksom de sovjetiska delrepublikerna, alltså även de baltiska staterna. Vi skulle kunna skapa ett miljösamarbete som sträckte sig betydligt längre än dit EG inom överskådlig framtid kommer att sträcka sig. Länderna skulle kunna delta i detta samarbete som likaberättigade parter. Regionerna skulle få ett annat inflytande. Det är detta som är meningen med vårt förslag.

Jag skulle vilja fråga Ingvar Carlsson och övriga som inte har berört den här saken: Hur ställer ni er till tanken på en alleuropeisk samarbetskonferens, då målet är det som jag har angivit? Det skulle kunna vara en demokratisk början för hela Europa.

Anf. 13 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Det är förvisso sant att jag har uttalat mig kritiskt om vpk, även tidigare i dag. Men jag är inte ensam. Jörn Svensson sade häromdagen följande: Vad vpk har blivit är just ett missnöjesparti, säg gärna om man vill spetsa till det ett Glistrup-parti. Det skall tillgodose alla. Det skall ges mer pengar åt småbönderna och mer åt storbönderna, mer pengar åt storstaden och mer åt glesbygden. Partiet är liksom både höger och vänster på en gång.

Nu är förvisso Jörn Svensson, såvitt jag förstår, inte någon nära vän till Lars Werner, men alldeles fel har faktiskt inte Jörn Svensson på den här punkten. Det är bra om det nya vänsterpartiet visar ett annat ansvar. Å andra sidan är naturligtvis detta nya parti misstänkt likt det gamla. Vi känner igen samma partiledare och samma riksdagsledamöter. Därför hyser jag fortfarande en försiktig skepsis till nyordningen.

Till Bengt Westerberg vill jag säga att det är riktigt att vi inte har nått full behovstäckning, att vi tyvärr inte i dag har och kanske inte heller 1991 kommer att kunna få alla de platser i barnomsorgen som skulle vara önskvärda. Men vi har faktiskt byggt mer än 100 000 nya platser sedan 1982. Det är inget dåligt resultat. Vi har problem på personalsidan, men när vi förra året ville göra något åt detta i Storstockholmsområdet röstades detta faktiskt ned. Jag konstaterar att vi i socialdemokratiskt styrda kommuner har en bättre barnomsorgstäckning än i borgerligt styrda kommuner.

Till Olof Johansson vill jag säga att det är riktigt att vi i samband med skattereformen vill höja barnbidragen till över 10 000 kr. per barn. Det är inte ett utslag av bidragstänkande utan en följd av att vi vill satsa på ökad rättvisa för barnfamiljerna. Detta tänker vi också genomdriva därför att vi anser att barnfamiljerna har behov av det.

Till miljöpartiet vill jag säga att vi nu skall satsa på en utvärdering av en grön bruttonationalprodukt. Jag hoppas att miljöpartiet upplever det som positivt. Östersjökonferensen är ju litet av en sådan konferens som Claes Roxbergh här efterlyser, och den kommer att äga rum redan i höst på inbjudan av den polska och den svenska regeringen.

Så vill jag, fru talman, något ytterligare beröra Carl Bildts inlägg. Moderaterna presenterar här förslag om en minskning av statens inkomster med 50 000 milj.kr. Carl Bildt hade icke ett ord till svar på frågan vilka försämringar för pensionärerna, för de sjuka och gamla, för de handikappade och för barnfamiljerna som detta skulle innebära. När jag citerar följande ur mo-

deraternas program: "Full sysselsättning som den har definierats är inte något självändamål, som måste uppnås till vilket pris som helst", säger Carl Bildt att det är en Göbbelsk oärlighet. Låt mig för moderaternas egen skull säga: Sluta med de här jämförelserna mellan socialdemokraterna och öststatspartier och nu en av de ledande nazistkoryféerna! Sluta med den sortens okvädinsord! De gagnar inte moderaterna, men de skadar politikerns anseende över huvud taget.

Det står också i denna rapport att varje ingrepp i medborgarnas liv, varje reglering, varje skatt försvårar planer och dödar livsprojekt. Låt oss se på de anställda på SAAB i Kramfors och i Kristinehamn. När de nu hotas av arbetslöshet därför att ett privat företag inte har klarat sin uppgift, på vad sätt dödar det deras livsprojekt att vi har en lokaliseringpolitik som kan hjälpa ett nytt företag att komma till platsen eller att vi inte lever i ett land med 8-10 % arbetslöshet, där de icke hade haft en chans till ett nytt jobb? Tack vare den arbetsmarknadspolitik och den sysselsättningspolitik som vi har bedrivit har de en sådan chans. På vad sätt dödar det de handikappades livsprojekt när de får färdtjänst? Eller på vad sätt förstörs livsprojekt när sjöar och skogar klaras tack vare att vi reglerar industrins utsläpp eller när de gamla får pensioner och bostadstillägg? Det är ju detta som det handlar om. Om detta hade Carl Bildt inte ett ord att säga!

För att Carl Bildt inte skall kunna säga att det bara är så att socialdemokratien vränger till det vill jag citera Affärsvärlden, som inte precis är något socialdemokratiskt propagandaorgan. Tidningen framhåller att detta program är ett praktfullt pekoral. Man finner det anmärkningsvärt att det näst största partiet publicerar ett aktstycke av denna kvalitet. Man skriver också att man på det ekonomiska området har hittat några verkliga grodor. Man säger att de naiva förutsägelserna och greppet i framställningen påminner om marxismen, och det är väl nästan det värsta för Carl Bildt: moderaterna har presterat ett aktstycke som påminner läsarna om marxismen i dess sämsta bemärkelse.

Detta var alltså hämtat ur Affärsvärlden – men också den är väl Göbbelskt oärlig enligt Carl Bildts terminologi.

Låt mig så, fru talman, använda de sista minuterna av min taletid åt EG.

Riksdagens fyra partier har gemensamt uttalat att medlemskap i EG inte är aktuellt i de förhandlingar som nu pågår med sikte på den 1 januari 1993. Ändå har Carl Bildt och sedan Bengt Westerberg aktualiserat frågan om medlemskap. Jag anser att detta är dålig förhandlingsstrategi, så dålig att Olof Johansson t.o.m. anklagar Carl Bildt och Bengt Westerberg för att medvetet sabotera det EES-fördraget mellan EFTA och EG. Det är möjligt att det är riktigt när det gäller Carl Bildt. Jag tror det faktiskt inte när det gäller Bengt Westerberg – i det fallet är det nog mera opinionsundersökningar som har spelat en roll.

När Carl Bildt nu i stället för att kalla centern "visst håll" har övergått till ordbruket "små gröna män" är det ett steg i riktning mot Olof Johansson. Nu börjar Carl Bildt närma sig verkligheten.

Lika besvärligt är det naturligtvis om denna debatt skapar en oklarhet om neutralitetspolitiken. Bildt har i dag sagt att jag har stängt dörren, Westerberg har sagt att jag öppnat dörren. Sanningen är den att jag har redovisat

villkoren för svenskt medlemskap, just för att neutralitetspolitiken inte skall belastas och för att det inte skall skapas någon oklarhet kring den.

Det finns två vägar till svenskt medlemskap. Den första är att krigsrisikerna i Europa försvinner och att därmed själva grundvalen för neutralitetspolitiken inte längre existerar. Den andra är att EG väljer att inte samordna sin utrikes- och försvarspolitik.

Eftersom detta uttalande har kritiserats av Carl Bildt och han har sagt att jag har stängt dörren, måste jag ställa en mycket allvarlig fråga till Carl Bildt: Anser Carl Bildt alltså att vi kan ansöka om medlemskap i EG även om EG samordnar sin utrikes- och försvarspolitik och det existerar risk för krig i Europa? Den underliggande förutsättningen för hans kritik av min artikel är ju att det finns ytterligare en väg, som bygger på att man skall kunna bli medlem även om EG samordnar sin utrikes- och försvarspolitik och även om det finns risk för krig i Europa.

Det som skett ute i Europa är mycket glädjande, och svensk socialdemokrati kommer att verka för ett Europa i frihet och samarbete. Möjligheter har öppnats som vi inte vågade drömma om för mindre än ett år sedan, men neutralitetspolitiken är inget som vi behöver skämmas för. Den är inte en belastning utan en tillgång i Europa. EFTA-länderna är inte heller några fattiga släktingar från landet, som behöver be om ursäkt för sin existens. Schweiz, Österrike, Island, Finland, Norge och Sverige har en hög levnadsstandard och en låg arbetslöshet. Vi har god social trygghet och en bra miljö. Vi har något att bidra med, och tillsammans med EG kan vi nu ta ett stort steg framåt i det europeiska samarbetet. Skulle vi inte kunna koncentrera oss på detta i nuläget?

Anf. 14 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Neutraliteten skulle kunna vara och borde vara en tillgång för Sverige i det nya Europa som nu växer fram. Men det som skrämmer mig är att regeringens sätt att hantera neutralitetspolitiken i den inrikespolitiska debatten håller på att göra neutraliteten till en utrikespolitisk belastning för Sverige i våra kontakter med Västeuropa. Det säger jag med visst allvar till statsministern. Den typ av artiklar som han publicerat i Dagens Nyheter här-omveckan leder till att man runt om i Europa frågar: Vad sysslar den svenske statsministern med? Vet han inte vad som händer i Europa? Bedriver han bara inrikespolitik, eller är han möjligen intresserad av det som händer i Europa?

När han står här och försöker att antyda att en diskussion i Sverige om EG-medlemskap försvårar eller saboterar EES-förhandlingarna, vill jag erinra om att han i morgon reser till Göteborg, där han skall träffa Österrikes förbundskansler Vranitzky och Österrikes utrikesminister Mock. Är hans ord inte bara tomma tunnor och elakt tal i denna kammare, har statsministern en skyldighet att ryta till mot Vranitzky och mot Mock och säga upp EFTA-samarbetet med Österrike. Men det vore fel, för sanningen är den att Österrike har gjort mer för att öppna dörren för Europa och även för Sverige än vad svensk utrikespolitik har gjort. Ni har stannat i er osäkerhet, och ni har virvlat runt i era egna motsägelser därför att ni inte kan formulera en Europapolitik som är långsiktig och värd namnet.

Vidare är diskussionen om medlemskap i er 90-talsgrupp saligen bortglömd, och det av mycket goda skäl, för den var inte mycket att hänga i julgranen. Men där drämde ni igen dörren till medlemskap, så att det ljud ganska högt. I uttalande efter uttalande har statsministern vrängt och vridit i negativ riktning de uppgörelser som vi har gjort här i riksdagen. Jag har många gånger sagt offentligt, och slutet inför utrikesnämnden, att jag inte tror att socialdemokraterna är beredda till ett ärligt samförstånd. Jag har sagt: Vi skall göra ett sista försök. Jag begärde och vi får nu, litet mot statsministerns vilja, men ändå, ett extrasammanträde med utrikesnämnden i slutet av juni.

Jag tycker att det vore bra för neutralitetspolitikens trovärdighet, om vi gemensamt kunde definiera den. När statsministern i Dagens Nyheter framför illa underbyggda och hafsigt formulerade spekulationer på den punkten gynnar han icke Sverige, neutralitetspolitiken och det utrikespolitiska samförståndet. Låt mig med anledning av statsministerns uttalande här säga detta med en viss tydlighet.

Så till citatkonsten, som är en ädel konst men som fordrar litet av hederlighet. I den moderata framtidsgruppens program står det att långtidsarbetslöshet är oacceptabel. Sedan beskrivs i mening efter mening och stycke efter stycke det elände för människorna som långtidsarbetslösheten är. Men det framhålls också att i en dynamisk ekonomi förändras förutsättningarna, och det innebär att gamla jobb försvinner och nya kommer till, varvid det kan förekomma en korttidsarbetslöshet. Vidare står det: Det stora problemet som vi skall bekämpa är långtidsarbetslösheten, det sociala och det mänskliga elände som denna faktiskt innebär. Av detta gör statsministern att vi förordar ökad arbetslöshet. Det är djupt oärligt. Så skall inte en hederlig debatt bedrivas.

Det är likadant när statsministern hanterar siffror. I början av året sade han från denna talarstol att moderaterna försvagar budgeten med 20 miljarder. Det upprepade han gång på gång. Jag sade: Vad är detta för siffror? Jag förstår inte hur ni räknar. Så småningom fick vi till stånd ett sammanträde mellan våra experter och finansdepartementets experter, och där bad finansdepartementets experter i stort sett om ursäkt för dessa beräkningar och siffror, för de var alldeles uppenbart uppåt väggarna.

I går presenterade Erik Åsbrink, som sitter här i kammaren, en uppgift om en budgetförsvagning med 47 miljarder. Också det var fel. Det är fråga om flagranta felräkningar. Man kan inte läsa innantill i våra motioner. Detta belopp har statsministern i dag ökat på till 50 miljarder, ett påslag med 3 miljarder på en dag.

Var litet aktsam med citaten, siffrorna, argumenten och formuleringarna! Det skulle vara bra på många sätt.

Jag tycker att det är synd att vi för denna debatt i en situation där alla vet – det kan man läsa i Affärsvärlden – att det går dåligt för Sverige, men där statsministern och regeringen står så uppenbart handfallna inför detta. Det enda man gjort är att höja moms. Vi får därigenom dyrare barnkläder och dyrare kranvatten i Sverige, för att nu ta två exempel. Man tror att detta skall hjälpa mot den ekonomiska krisen. Alla ekonomiska siffror och alla prognoser är sämre i dag än förra året, och de kommer att fortsätta att för-

sämras. Det handlar förvisso – och nu har vi hamnat där, välkommen statsministern i den svenska verkligheten – om Kramfors och om Kristinehamn. Varför går det inte längre att producera dessa komponenter till vår bilindustri i Sverige? Jo, därför att kostnaderna har blivit för höga – ni har drivit upp dem med skatter. Det är därför att vi har en osäkerhet om energipolitiken och om Europapolitiken. Detta leder till att man investerar svenska pengar i andra länder, och det är också orsaken till att andra länders pengar inte söker sig till Sverige. På det sättet dränerar ni Sverige på framtidsjobb och framtidsmöjligheter, genom denna politiska osäkerhet och denna politiska oförmåga.

Den fattiga och den tomhända socialdemokratin kan bara blicka bakåt och missar framtiden.

Anf. 15 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Får jag först ett ögonblick lägga mig i diskussionen mellan statsministern och Carl Bildt om moderaternas finansiering av skattereformen. Jag delar Carl Bildts uppfattning att de siffror Erik Åsbrink presenterade i går förefaller något överdrivna. I de beräkningar vi har gjort saknas det inte mer än ungefär 15–20 miljarder i moderaternas förslag, men det är illa nog. Därtill kommer ett antal löften för framtiden som är ofinansierade, så summan blir högre än så om man också lägger till dem.

Olof Johansson säger att skattereformen bör stå på egna ben och att den inte gör det när man höjer barnbidragen.

Vad är det för trams? Inte blir det någon bättre skattereform därför att man t. ex. sänker momsens på mat eller gör någon annan motsvarande åtgärd i stället för att höja barnbidragen. Barnbidragen är och har alltid varit en självklar del av skattesystemet. Det började en gång i världen som barnavdrag men gjordes om till barnbidrag av rättviseskäl. Det är alldeles självklart att höjda barnbidrag kan vara en del i en skattereform.

Så till Lars Werner: Visst är det trösterikt att Lars Werner tänker om. Men den senfärdighet och oförmåga att se vad kommunism innebär som Lars Werner demonstrerat under alla år är mycket oroväckande och gör det svårt att se Lars Werner, i varje fall i politiska sammanhang, som annat än en stor bluff, en humbug. Vem skall tro på Lars Werners utfästelser och uttalanden om framtiden när han hittills har demonstrerat en så total oförmåga att bedöma en politisk utveckling?

Byt namn, säger Werner. Ja, varför inte? När Werner säger att han inte längre vill låtsas om att han är kommunist, så skall jag gärna framhålla att jag är liberal. När ni tar bort kommunist ur ert partinamn, så varför kan inte vi lägga till liberal – liberala folkpartiet? Vi står gärna för det. Jag är liberal, Lars Werner. Vad är Lars Werner? Är han fortfarande kommunist?

Jag ställde frågan till Olof Johansson: Vad vill centern med EG på sikt? Kan vi få veta det?

Givet att vi får en sådan utveckling i Europa som vi alla drömmer om, där krig verkar avlägset, där blocken är upplösta – vill centern att Sverige skall bli medlem i EG eller inte?

Ingvar Carlsson tog också upp medlemsfrågan. Jag vet inte om det var skämt eller oförskämt när han sade att vi skulle vara styrda av opinions-

undersökningar. Var det ett skämt, så var det ett ovanligt dåligt skämt; var det oförskämt så tycker jag faktiskt att Ingvar Carlsson kan be om ursäkt. Han borde veta bättre än att det är några opinionsundersökningar som styr oss i denna fråga.

Vi har en gammal och djup övertygelse när det gäller samarbetet i Europa. Vi bygger självklart våra slutsatser på analys och inre övertygelse, och inte på några opinionsundersökningar.

Det kan vara farligt i politiska debatter att döma andra efter sig själv.

Vi har i de diskussioner som förts i riksdagen i EG-frågan aldrig kommit överens om att vi inte skall kunna diskutera Sveriges relationer med EG efter årsskiftet 1992–1993, alltså: Vad skall hända när EES-avtalet är i hamn?

Överenskommelsen i riksdagen gäller bara grunderna för de förhandlingar som nu pågår. I de förhandlingarna skall medlemskapsfrågan inte aktualiseras. Detta har heller ingen föreslagit – inte Carl Bildt, inte jag, inte någon annan heller.

Däremot är det självklart att vi i Sverige, liksom man gör i alla andra länder, måste diskutera vad som skall hända på sikt. Vi kan inte sitta med armarna i kors, opåverkade av den utveckling som sker i Europa. Berlinmuren faller, kommunistdiktaturena faller, vi får fria val i land efter land. EG börjar diskutera med de tidigare kommunistdiktatoriska staterna, de östeuropeiska staterna. I Ungern, Polen och Tjeckoslovakien kan man tala öppet om EG-medlemskap. Vaclav Havel – som Olof Johansson tidigare talade om – säger öppet att han ser i en framtid att Tjeckoslovakien skall kunna bli fullvärdig medlem i EG.

Självklart måste vi kunna föra den diskussionen också i Sverige. Jag hoppas innerligt att vi är med i EG och välkomnar Polen, Tjeckoslovakien och Ungern som medlemmar och att det inte blir tvärtom.

Ingvar Carlsson försöker undandra sig ansvaret för den misslyckade barnomsorgspolitiken. Men det går inte att peka på att man har byggt ut barnomsorgen, när vi fortfarande har en kö på över 50 000 barn och när statistiska centralbyrån beräknat behovet av barnomsorg till kanske 100 000 platser. Man undandrar sig ansvaret när man bara pekar på vad man har gjort och inte på de enorma köer och brister som för närvarande finns.

Dessutom har regeringen inte gjort vad den kan, och det är det allvarliga. Regeringen har hela tiden hållit tillbaka möjligheten till enskilda initiativ. I det längsta stoppade man föräldrakooperativ – så släppte man fram dem under galgen. I det längsta stoppade man daghem som drivs av de fria kyrkorna – under galgen släpper man fram dem också. Fortfarande säger man nej till svenska kyrkan och personalkooperativ, men möjligen håller man på att tänka om där också. Men tror någon att socialdemokraterna skulle ha tänkt om ifall det inte varit för de långa köerna och den hårda pressen utifrån? Det finns inte någon glädje eller entusiasm bakom detta, ingen tro på att mångfald och valfrihet är bra och att enskilda initiativ är bra. Det är bara köerna som tvingar socialdemokraterna till eftergifter.

Till sist, fru talman, måste jag upprepa den fråga jag ställde till Ingvar Carlsson i mitt inledningsanförande om Rune Molins turer i den nya löntagarfondsdebatten. Vi måste få ett besked i dag: Är detta ett socialistiskt solo-

nummer av Rune Molin eller är det en trumpetstöt som skall dra i gång den nya, stora socialiseringsstriden?

Anf. 16 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Låt mig återgälda de attacker som består centerpartiet från mina s.k. borgerliga kolleger genom att tacka för två saker, alldeles inledningsvis.

Jag vill tacka Carl Bildt först för hans sena uppställning kring sänkt matoms. Det skall han inte ha gjort förgäves.

Jag vill också tacka Bengt Westerberg för de frågor han har ställt till regeringen – och jag kan gott instämma i dem – om Rune Molins socialistiska ensamnummer om kollektiv kapitalbildning och annat. Det vore bra med ett svar på den punkten. Balanserande maktkoncentrationer, som är ett gammalt kännetecken på socialdemokratisk näringspolitik, leder inte till ökat inflytande för enskilda individer.

Låt mig därefter gå över till de mer nyanserade synpunkter som Bengt Westerberg har framfört. Han talade om trams för en stund sedan när det gällde skattereformen och barnbidragen.

Jag har också varit med ganska länge, så Bengt Westerberg behöver inte undervisa mig om att barnbidraget ofta har setts som en del av skattesystemet.

Det är inte det jag uttalar mig om. Men jag säger att den skattereform som folkpartiet och socialdemokraterna kommit överens om förutsätter, för att den skall bli fördelningspolitiskt rimlig, att man ökar bidragen i detta sammanhang. Det är en annan sak. Då står inte skattereformen på egna ben.

Bengt Westerberg är en självsäker person – en del felstavar ju hans efternamn av det skälet, som man vet. Han talar om, han vet, han docerar.

Låt mig i dag ta upp en liten sak som möjligen är gemensam för oss. Jag råkar ha privilegiet – jag tycker det är ett privilegium i dag – att tillhöra Europarådet. Där hör jag en helt annan Europadebatt än här hemma i Sverige.

Vi får efter Gorbatsjovs besök i Europarådet den 5 juli förra året lyssna till mängder av premiärministrar och statschefer som lägger fram sin bild av Europa. Men det är ingen som enbart håller sig till EG. Här i Sverige är det dock som om EG var Europa.

Det är självklart att vi skall ha en öppenhet mot EG. Det är därför vi förhandlar med EG och inte med någon annan just nu. Men det är nästan omöjligt att få genomslag för den attityden i svensk debatt. Är man inte för medlemskap i EG, då är man emot hela Europa! Om någon kunde hjälpa till att räta upp denna sneda debattsituation i Sverige vore det bra. Den finns inte i Europa, den finns här.

Vi har kommit överens i Sveriges riksdag om vad vi skall koncentrera oss på, säger EFTA-ordförandenationens statsminister och tillägger vädjande: Kan vi då inte koncentrera oss på det!

Jag förstår att Ingvar Carlsson gärna vill ha litet mer koncentration när han skall åka till Göteborg. Men det kan man inte här. Det är omöjligt. Just när vi skall förhandla sätter man i gång, av partipolitiska skäl, att lyfta fram den fråga som ligger på andra sidan om detta förväntade EES-avtal.

Vad spelar det för roll om vi har uppgörelser mellan partierna, ifall de om-

tolkas hur som helst? Innebörden var att vi skulle koncentrera oss på ett EES-avtal.

Sedan tar vi gärna en öppen debatt om fortsättningen. Men det finns ytterligare en viktig sak, som väl ingen i dag känner svaret på: Om någonting är säkert är det att EGs framtid är osäker.

Den ena statschefen talar om konfederation, den andra om Europas förenta stater, den tredje om politisk union, och ingen definierar vad han menar. Just i det osäkra ögonblicket, när diskussionen är som mest positivt öppen, då krävs att vi skall bli medlemmar i någonting som ingen har definierat hur det kommer att fortsätta.

Det är väl i så fall bättre att ägna sig åt att försöka undvika att skapa nya barriärer i Europa. Vi borde försöka få bort tullunionsbarriärerna. Alla som är frihandlare borde egentligen motarbeta alla tullunioner i framtiden. Vi borde arbeta för att få bort alla säkerhetspolitiska barriärer och alla militärallianser. Självklart skall vi arbeta i den riktningen.

När Carl Bildt anklagar oss för att driva vår linje vill jag säga: Titta i vår partimotion från januari. Har vi i den sagt nej till medlemskap? Icke! Vi håller oss till de överenskommelser som vi träffar, till skillnad från en del andra.

Jag vill bara i all vänlighet säga till Carl Bildt, att hela den plädering han svarar för här när det gäller Europafrågorna kan han ju åka över till Finland och tala med sin partikollega Harry Holkeri om, i stället för att klassa ned dem som vill följa EFTA-spåret, när vagnen står på rälsen.

Anf. 17 LARS WERNER (v) replik:

Fru talman! Vem skall tro på en humbug och en bluff som Lars Werner? utropar Bengt Westerberg.

Jag får väl nöja mig med folkets hyllning min belöning, det räcker länge.

Sedan har statsministern hittat ett sanningsvittne i kritiken mot vårt parti i en före detta lantbruksdirektör i Jämtland. Det är inte dåligt. Sedan säger Carlsson att vi återkommer med samma partiledare, samma riksdagsgrupp. Men, Carlsson, det är efter högt föredöme. Vi vill ha litet kontinuitet när vi kommer tillbaka. Ni gjorde er bara av med en finansminister, och vi gjorde oss av med en lantbruksdirektör, för övrigt fostrad i samma socialdemokratiska studentorganisation som Carlsson och en del andra här i kammaren. Ni känner honom alltså bättre. Om jag inte skulle vara allvarlig nu – men det skall jag vara, eftersom vi inte sysslar med slavhandel – skulle jag ha kunnat säga att vi kanske kunde göra ett kastbyte. Jag vet inte vem som skulle vinna på det.

Jag säger som Johansson: Nu till frågorna.

Av de miljö- och energipolitiska frågor som riksdagen har fattat beslut om menar vi att kärnkraftsavvecklingen är den i särklass viktigaste. Därför menar vi att riksdagens beslut från 1988 om koldioxidtaket behöver omarbetas. Det är mycket angeläget att minska utsläppen av koldioxid både i Sverige och globalt. Därför måste ett beslut vara så utformat att det får praktiska konsekvenser.

För det första måste en gemensam beräkningsgrund för koldioxidutsläppen konstrueras. I dag lämnar olika instanser helt olika uppgifter om de faktiska utsläppen.

För det andra måste beslutet åtföljas av en genomförandeplan som inbegriper årliga redovisningar till riksdagen.

För det tredje måste ett sådant beslut enligt vår mening inbegripa kraftfulla trafikpolitiska åtgärder, eftersom det framför allt, som vi har påpekat tidigare, är trafiken som ger upphov till ökade koldioxidutsläpp.

Vi menar att man omgående måste satsa på biobränslebaserade drivmedel och investeringar i kollektivtrafiken. Vi vill inte vara med och bygga Öresundsbron.

Detta är några av de förslag som vi, om det blir diskussioner, vill ta upp med regeringen. Vi är oroliga över den obeslutsamhet som kvarstår när det gäller de energipolitiska frågorna. Vi är från vårt partis sida beredda att ta vår del av ansvaret för att en kärnkraftsavveckling skall kunna bli verklighet på ett sätt som kan accepteras av de partier som kommer att stå bakom en förhandlingslösning.

Sedan några ord om EG. Här har denna fråga kommenterats mycket, och den har också diskuterats mycket under de senaste dagarna. Vi har i Dagens Nyheter utöver de vanliga partiledarna också sett Lennart Pettersson, som är ordförande i den svenska EFTA-delegationen, kommentera problemet på ungefär följande sätt: Om vi, dvs. EG och EFTA, skall hålla ihop så är det vi inom EFTA som måste göra på oss. Det är ju EG som är storebror i det här sammanhanget.

Jag måste fråga Ingvar Carlsson: Är det så regeringen ser på frågor som rör landets suveränitet? Vad får en sådan inställning för konsekvenser för lagstiftningen om arbetarskydd, miljövård och annat där vi vet att Sverige i flera avseenden ligger före EG?

Över huvud taget har ju frågan om svensk suveränitet kommit i bakgrunden i EG-debatten under de senaste veckorna. Vi skall inte glömma bort att målet för EG-ländernas sammanslutning är först en tullunion, sedan en ekonomisk union och slutligen en politisk union. Det går inte att krypa bakom detta och säga att vi inte vet vad den politiska unionen kommer att ha för innehåll. Vi skall inte glömma detta tredje steg.

Vi vet att många av vår tids frågor måste lösas med internationellt samarbete. Självfallet är det så. Det gäller de allvarliga miljöhoten, och det gäller de ekonomiska klyftorna i världen. För att klara de problemen krävs öppnare och mer allsidiga mellanfolkliga förbindelser. Det är av den anledningen vi vill ha ett brett och omfattande europeiskt samarbete inom hela Europa, ett samarbete där staterna behåller sin nationella suveränitet men samverkar i gemensamt intresse.

Vi vet vilka de viktiga målen är, nämligen utvidgat forskningsarbete, utvidgad utrikeshandel – även med tredje världen – och ett omfattande kulturellt samarbete mellan alla länder i Europa. Svenskt medlemskap säger vi däremot nej till.

Anf. 18 CLAES ROXBERGII (mp) replik:

Fru talman! Först något om Europapolitiken. Jag vill å det kraftigaste ge Olof Johansson eldunderstöd när det gäller uppfattningen om vad Europa är för någonting och att EG, till skillnad från vad det ofta framstår som i debatten, bara är en del av Europa.

Jag tror, även om de inte sade någonting om det, att jag kanske fick medhåll från både Olof Johansson och Werner i frågan om en alleuropeisk samarbetskonferens. Det tackar jag i så fall för. Om det inte är så, får ni väl protestera.

Vad statsministern sade om de gröna nationalräkenskaperna var alldeles förträffligt, och vi välkomnar det. Vi hoppas att det kommer att hjälpa oss att få en grönare politik i fortsättningen.

Problemet är emellertid att detta inte har fått något genomslag på de områden som vi nu skall fatta beslut om, nämligen den ekonomiska politiken och skattepolitiken.

Det finns i skattereformen två problem. Det ena är den bristfälliga kopplingen mellan ekonomi och ekologi. Visserligen införs miljöskatter på flera områden, vilket är bra, men eftersom samtidigt flera punktskatter på energi sänks, blir den slutliga styreffekten mycket begränsad. Här hade det, när man ändå gör om hela skattesystemet, funnits en chans att göra vad t.ex. Naturskyddsföreningen har efterlyst, nämligen att skapa ett skattesystem för framtiden med en helt annan betoning på miljö- och resursstyrning än vad som finns i det förslag som nu har presenterats.

Jag har ändå en förhoppning om att droppen så småningom skall urholka stenen och att det arbete som har påbörjats i miljöavgiftsutredningen skall få en fortsättning som leder till en grönare skattepolitik.

Vår andra huvudinvändning mot skattereformen gäller fördelningsprofilen. Den har kritiserats även från andra partier, och jag tror att det också inom socialdemokraternas egna led finns ett stort missnöje med den.

Redan de fördelningspolitiska studier som redovisas i propositionen pekar på bristerna. Man har i dessa studier delat upp hushållen i s.k. deciler, och det finns en tydlig tendens till att de disponibla inkomsterna stiger mest för höginkomsttagarna och minst för låginkomsttagarna. Räknat i kronor blir skillnaden bara ännu större.

Visserligen ser det ut som om de allra rikaste skulle bli skattereformens förlorare, men det tillåter jag mig att tvivla på. All erfarenhet säger nämligen att personer i dessa inkomst- och förmögenhetslägen har möjlighet att förändra sitt beteende, sina sparvanor osv. så att de smidigt kan anpassa sig efter de nya förutsättningar som kommer att gälla. Detta är betydligt svårare för personer i små förhållanden, med låga inkomster och en i huvudsak bunden konsumtion. Ett exempel på en sådan grupp är pensionärer med låg ATP. De kommer att förlora på skattereformen.

Varför har då socialdemokraterna varit så angelägna om att göra upp med folkpartiet både när det gäller den ekonomiska politiken och när det gäller skattepolitiken? Vi ser här en situation där folkpartiet och socialdemokraterna egentligen har gjort upp om större delen av politiken. Vad återstår egentligen när man har gjort upp om skattepolitiken och den ekonomiska politiken? Jo, litet småsaker ute i marginalen. Konsekvensen av detta borde kanske bli, och blir kanske, ett kommande samarbete mellan socialdemokraterna och folkpartiet.

Vi var de enda som ville ta ekonomiskt ansvar, säger Ingvar Carlsson. Men då talar han inte sanning. Visst hade det gått att göra upp även på annat håll och få både en ekonomisk politik och en skattereform som finanspolitiskt

sett var minst lika stram som de förslag som nu finns och som dessutom hade haft både en miljöprofil och en fördelningsprofil som jag tror hade varit betydligt mer smaklig.

Anf. 19 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Det är intressant att höra hur Lars Werner behandlar den förre, och helt nyligen varande, ordföranden i vänsterpartiet kommunisternas verkställande utskott. Han beskrivs nu med de nästan historiska termer som vi vant oss vid från de stora kommunistpartierna i världen som bara en lantbruksdirektör, visserligen inte förvisad till Sibirien men väl till Jämtland. Han existerar inte längre som någon ledande företrädare för partiet. Jag undrar om det inte slant litet för Lars Werner på den punkten. Det var litet för roligt och börjar närma sig verkligheten som den har varit.

Jag vill till Carl Bildt säga att han hade fel också när han sade att jag skulle åka till Göteborg i morgon för att träffa bl.a. förbundskansler Vranitzky. Jag åker så snart jag kan när debatten med Carl Bildt är över, alltså i dag. Även på den punkten hade Carl Bildt fel.

Carl Bildt har också fel när han säger att jag motsatte mig en debatt i utrikesnämnden. När förslaget kom gick jag omedelbart in och tillstyrkte en debatt. Jag förstår inte vilket rimligt syfte den debatteknik har som Carl Bildt ägnar sig åt. Har inte Carl Bildt några angreppspunkter i sak mot socialdemokratin?

Så över till sakfrågan, dvs. neutraliteten. Ja, det sker stora förändringar i Europa – detta också sagt till Bengt Westerberg. De förändringarna är mycket positiva och mycket intressanta. Men vi är ännu inte där att vi kan säga att krigsriskerna i Europa är borta och att situationen är stabil. Sovjetunionen är fortfarande en militär supermakt som förvägrar de baltiska republikerna rätten till självständighet. Vi har en instabilitet i vårt eget närområde som gör att Carl Bildt ibland hävdar, eller hans företrädare i försvarskommittén, att vi absolut inte kan börja nedrusta.

Är det så alldeles säkert att det i det läget är klokt att skicka ut nya signaler om svensk utrikespolitik? Har Carl Bildt inte ett ögonblick åtminstone funderat över att det kanske inte är så särskilt bra för de baltiska republikernas strävanden att dessa signaler kommer just nu?

Den svenska neutralitetspolitiken är i dagens Europa fortfarande en tillgång och inte en belastning. Jag har svårt att förstå att vissa partiledare tar så lättvindigt på denna fråga.

Jag har i debatten här i dag ställt några frågor till Carl Bildt. Jag har inte fått svar på en enda, inte heller den om idéprogrammen, trots att jag anser att de är avgörande. Jag skall vid tillfälle återkomma till detta.

Jag tycker att det är utomordentligt märkligt att Carl Bildt inte svarar på min fråga om EG. Anser Carl Bildt att vi kan ansöka om medlemskap i EG även om länderna i EG samordnar sin utrikes- och försvarspolitik om det existerar en risk för krig i Europa? Det är i den situationen som jag har utslutit medlemskap. Jag har pekat på de möjligheter som finns till ett medlemskap, och då anser Carl Bildt att dörren är stängd. Det måste rimligen innebära att han anser att vi under de förutsättningar jag här angav kan ansöka om medlemskap. Om det är fallet har vi en allvarig debatt om den svenska

utrikespolitiken framför oss. Det kan jag försäkra Carl Bildt. Det måste skapas klarhet på denna punkt.

Rune Molin har startat en debatt om den ekonomiska demokratin och hur vi samtidigt skall kunna upprätthålla höga vinster och öka investeringarna utan att det leder till fördelningspolitiska påfrestningar och ohanterliga avtalsrörelser. Den diskussionen är viktig, och den måste föras. Vi socialdemokrater har sagt att löntagarfonder var steget. Det gäller fortfarande, och det gäller för hela regeringens del. Men självfallet får inte detta innebära att vi avstår från att diskutera den ekonomiska demokratin.

Sedan, fru talman, vill jag ta upp något som har skymtat i dagens debatt men som framför allt förs fram på andra vägar i det svenska samhället och också utanför vårt land, men av svenska intressen. Det finns de som med anledning av den senaste tidens händelser i Europa har sagt: Det är egentligen i Sverige som i Östeuropa. Vi borde också ha vår revolution. Man säger att vi i Sverige har en ofrihet, liksom i Östeuropa och en ekonomisk situation som den i Östeuropa.

Jag har funderat om man över huvud taget skall ta upp en sådan grotesk debatt. Men här har en professor Åslund i Sveriges största dagstidning fört fram sådana synpunkter. Den förre statssekreteraren i finansdepartementet Sten Westerberg har framfört åsikten att svensk ekonomi ser ut som den i Östeuropa. Det är oerhört oförsiktigt av honom.

Om Sverige någon gång har varit i närheten av situationen i Östeuropa, ekonomiskt sett, var det år 1982 då denne Sten Westerberg själv under sex år var med och bar ett ansvar. Det fanns ett galopperande budgetunderskott och vi höll på att bli en andra rangens industrination, eftersom svenska industriföretag dramatiskt hade minskat sina investeringar. Svensk ekonomi över huvud taget präglades av pessimism och uppgivenhet. Sten Westerberg är nog en av de sista som skall göra jämförelser mellan svensk ekonomi och Östeuropas.

Företagarförbundet skickar i dessa dagar ut en skrift på 66 sidor i de östeuropeiska staterna i vilken man varnar för Sverige. Den innehåller, enligt min uppfattning, förtal av Sverige. Carl Bildt beskriver gång på gång Sverige som en randstat och talar om ofrihet och elände.

Den värderade moderatledaren nedvärderar sitt eget land. Också i dag har han beskrivit det som att Sverige utvecklas mycket dåligt jämfört med andra länder.

Till alla dessa vill jag säga: Åk ut i det svenska försommarlandskapet. Se er omkring! Ni kommer att upptäcka att Sverige i hög grad är en politisk demokrati, en vital politisk demokrati, och ett land där människor faktiskt har det ganska bra. Det är ett land som de svenska medborgarna också är stolta över.

FN har nyligen genomfört en undersökning om ekonomi och socialt välstånd som visar att Sverige i själva verket kommer på andra plats i världen. Jag tror att FN och dess undersökningar är mer att lita på än Carl Bildts svepande omdömen.

Jag läste häromdagen en artikel i Dagens Nyheter av Ana Maria Narti. Hon skriver: "Denna växande förvåning nådde höjdpunkten när en professor skrev en debattartikel inspirerad av samma parallell", dvs. den mellan

Östeuropa och Sverige. "Jag tror att många andra östeuropéer reagerade starkt inför Anders Åslunds beskrivning av den svenska mardrömmen. Våra flyktingögon ser dessa rader nästan som en förolämpning. Den svenska mardrömmen – vad är nu detta? Hur skulle Europa ha sett ut i dag utan den hjälp som de mänskliga rättigheternas försvarare fick just från och i Sverige?"

Hon fortsätter sedan: "Flyktingarna har ett särskilt sätt att mäta verkligheten kring sig: de kan i praktiken jämföra sina liv med sina vänners liv på andra ställen, de lever ju utspridda över hela världen. Vad jag har kunnat göra för min mor och min sjuke bror här sedan nästan sju år skulle aldrig min bror ha lyckats med i Frankrike, fast hans position och hans inkomst vida överträffar min personliga ekonomiska ställning." Hon säger vidare: "Ingenting kan vara mer orättvist än de aggressiva och grovt överdrivna påståenden som försöker omvandla 1989 års händelser i anklagelseakter riktade mot socialdemokratin i allmänhet och mot den svenska socialdemokratins synnerhet."

Detta bör kanske dessa grupper som svartmålar och nedvärderar sitt eget land betänka innan de fortsätter att göra detta.

Anf. 20 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är dålig stil av statsministern att attackera personer som inte kan försvara sig. Jag vet att såväl Anders Åslund som Sten Westerberg mer än gärna vill ta den debatten. Jag ser fram emot den debatten.

Känslan av att det behövs en perestrojka även i Sverige, att vi inte riktigt har förstått signalerna från omvärlden, att det måste förändras, brytas upp, avmonopoliseras, avregleras, avpolitiseras också i Sverige, är inte begränsad till Anders Åslund och Sten Westerberg. Statsministern har rätt: Känslan är ganska vitt spridd i det svenska samhället. Gå och ta debatten! Det friskar upp. Men vinna den med gammal socialdemokratisk politik, det kommer ni inte att göra.

Jag medger att jag hade fel när det gäller statsministerns flygtider. Det är alldeles uppenbart. Men det hindrar inte att när statsministern kommer ner till Göteborg, förväntar jag mig att han där kritiserar Österrikes förbundskansler och Österrikes utrikesminister med samma skärpa som han här karskt kritiserar Bengt Westerberg och mig. Är det vi som har fel och det är vi som äventyrar den europeiska utveckling så skall statsministern kasta ut Österrike ur EFTA-samarbetet i kväll eller i morgon i Göteborg. Då får vi se om hans kritik bara är tomma tunnor här i riksdagen eller om den har någonting med allvarlig politik att göra.

EG-diskussionen handlar i grunden om våra möjligheter till inflytande över vår framtid. Det är en del av det nya Europa som växer fram. Det handlar om huruvida vi skall ha rösträtt i det nya Europa. Man kan tala om alla möjliga mellanstatliga organisationer, men det är EG som är kärnan och motorn i samarbetet. Det är dit direktvalen i Europaparlamentet sker, och det är där som besluten fattas. Vi kan frivilligt välja att endast bli en randstat eller att vara med.

Jag noterade med stor tillfredsställelse att Olof Johansson sade att han inte

utesluter medlemskap. Det är ett steg framåt. Jag är övertygad om att vi är på väg mot ett ställningstagande som är positivt mot Europa. Det skall vi också bejaka i dag.

Jag skall på nästa möte med utrikesnämnden i detalj gå igenom med statsministern villkoren, utrikespolitiskt och försvarspolitiskt, utan att blanda ihop dem på det sätt som statsministern med oförsiktighet – det är oförsiktighet i hanteringen av neutralitetspolitiken – gör när han försöker föra en detaljdebatt om neutralitetspolitiken i riksdagens kammare. Det lämpar sig inte riktigt. Den diskussionen skall föras i utrikesnämnden. Då skall statsministern få de ytterligare besked han vill ha.

Vi skall ut i den svenska sommaren, gärna till Kramfors och Kristinehamn för att se den verklighet – den är inte alltid så fin – som finns där. Vi skall gärna ta del av de köer barnfamiljerna står i.

Fru talman! Jag vill avsluta med att önska alla en glad sommar, inte minst min egen riksdagsgrupp. Det är av den enkla anledningen att jag skall ta planet – icke till Göteborg, tyvärr, jag är inte bjuden – till Strasbourg och Europaparlamentet för diskussioner om EFTA-samarbetet. Glad sommar önskar jag alla i kammaren!

Anf. 21 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Diskussionen mellan Olof Johansson och mig om en skattereform som står på egna ben är litet märklig. Jag tillät mig att påpeka att jag tycker inte att det finns någon principiell skillnad mellan att säga att en skattereform som bl.a. bygger på sänkt matmoms och en skattereform som bygger på ökade barnbidrag är så stor att man i det ena fallet kan säga att den står på egna ben och i det andra fallet inte. Det är ganska naturligt – vilket Olof Johansson i sitt senaste inlägg instämde i – att se barnbidragen som en del av skattesystemet.

Vi kommer aldrig att få en total säkerhet om hur det framtida Europa kommer att se ut. Europa ändras kontinuerligt. Det är en dynamisk process, och det kommer att vara så under 90-talet och framöver. Den som sitter här hemma och säger att han måste veta, måste få visshet och dessförinnan inte har fatta några beslut, har i praktiken rest avgörande hinder mot att någonsin ta ställning.

Självfallet skall vi avvakta några år för att se om de utvecklingstendenser som för närvarande kan ses i Europa kommer att fortsätta. Gör de det – det hoppas vi alla – menar jag att möjligheter har öppnats för Sverige att söka medlemskap i EG. Det kommer att ge oss ett inflytande som vi aldrig kan få enbart genom ett samarbetsavtal.

En hel del frågor har blivit belysta, en del rent av besvarade, under debatten i dag. Men frågan om Lars Werner fortfarande är kommunist eller inte kommer tydligen att förbli obesvarad under hela debatten.

Claes Roxbergh sade att nu när folkpartiet och socialdemokraterna har gjort upp skatter och ekonomi, är det bara några småsaker att göra upp om och sedan går det att bilda en regering. Tillåt mig att säga att sådana saker som miljö och energi inte är så otroligt små att alla hinder har klarats ut. Men det är kanske så Roxbergh ser det.

Det går bra för Rune Molin att ägna sig åt solonummer när regeringen och

socialdemokraterna inte står bakom. Vad kommer statsministern att göra för att stoppa Rune Molin? Det är allvarligt när en industriminister går ut och direkt utmanar löften som statsministern tidigare har givit.

I likhet med statsministern tycker jag att det har förekommit överdrifter om Sverige i den politiska debatten. Jag vill inte nämna några namn, och jag tycker inte att det är självklart att de namn som statsministern har nämnt i sammanhanget bör nämnas. Men dessa överdrifter förekommer. Jag har själv råkat ut för dem på möten och har haft anledning att polemisera mot sådana. Att man inte tycker att allt är fel i Sverige innebär inte att man tycker att allt är bra.

Fru talman! Vi politiker kan bestämma om mycket. Vi påverkar människors liv på olika sätt. Men det är ganska skönt att veta att allt behöver inte vi besluta om. En del saker ordnar andra. Sommaren som väntar nu fixar Ida, Emils lillasyster, åt oss. Hon gör så roliga ställen där barna kan springa omkring. Då blir barnen fulla med sommar och benen blir fulla med spring. Det tycker jag känns härligt en dag som denna.

Anf. 22 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Skattereformen innebär tyvärr behov av ökad rundgång. Så har de kontraktsslutande parterna själva formulerat sitt förslag. Jag förstår att en viss osäkerhet insmyger sig, i varje fall om man läser betänkandet, som har kommit nu. I majoritetstexten talar folkpartister och socialdemokrater för en mervärdeskattehöjning, på s. 49. På s. 113 har folkpartiet en reservation där man hävdar att det i första hand är momsens som bör sänkas. Det kommer efteråt, får man anta.

När det gäller EG-frågan vill jag göra en liten notering till det Carl Bildt sade. Jag tycker att det är viktigt med inflytande, men det är också viktigt att folket är med. Något som hittills har varit tydligt i EG – saker kan ju bli bättre – är att EG har en helt oacceptabelt svag folklig förankring i EG-parlamentet, med ett oacceptabelt lågt valdeltagande på ca 50 % och helt okända parlamentariker. Det är en följd av den distansdemokrati som det alltid blir när makten centraliseras i en överstatlig organisation och man dessutom överlåter en betydande del av denna makt till en kommission.

Jag noterar – det gäller både Bildt och Westerberg – att nu är det inte längre folkomröstning om EG som är receptet, som det var i februari och mars. Då stod den punkten på dagordningen i de s.k. regeringsskrifhandlingarna.

Jag har tagit upp några huvudpunkter i mitt huvudanförande och i de efterföljande replikerna. "I hela Sverige ska leva!" diskuterades mycket i går, men det är lika aktuellt i dag och inför framtiden. Vi behöver ett rättvist skattesystem med sänkt skatt på nödvändig konsumtion och kommunalskatteutjämning. Vi behöver på ett bättre sätt visa att vi uppskattar våra äldre. De som har låg pension bör få en höjd grundpension. Vi behöver ett miljövänligt energisystem baserat på energiråvaror som hör framtiden till. Inte minst behöver vi i de multinationella jättarnas tid stärka de många små och medelstora företagen i vårt land. Slutligen behöver vi ett nära samarbete med hela Europa.

Efter statsministerns lyriska beskrivning av det svenska sommarlandska-

pet vill jag med detta – till skillnad från vad de andra sade, men jag hoppas att de ändå instämmer – önska honom lycka till i Göteborg. Jag vill också önska riksdagens ledamöter en trevlig sommar.

Anf. 23 LARS WERNER (v) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i det som Olof Johansson avslutade sin replik med.

Ingvar Carlsson sade att jag diskuterar precis som om den här lantbruksdirektören inte längre existerar i politiken. Jag tror att Ingvar Carlsson sade att det var för roligt för att vara bra. Nu var det i första hand inte roligt, Ingvar Carlsson, utan det var faktiskt sant. Dessutom var han förvisad till Jämtland. Vad säger jämtlänningarna om detta? Det är ju inte jag som har förvisat honom till Jämtland, utan det är Carlsson och hans regering som numera utser lantbruksdirektörer i det här landet.

Det har ställts frågor om vårt parti och dess namnbyte och vad jag representerar. Dessa frågor har Bengt Westerberg egentligen redan svarat på, men jag vill tillägga att jag gick in i Sveriges kommunistiska parti i början av 50-talet. Det vore poänglöst och felaktigt att påstå någonting annat. Men jag är lika mycket socialist nu och det är därför som jag känner mig hemma i vänsterpartiet tillsammans med andra likasinnade. Det är inte alla som har samma bakgrund som jag. Andra har närmat sig vårt parti utifrån andra förutsättningar och med andra motiv. Det finns kommunister, socialister och progressiva människor i det här partiet.

Som jag tidigare sade har processen varit lång. Vi har under en lång tid bedrivit en självständig politik som inneburit att vi har betonat demokrati och pluralism starkare än vad andra partier i Östeuropa har gjort. Vårt namnbyte är en följd av denna process, en process som fortskrider i dag och i morgon. Vi arbetar för demokrati och människors inflytande där människor lever och verkar. Vi menar också att samhällsförändringar inte kan gå till på det sätt som har skett i många länder. Utvecklingen mot demokrati och socialism måste gå genom människors deltagande, medbestämmande och ansvar, inte via kupper, förtryck, deportation, inmarsch, ockupation och t.o.m. avrättningar.

Vårt namnbyte är ett led i att utveckla vårt parti och visa att vi ser en annan utvecklingsväg för det svenska samhället och för att uppnå målen demokrati, solidaritet och rättvisa.

Det är möjligt att det finns fler partier här i riksdagen som skulle behöva byta namn. Ett parti som representerar 10–12 % av befolkningen kallar sig folkpartiet! Ett annat parti som representerar 35–40 % skulle med större rätt kunna kalla sig folkpartiet.

Ingvar Carlsson har flera gånger sagt att det inte går att göra upp med oss. Han tog sin bild från fotbollsspråket. Som namnet säger spelar vi på vänsterkanten, offensiv vänsterytter. Orsaken till att Carlsson inte kan göra upp med oss är möjligen att Carlsson är högerfotad. Jag vill ge ett råd till Carlsson: Lämna mittfältet och spela offensivt! Om ni spelar offensivt och passar vänsterut kan vi tillsammans besegra nyliberalismen. Men då får ni sluta göra självmål som ni gjorde i våras.

Anf. 24 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Fru talman! Till Bengt Westerberg: Jag har försökt att uttrycka följande: Den ekonomiska politiken och skattepolitiken bestämmer så mycket av den övriga politiken att det inte finns så mycket kvar. Det betyder att den ekonomiska politiken och skattepolitiken i huvudsak bestämmer vilken miljöpolitik som kan drivas och vilket resultat på miljöpolitikens område som kommer att uppnås. Det förhåller sig likadant med energiområdet, t.ex. energiskatter.

Jag tycker att det är bra att det har tagits initiativ, t.ex. Östersjökonferensen. Det är bra att Ingvar Carlsson säger att miljöfrågan skall genomsyra alla områden. Men det finns ett problem, framför allt när det gäller energifrågan. Utvecklingen under 80-talet har totalt rusat ifrån oss. Vi har fått en konstruktion av energiförsörjningen i det här landet som är helt felaktig och den kommer att skapa stora problem framöver. Vi har inte utnyttjat de möjligheter vi har haft. Jag ser att bostadsministern har gått, men jag har ett exempel som visar hur galet det kan bli.

Det finns i Göteborg ett hus, i Järnbrott, som har byggts om med hjälp av solvärmeteknik. När det gäller det här huset har man lyckats få ned energiförbrukningen till 87 kWh/år och m² – ett genomsnittligt bostadshus drar 190 kWh/år och m². Man har alltså mer än halverat energiförbrukningen. Hur har det gått till? Jo, förutom att man använt traditionella metoder, har man också använt sig av solvärmeteknik. Till vilken kostnad? Jo, en kostnad som ligger under 30 öre/kWh, dvs. en kostnad som ligger långt under kostnaden för att investera i nyproduktion – ändå handlar allting som vi diskuterar i det här landet om nyproduktionen.

I Sverige finns 300 000 lägenheter av den här typen som man skulle kunna överföra denna teknik på. Tekniken finns färdig och den fungerar. På det här viset skulle vi i stort sett spara den el som produceras från en halv kärnkraftsreaktor. Använder vi den här tekniken på miljonprogrammet skulle spareffekten motsvara elproduktionen från två kärnkraftsreaktorer! Det här är bara ett exempel taget från ett litet, litet område på att vi har tekniska förutsättningar, vi har tekniken och vi vet hur vi skall göra, men vi gör det inte. Varför blir det på det här viset? Det måste bli en ändring.

Till sist: Glad sommar!

Anf. 25 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Den som jämför svensk socialdemokrati med öststatskommunism kommer jag att bemöta i varje tänkbart sammanhang. Den rätten förbehåller jag mig. Det är en så oriktig och en så oerhörd anklagelse att den kommer jag icke att låta stå oemotsagd. "Friskhet" kallade Carl Bildt den debatten, för mig är den ganska unken. Den behöver vädras ut varhelst den finns. Det var sorgligt att Carl Bildt ställde sig bakom den typen av debattinlägg, inte bara rätten att de skulle få framföras utan som jag uppfattade det i sak. Men jag får återkomma till den diskussionen i annat sammanhang.

Uppmaningen "Stoppa Rune Molin!" säger mer om mentaliteten i folkpartiet. Behovet av liberalism är någonting annat. Jag vill uppmana Bengt Westerberg att läsa vad Rune Molin har sagt. Då tror jag att det blir lättare att föra en dialog.

Lars Werner menade att vi socialdemokrater skulle samspela med vänsterpartiet kommunisterna. Jag har tidigare sagt att vi gärna skall göra det, men då får inte vpk vara på åskådarplats, utan då måste man vara inne på planen. Jag tänker inte spela upp bollen på läktaren. Vi socialdemokrater har vissa bestämda mål för vårt spel, men vi vet att vi inte har egen majoritet. Vi är därför realistiska och vill söka ett samarbete i denna kammare för att kunna komma fram till vettiga lösningar och ta ansvar för vårt land och vår demokrati. Det har varit osedvanligt svårt det här året. Det har varit påfrestande för många av oss. Jag tror dock att svenska folket håller oss räkning för att det ändå har lyckats i viktiga frågor på den ekonomiska politikens område. Det gäller även skattepolitiken, energipolitiken och Europapolitiken, som har präglat den här debatten.

Det är min förhoppning att det sommaruppehåll som riksdagsledamöterna nu välförtjänt får inte bara skall leda till vila utan även till kreativt tänkande, som gör att när vi träffas här i höst igen skall det finnas intellektuella förutsättningar och goda idéer så att vi kan möta de problem som vi tillsammans kommer att ställas inför. Med detta önskar även jag riksdagsledamöterna en trevlig sommar.

Partiledardebatten var härmed avslutad.

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1989/90:SkU30 och SkU31

6 § Den ekonomiska politiken, m.m.

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1989/90:FiU40 De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m. (prop. 1989/90:150 delvis och 1989/90:100 delvis).

Anf. 26 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Den inledande partiledaromgången har inneburit en allmänpolitisk rundmålning, någon kanske skulle kalla den för en holmgång. Vi som företräder våra partier i finansutskottet kan därmed fördjupa oss i aktuella ekonomisk-politiska frågeställningar. Jag ber också att särskilt få hälsa finansministern välkommen till kammaren. Senast när det var dags för finansdebatt hade han ju annat att göra.

Av tradition har den ekonomisk-politiska analysen i Sverige varit inriktad på reala förhållanden. Storheter som industriproduktion, investeringar, varuexport och sysselsättning har satts i centrum. Den finansiella sidan har däremot varit försummad. När jag för ungefär tio år sedan tog över som ekonomisk talesman för mitt parti, bestämde jag mig för att försöka ge t.ex. kredit-

och valutapolitiken större utrymme. Till min glädje har jag kunnat konstatera att dessa frågor efter hand har tilldragit sig ökad uppmärksamhet. I centrum för den aktuella debatten står sådana spörsmål som riksbankens ställning och Sveriges förhållande till det Europeiska monetära systemet (EMS), frågor som vi moderater har fört in i den politiska debatten. Jag kommer i det följande att ägna en stor del av mitt anförande åt de finansiella spänningar och risker som hotar Sverige.

Men först skall jag säga några ord om det ekonomiska läget och utsikterna för framtiden. Stämmingsläget just nu är visserligen bättre än vid tiden för regeringskrisen i februari–mars. Men lugnet är bedrägligt. Den kritiska punkt i den ekonomiska utvecklingen som regeringen talade om i finansplanen har passerats utan att något har utträttats för att åstadkomma en vändning till det bättre. Sverige väntas så här i 1990-talets början stå för den svagaste tillväxten i industriländerna, mindre än 1 % om året. Vårt grundläggande problem är den alltför snabba kostnadsstegringen och den bedrävliga produktivitetsutvecklingen.

Låt mig med anledning av statsministerns tidigare visade stolthet över den ringa öppna arbetslösheten säga att det med nuvarande tillväxttakt innebär att han gläds åt den dåliga produktivitetsökningen. Med den fröjden är det så beskaffat att den inte kan bli särskilt långvarig. Kostnadsutvecklingen medför att vi inte klarar att hålla uppe vår konkurrenskraft, och det kommer också att slå mot sysselsättningen.

I januari underkände vi moderater förutsägelsen i finansplanen att lönenivån i år skulle stiga med endast 7,5 %, och vi bedömde en uppgång med ca 9 % som mera trolig. Tyvärr kan inte nu ens detta väntas räcka till. Som ett tecken härpå får man uppfatta att regeringen har justerat sin prognos upp till 8,5 %. Som en förutsättning för detta anges då att pågående omförhandlingar inte leder till nya påslag och att löneglidningen blir måttlig. Men att skriva in sådana allmänt formulerade villkor i en bedömning av de ekonomiska utsikterna är lika meningslöst som att knyta förväntningar till ett positivt utfall av experimentet med en riksmedlare. Som det nu ser ut får lönestegringen i år antas överskrida 10 och kanske nå 12 %.

För 1991 bygger regeringen sina kalkyler på att lönenivån skall stiga med endast 3 %. Detta är inte bara orealistiskt, utan man måste beteckna det som grovt vilseledande. En sådan utveckling strider mot all erfarenhet, enligt vilken den svenska modellen för lönebildning tycks vara förenad med ett slags golv med 6–7 % årlig lönestegring. Det har t.o.m. LO anført. Skatteomläggningen kommer inte att nämnvärt påverka lönekraven, eftersom de i och för sig välkomna marginalskattelättnaderna uppvägs av andra skattehöjningar. Att planera för lönehöjningar på 3 % ett år då priserna väntas stiga mer än dubbelt så mycket måste betecknas som självbedrägeri. Vi moderater instämmer i uttalandet i den reviderade nationalbudgeten som utarbetats inom finansdepartementet, att en löneökning nästa år på ca 8 % framstår som trolig. Den kunde mycket väl ha väntats bli ännu större, om det inte hade varit för det ras i näringslivets efterfrågan på arbetskraft som nu kan förutses.

I kraft av regeringens ekonomiska politik förefaller Sverige lyckas med konststycket – jag skulle vilja säga den smått unika prestationen – att förena

västvärldens sämsta tillväxt med den snabbaste inflationen. Trots ett mycket påpassligt byte av beräkningsmetod under våren har prisstegringen t.o.m. april avlästs till hela 6.4 %, vilket innebär en inflationstakt på drygt 10 % på årsbasis. Konjunkturinstitutet sade sig i går räkna med att inflationen blir inemot 11 % framåt slutet av året. Det betyder att penningvärdessförsämringen går mer än dubbelt så snabbt som i våra viktiga konkurrentländer. Vi är snart uppe i tre gånger den hastighet som förekommer där.

Anmärkningsvärt i detta sammanhang, och något av ett nytt förhållande, är att producentpriserna som en följd av konjunkturedgången utvecklas påfallande långsamt. Den svenska överinflationen, jämfört med andra länder, är nästan helt politiskt betingad. Det är långt ifrån slut än. Konsumentprisindex för maj, som redovisas om några dagar, väntas stiga med nära en procentenhet, bl.a. som följd av höjda tobaks- och dryckesskatter. Vi står även inför en höjning av momsen vid halvårsskiftet, som ytterligare kommer att driva på den politiskt beslutade prisstegringen.

Fru talman! Den viktigaste orsaken till den dåliga tillväxten och till den avvikande kostnads- och prisutvecklingen i Sverige är och förblir den förda högskattepolitiken. Här ligger tyngdpunkten i den moderata kritiken av skatteomläggningen. Värdet av sänkta marginalskatter förspills genom höjningar av andra skatter. Hithörande problem skall diskuteras mera utförligt i morgon.

Det hör dock utan tvivel till dagens debatt att slå fast att det från ekonomisk-politisk synpunkt är fullständigt obegripligt att momsen också skall höjas innan den skall breddas. För det genomsnittliga hushållet betyder det en skatteökning med nära 2 000 kr., vilket inte kan undgå att ge ytterligare näring åt kravet på lönekomensation. Det obegripliga ligger i att åtgärden sätts in när konjunkturavmattningen redan är fullt märkbar och när den privata konsumtionsökningen är mycket beskedlig.

För regeringspartiet kan ställningstagandet betecknas som ett tämligen naturligt utslag av en ideologiskt betingad förkärlek för högskattepolitik. Men hur har folkpartiet kunnat ansluta sig till denna linje? Hur kan ni medverka till att ytterligare öka den överbeskattning som redan beräknas ge ett överskott på över 50 miljarder kronor i de offentliga finanserna? Hur kan ni höja momsen samtidigt som ni pekar ut att denna skatt är den som det är mest angeläget att sänka?

Moderata samlingspartiet har i många år krävt att ökad vikt skall läggas vid kampen mot inflationen. Vi borde väl alla vid det här laget ha lärt oss att prisstegring inte motverkas med skatthöjningar. Tvärtom måste den för landets konkurrenskraft förödande kostnadsutvecklingen hållas i schack genom att vi politiker skapar förutsättningar för bevarad och helst förbättrad köpkraft inom ramen för måttliga bruttoinkomstökningar. Jag tänker då inte på statlig inblandning i lönebildningen med hjälp av inkomstpolitik. Det är med hjälp av skattelättnader och avregleringar som vi kan nå ner till våra konkurrentländers inflationstakt. Utrymme för minskat skattetryck måste åstadkommas genom besparingar på budgetens utgiftssida.

I övrigt gäller det att behandla inflationen efter vad den är, nämligen ett monetärt fenomen. Det handlar om pengar. Stabiliseringspolitiken blir då en uppgift främst för penningpolitiken. På detta område har det redan skett

en förskjutning bort från regleringar till ökad användning av marknadskonforma instrument, främst räntevapnet. Med de stora obalanser som råder i svensk ekonomi måste vi tyvärr räkna med ett högt ränteläge även i fortsättningen.

Till detta bidrar den oroväckande utvecklingen av bytesbalansen. Man kan säga att underskottet växer med ett par tiotal miljarder kronor i taget. Förra året blev det drygt 30 miljarder, för i år förutses drygt 50 miljarder och inför 1991 är prognosen över 90 miljarder kronor. Vår bedömning i januari att även de stora underskottssiffror som regeringen då redovisade var orealistiskt optimistiska har verkligen besannats av utvecklingen.

Växande bytesunderskott är som bekant detsamma som att sparandet försämras. Som jag nyss nämnt, gäller inte detta den offentliga sektorn. Men den överbeskattning som använts för att där skapa ett sparandeöverskott har sedan åtskilliga år tillbaka drivit ned hushållssparandet under noll. Den kraftigaste försvagningen sker dock just nu i företagssparandet.

Det bör då observeras att problemet inte främst återfinns på den reala sidan. Visserligen minskar utrikeshandels netto till följd av förlorade marknadsandelar både utomlands och här hemma, men handelsbalansen uppvisar ändå fortfarande överskott.

Nej, det är den finansiella sidan som spökar. Framför allt växer posten räntebetalningar till utlandet, vilket inte bara – och inte ens i första hand – är en konsekvens av ackumulerade bytesunderskott. Än mer besvärande är den bristande viljan att placera sparmedel och att investera i Sverige. Vid sidan av den negativa bytesbalansen sker ett omfattande utflöde av kapital som betalning vid köp av aktier, fastigheter och företag utomlands.

Ökat internationellt utbyte är naturligtvis en positiv följd av valutaregleringens avskaffande. Vad som gör situationen så bekymmersam är att det inte förekommer något flöde av placeringskapital från utlandet hit till Sverige.

Vi måste därför till bytesunderskottet lägga ett belopp på upp emot 100 miljarder kronor för att få fram underskottet i vad som kan kallas den underliggande balansen, engelskans "basic balance". För att kapitalbalansen skall gå ihop krävs det därmed en svensk nettouplåning utomlands på i år ca 150 miljarder kronor – ett belopp som med aktuella tendenser är på stark tillväxt.

Även om det numera är tillåtet att sälja obligationer till valutautlåningar, blir upplåningen med nödvändighet mest av kortfristig natur. Då skall vi minnas att stocken av redan upptagna kortfristiga s.k. valutakorglån överstiger 200 miljarder kronor. Ett snabbt stigande upplåningsbehov ställer givetvis krav på en successivt växande räntemarginal mot omvärlden, så att vi kan locka till oss det kortfristiga, flyktiga kapital som söker snabbast och högsta möjliga förändring. Sverige drivs med andra ord allt längre in i en situation, som står i strid med den gyllene regeln för all bankverksamhet – att inte finansiera långsiktiga åtaganden med korta lån. Många som sysslar med finansiella frågor har fått lära sig den läxan på ett mycket obehagligt sätt.

I den reviderade finansplanen förbigår regeringen med tystnad de växande finansiella obalanser som ligger inbyggda i den nuvarande utvecklingen. Ingen ekonomisk-politisk strategi redovisad som trovärdig kan visa hur den

allt tydligare målkonflikten mellan fast växelkurs och full sysselsättning skall kunna lösas. Än mindre presenteras några konkreta åtgärder.

Tydligen har finansministern väntat på den utredning om kapitalavkastningens roll i bytesbalansen som skulle komma i slutet av maj och som han förmodligen hoppats skulle definiera bort problemet åt honom. Men när nu utredningens betänkande sedan någon vecka föreligger, kan det konstateras att utredningen svarat för en mycket bra analys, som sträcker sig långt utöver det statistiska finsnickeriet.

Det framgår där att om utomlands återinvesterade vinstmedel räknas in i bytesbalansen, uppstår en lika stor minuspost i kapitalbalansen som måste finansieras. Det går alltså i princip jämnt ut. Dessutom kan det noteras att bytesunderskottet i trängre mening inte reduceras med mycket mer än 10 miljarder kronor och att det under alla omständigheter är den snabba ökningstakten som är så hotfull.

Utredningen konstaterar att när nu de internationella betalningsströmmarna har avreglerats, har det också blivit lättare att hantera underskott i bytesbalansen. Men den vänder sig med rätta mot talet om att bytesunderskott är ofarliga, så länge de härrör från den enskilda sektorn. Tankegången är då att eftersom sådana underskott sammanhänger med frivillig upplåning utomlands, kan avkastningen på de gjorda investeringarna förväntas överstiga räntekostnaderna.

Men här, vilket utredningen påpekar, måste man också ta hänsyn till den snedvridning som skattesystemet skapar. Sverige har extremt stora skatteklivar vad gäller kapitalkostnader för investeringar. Omläggningen nästa år hjälper endast till mindre del upp situationen.

Därmed får man räkna med att det kapitalutflöde som nu pågår inte är en tillfällig portföljanpassning sedan man har släppt på kontrollen. Utredningen drar slutsatsen att avregleringen av valuta- och kapitalmarknaderna för att inte verka destabiliserande kräver en harmonisering till omvärlden av bl.a. skattelagstiftningen – en ståndpunkt som jag förfäktat många gånger i denna kammare.

Får jag fråga finansministern: Avser regeringen att ta fasta på utredningens rekommendationer att närmare studera vad skillnaderna i regelsystem mellan Sverige och omvärlden kan betyda och hur man skall komma till rätta med dem?

Denna just nu så påträngande fråga kan också, fru talman, i all enkelhet formuleras på följande sätt: Hur skall det åter kunna bli intressant för såväl svenskar som utlänningar att investera och verka i vårt land? Att det här inte rör sig om något skenproblem, som kan hänföras till giriga kapitalisters samhällsfientliga beteende, framgår därav att numera även löntagarfonderna – de där samhällsnyttiga inrättningarna som inte skulle flytta sina pengar till Liechtenstein – på alla sätt försöker komma åt att köpa utländska aktier.

Litet lättsinnigt kan man kanske kommentera detta med att om de ändå skall socialisera, så kan de gärna få sprida sin verksamhet på all världens företag, så att skadeverkningarna här hemma inte behöver bli så stora. Men bäst är naturligtvis att i enlighet med den borgerliga avvecklingsplanen avskaffa löntagarfonderna snarast möjligt.

Den harmonisering med omvärlden som kommer att krävas gäller till att

börja med skattetrycket i allmänhet och kapitalbeskattningen i synnerhet. I dessa båda avseenden ligger Sverige i internationell särklass. Att ta ut 30 % i källskatt på kapitalinkomster lär inget annat land försöka sig på. Likaledes blir det förödande för viljan att satsa i Sverige, om 30 % skatt skall tas ut på kapitalvinster, som till råga på allt endast kan vara ett uttryck för fortskridande inflation. Skatteomläggningens båda konstruktörer Erik Åsbrink och Anne Wibble har redan börjat darra på manschetten och tala om att den kommande kapitalbeskattningen kanske blir alltför hård och kan behöva reduceras. Min fråga till Anne Wibble blir återigen: Vad skall det tjäna till att kraftigt höja skatten, i detta fall på kapital, om man är medveten om att den i själva verket behöver sänkas? Och till Allan Larsson vill jag rikta den fråga som jag tidigare plågat andra socialdemokrater och folkpartister med här i kammaren: Är han inte som finansminister orolig för att höjda kapitalskatter skall ytterligare driva på det redan pågående utflödet av placeringskapital från Sverige? Vad planeras det för motåtgärder? Blir det t.ex. en ordentlig lindring av förmögenhets- och arvsskatterna, vilket i någon mån skulle kunna verka dämpande på vad som nu måste kallas en kapitalflykt?

Fru talman! Vid sidan av en sanerad offentlig verksamhet och sänkt skattetryck är avreglering något som verkligen behövs för att få Sveriges ekonomi på rätt kurs igen. I detta sammanhang är det naturligt att peka på hindren för utlänningars förvärv och etablering av företag och fast egendom i Sverige. Den nuvarande situationen, där svenskar kan handla fritt nere på kontinenten men utlänningar i princip är utestängda från vårt land, kan inte gärna bestå länge till. Men vi skall komma ihåg, och jag tror det är viktigt att framhålla det, att den här olikheten i regelsystemet drabbar oss svenskar mer än omvärlden. Följden blir ju att vi säger nej till utlänningars långsiktiga placeringskapital och därmed blir hänvisade till en mer lättflyktig kortfristig upplåning. Frågan är bara hur kravet på reciprocitet i förvärvslagstiftningen rimmor med industriminister Molins tal om nationellt kapital och vikten av att slå vakt om riksklenoder som Volvo.

Harmoniseringen av skatte- och förvärvslagstiftningen sammanhänger naturligtvis i hög grad med våra relationer till EG. Finansministern har nyligen sällat sig till dem som menar att vi bör vänta till efter uppnåendet av ett EES-avtal med att tala om vad som skall ske i fortsättningen. Varför det? Det naturliga är ju att man gör klart för sig var slutmålet ligger, även om man delar upp vägen dit i etapper. Och framför allt: Genom att på det här viset slå vakt om ovissheten beträffande formerna för Sveriges medverkan i det europeiska integrationsarbetet avskräcker Allan Larsson ytterligare från framtidssatsningar i vårt land.

En annan osäkerhetsfaktor som får samma effekt är energipolitiken. Industriförbundet har nyligen visat vilka stora påfrestningar på folkhushållet som en förtida avveckling av kärnkraften skulle föra med sig. Allan Larssons föregångare som finansminister bekände sig något oväntat till tescn att svårigheterna inte var större än att de kunde bemästras. Egendomligt nog ingår inte finansministern i det de fyras gäng som skall svara för den socialdemokratiska kärnkraftskompromissen. Det kan därför finnas skäl att nu fråga Allan Larsson hur han ser på kärnkraftsavvecklingen. Kan det ha varit så att Kjell-Olof Feldt tog så lätt på problemet, därför att han förutsåg att han själv

inte skulle behöva hantera det? Anser även Allan Larsson att kärnkraften bör avvecklas först som sist?

Vad Sverige ytterligare behöver göra för att hänga med i konkurrensen och utveckla vår välfärd är att bättre underhålla och bygga ut infrastrukturen. Detta begrepp har på senare tid mest kommit att stå för kommunikationsnät av olika slag, och dessa är mycket viktiga. Det visar, om inte annat, Södertäljebroens nedrasande. Men det innefattar naturligtvis också sådant som utbildning och hälsovård. Gemensamt för alla dessa områden är att det inte är ökade offentliga anslag som behövs utan strukturella förändringar, som medger en effektivitetshöjande konkurrens.

Institutionella reformåtgärder är också påkallade, om jag nu till slut skall återvänd till det penningpolitiska området. Jag tänker framför allt på de redan nämnda frågorna om riksbankens självständighet och Sveriges EMS-anknytning. Jag hade för några veckor sedan ett intressant meningsutbyte med socialdemokraternas talesman i finansutskottet, Roland Sundgren, angående de återkallade utredningsdirektiven om åtgärder för att stärka riksbankens oberoende. Sedan dess har den offentliga debatten tagit ordentlig fart. Bl.a. har riksbankschefen i en föreläsning vid Göteborgs universitet, som förmodligen var planerad i tron att utredningen då skulle vara tillsatt, analyserat denna fråga och pekat på angelägna förändringar. Påföljande dag höll vice riksbankschefen, också i Göteborg, ett anförande, där han på ett betydligt mera positivt sätt än tidigare behandlade det europeiska valutasamarbetet och Sveriges förhållande till detta. Onekligen fick man intrycket att ett bifall till det sedan länge framförda moderata kravet ryckt åtskilligt närmare. Men finansministern har inte avhört med saksynpunkter på dessa aktuella frågeställningar. Här ges nu chansen! Anser Allan Larsson att det vore bra att ge riksbanken en mer oberoende ställning? Och finns egentligen möjligheten att avstå från en EMS-anknytning, när vi har sagt att vi eftersträvar så nära relationer till EG som det någonsin är möjligt? Några neutralitetspolitiska hinder kan ju inte gärna föreligga för samarbete på det valutapolitiska området.

Fru talman! Kanske har jag väl ofta under mitt anförande riktat konkreta frågor till finansministern. Men det beror på att denne sedan sitt tillträde har hållit en låg profil och nöjt sig med allmänna resonemang och undanlidande svar. Krisfenomenen i Sveriges ekonomi försvinner dock inte bara för att man inte låtsas om dem. Om inte Allan Larsson kan ge klara och i sak positiva besked på de frågor jag ställt, går vi mot en ny förtroendekris för den ekonomiska politiken. Skulle regeringen däremot ansluta sig till de moderata förslag som finns i finansutskottets betänkande, då skulle inflationen avta, kapitalflödet vända och Sverige åter bli ett land att satsa på.

Självfallet vidhåller vi alla de moderata reservationer som fogats till betänkandet, men för tids vinnande vid voteringen nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna 1 och 7.

Anf. 27 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag skall börja med ett citat: "När den socialdemokratiska regeringen övertog styret befann sig Sverige vid ruinens brant. Vi har nu lyck-

ats ta ett stort steg framåt." Enligt skämttecknaren Staffan Lindén kan detta påstående tillskrivas före finansministern Kjell-Olof Feldt för en tid sedan.

Citatet – vare sig det är sant eller ej – är kanske något överdrivet, men ändå ganska träffande. Det bekräftas i finansutskottets betänkande nr 40. Den tredje vägens politik nämns över huvud taget inte. Majoritetstexten är kemiskt fri från glättade beskrivningar av hur bra regeringen har lyckats. I stället målas en ganska dyster men då också sanningsenlig bild upp.

Betänkandet innehåller en del konkreta förslag till åtgärder som skall stabilisera landets ekonomi och stimulera den ekonomiska tillväxten. I motsats till det huvudlösa stoppaketet som regeringen lade fram i februari är de åtgärder som beskrivs i dagens betänkande och om vilka folkpartiet och socialdemokraterna är överens både riktiga och nödvändiga. Däremot är de inte tillräckliga. Jag skall återkomma till det.

Alla förslagen är inte populära. På några punkter går alla riksdagens övriga partier emot. De gör det enligt min mening alltför lätt för sig genom att ställa sig vid sidan av och bara kritisera. Folkpartiet har sett det som nödvändigt att på ett mer konstruktivt sätt bidra till att Sverige får en något vettigare ekonomisk politik. Marknadens reaktion på stabiliseringspaketet blev ju också positiv – räntan sjönk ganska rejält.

Folkpartiets viktigaste motiv för uppgörelsen var och är att rädda skattereformen. Uppgårelsen innehåller emellertid också en del andra inslag som är viktiga första steg i en mer grundläggande omläggning av den ekonomiska politiken. Jag tänker framför allt på besparingarna i utgifterna för olika transfereringssystem och på sänkningen av arbetsgivaravgifterna.

I fråga om den tillfälliga momshöjningen har förslag framförts om att man skulle ompröva denna nu när ekonomin försämras i ganska rask takt. Mitt svar är nej. Ingångna avtal bör hållas, och den tillfälliga momshöjningen är en del av paketet. Det finns säkert andra inslag som andra skulle vilja ändra på om man väl börjar ändra. Allra viktigast är att det sakligt sett skulle innebära en kraftig försvagning av den ekonomiska politiken om paketet upplöstes i sina beståndsdelar.

Om momshöjningen togs bort skulle den mycket snabbt ersättas av en ny räntehöjning. Jag skall inte räkna upp alla positiva omdömen som har framförts om detta paket utan vill nöja mig med ett litet uttalande från Handelsbankens ekonomiska dokument som jag tror tillsänds alla ledamöter i finansutskottet. I det senaste numret står det mycket tydligt att paketet var ett steg i rätt riktning. Det vore alltså dumt att förstöra det. Vi kan nämligen inte välja om vi vill ha åtstramning eller inte. Vad vi kan välja är om vi vill ha åtstramning genom finanspolitiska åtgärder eller om vi vill ha en kraftig skärpning av riksbankens penningpolitik. Det senare skulle betyda ännu högre ränta. Högre ränta ger sämre ekonomiska effekter. Den slår negativt på investeringarna, framför allt på de mindre företagens investeringar, och den slår mycket godtyckligt på vissa hushåll, medan andra slipper undan. Momsen kan synas obehaglig, men den drabbar alla lika. Och som sagt, den ingår i ett paket med många kompletterande åtgärder.

Det är, herr talman, ett faktum att även de partier som säger nej till den tillfälliga momshöjningen har uttalat sig för att penningpolitiken har utgjort en alltför stor börda i den ekonomiska politiken och att finanspolitiken bör

ges en större del. Tyvärr framgår det inte av dessa partiers reservationer hur detta skall ske.

I går publicerade konjunkturinstitutet sin majrapport. Där finns bl.a. en delrapport av en studie av tvångssparandets effekter. Effekterna är inte alldeles entydiga, eftersom studien inte är riktigt klar, men det antyds mycket klart att hushållen har minskat sitt frivilliga sparande som en följd av tvångssparandet. Någon större åtstramningseffekt har det alltså inte lett till. Där emot får hushållen en mycket sämre ränta på tvångssparandet än vad de skulle ha fått på vanligt sparande. Försämringen beräknas till drygt en miljard. Studien illustrerar det som många har anat – tvångssparandet är reallt verkningslöst och har negativa effekter på det frivilliga sparandet. Folkpartiet anser att tvångssparandet skall avskaffas.

Herr talman! Det grundläggande problemet i svensk ekonomi är den dåliga produktivitetsutvecklingen. Under 1980-talet har produktionen per arbetad timme ökat med mindre än 1 % per år. Man kan jämföra detta med det s.k. dåliga 1970-talet, när motsvarande siffra var mer än dubbelt så hög, ungefär 2,5 % per år.

Det finns inte någon enskild faktor som förklarar denna dåliga utveckling under 80-talet, utan flera faktorer samverkar. Därför måste den ekonomiska politiken läggas om på flera områden.

Början till en sådan omläggning sker nu, framför allt i och med skattereformen. I dagens utskottsbetänkade framhålls det – och detta är faktiskt första gången – att åtgärder som vidtas i stabiliseringspolitiskt syfte måste stå i samklang med en långsiktig strategi. Jag undrar om socialdemokraterna i utskottet har riktigt klart för sig vad detta betyder – om de står fast vid detta eller om det bara är ord.

Det är viktigt att ha basen i en sådan långsiktig strategi klar för sig. Alla insatta åtgärder måste dra åt samma håll. Min och folkpartiets utgångspunkt är att en god produktivitetsutveckling främjas av flexibilitet och anpassningsförmåga samt av kunskap och kompetens. Det skadar inte heller med litet sunt förnuft. Det säger sig självt, menar jag, att både flexibilitet och kunskap är mycket större hos enskilda individer och företag än hos statsmakten. Därför tror vi i folkpartiet på marknadsekonomi och konkurrens. Och därför tror vi på privat ägande som en nödvändig förutsättning för att marknadsekonomin skall fungera.

Om man för detta resonemang ett steg vidare finner man att privat ägande kräver privat sparande. En naturlig följd av vårt förord för privat ägande är därför att vi anser att den ökning av sparandet som behövs skall ske i den privata sektorn, inte i den offentliga. Enligt en tidningsuppgift nyligen har finansministern sagt att hans huvuduppgift är att öka det offentliga sparandet. Dessa tongångar känns igen på ett oroande sätt. Under hela våren har industriminister Rune Molin propagerat för ökat kollektivt och offentligt ägande. Rune Molin anser uppenbarligen att det blir mer rättvist då. Delar finansministern den Molinska åsikten? Anser även Allan Larsson att det är bättre och mer rättvist att sparandet och ägandet sker i kollektiva former än att det sker hos enskilda hushåll? Det är i så fall en grundläggande attack mot marknadsekonomin.

En sådan ambition strider faktiskt också mot principerna för skattereform-

men. Skattereformen leder nämligen till ökat enskilt sparande. Detta illustrerar möjligen en av de konflikter som skattereformen skapar inom socialdemokratien. Jag vill gärna veta, herr finansminister, vad som gäller framöver. Är det skattereformens stimulans av enskilt hushållssparande eller herr Molins förord för kollektivt sparande?

Till Lars Tobisson vill jag passa på att säga två saker.

Den första är en sakupplysning. Vi har från folkpartiets sida föreslagit en del reduceringar i andra kapitaliskatter – förmögenhetsskatter, arvs- och gåvoskatter, arbetande kapital, aktieoms och liknande.

Jag vill vidare påminna Lars Tobisson om något som jag har sagt tidigare, nämligen att det är väsentligt mycket lättare att genomföra nivåförändringar, i detta fall sänkningar av kapitalbeskattningen, när man väl har skaffat sig en bra struktur på skattesystemet. Och det gäller även i fråga om kapitalbeskattningen.

Herr talman! Skattereformens andra huvudinslag är att lägre skatt på arbete gör att det kommer att löna sig bättre att arbeta. Skattekilarna kommer att som en följd av skattereformen ha mindre verkan, och därigenom försvinner en mängd snedvridningar i användningen av resurser. Detta betyder rent konkret att ekonomins utvecklingskraft ökar. Detta är precis samma sak som att säga att de s.k. dynamiska effekterna kommer att bli betydande.

Om en sådan utveckling skall stå i samklang med en långsiktig strategi krävs det att man går vidare på samma väg. Skattekilarna måste reduceras mer, så att fler snedvridningar försvinner. Det kan bara ske genom att det totala skattetrycket sänks.

I den nu aktuella ekonomisk-politiska uppgörelsen tas faktiskt ett första steg på vägen mot sänkta skatter. Genom sänkningen av arbetsgivaravgifterna kommer skattekvoten att sjunka avsevärt mycket mer än som motsvaras av den tillfälliga momshöjningen. Det handlar alltså om en sänkning av skattekvoten på mer än en procentenhet av bruttonationalprodukten redan 1991 och ytterligare någon halv procentenhet 1992 när den tillfälliga momshöjningen försvinner.

Lika betydelsefullt är att sättet att sänka skatterna illustrerar hur vi i folkpartiet vill gå vidare. Vad som händer nu är att vissa utgifter för sjukfrånvaron flyttas från den offentliga sektorn till den privata, samtidigt som den privata sektorn kompenseras för detta genom sänkt skatt. Poängen ligger i att åtgärderna verkar parallellt. Utgifterna privatiseras samtidigt som skatterna sänks.

Man kan tycka att en sådan privatisering inte har någon större betydelse om utgifterna ändå förblir obligatoriska. Men då missar man en annan poäng, nämligen effekten på beteendet. Genom att privatisera 14 dagars sjukersättning skapas ett mycket starkt motiv för att minska sjukfrånvaron. Företag, kommuner, landsting och staten får ett tydligt inre intresse av att förbättra arbetsmiljö, ändra arbetsförhållanden och organisation på arbetsplatsen så att de anställda trivs och känner att de behövs, var och en som enskild individ. Utan att vilja anklaga någon för sjukförsäkringsbedrägeri tror jag ändå att gränsen till när man aktivt känner efter om man har ont i huvudet då förskjuts till förmån för produktion och arbetsgemenskap.

Jag vill fråga socialdemokraternas talesman, Roland Sundgren, och också

finansministern, om denna privatisering av offentliga utgifter i kombination med sänkt skatt är en engångsföreteelse eller om det är sant som det står i betänkandet, som socialdemokraterna ju står bakom, att detta står i samklang med den valda långsiktiga strategin?

Min och folkpartiets uppfattning är att vi måste gå vidare på denna väg. Vad det då handlar om är att privatisera en del andra transfereringsutgifter – flytta dem från den offentliga sektorn till hushållen – samtidigt som man sänker skatten, lämpligen mervärdeskatten. Sådana utgifts- och skattesänkningar blir fördelningspolitiskt neutrala även på kort sikt, vilket starkt underlättar genomförandet.

Denna väg bygger på folkpartiets tilltro till enskilda människors förmåga att ta ansvar för sina egna liv och en vilja att sänka skattetrycket för att få en bättre välfärdsutveckling. Den strider mot sådant förmyndertänkande som hittills har präglat den socialdemokratiska politiken.

En ytterligare positiv effekt av sjuklön och sänkt arbetsgivaravgift kommer att bli att företagens kostnadsläge inte försämras på det sätt som socialdemokraternas ursprungliga förslag innebar. Vi närmar oss nu en kostnads-kris, och varje steg som minskar denna är bra.

För detta spelar lönebildningen stor roll. Det har sagts att det finns ett golv i svensk löneökningstakt på 6–7 %. Lägre löneökningar än så har inte förekommit på länge. Detta är otvivelaktigt sant. Men det betyder inte att samma golv nödvändigtvis gäller för framtiden. Skattereformen har nämligen i grunden ändrat förutsättningarna för den framtida lönebildningen. Med lägre skatt på löneökningar krävs betydligt lägre nominella ökningar för att något skall bli kvar efter skatt. Det automatiska inflationsskyddet underlättar också, både vad gäller relationerna mellan olika inkomstgrupper och vad gäller behovet att ta till kraven i överkant för att gardera sig mot oväntat höga prisökningar.

Herr talan! Ett tredje betydelsefullt – och nytt – inslag i den ekonomiska politiken är det kommunala skattestoppet. Det är ganska nytt även för folkpartiet, men har drivits under flera år av moderata samlingspartiet. Det begränsar den kommunala självstyrelsen – det är inte bra – men är nödvändigt för att skydda skattereformens positiva effekter. Denna nödvändighet illustreras av vad som har hänt i år. Nära 3,5 miljoner människor har i år fått höjd kommunalskatt. Tillsammans med att tvångssparandet har bakats in i preliminärskatten har detta inneburit att många människor inte har märkt den sänkning av inkomstskatten som skett i år – det första steget i skattereformen. Sänkningen har helt enkelt inte syns i lönekuvertet som den skulle ha gjort om inte tvångssparandet tillkommit och kommunalskatten hade legat stilla. För att undvika att detta sker igen måste tvångssparandet bort och höjda kommunalskatter stoppas.

Det kommunala skattestoppet innebär i sak en ganska stor åtstramning för kommuner och landsting. Detta är viktigt för den samhällsekonomiska balansen. Det är också viktigt därför att förnyelsearbetet i kommunssektorn påskyndas. Politiker och anställda i kommuner och landsting kommer att få arbeta under förhållanden som mer liknar dem som gäller i den privata sektorn. Då kommer också den ekonomiska verkligheten att bidra till att litet snabbare tvinga fram en nödvändig strukturomvandling.

Det står inte så mycket om den offentliga sektorns förnyelse i de socialdemokratiska texterna i betänkandet, men det står desto mer i folkpartiets reservation, liksom i moderaternas och centerns reservationer. Finansministern har just hållit ett tal i ämnet. En hel del av det som sades var både bra och intressant. Ambitionen är uppenbarligen densamma som folkpartiet har, att ge mer valuta för skattepengarna.

Men, herr talman, Allan Larssons tal innehöll bara en beskrivning av vad som pågår. Det fanns nästan ingenting nytt och mycket litet konkret. Det mest konkreta var att statsbidragsreglerna kallades för "en otidsenlig detaljstyrning". Det är för all del korrekt; det skrev folkpartiet redan 1985. Det har alltså tagit fem år innan socialdemokraterna vågar säga detsamma. Tänk så mycket tid som gått förlorad under tiden däremellan – och framför allt, tänk så många barn, gamla och sjuka som fått sämre vård och omsorg därför att ni har förhalat förnyelsearbetet!

Dessutom är Allan Larssons förnyelse bara en halvmesyr. Det fattas nämligen mycket stora delar i hans tal om förnyelse. Det står ingenting om människors valfrihet. För folkpartiet är detta en hjärtefråga. Vi tilltror människor förmåga och vilja att bestämma själva, alldeles särskilt inom de sociala tjänsterna som är mer personliga och intima än mången annan form av konsumtion. Socialdemokraterna är mera myndiga och förmyndande i sitt förhållande till enskilda individer. Då blir det bara halv välfärd som resultat. Folkpartiet anser att välfärd med valfrihet är mera och bättre än välfärd utan valfrihet.

Det andra viktiga som fattades i finansministerns tal var konkurrens. Konkurrens mellan olika producenter, däribland också vanliga privata företag, är nödvändig för att uppnå effektivitet. Då måste man göra sig av med de offentliga monopolen. Man måste, Allan Larsson, våga ta strid mot de fackliga organisationerna och andra som strävar bakåt och bara vill bevara sin egen dominans. Vågar Roland Sundgren eller Allan Larsson säga till Lillemor Arvidsson i Kommunal att det är bra med privata alternativ och dåligt med offentliga monopol?

Man måste aktivt driva på, uppmuntra, visa litet geist och entusiasm i arbetet att förnya den offentliga sektorn. Man måste tro på att det ger stora fördelar. Man måste, kort sagt, göra som Bengt Westerberg, åka runt och besöka de goda exempel som finns och aktivt propagera för dem.

Den offentliga sektorns förnyelse kommer att frigöra en del resurser. Jag tror att dessa kommer att behövas för insatser för det glömda Sverige och för den ökning inom sjukvård och äldreomsorg som följer av allt fler äldre människor i landet. Det är också uppenbart att det finns mycket stora eftersatta behov på investeringssidan – skolor måste rustas upp, sjukhus, näten för vatten och avlopp behöver förnyas. Därför tror inte jag att den kommunala strukturomvandlingen ger utrymme för sänkt skattetryck, utan de resurser som frigörs krävs för bättre kvalitet så att servicen kan motsvara människors krav. Skattesänkningarna måste i stället ske genom reformering av transfereringssystemen.

Herr talman! För att bryta den negativa ekonomiska utvecklingen i Sverige krävs omläggning över en bred front. Den osäkerhet som råder om energipolitiken – vad gäller både priser och fysisk tillgång – bidrar mycket

starkt till ett nettoutflöde av investeringar. Det är angeläget att regeringen byter fot och tar avstånd från den förtida avvecklingen av kärnkraften, som inte bara är samhällsekonomiskt vansinnig och miljöekonomiskt dum utan faktiskt också strider mot folkomröstningen.

EG-politiken är ett annat område där det är angeläget med klara och positiva signaler. Jag skall inte orda mer om det, eftersom det var föremål för en ganska lång diskussion mellan partiledarna.

Något närmare i tiden ligger EMS-frågan. Jag anser att Sveriges riksbank med det snaraste bör deklarerat att den avser att ansöka om anslutning. Här-omdagen förklarade Portugals riksbank detsamma, och det vore då skamligt om inte svensk ekonomi skulle klara det!

Jag har hört både riksbankschef och finansminister säga att växelkursförändringar inte är aktuella. Jag tror dem. Men det är inte jag och andra i riksdagen som skall övertygas – det är de utländska placerare som svarar för det nödvändiga kortfristiga kapitalinflödet som måste övertygas. De tillbaka-dragna utredningsdirektiven om riksbankens självständighet liksom den alternativa politik som LO företräder är inte ägnade att stärka förtroendet för en fast svensk växelkurs.

Konjunkturutvecklingen bidrar också. Om något år kommer kapacitetsutnyttjandet att vara lägre och likheten med tidigare devalveringssituationer mera tydlig.

Även för lönebildningen skulle en deklaration om EMS-ansökan ha stor betydelse. Både för arbetstagar och för arbetsgivare spelar förväntningarna en stor roll. Förväntningarna påverkas naturligtvis starkt av den historiska erfarenheten, som inte har premierat inflationsbekämpning eller fast växelkurs. Att nu upprepade gånger säga nej till folkpartiets och andras krav på EMS-deklaration är också en negativ signal. Riksbanken har, som Lars Tobisson nämnde, under senare tid tydligt närmat sig vår uppfattning. Kanske är det bara regeringens "tillstånd" som saknas.

Jag gissar att finansministern inte i dag vill uttala sig för bifall till en reservation från folkpartiet och moderaterna, men det bästa han kunde göra för svensk ekonomi vore att mycket snart ge ett sådant klartecken till riksbanken.

Herr talman! Jag instämmer naturligtvis i alla folkpartiets reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till nr 5, 16, 22 och 27. De arbetsmarknadspolitiska avsnitten kommer att diskuteras av Elver Jonsson, men för säkerhets skull yrkar jag också bifall till reservationerna nr 44, 51 och 55.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Anne Wibble åker numera som en jojo upp och ner, ut och in på talarlistorna. Vad värre är, är att hon far omkring som en jojo också i argumentationen.

Bengt Westerberg höll nyligen här i kammaren ett slags försvarstal som tydde på dåligt samvete. Anne Wibble försöker lösa sitt problem genom att

sitta på två stolar samtidigt. Det är klart att det är besvärligt om man inte vet om man tillhör en regeringsmajoritet eller oppositionen.

Vi brukar i finansutskottet ta ställning till de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Folkpartiet har i år försökt med en helt ny figur, nämligen att dela upp dessa på kort sikt och på lång sikt. På kort sikt är man med regeringen, och på lång sikt är man mot regeringen. Det går inte, därför att allmänna riktlinjer måste ha någon räckvidd i tiden. Man kan inte gärna göra tvärt emot på kort sikt vad man anser skulle vara bra på lång sikt. Men det är precis vad folkpartiet nu går in för.

Jag kan ta momsens som exempel. Jag har i tidigare kammardebatter påpekat att Bengt Westerberg har utnämnt momsens till vår nästa stora fiende, och det gäller att sänka den. I detta betänkande säger folkpartiet först tillsammans med regeringen att vi nu skall höja momsens till 25 %. Sedan står det i reservationen att folkpartiet "anser att det i första hand är momsens som bör sänkas".

Jag kan ta ett annat exempel, och det gäller inställningen till beskattningen av kapital. Folkpartiet går i det betänkande som skall behandlas i morgon in för att kraftigt höja beskattningen av kapital, nämligen med över 30 miljarder. I reservationen i det betänkande vi behandlar i dag skriver man att det kommer "av hänsyn till den internationella utvecklingen att bli nödvändigt med en anpassning nedåt av den totala skattebelastningen på sparande". Hur skall ni egentligen ha det?

Det går inte att försvara sig med att man nu genom att omstrukturera skattesystemet, vilket alltså innefattar en höjning av kapitalskatterna med över 30 miljarder, bäddar för att sedan komma igen och sänka dem. Det blir nämligen mycket svårare att isolerat, utan kontakt med andra skatteförändringar, gå in för att sänka just skatterna för kapitalisterna, som det kommer att heta. Detta är en kluvenhet av magnifikt slag.

Ett råd i bästa välmening är: Folkpartiet gör klokt i att bestämma sig för om man skall vara allierad med regeringen eller tillhöra oppositionen.

Anne Wibble har prövat ett annat grepp, som är mera taktiskt än sakligt, och sagt att avsikten med denna uppgörelse med regeringen var att splittra socialdemokraterna och försätta dem i förlägenhet. Det är inte särskilt klokt. Som gammal förhandlare kan jag säga: Förolämpa aldrig din avtalsbroder! Det argumentet har inte återkommit, men det kan vara intressant för kammaren att höra hur Anne Wibble ser på det i dag.

Frågan är: Varför höja momsens när den bör sänkas? Varför höja kapitalbeskattningen när den i själva verket bör göras lägre?

Anf. 29 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag skäms faktiskt inte ett dugg, vilket Lars Tobisson trodde, över att ha gjort upp med socialdemokraterna, vare sig om skatterna eller om stabiliseringspaketet. Jag är i själva verket mycket stolt över att folkpartiet har kunnat medverka till att två så viktiga beslut kommer att fattas.

Skattereformen skall jag uttala mig något mer om under morgondagen. Jag tyckte att jag hade en ganska god genomgång av det positiva bemötande som stabiliseringspaketet har fått på marknaden och dess fördelar.

Jag måste säga att det hade varit ännu mera anmärkningsvärt, om folkpar-

tiet hade stått bakom beslutet tillsammans med socialdemokraterna men inte haft samma text i betänkandet. Det hade verkligen varit ett konststycke, som jag möjligen tror att Lars Tobisson skulle kunna utföra, även om det vore litet egenartat, för att säga sanningen.

Dessa åtgärder är nödvändiga, men de är inte tillräckliga, och därför har folkpartiet i en reservation om den ekonomiska politiken på litet längre sikt utformat ett antal åtgärder, ett antal steg, som vi ser som nödvändiga efter det att dessa beslut är fattade. Det är inte något konstigt med det. Vi har t.o.m. fått inskrivet i majoritetstexten att det är naturligt att de stabiliseringspolitiska åtgärderna stämmer med de långsiktiga riktlinjerna. Nu vet vi inte om det förhåller sig så för socialdemokraterna, som inte har angivit några långsiktiga riktlinjer. Däremot har vi gjort det från folkpartiets sida. Vi får kanske tillfälle att återkomma till det till hösten, när en proposition om långtidsutredningen förmodligen kommer.

Lars Tobisson försökte göra sig lustig över att folkpartiet om momsens och kapitalskatterna skulle säga "höj först och sänk sedan". Men man måste ha en viss känsla för hur man skall kunna genomföra saker och ting. Det är klokt att skaffa sig en teknik för hur detta skall kunna ske i praktiken. Då skaffar man sig först en struktur, en kapitalbeskattningsstruktur, som är enormt mycket mera rättvis än dagens struktur är och, låt mig tillägga det, enormt mycket mera rättvis än det moderata förslaget. När man sedan har denna struktur kan man självfallet ändra nivån på denna kapitalbeskattning, för att få den att stå i någon bättre överensstämmelse med de finansiella integrationstendenserna utomlands.

I fråga om mervärdeskatten har det sagts många gånger tidigare att den ingår i det paket vars främsta inslag är skattereformen, besparingar i socialförsäkringsutgifter, sänkta arbetsgivaravgifter. De skatteförändringar som finns i detta paket ger tillsammans en ganska betydande sänkning av skattekvoten. Jag trodde i min enfald att moderaterna gillade sänkt skatt.

Anf. 30 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Anne Wibble trodde att jag skulle vara kapabel att skriva en reservation och samtidigt hålla med socialdemokraterna i utskottstexten. Det går inte att påvisa ett exempel där så har skett. Det är inte jag som är kluven, Anne Wibble, det är folkpartiet som är kluvet.

Nu säger man att de här åtgärderna som man gått in för är nödvändiga men inte tillräckliga. Det ger ju ändå den föreställningen att de går en bit på vägen, men inte tillräckligt långt. Men så är det inte, de går motsatt väg. Och sedan säger man att det här är helt fel, momsens bör egentligen sänkas, skatterna på sparande bör ner – det är det långsiktiga målet. Men innan vi beger oss mot det skall vi höja skatten på kapital och höja momsens. Detta är kluvenhet, och det klarar inte vi moderater av, det kan jag försäkra.

Nu försökte Anne Wibble driva den argumentationen att man måste ha en känsla för hur man skall kunna åstadkomma någonting. Då förstår jag att man skall göra vissa eftergifter för att få igenom annat, och ett exempel på det skulle vara krispaketet. Men jag har också sagt tidigare att av de nio eller tio punkter som fanns i krispaketet var alla utom en av den karaktären att vad som krävdes var att socialdemokraterna övervann sitt eget motstånd.

När de väl hade gjort det, fanns det en bred majoritet i denna kammare, i vilken även vi moderater skulle ha ingått. Den enda punkt där man inte hade den situationen var just när det gällde att höja momsen. Det är på den punkten som folkpartiet har gett sitt bidrag till den ekonomiska politiken här i vår. Man har höjt en moms som man utnämnt till sin största fiende.

På samma sätt kan man tala om skatten på sparande – att det skulle bli så bra när man har höjt skatten med drygt 30 miljarder, för då kan man börja sänka den på ett välordnat sätt. Det är inte så det fungerar.

Nu kan jag väl vända mig till den socialistiska sidan här och fråga: Är ni, sedan ni väl har fått upp skatten på kapital med över 30 miljarder, med på att därefter sätta i gång och sänka den tillsammans med folkpartiet? Det är för mig alldeles främmande att det skulle vara detta som ni har i sikte. Men det kan vara intressant att höra om ni också har spelat under täcket på det sätt Anne Wibble ansåg att hon hade gjort när hon fick igenom det här krispaketet.

Nej, vi måste försöka ha raka linjer i politiken. Och vi kan aldrig få det om vi fortsätter att argumentera som om det är någon högre grad av politisk finess att säga att målet på litet längre sikt är att göra en sak, men på kortare sikt gör vi tvärtom.

Anf. 31 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag beklagar Lars Tobisson som inte förstår att man kan tycka att en sak är bra men att det skulle vara ännu bättre om man lade till ytterligare en sak. Vi tycker att det här stabiliseringsprojektet är bra, och vi har samtidigt ganska avancerade förslag på vad vi tycker bör tillföras på litet längre sikt. Konstigare än så är det inte.

Jag tror uppriktigt sagt att väldigt många – kanske t.o.m. Lars Tobisson om han tänker efter, och i varje fall många av hans partivänner – skulle ha blivit ohyggligt besvikna och ledsna om skattereformen hade kapsejsat. Bland dem som säger sig vara skattereformens vänner finns säkert många moderater, och jag tror att det finns en bred uppslutning, inte bara hos folkpartiet och en del socialdemokrater, för de principer som ligger till grund för den reformen. Det är väl värt ett litet meningsutbyte med Lars Tobisson att få detta genomfört i praktiken.

Rent ekonomiskt sett tror jag att vi utan skattereformen hade fått en rän-
teutveckling här i landet som vida överskridit vad någon människa någonsin har hört talas om. Det som Kjell-Olof Feldt talade om strax innan han avgick, räntenivåer på 20–25 %, hade alldeles säkert uppnåtts. Jag vill minnas att Rune Barnéus har nämnt 40 % för korta räntenivåer. Det har faktiskt förekommit i andra länder, och det fanns betydande risk för en sådan negativ utveckling också i Sverige.

Lars Tobisson säger att krispaketet egentligen inte innehöll någonting som inte socialdemokraterna kunnat få majoritet för utan att göra upp med folkpartiet. Det kan så vara, men det fanns också, Lars Tobisson, en majoritet här i riksdagen för precis motsatsen. Det fanns med stor säkerhet en majoritet för att få igenom ökade utgifter för föräldraförsäkring – och inte några besparingar i egenavgifter, inte några besparingar i arbetskadeförsäkringen, inte någon senareläggning av barnbidragsökningen, och inte en rad

andra besparingar. Det fanns majoritet här i kammaren för att inte genomföra den sänkning av arbetsgivaravgifterna som vi nu kommer att få. Så den här saken kan man nog tolka på litet olika sätt.

Jag beklagar att moderaterna har valt att ställa sig vid sidan om och bara titta på. Fler än jag tycker att det skulle vara angeläget för ett parti som gör anspråk på att påverka svensk ekonomisk utveckling att lägga sig vinn om att agera litet mera konstruktivt och litet mindre destruktivt.

Anf. 32 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Den internationella ekonomin avmattas något under innevarande år, men kommer enligt flertalet prognoser att stabiliseras eller vända uppåt igen under 1991.

De senaste åren har ändå tempot i de ekonomiska och politiska förändringarna i vår omvärld ökat dramatiskt. Det gäller avtal och avtalsförhandlingar om nedrustning mellan stormaktsblocken, det gäller den västeuropeiska integrationen och den östeuropeiska demokratiseringsprocessen. Internationaliseringen tilltar, världens länder länkas alltmer samman. Detta gäller kanske framför allt på det handelspolitiska och på det ekonomiska området.

Det ställer krav på oss här i Sveriges riksdag. Vi måste bestämma oss om vi vill vara delaktiga i, och påverka, denna förändringsprocess. Vi måste också bestämma oss om vi är beredda att bära nackdelarna för att vinna vissa fördelar. Vi måste också ärligt kunna ta en diskussion om nackdelarna. Sverige är redan i dag ett mycket exportberoende land. Vill vi behålla vår välfärd, kan vi inte avvika alltför mycket från internationella förhållanden.

Följer vi förändringsprocessen kommer Sverige att förändras. Det här betyder inte att vi vare sig skall eller måste ge avkall på värderingar som är våra. För centerns del är det viktigt att fortsätta att arbeta för en jämn inkomst- och förmögenhetsfördelning, en låg arbetslöshet, socialt ansvarstagande, god miljö och livskvalitet oberoende av bostadsort. Det är tvärtom för att kunna värna dessa värderingar som vi måste delta i olika faser av det internationella samarbetet – dels för att ha de ekonomiska möjligheterna, dels för att kunna påverka den internationella utvecklingen.

De förändringar som måste till i Sverige är strukturella åtgärder inom en rad områden i vår ekonomi. På vissa av dessa områden har vi kommit en bit på väg, på andra områden krävs ett stort omställningsarbete.

Marginalskatterna måste sänkas, skattetrycket måste ner, den offentliga sektorn måste reformeras, livsmedelspolitiken måste läggas om. Sverige får inte diskrimineras i Europa – därför måste ett EES-avtal eftersträvas, vi måste ställa om produktion och konsumtion för att nå en bättre miljö etc.

Om vi inte förnyar den offentliga sektorn kommer i stället kritiken att riktas mot *tänkarna* på jämlik fördelning och likvärdiga grundförutsättningar för alla. Om vi inte sänker skattetrycket kommer missnöjet att växa, alltmer av investeringar kommer att förläggas utomlands och *tanken* på ett omfördelade skattesystem kommer att få minskat stöd och också att ha mindre möjligheter att förverkligas. Det hela handlar till syvende og sist om att med

bibehållna visioner möta de realiteter som vi står inför. Då når vi det bästa resultat som är möjligt att nå.

Herr talman! Det riksdagsår vi snart skall avsluta har inte gett den mycket till livs som vill veta vad regeringen egentligen står för. Den "tuhopparteknik" som man under året ägnat sig åt t.ex. i finansutskottet tycks haft ett enda mål, nämligen att se till att regeringen kan få behålla sina regeringstaburetter. Detta övergripande mål har blivit allt tydligare. De socialdemokratiska ledamöterna i finansutskottet har gång på gång tvingats ändra åsikt för att rädda regeringen. De har flera gånger blivit överkörda av sin egen regering.

Jag kan väl bara påminna om ställningstagandet i utskottet om riksbanken, som regeringen ena dagen – i tysthet och med en enmansutredning – ville utreda. Nästa dag tvingades de socialdemokratiska utskottsledamöterna ha en annan åsikt.

En annan gång fick man i utskottet slåss för att prisregleringslagen skulle gälla ett år. Samma dag strax efter lunch fick man veta att statsministern och folkpartiledaren kommit överens om att den skall upphöra omedelbart!

Ett tredje exempel är att man fick slåss för att investeringsskatt i Göteborgsregionen. I dag skall vi besluta om att investeringsskatten skall upphöra. Det handlar om den politiska överlevnadens konst. Men inte ger det särskilt klara besked om var socialdemokraterna står i den ekonomiska politiken.

Herr talman! Det måste konstateras att den svenska konjunkturen nu definitivt är på väg nedåt. Industrins orderingång försämras, arbetskraftsbristen minskar, industrins investeringar minskar kraftigt, den privata konsumtionen dämpas. Hushållen är pessimistiska beträffande den egna ekonomin. Det här innebär att en finanspolitisk åtstramning utöver redan beslutade åtgärder kommer för sent. Mot denna bakgrund är det märkligt att regeringen förordar en momshöjning. Den åtgärden kommer bara att förstärka konjunkturedgången.

Ett annat problem med momshöjningen är att den höjer priserna. Genom skattereformen, som ser ut att beslutas här i morgon, höjs priserna med över 3 % för både 1990 och 1991. Genom den "tillfälliga" momshöjningen på 1 % ökar nu inflationen ytterligare.

Konjunkturinstitutet räknar med att inflationen stiger med 11 % under 1990. I konkurrentländerna är inflationen endast hälften. Löntagarorganisationerna begär desutom kompensation för prishöjningarna till följd av skattereformen. Tidigare har det från socialdemokratiskt håll och även från folkpartihåll hävdats att skattereformen skulle minska lönekraven, men det verkar inte vara fallet.

I den rapport som Konjunkturinstitutet lagt fram finns ett avsnitt om det obligatoriska sparandet, och Anne Wibbe berörde detta. Jag kan för min del inte läsa ut samma ställningstagande som hon gör. Att det tillfälliga sparandet på något sätt skulle vara negativt, tycker jag inte bevisas i den rapporten. I stället redovisas där att det inte höjer lönekraven, vilket däremot moms gör. Det är också konstigt att man i dag argumenterar mot det obligatoriska sparandet precis som om inte förslaget om momshöjning fanns. Det blir litet snett då, tycker jag.

Konjunkturinstitutets senaste rapport är dessutom intressant så till vida att den bekräftar vad centern anført, nämligen att s-fp-paketet i sin helhet får begränsade effekter på den reala ekonomin under 1990. Som lösning på de akuta ekonomiska problemen är paketet alltså inte tillräckligt.

Konjunkturinstitutet redogör också, som jag nämnde, för det tillfälliga obligatoriska sparandet och säger att sparandet *får* en åtstramande effekt. Dessutom sägs att sparandet till skillnad från momshöjning knappast medför risk för lönekrav. Jag tycker att det är viktigt att slå fast detta.

Konjunkturen dämpas samtidigt som den framtida lönekostnadsutvecklingen finns kvar som ett stort hot. Vi riskerar att få en pris- och lönebomb att brisera.

Ett tredje problem med momshöjningarna är att de drabbar låginkomsttagare hårdare än höginkomsttagare. Hyrorna väntas t.ex. 1991 stiga med uppemot 25%. Det är en enorm kostnadsökning som slår hårt mot låginkomsttagarnas ekonomi. Det behövs *mindre* fördelningspolitiska spänningar i Sverige om vi skall få bukt med pris- och lönekostnadsutvecklingen, inte *större* spänningar, som jag tror att skattereformen leder till.

Sammantaget riskerar skattereformen, sådan den förordas i regeringens proposition, att på kort sikt förstärka de samhällsekonomiska problemen, tvärt emot syftet.

Konjunkturförsvagningen förstärks också av det höga ränteläget som bl.a. försämrar investeringsutvecklingen inom näringslivet. Regeringens senaste åtstramningspaket har inte fått effekt på räntorna. Visserligen har de sänkts något, men detta beror på att riksbanken tog i så hårt med penningpolitisk åtstramning i samband med regeringens krisen att utflödet av valuta vändes i ett inflöde. Därför har nu räntorna anpassats något nedåt. Räntorna är dock fortfarande alltför höga. Experterna tror dessutom på högre ränta i höst. Av Veckans Affärers finanspanel på 21 ekonomer tror 18 på ränteuppgång till hösten.

För hela detta komplex av problematiska samband har vi från centerns sida en annan väg än regeringens att förorda: Höj inte momsen. Sänk den i stället och gör den *lägre* för nödvändig konsumtion. Satsa på ökat sparande i hushållssektorn och satsa på utbudspolitiska åtgärder.

Eftersom centerns finansiering av skattereformen innebär väldigt litet av höjda indirekta skatter, ökar därmed också inflationen mindre. Det betyder lägre kompensationskrav i löneförhandlingarna och därmed lägre lönekostnadsökningar. Det i sin tur bidrar till sänkt inflation, stärkt konkurrenskraft för företagen och en mindre press på kommunernas ekonomi.

Genom en differentiering av momsen, med lägre skatt för nödvändig konsumtion såsom mat och boende, förbättrar vi också fördelningspolitiken. Också detta bidrar till en lugnare arbetsmarknad. Det gör också att vi slipper öka bidragsberoendet. Regeringens förslag till skattereform ökar ju bidragsberoendet och ökar rundgången med minst 10 miljarder kronor. Detta med rundgången gjorde man tidigare ett stort nummer av. Just den skulle en ny skattereform minska. Det hörs inte så mycket om det i dag, tycker jag, utan det framstår nu som självklart att det skall vara en ökad rundgång.

I matmomsfrågan har vi nyligen fått stöd av professorn i nationalekonomi Johan Lybeck. I Dagens Industri bekräftar Lybeck centerns uppfattning att

sänkt matmoms är ett bra fördelningspolitiskt alternativ till barnbidrag och skulle ha en välgörande effekt på samhällsekonomin.

Också Carl Bildt har nyligen uttryckt intresse för sänkt matmoms. Jag vill därför hälsa moderaterna välkomna i gänget. Det här måste väl innebära att socialdemokraterna och folkpartiet nu i riksdagen börjar bli ensamma om sitt rabiata nej till en sänkt moms.

En differentierad moms med två momssatser – en reducerad för nödvändig konsumtion och en ordinarie för övrig – är också den modell som förordas inom EG. Kanske kan detta faktum så småningom ge resultat även för nej-sägarna. Jag har haft svårt att förstå varför just detta område är det enda man inte vill harmonisera med EG.

Centerns alternativ till höjd moms är ökat hushållssparande. Vi vill bevara ett sparavdrag på 1 000 kr. och införa personliga investeringskonton för långsiktigt sparande till egen bostad, studier och eget företag. För småföretagen vill vi öppna möjligheten till bättre riskkapitalförsörjning genom allemansfonder och aktiefonder med utvidgad möjlighet till placering i icke börsnoterade företag.

Ökat sparande ger en åtstramande effekt på ekonomin. Det vidgar också utrymmet för investeringar och främjar en bättre bytesbalans utan att driva upp kostnadsläge och skattetryck.

I detta sammanhang är det bara att beklaga socialdemokraternas hållning. Den bär prägel av ett föråldrat tänkande och gamla planhushållningsdrömmar. 90-talsprogrammets önskan om ökat *offentligt* sparande tycks man nu vilja följa upp. Hushållssparandet tycks man däremot inte vilja stödja. Rune Molin tar till den gamla fondsocialismen och föreslår att första, andra och tredje AP-fonden skall få utvidgad rätt att köpa aktier. Jag vill i likhet med kolleger som varit före mig i talarstolen rikta frågan till Allan Larsson: Står också finansministern bakom Molins förslag?

Socialdemokraternas förkärlek för storskalighet röjs också i förhållnings sättet till stora resp. små företag. Volvo ges således skattebefrielse för reavinster på ca 2 miljarder kronor. När skedde motsvarande för ett litet företag? Småföretagarna får genom skattereformen inte ens behålla möjligheten till kvittning mellan tjänst och näringsverksamhet.

Näringslivet behöver inte allmosor i miljardklassen. En god utveckling av företagsamheten kräver i stället fasta och rättvisa spelregler, satsning på de små och nystartade företagen samt en ekonomisk politik som gör att Sverige-baserade företag klarar den internationella konkurrensen.

Bytesbalansen som redan i vintras förespåddes en katastrofal utveckling har nu visat sig utvecklas ännu sämre än väntat. En viktig del av försämringarna beror på att svenska företag investerar kraftigt utomlands, finansierat via utlandslån. Utländska företag däremot investerar mycket litet i Sverige.

Regeringens respons på detta är inte vad den borde vara. Allt borde göras för att försöka skapa bättre balans i investeringsverksamheten. I stället tillsätter regeringen en utredning som skall göra om statistiken. Det är ungefär samma filosofi som när Tjernobyli drabbade oss. Då höjde man värdet på vad som kunde konsumeras. Man undrar om finansminister Larsson inte funderar över vad det är som gör att utländska företag inte vill etablera sig i Sverige. Det skulle vara intressant att höra vilket svar han har.

Någon avgörande förbättring av bytesbalansen blir det dock inte. Återinvesterade vinstmedel skulle enligt riksbanken, om de registrerades, förbättra bytesbalansen 1988 med ungefär 8,4 miljarder kronor. Underskottet i bytesbalansen väntas i år bli över 50 miljarder kronor.

Trots en viss minskning av arbetskraftsbristen är det av flera skäl motiverat att driva arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken. Människor, t.ex. flyktingar, mår bäst om de kan försörja sig själva i stället för att leva på bidrag. Börje Hörnlund kommer att närmare beröra detta i sitt inlägg.

En annan utbudspolitisk fråga gäller arbetsmiljön. Här har centern och socialdemokraterna kunnat enas. Det är viktigt att vi får en offensiv satsning på arbetsmiljön, som jag tror blir en av de betydelsefullaste 90-talsfrågorna. Här kommer den nyinrättade arbetslivsfonden att vara ett viktigt instrument. Jag beklagar verkligen – och jag tror även andra gör det nu – att inte alla i riksdagen ställde upp bakom satsningen. De här två åtgärderna är ett viktigt inslag i utbudspolitiken: dels att invandrare skall få arbeta, dels att man satsar ordentligt på arbetslinjen genom arbetsmiljöfonderna.

Ett viktigt område där mycket litet har hänt sedan socialdemokraterna tog över regeringsmakten 1982 är förnyelsen av den offentliga sektorn. Vem minns inte de hurtiga uttalanden som förre civilministern Bo Holmberg gjorde. Det blev inte mer sedan. Den nya regeringen har inte heller utträtt särskilt mycket. Initiativ som ändå tas av olika politiker i kommuner och landsting motarbetas nästan alltid av socialdemokrater i kommuner och landsting. Det enda undantaget är väl Kopparbergs läns landsting.

Vi tror att reformarbetet måste intensifieras. Centern ser det som sin uppgift att driva på för en högre produktivitet, bättre valfrihet, fler alternativ och större rättvisa. Den offentliga sektorn skall reformeras, men de viktiga jämlikhets- och trygghetsskapande tjänsterna skall även i fortsättningen erbjudas på lika villkor för alla. Tvång och regleringar är motsatsen till den ökade decentralisering som behövs för en bättre offentlig sektor. Därför blir beslut om kommunalt skattestopp i längden aldrig effektiva. Vi tror att överläggningar mellan staten och kommunförbunden kunde ha gett samma resultat utan att man hade behövt våldföra sig på den kommunala självstyrelsen som riksdagen nu ser ut att vilja göra.

Marknadsekonomin måste ha en social dimension. Men ekonomin måste också ta hänsyn till ekologin. Här finns det ett systemfel som många bortser ifrån. Marknadsekonomin sätter i dag inte det riktiga priset för försämringen av miljön, liksom inte heller förbrukningen av naturresurser räknas in i produktionskostnaderna. Det är fortfarande i stort sett gratis att försämrings miljön. Målet måste vara en grön marknadsekonomi, där miljö- och naturresurskostnaderna är med – både i nationalräkenskaperna och i de enskilda företagen.

Socialdemokraternas miljöpolitik har nyligen betygsatts av Svenska naturskyddsföreningen. Det kan inte vara någon munter läsning i regeringskansliet, särskilt inte för miljöministern. Regeringen aviserade i budgetpropositionen att långtidsutredningen skall se över frågan om hur miljön skall komma till uttryck i nationalräkenskaperna. Något resultat av detta har dock inte syns till. Nu aviserar ändå regeringen att den avser att tillsätta en utredning i frågan. I finansutskottets betänkande används orden "överväga möj-

ligheten". Det tycker jag inte är något svar på vad riksdagen beslutade om i fjol. Det sägs också att man skall "försöka" värdera miljön i ekonomiska termer. Det är betydande reservationer.

Forskningen på detta område har pågått i decennier. Andra länder tillämpar redan gröna räkenskaper och därför borde också Sverige kunna lyckas. Från centern hjälper vi gärna till med besluten.

Jag tror att ekonomin måste bli mera långsiktig. Det gäller med avseende på miljön men också beträffande ekonomisk politik i övrigt.

I en mer integrerad världsekonomi ökar betydelsen av strukturella åtgärder. Fasta spelregler måste gälla i ekonomin. Vidare måste förtroendet för den svenska ekonomin stärkas internationellt genom att vi deklarerar att devalveringar inte skall förekomma och att inflationen skall bekämpas.

I den förra finanspolitiska debatten diskuterades också de olika oppositionspartiernas inställning i olika frågor. Erik Åsbrink påstod att centern och övriga oppositionspartier har en svagare budget än regeringen. Oppositionen inbjöds också till finansdepartementet för en genomgång. Efter det att vi varit med på mötet kunde vi konstatera att regeringens beräkningar – för övrigt tillkomna i all hast – på punkt efter punkt var felaktiga.

Herr talman! Det finns verkligen problem i den svenska ekonomin, men de är naturligtvis inte oöverkomliga. Den internationella konjunkturen väntas under de närmaste åren utvecklas starkt. Möjligheterna till en god utveckling av svensk ekonomi finns, om vi för den riktiga ekonomiska politiken. Därtill behövs en ändring av dagens ekonomiska inriktning.

Med detta, herr talman, ställer jag mig bakom centerns reservationer i finansutskottets betänkande. Jag avser att votera endast när det gäller reservationerna 2, 6, 34, 44, 64 och 73.

Anf. 33 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Vi skall nu behandla konsekvenserna av regeringskrisen. Det gäller uppgörelsen mellan socialdemokratin och folkpartiet, men egentligen skall vi också de här dagarna behandla skattcuppgörelsen.

Nu har ju de stora elefanterna i politiken så att säga tagit det bästa från bordet, varför bara småmulorna är kvar. Vi får se vad vi kan göra av det hela.

Det senaste halvårets politiska händelser har visat att regeringspartiet har kapitulerat för de kapitalistiska marknadskrafterna. Man talar inte längre om någon egen politik, utan man anpassar sig helt för att styra – om man nu kan styra – marknadens krafter. Detta innebär en skillnad mot tidigare. Den tredje vägens politik med den förre finansministern som ledare innebar ändå att man försökte ge en illusion av en egen väg i politiken.

Det hela slutade som bekant med ett stopp. Nu är man tomhänt. Då klagar regeringen över att det är allt svårare att regera som minoritetsregering. Varför? Jo, naturligtvis därför att regeringen har gått åt höger. Borgerligheten måste ju ha någon självständighet kvar och kan inte träffa uppgörelser hur som helst. Den här gången fick regeringen med sig folkpartiet.

För vänsterpartiet stod det ju helt klart att det skulle hålla fast vid den socialistiska arbetarpolitiken. Därför kan vi inte samarbeta med en socialdemokrati som tar flera skutt åt höger.

Nu är ju den rika världen inne i en långvarig högkonjunktur. Det kommer dock titt och tätt rapporter om att den skall vika.

Hurdan ser då framtiden för oss ut? Vad innebär händelserna i Östeuropa och i världen i övrigt? Betyder sammanbrottet för ekonomierna i Östeuropa den slutgiltiga segern för marknadsekonomin, att den fria marknaden kommer att styra på jorden och skänka lycka och välbefinnande åt alla människor?

De som hyllar denna den fria marknadens globala seger glömmar gärna bort att den blir sin egen fiende. Faktum är att utvecklingen av de kapitalistiska länderna under de senaste hundra åren och i synnerhet under efterkrigstiden har inneburit en väldig inskränkning av marknadsekonomin.

Genom uppkomsten av storföretagen har marknaden ersatts av planerad verksamhet inom företagen. Genom monopoliseringen av ekonomierna har fungerande marknader ersatts av monopol, fåtalsvälde och karteller. Det kan ingen förneka. Genom uppkomsten av nya former för handeln mellan företag – s.k. nätverk – har de traditionella marknaderna ersatts av helt andra och mer kontrollerade sätt att göra affärer på.

Om nu marknaden är god och all planering tydligen enbart dålig, hur kan det då komma sig att kapitalismen i sådan grad har ägnat sig åt medveten planering på marknadens bekostnad? Varför har vi inte kvar 1800-talets marknadsekonomi? När man ser sig omkring i världen finner man att den valda vägen lett till att de tio största industriföretagen i världen har en gemensam försäljning på 670 miljarder dollar. Det motsvarar Sveriges, Finlands, Norges, Danmarks, Österrikes och Belgiens sammanlagda BNP.

EG är egentligen ett uttryck för den gigantiska planeringen för storföretagens och monopolens frihet. Men talar man om planering för social rättvisa åt alla, arbete åt alla och planering härför i offentlig gemensam regi reagerar de som företräder marknadsekonomin. Så är det världen över.

En latinamerikansk författare uttalade i Aftonbladet häromdagen:

”För oss latinamerikaner är inte kapitalismen en dröm som skall förverkligas, utan en mardröm som har förverkligats. Vår utmaning består inte i att privatisera staten, utan att avprivatisera den. Våra stater har varit köpta till priset av ett lyckat kap för jord- och bankägarna. Och marknaden är inte, för oss, något annat än ett piratfartyg; ju friare desto sämre. Den internationella marknaden stjälar från oss med båda händerna. Den kommersiella handeln säljer allt dyrare till oss, och köper allt billigare. Den finansiella handeln, som lånar våra egna pengar till oss, tar för var gång mer betalt av oss. Vi lever i en region med europeiska priser och afrikanska löner, där kapitalismen handlar som den gode mannen som sade: Jag tycker så mycket om de fattiga, att jag aldrig tycker det finns tillräckligt många.”

Detta sammanfattar på ett bra sätt den världsbild som återspeglas i den ekonomi som vi skall integrera oss med.

När man ser på världens fördelning av resurser och på miljöförhållandena ute i världen kommer man fram till att den kamp som arbetarrörelsen har fört i hela världen måste fortsätta. Den kan man inte överge. Rättvisa, jämlikhet, solidaritet och gemenskap är den enda väg som kan leda människorna framåt. Närmandet till EG innebär dessutom en risk som det sällan talas om, nämligen att man vid en integration kommer närmare arbetslösheten i Europa, som socialdemokraterna ofta säger att man inte alls vill ha att göra

med. Tror man att man kan anpassa sig så nära som möjligt till EG utan att få del av dess arbetslöshet? Om vi för en sådan politik, står tvåtredjedelssamhället och väntar bakom dörren.

När de imperialistiska krafterna i världen tidigare gjorde upp om marknaden var nationella gränser ett hinder. Gränsernas roll är i dag inte så stor. Numera är de nationella gränserna inget hinder för kapital och marknader. De imperialistiska blocken är så integrerade med varandra att det inte är något problem. Världskrigen ersätts i dag av kriget mot människorna och uppkomsten av tvåtredjedelssamhället, där produktion av varor och tjänster genomförs för bara en liten del av människorna i den rika världen.

Vi lever i en högkonjunktur, men upplever kriser där t.ex. regeringen tvingas avgå men sedan kommer tillbaka. Den har en rad ekonomiska problem att ta itu med. Bytesbalansen har spelat en stor roll för regeringarnas tillkomst och fall. Det har gjorts upprepade beräkningar av bytesbalansens effekter. Investeringarna utomlands är mycket stora, inte minst räntebetalningarna på dem. Borgerligheten menar att vad som nu saknas är investeringar i Sverige. Hur skall Sverige göra för att bli attraktivt för kapitalinvesteringar, så att vi får en balans? Hur lågt skall de svenska lönerna pressas? Hur låga skall skatterna på kapital och förmögenheter bli för att förhållandena skall bli jämbördiga med dem som råder i Europas centrum? Kravet på ett nationellt kapital är oerhört viktigt i detta sammanhang. Ett sådant kapital kan stödja en långsiktig utveckling av vårt land och kan också bidra till en regional balans.

Ett annat problem som har varit mycket tydligt är löneökningarna och inflationen. Löneökningarna i vårt land är för höga, och vi förlorar i konkurrenskraft, trots att fördelningen i vårt land under hela 80-talet har gått åt fel håll från arbetarrörelsens synpunkt och trots att vinsterna och förmögenhetsklyftorna har ökat.

Självfallet känner stora grupper i samhället av detta. De lågavlönade, framför allt många kvinnor, har i dagens samhälle ett hårt slit och drabbas av effekterna av denna politik. Till dem har man sagt: Håll ut! Det blir din tur med den tredje vägens politik. Men det blev aldrig deras tur. Det är den politiken som i dag avslöjas. Det måste till en helt annan politik för att skapa ett engagemang i vårt samhälle och möjligheter att förändra det.

Det klagas alltid på produktiviteten och tillväxten. Vems fel är det att det brister i dessa avseenden? Har vi slöa, sjukskrivna, okunniga, ineffektiva arbetare i vårt land? Eller har vi investerare som inte är framsynta nog? Man skulle också kunna tro att detta är resultatet av den förda politiken. Är det en tungrodd offentlig verksamhet som ligger bakom bristerna? Nej.

Hur skall arbetslivet egentligen vara organiserat? Vad betyder avsaknaden av demokrati i arbetslivet? Hur används kunskapen och hur skapas kunskap i ett samhälle? Hur investeras det för framtiden?

De som alltid hävdar att bristerna i produktiviteten och tillväxten är de arbetandes eller de s.k. offentliga monopolens fel vill inte svara på de frågorna. Det måste vara något systemfel i den kapitalistiska marknadsekonomi som skapar dessa ständiga problem trots högkonjunktur.

Det visar sig också tydligt här i debatten. Tobisson pekade på att företagen flyttar utomlands i allt högre grad. Det måste vara något fel när systemet i

vårt samhälle inte fungerar. Eller kanske måste ett kapitalistiskt samhälle i periferin av Europa se ut så här.

Det pågår i samhället en kamp om vilka värderingar som skall råda. Arbetarklassens värderingar har vunnit framgång. Det har skett genom en mångårig kamp från rörelsens sida. Under 80-talet har medelklassens och överklassens synsätt tagits över, tyvärr långt in i arbetarrörelsens led. Utan känsla för sina egna ståndpunkter har man givit efter för framför allt medelklassens och överklassens värderingar. Det gör ju att man får en reaktion i arbetarrörelsen. Arbetarrörelsens värderingar om rättvisa och jämlikhet, solidaritet och gemenskap står och kommer att stå emot egoismen och den starkes rätt.

När arbetarrörelsen har spelat den här starka rollen i samhället och SAP i regeringen genom högerpolitiken försvagat den, har naturligtvis initiativet gått över till Bildt, SAF och den ideologibildning som högern står för. Vi har även fått ett pragmatiskt block i mitten med folkpartiet, centern och socialdemokraterna, som försöker följa efter i den här politikens spår.

Carl Bildt säger helt öppet: Jag vill inte sitta i någon regering, jag vill ha initiativet i politiken. Så är det ju!

Därför är det ingen tillfällighet att vänsterpartiet har bytt namn. Vår huvuduppgift är faktiskt att fortsätta på den väg vi har stakat ut, att restaurera arbetarrörelsen och förnya den.

Därför är vårt namnbyte i tiden. Det är en anpassning till den politik vi har fört sedan 1964. Som vi ser det gäller det nu att bilda den motkraft som arbetarrörelsen tidigare var mot högerpolitiken. Basen är arbetarrörelsen och miljö- och kvinnorörelserna.

Vänsterpartiet jagar inte i första hand röster utan vill i stället se till att det blir engagemang i samhället för arbetarrörelsens grundläggande värderingar. Det har socialdemokratin undvikit i många år. Därför har vi högerinflytandet i samhället.

Kanske är det ett tidens tecken att Claes Roxbergh här under partiledaromgången sade att det inte har hänt så mycket på miljöområdet sedan miljöpartiet kom in i riksdagen. Det kanske är alldeles riktigt. Att skapa rörelse mot högeridéer. mot miljöförstörelse är inte i första hand att bilda partier utan att skapa rörelse i samhället.

Herr talman! När kompletteringspropositionen och framför allt finansplanen lades fram sades det från regeringens sida att arbete åt alla var den ekonomiska politikens viktigaste mål.

Vi har registrerat att den formuleringen är borta och påpekat det i vår motion. Vi vet inte riktigt var regeringen i dag står i fråga om målet arbete åt alla. Kommer man att driva den frågan hårt? Kan man det?

Regeringen har sagt att den i praktiken har överlåtit åt riksbanken att driva penningpolitiken. Då är frågan: Kan finanspolitiken göra någonting åt detta? Kan vi hävda rätten till arbete åt alla under sådana förhållanden?

Den frågan ställer vi till socialdemokratin. Är denna politik trovärdig på sikt, när man steg för steg ger efter för de nyliberala värderingarna?

Jag skall kort kommentera 10-punktsprogrammet, som regeringen och folkpartiet gjort upp om. Som vi i vänsterpartiet ser det, har detta program kommit till framför allt därför att det i socialdemokratin politik saknas ut-

rymme för en klassisk socialdemokratisk politik. Man har inget alternativ. Man har gått nyliberalismens väg.

Vi säger nej till momshöjning. Den är inte i tiden, den är fördelningspolitiskt fel. Och den skattereform som skall diskuteras i morgon slår igenom på en rad områden. Den är inte bara fördelningspolitiskt felaktig. Den drabbar många andra områden i samhället. Den griper in i avtalsrörelsen och på arbetsmarknaden. Vi tror inte att vi har något gott att hämta ur denna skatteomläggning.

Vi menar att skulle man göra en skatteomläggning borde den helt bygga på skatt efter bärkraft. Det gör knappast denna omläggning, som sänker de direkta skatterna och i stället i hög grad höjer de indirekta, inte minst när det gäller boendet.

Lönebildningen är återigen regeringens viktigaste fält. Det gäller att hålla igen lönerna, framför allt de lägsta lönerna. De som har medelhöga och höga inkomster är välkomna att höja sina löner, de är inte på något sätt lönebildande, enligt regeringens och högerns sätt att se på politiken.

Därför följer också att det bara är lönedepressning som kan hjälpa till att hålla nere priserna i samhället. Någon inriktning på vinstmarginalerna markerar man inte. Man hissar inte flagg för att säga att nu får det vara nog med vinster.

Skall vi ha ett arbetsliv med hög produktivitet, då skall vi helst pressa arbetarna med piska och locka litet med morot. Vi skall ha produktivitetskommittéer överallt. Men ett demokratiskt arbetsliv med inflytande för dem som verkligen är i arbetslivet, det ser man inte mycket av. Någon bättre arbetsmiljö som förhindrar utslagningen ser vi inte heller mycket av i dag.

Vi skall ha ökade arbetsinsatser, och det är bra med rehabilitering. Men att förhindra att människor behöver rehabiliteras måste vara det allra viktigaste, som vi ser det. Men utslagningen fortsätter dag för dag, och vi ser inga påtagliga förslag för att förändra den utvecklingen.

Anne Wibbe var nog sanningen närmast när hon talade om att privatisera sjuklönerna. I det låg ganska mycket, ärade kammarledamöter. Visserligen fanns en reservation om att människor i arbetslivet inte sjukskriver sig bara därför att de vill vara hemma. Men det ligger där en ökad press i alla former på de arbetande.

Dessutom skall man också arbeta under semestern. Det är vårt samhälles erbjudande till de mest lågavlönade, de som har det sämst i samhället, de familjer som råkar ha det besvärligt. De får socialdemokratins erbjudande.

Samtidigt har man skapat överhettningen i samhället och vill i stort sett inte göra någonting åt den privata tjänstesektorn, som omhuldas trots den ena rapporten efter den andra om den låga produktiviteten i den privata tjänstesektorn.

Man skall också dämpa den privata konsumtionen. Behandlingen av föräldraförsäkringen är en skandalös händelse i socialdemokratins era. Det har redan drabbat många hårt att inte kunna räkna med den. Och att ta upp sådana borgerliga förslag som att öka egenavgiften i arbetslöshetsförsäkringen är faktiskt ganska upprörande.

Inte minst reagerar vi från vänsterpartiet på spelreglerna på arbetsmarknaden. Trots att man vet att situationen är som den är låter man utmanande

arbetsgivare bedriva sin verksamhet utan avtal och låter dem betala ut löner över huvudet på de anställda. Man ser till att arbetarna går i strejk och låter dem sedan drabbas av strejkböter. Utredningsförslaget om 5 000 kr. i strejkskadestånd kommer tillbaka. Jag tror inte man lägger någon bra grund för produktivitet och tillväxt i samhället genom den typen av ordning och reda på arbetsmarknaden.

Herr talman! Vi står fast vid att den viktigaste frågan för den ekonomiska politiken är allas rätt till arbete. Vi måste ha en social rättvisepolitik, en fördelningspolitik som är rättvis i samhället, en bra miljö. Det måste vara de övergripande målsättningarna för politiken framöver.

Detta framkommer i de reservationer till detta betänkande som vänsterpartiet ställer sig bakom. För att få en ändamålsenlig hantering i riksdagen inskränker vi oss till att yrka bifall till reservationerna 3, 39 och 74.

Anf. 34 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Vi står inför slutuppvisningen av det samhälleliga budgetarbetet för budgetåret 1990/91. Ett budgetarbete skall vara framåtsyftande och bygga på sakliga analyser av landets samlade ekonomiska situation nu och under det närmaste året. Vi befinner oss i en situation som innebär att vi inom ekonomin på allvar måste väga in de pågående ekologiska störningarna i våra beslutsunderlag och lägga fram förslag som förbättrar miljösituationen och som är inledningen till ett återuppbyggnadsarbete. Vi måste anvisa metoder för 90-talets och framtidens problem och inte arbeta som om vi vore kvar på 1950-talet.

Det är därför som miljöpartiet de gröna inte hänger sig åt siffermagiska debatter. Vi vill arbeta konstruktivt och långsiktigt för att klara framtidens problem, de problem som vi alla känner så väl, de problem som man i finansdepartementet och inom de stora partiernas ledningar är så förfärad över att behöva ta itu med.

Att erkänna insikten om att den förda politiken ger upphov till orimliga miljökonsekvenser är så ångestskapande att man föreslår mer av de åtgärder som har drivit oss till de ekologiska problem som vi nu ser växa framför våra ögon.

Ett grönt parti ställer inte upp på en sådan utplundringspolitik. I det ljuset skall alla de förslag som miljöpartiet de gröna lägger fram ses. De är genomtänkta och innebär ett socialt ansvarstagande nu och för framtiden. I ekologiska kollapser får det sociala och demokratin det svårt. Demokratin är en så viktig mänsklig landvinning att den inte får förödvas vare sig av centralstyning eller miljöhot.

Dysterheten är det genomgående temat, som alltid i ekonomiska sammanhang. Från högerkanten får vi veta att det är just den politik som moderater och folkpartister förespråkar som verkligen behövs för att lyfta landet ur den påstådda "ekonomiska slummen".

Där talar de stora centralisterna i svensk politik, de som tror att allt beror på ett fåtal mäns insatser för att klara av problemen, de som är så till den grad fixerade vid storskaliga och centrala lösningar och en inbyggd misstro mot sin egen förmåga att lösa problem att de utan vidare vill föra över beslu-

tanderätten över vår ekonomi och vårt samhälle in i minsta detalj till Bryssel och till marknadens osynliga händer.

De vill desarmera riksdagens inflytande över den ekonomiska politiken genom att frikoppla riksbanken från politisk styrning genom demokratiska beslut. Meningen är att riksbanken skall bekämpa inflationen och ha ökad arbetslöshet som dragspel. Syftet från högersidan är att vi skall få en kontinental situation med lägre inflation och stor arbetslöshet. Tankarna på den fulla sysselsättningen håller på att vittra bort, och den traditionella, socialt medvetna svenska arbetsmarknadspolitikerna som bygger på arbetslinjen verkar vara hotad.

Högerkrafterna visar nu tydligt att de misstror inte bara sig själva utan även de demokratiska beslutsprocesserna, som vi har byggt upp under så lång tid och med framgång. Vi behöver inte mindre demokrati i Sverige – vi behöver mer. De demokratiska beslutsorganen skall inte degraderas, de skall utvecklas.

Vi är på väg in i en sorts EG-socialism, där alla viktiga beslut centraliseras till en punkt i Västeuropa. Parlament och andra demokratiska beslutande församlingar kommer på undantag. Demokratin reduceras och ersätts med konsumenternas köpval. Plänbokens rösträtt blir i EG viktigare än den demokratiska och medborgerliga. Misstron mot medborgarnas förmåga kan knappast gå längre. Detta är märkligt med tanke på att vi nu är mer utbildade och lärda till självständigt kreativt tänkande än vad man har varit under någon tidigare känd period i mänsklighetens historia.

Högergruppen – moderater och folkpartister – är dyster, trots att det är dess politik som genomförs. Sakligt är det så att vi har en hög inflation som har underbyggts via höga vinster, hög sysselsättning, stor efterfrågan på arbetskraft och stigande priser och löner. Produktionskostnaderna stiger, och vi får det svårare med exporten.

Konkurrentländerna har haft lägre inflation kombinerad med mycket hög arbetslöshet i en av de längsta och mest intensiva högkonjunkturperioder som vi har sett. Prisstegringarna blir därmed lägre och deras varor mer konkurrenskraftiga.

Orsaken till vår situation är att vi har en så stor konsumtionskraft och att den svenska industrin under lång tid har gått för full kapacitet. De flesta som kan göra arbetsinsatser, utom de 60 000 arbetslösa i flyktingförläggningarna, är i arbete.

I en fungerande marknadsekonomi regleras kostnader genom tillgång och efterfrågan. Brist på arbetskraft driver upp löner och priser. När den svenska industrin inte kan förse konsumenterna med det de vill ha, stiger importen mycket snabbt. Den kapacitetsträngda industrin kan inte öka exporten. Vi får då logiskt en bytesbalans som blir negativ i en allt snabbare takt.

Svårigheterna beror, till skillnad från vad som hävdas i debatten, på att den ekonomiska politiken egentligen har lyckats. Den nuvarande ekonomiska politiken har ju som primära mål att öka den materiella förbrukningen/konsumtionen, öka penningomsättningen/BNP och att värna om den fulla sysselsättningen inom lönearbetet. Allt detta har man lyckats med.

Från högerhåll ser man det stora flödet av kapital till spekulativa fastighetsmarknader på kontinenten som ett bevis på att industrin och det interna-

tionella industrikapitalet flyr Sverige. Kapitalägare tror inte på Sverige som industriland. får vi veta.

Skälen till kapitalflykten är dock andra. Ett skäl är att vi har brist på arbetskraft, och då är det inte särskilt meningsfullt att bygga upp nya produktionslinjer. På kontinenten vimlar det av arbetsvilliga med blygsamma krav på lönestegringar och arbetsmiljö. Då hamnar investeringarna där. Sådan är marknadsekomin. Det är inte rimligt att ena ögonblicket hylla en princip och sedan beklaga sig över dess konsekvenser.

Ett annat skäl är den slojade valutaregleringen, som medför att kapitalet nu häckar på den spekulativa fastighetsmarknaden på kontinenten. Där går det att göra snabba klipp. Det lockar, och kortsiktigheten breder ut sig.

Det ekonomiska tänkandet är nu utomordentligt kortsiktigt. De recept som anses klara alla våra bryderier med bytesbalans och inflation innefattar egentligen bara en sak: Öka andelen lönearbete så att vi kan producera och konsumera mera.

Den stora skattereformen har som primärt mål att öka de mindre bemedlades arbetsinsatser. Med hjälp av sänkta marginalsatser och stigande vardagskostnader skall de tvingas till mer och intensivare arbete. Vi får en långsiktig omfördelning av skatter och arbete till de mindre bemedlades nackdel.

Socialdemokraterna bedriver nu tillsammans med folkpartiet en politik med klara högerförtecken. Moderaterna kan från åskådarplats följa ett fascinerande skådespel, som innebär att socialdemokraterna nu är i full färd med att skrota en solidarisk ekonomisk politik. Efter 100 år vänder de sig bort från sig själva. Moderaterna kan från åskådarplats följa hur två partier i samverkan föröder sitt förtroendekapital. Moderaterna kan i denna situation lugnt invänta det pågående förfallet och kamma hem vinsterna i kommande val. Moderaterna vinner på walk over.

Den ekonomiska högerpolitiken har givit oss stora problem genom att den är medvetet konsumtionsdrivande. Ständigt ökad konsumtion och ökad materiell förbrukning ger oss de ekologiska problem som vi nu är mitt uppe i. Vi ser som ett resultat av industrisamhällets alla utsläpp hur produktionsförmågan i de biologiska systemen hela tiden sjunker, och följden blir försvinnande fiske, tynande skogar och en jordbruksproduktion som kan upprätthållas med massiv insats av försurande konstgödsel och jordbruksgifter, som i sin tur gör läget än värre.

Det som ser lyckat ut är inget annat än en pågående katastrof. Att ta sig ur den är inte det lättaste. Det kräver nämligen politiskt mod, det kräver förmåga att övertyga medborgarna om att vi måste ändra livsstil, och det kräver att förändringarna kan genomföras på ett socialt acceptabelt sätt så att utsatta grupper skonas.

Miljöpartiet de gröna har i sina motioner om den ekonomiska politiken visat på de vägar som vi kan gå för att minska den materiella förbrukningen för icke förnybara tillgångar. Vi är inte tillväxtfiender, som så ofta hävdas. Vi vill att tillväxten skall ske med hänsyn till ekologiska, sociala och mänskliga begränsningar. Vi vill att vi skall återbruka i stor omfattning och använda resurserna effektivt.

Metoden är att arbeta med miljöinriktade skatter och avgifter, som med hjälp av fungerande marknadskrafter styr mot mindre skadliga konsum-

tionsmönster och mot återbruk. De skatteintäkter som kan tas in den vägen vill vi använda för att bygga om och bygga ut bl.a. den spårburna trafiken. Vi vill att resenärerna skall få fullgoda alternativ till flyg och bil i så stor utsträckning som möjligt. Det innefattar en utjämning av beskattningen av flygbränslen så att den kommer i paritet med den för vägfordon. Vi har svårt att se varför vi skattevägen skall gynna ett trafikslag som har så stor miljöskadande verkan.

Vi vill vidare reformera energibesattningen så att skatt tas ut på energiråvaran. Det leder till att användarna blir hushållningsbenägna. De stora skattesubventionerna till elintensiv industri måste successivt avvecklas, bl.a. i enlighet med Bergen-deklarationen. Grunden för energiprissättning måste vara den långsiktiga marginalkostnaden. De övervinster som därvid uppkommer i gammal kraftproduktion kan dras in till staten för att användas till att utveckla inhemska förnybara energislag. Används denna prissättningsmetod blir det nästan alltid billigare att hushålla och spara än att investera i ny energialstring.

Det är förvånande att man inom svensk industri så till den grad har låst sig till att vi måste ha kvar kärnkraften oavsett alla dess väl dokumenterade risker. Det är förvånande och skrämmande att män som i sina vanliga dagliga gärningar är utomordentligt kreativa och villiga att anpassa sig till marknadens krav inte för sitt liv kan tänka sig att tänka om när det gäller energiförsörjningen.

Blir man sådan när man bara har att ta kortsiktiga hänsyn till kapitalets förmerande? Har dessa män inga hustrur och barn, som med vakna ögon ser vart vi är på väg och vad som måste göras? Kan inte dessa insiktsfulla få männen att förstå att de måste handla annorlunda? Lever dessa män och deras uppbackare här i riksdagen fullkomligt andligen isolerade från den värld och det nyhetsflöde som omger dem? Är det bara de rosaskimrande sidorna i dagstidningarna som invaggar dem i förföriska framtidsdrömmar och ger dem trygghet? Det finns alla skäl i världen att vakna och ta ett långsiktigt ekologiskt och ekonomiskt ansvar.

Finansministern var här i kammaren för att diskutera ekonomi och framtid. Det skulle vara av största intresse att få ta del av hans tankar kring de avgörande långsiktiga frågorna om ekonomi och ekologi. Frågorna är svåra. Men vi kan därför inte fortsätta att undfly dem.

Vi har ett gemensamt ansvar att lösa dessa frågor. Vi i miljöpartiet har gång på gång uttalat denna vilja, men vi har hitintills inte fått något positivt gensvar.

Riksdagen har satt upp ett antal mål för energipolitiken. De är förenliga med varandra. De skall uppfyllas med råge framöver, och kärnkraften skall avvecklas med start allra senast år 1995 och med definitiv slutpunkt senast år 2010. De s.k. nationalälvarna skall ges grundlagsskydd mot exploatering.

Miljöpartiet de gröna vill fördela om skatterna så att skatt på arbete minskar och skatterna på råvaror, energi och skadlig konsumtion ökas. Det innebär att vi vill sänka arbetsgivaravgifterna, speciellt utanför de stora städerna och mest inom de gamla stödområdena.

Miljöpartiet de gröna anser att det är viktigt med konsumtionsskatter och borde därför kunna säga ja till en höjd moms. Det gör vi dock inte, eftersom

regeringen och folkpartiet vägrar att se höjningen som en del i en politik för en miljöbetingad åtstramning. Vi hade kunnat accepterat höjningen om den hade använts mer selektivt som ett sätt att styra mot resurssnål förbrukning.

Det är en fascinerande diskussion som har förts här i dag. Först har man sagt sig vilja höja momsens, och sedan vet vi att moderater och folkpartister har gått ut och sagt sig vilja sänka momsens längre fram. Det påminner starkt om frågan om avvecklingen av kärnkraften, den som skulle avvecklas med förnuft. Först ökade man andelen kärnkraft, och sedan skulle den försvinna. Det är precis samma teknik man använder här. Först höjer man, och sedan skall man sänka.

Det är en intressant fråga, och det borde bli en viktig diskussion i kammaren, vad som händer den gången man sänker momssatserna till EG-nivå. Det är fantastiska belopp det handlar om. Ingvar Carlsson gick i dag till rätta med moderatledaren över 50 miljarder kronor som moderaterna hade underfinansierat sin budget med. Här rör det sig om pengar av samma storleksordning. Det är värt en diskussion.

Miljöpartiet de gröna anser också att det nu är dags för krafttag när det gäller att hjälpa de 60 000 arbetslösa i flyktinglägren. Det är inte rimligt att skattevägen tvinga medborgarna till mer och intensivare arbete när det finns stora grupper som medvetet hålls utanför arbetsmarknaden och som verkligen vill komma i arbete.

Det finns områden som behöver omedelbara insatser. Vi behöver ett omfattande järnvägsbyggande som måste komma i gång snarast. Gå ut på kapitalmarknaden för att låna upp nödvändigt kapital och sätt i gång. Det kapitalet gör bättre nytta här en bland kontoren i Bryssel. Vi måste få resultatet av våra arbetsinsatser att långsiktigt arbeta här i Sverige för vår framtid.

Det som fordras i den ekonomiska politiken är en långsiktig realism som fylls med insikten om:

att det finns ett klart och entydigt samband mellan ekologi och ekonomi, mellan ekonomisk politik och miljöförstöring,

att vi tillsammans måste arbeta och verka väl innanför gränserna för de ekologiska systemens bärförmåga,

att vi har ett långsiktigt ansvar för våra handlingar,

att vi har ett internationellt ansvar att inte förstöra livsförutsättningarna för människor i andra länder.

En sådan ekonomisk politik har vi inte sett ens ett embryo till. De som styr och ställer, vare sig de står i frontlinjen som socialdemokrater och folkpartister eller sitter bekvämt tillbakalutade på åskådarläktaren och drar i trådarna som moderaterna, är inte villiga att ta ett långsiktigt solidariskt ansvar i politiken. Tillsammans för de en politik som medvetet och långsiktigt förstör våra livsbetingelser.

Socialdemokraterna bekände färg i februari när de inte kunde acceptera ens de mest blygsamma krav från miljöpartiet de gröna som kunde visa på en sinnesändring och en ändrad politik. De sökte hellre tryggheten i den pågående ekologiska kollapsen och i folkpartiets famn.

Jag sade i början av mitt anförande att vi nu står inför slutuppvisningen av det samlade bugetarbetet för året 1990/91. Slutuppvisningen är inte uppbygglig. Den är nedslående, eftersom den, hur det än går med den konven-

tionella ekonomin, visar vägen in i en fortsatt ekologisk kollaps. Det borde kunna ha varit tvärtom med de samlade kunskaper som vi har och de viljeyttringar som finns hos det svenska folket.

Vi kan nu inregistrera ytterligare ett förlorat år för miljön. Vi i miljöpartiet tycker att detta är nedslående. Men vi vet att kampen går vidare. Vi för den, eftersom vi vet att den är så nödvändig. Det kommer att bli hårt och svårt att vända politiken förbi de stora klumpedunsarna och de okänsliga. Men det kommer att gå.

Aftonbladet frågade i söndags på sin ledarsida om miljöpartiet kan överleva utan att ta ställning till frågan om höger eller vänster.

Herr talman! Som framgått av det tidigare sagda och många andra anföranden, motioner och reservationer, är miljöpartiet de gröna ett oppositionsparti till den pågående högerinriktade politiken. Miljöpartiet de gröna har tagit ställning för en grön, socialt ansvarig, ekologiskt rimlig ekonomisk politik. Miljöpartiet har valt sida mot högerpolitik i dagens form, valt sida för framtiden för oss och kommande generationer i internationell solidaritet.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservationerna 4, 6, 29, 32, 44 och 75.

Anf. 35 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Anne Wibble började sitt anförande med att hänvisa till en teckning av Staffan Lindén, Staffans Stollar. Direkt efter valet stod socialdemokraterna inför ruinens brant och sade: Nu gäller det att ta ett stort steg framåt.

Nu gjorde vi inte det. Vi socialdemokrater hade förut en annan liknelse som vår dåvarande partiordförande ofta nämnde. Under den borgerliga regeringstiden var det en kärra som snabbt rullade ner utför en backe. Det gällde att få stopp på kärran och sedan så småningom lungt och metodiskt baxa upp den igen så att den kom till backens krön för att vi återigen skulle få grepp och överblick över den svenska ekonomin.

I den debatt som vi förde i april, för bara några månader sedan, tog jag upp just denna fråga. Den ekonomiska politik som har förts i detta land sedan år 1982 har varit mycket framgångsrik. Nu har vänsterpartiet, moderaterna och även Anne Wibble efterlyst den tredje vägens politik och sagt att det inte står något om den i betänkandet, och därför måste den ha misslyckats. Men den har lyckats.

Den tredje vägens politik var att bereda utrymme för investeringar inom industrin för att vi skulle få i gång exporten. Det är ändå detta som har hänt sedan år 1982. Industriinvesteringarna är i dag, vilket har framhållits tidigare här i kammaren i dag av partiordföranden, i fast penningvärde dubbelt så stora som år 1982.

När vi tittat på industriinvesteringarna för det senaste året, som Konjunkturinstitutet har gång på gång fått räkna upp, har ökningen visat sig uppgå till 16,5 %. Trots att det finns vissa tecken på en konjunkturavmattning, fortsätter industriproduktionen att stiga. Produktionen har stigit med 2 % under årets första månader.

En viktig sak som också har uppmärksamats i debatten är det ökade underskottet i bytesbalansen. Det beror bl.a. på att vår industri investerar ute

i världen men också på fastighetsköp och andra investeringar. Det är ett uttryck för styrka och växtkraft i svensk industri. Vi har en ökad internationalisering. Det finns självfallet en dragning att komma nära marknaderna, dvs. att skaffa sig gynnsamma positioner ute i världen.

Jag kommer från en stad där det tidigare fanns ett företag som hette ASEA men som nu heter ABB. Det sätt som det företaget har handlat med andra företag och investerat ute i världen anser jag vara ett bevis för en styrka i den delen av svensk industri som är mycket internationaliserad. Det skapar naturligtvis förutsättningar för den verksamhet som finns i Sverige och i Västerås.

Efter dessa socialdemokratiska år finns det återigen en framtidstro inom svensk industri. Denna framtidstro visar på en slagkraft.

Jag tror att det är viktigt att göra en liten repetition. När jag tog upp denna fråga tidigare var några litet förvånade över att det verkligen hade hänt så mycket bra. Det hade tydligen gått dem förbi. Det har blivit framgångar i sysselsättningen. Den är högre både bland män och bland kvinnor än i något annat land. Budgetunderskottet har eliminerats, och det har ersatts med balans i statsfinanserna. Nya resurser har skapats som har gett utrymme både för reallöneökningar så att den privata köpkraften har stärkts och för förbättringar av den offentliga servicen.

Anne Wibble nämnde att många hade fått en sämre omsorg och vård på grund av att socialdemokraterna har varit så stelbenta när det gäller att tillåta privata eller kooperativa lösningar. Man kan av den debatt som har förts om den gemensamma sektorn och sjukvården bibringas uppfattningen att det där inte har skett någon utveckling. Men faktiskt har omfattande förstärkningar gjorts. Barnomsorgen har t.ex. under denna tid ökat i antal platser från ca 130 000 till över 230 000.

Anne Wibble ställde en fråga till Lillemor Arvidsson om den privata barnomsorgen. Men det är en klar majoritet som efterfrågar en kommunal barnomsorg. Jag håller dock med Anne Wibble om att det är viktigt att det också finns andra lösningar som är flexibla och kan passa bra in i vissa sammanhang. Det finns t.ex. kooperativa lösningar av olika slag där föräldrar eller anställda driver verksamheten. Det kan ibland vara lämpligt både i barnomsorg och i äldreomsorg.

Eftersom det talas så mycket om kriser, vill jag än en gång peka på att vi kan bokföra ett bra 80-tal. Det är med den utgångspunkten som vi har diskuterat de problem som finns framför oss.

En trist förreteelse är den svartmålning av det svenska samhället som har gjorts av vissa borgerliga debattörer under det senaste halvåret. Det var synd att Carl Bildt inte tog avstånd från de paralleller som har gjorts med utvecklingen i Sverige och kommunismens sammanbrott i Östeuropa. Det är viktigt att denna debatt inte bara förs mellan de personer som diskuterade om detta i förmiddags, utan att alla här i riksdagen bidrar till ett renhållningsarbete på det området.

Det är ganska grumliga tankar som kommer fram av dessa samhällskritiker som inte längre förmår att skilja mellan demokrati och diktatur. De drar ofattbara slutsatser för vårt samhälle av de östeuropeiska diktaturernas sammanbrott. I Sverige övervakas varje politisk åtgärd inom det ekonomiska

området, liksom inom andra områden, av en fri press som i stor omfattning har sina lojaliteter hos grupper som i det korta perspektivet varit de som har förlorat privilegier under utvecklingens gang. Varje steg som tas övervägs noga och bevakas vid val. Inte mindre än 20 gånger har den socialdemokratiska regeringens politiska åtgärder utvärderats av folket i fria val. Att då jämföra det ekonomiska systemet som genom den demokratiska processen har skapats i vårt land med de kommunistiska ekonomierna är helt orimligt. Det är viktigt att vi från riksdagens talarstol eftertryckligt tar avstånd från sådana tendenser att misskreditera vårt samhälle just med utgångspunkt i utvecklingen i Östeuropa.

Företagareförbundet sprider en skrift i Östeuropa för att informera om hur eländigt det är i Sverige. Titeln på skriften är "Den svenska välfärdsstatens uppgång och fall".

En bild av det svenska samhället som stämmer mer överens med vad allmänheten och verkligheten säger är den bild som FNs utvecklingsorgan har framställt. Där tilldelas Sverige en andraplats strax efter Japan. Världens länder graderas efter ett välfärdsindex. I den undersökningen tas hänsyn till inkomstförhållanden, fördelning av välstånd, livslängd, hälsa, inflytande, miljö och andra välfärdsfaktorer.

Jag tycker att det är nödvändigt att göra denna utblick efter att ha läst de borgerliga reservationerna. Det talas om ett grundligt misslyckande, att det går dåligt för Sverige och att 80-talet är det försuttna chansernas decennium osv. Det är inte så. Men det är klart att aptiten växer medan man äter. Aptiten har växt, och växer, i det svenska samhället. Våra ambitioner är större än vad som ryms inom svensk ekonomis tillväxt. Vi har fått en överhettad ekonomi.

Det tycks ha växt fram en uppfattning om att svensk ekonomi tål vilka reformer och löneökningar som helst. Vi har under de tre senaste åren som bekant kostat på oss 28 % löneökningar, samtidigt som produktiviteten endast har ökat med ca 6 %. Detta har lett till kraftigare pristegringar än i de länder som vi konkurrerar med och till kostnadsstegringar som innebär en försämrad konkurrenskraft för det svenska näringslivet. Därmed föreligger en risk för att vi successivt tappar marknadsandelar, och på sikt leder detta till en ökad arbetslöshet.

Det är angeläget att göra någonting åt dessa problem. Till helt nyligen har ju regeringen inte kunnat få majoritet för de åtgärder som varit nödvändiga. Men genom den uppgörelse som nu har träffats mellan socialdemokraterna och folkpartiet kan de nödvändiga åtgärderna vidtas.

Som Anne Wibble tidigare sade i debatten kan vi se att denna överenskommelse redan har givit effekt, bl.a. i form av successiva räntesänkningar med över 2 % sedan uppgörelsen träffades.

I den problembild som i dag målas upp ingår bl.a. alltför stora kostnadsökningar. Vi har att räkna med löneökningar på 8,5 % under 1990, och Lars Tobisson tvivlar på att ökningen stannar där. I de viktigaste konkurrentländerna ligger löneökningarna på ca 5 %. Dessutom utvecklas produktiviteten i dessa länder i allmänhet bättre än hos oss.

Den dåliga produktivitetsökningen är ett av de problem som också Lars Tobisson och Anne Wibble berörde. Vi befinner oss i en fas av utvecklingen

där tjänstesektorn ökar i betydelse. Det kan vara ganska svårt att mäta produktiviteten i denna sektor, men man kan ändå konstatera att produktiviteten har utvecklats ogynnsamt, inte minst när det gäller den privata tjänstesektorn.

Ett tredje problem som återspeglas i att bytesbalansunderskottet stiger kraftigt är att det totala sparandet i den svenska ekonomin är för lågt för att kunna tillgodose de behov som finns av investeringar i näringsliv, infrastruktur och bostäder.

Det finns vissa tecken på att vi börjar möta svårigheter. När de svenska industriföretagen för ett halvår sedan tillfrågades, ansåg mer än hälften att den främsta bristen var att produktionsfaktorerna – bl.a. arbetskraft – begränsade produktionen. I en enkät från början av året angav två tredjedelar av företagen däremot efterfrågeläget som det främsta hindret för god tillväxt.

De snabba försämringarna sker främst inom verkstadsindustrin. I ett mer utsatt konkurrensläge stiger kostnaderna samtidigt som vinstmarginalerna minskar, vilket drabbar investeringarna. Detta hotar att bryta den gynnsamma utveckling som vi har haft beträffande industriinvesteringarna.

Därför gäller det nu att skapa en solidare grund i svensk ekonomi för att möta både de konjunktursvängningar som kan komma och de mycket spännande utmaningar som vi har framför oss under 90-talet. Här måste finanspolitiken utnyttjas. Det går inte att lägga huvudansvaret på penningpolitiken, för det leder till högre räntor och ännu högre inflation. Det krävs olika åtgärder för att anpassa efterfrågan till tillgängliga resurser så att arbete och sparande kan stimuleras. Därigenom kan inflationen hållas tillbaka, vilket bidrar till att successivt stärka vår internationella konkurrenskraft. Det krävs då samordnade insatser över breda fält.

Den enskilda åtgärd som kommer att ha störst inverkan på den ekonomiska utvecklingen framöver är naturligtvis det andra steget i den skattereform som vi skall fatta beslut om i morgon. Jag håller med Anne Wibble om att detta borde kunna sänka golvet så att det blir en nedväxling när det gäller takten i löne- och prisutvecklingen. De avtal som skall ingås nästa år bör träffas i så god tid att de kan påverka budgeteringen och prissättningen för 1991.

Oppositionspartierna, förutom folkpartiet, upprepar tyvärr sitt nej till det andra steget i skattepaketet, som ändå är så betydelsefullt för svensk ekonomi. Många som i dagens debatt har kritiserat skattereformen bortser ifrån det rättvisa i den beskattningen av arbete och kapital som reformen innebär genom att kapitalbeskattningen skärps. När man säger att skattereformen är fördelningspolitiskt orättvis bortser man ifrån alla de kompletterande åtgärder som ingår i skattesystemet för att stödja låginkomsttagare och de ekonomiskt svaga grupperna. Genom denna reform får ändå de flesta nästa år en inte oväsentlig höjning av den reala inkomsten.

Det har gjorts en del beräkningar som har analyserat både centerns och moderaternas skattepolitik. Dessa beräkningar har visat att deras skattepolitik skulle leda till ökade klyftor i samhället samtidigt som förslagen innebär betydande budgetförsvagningar. Här har diskuterats olika belopp som fattas i genomsnitt under en treårsperiod. Det kan vara viktigt att framhålla detta,

eftersom kritiken – inte minst från centern – varit att skattereformen är fördelningspolitiskt orättvis.

Klockan går. Det finns en hel del förslag när det gäller åtgärder på arbetsmarknadsområdet, men jag hoppar över en del av dem. På talarlistan finns representanter från arbetsmarknadsutskottet uppsatta. Jag förmodar att de kommer att närmare gå in på detta. Det behövs åtgärder för att öka utbudet på arbetskraft, samtidigt som det finns ett behov av att dämpa den privata konsumtionen genom att tillfälligt höja mervärdeskatten med 1 % fram till den 31 december 1991. Om man ser på mervärdeskatten enbart som en isolerad åtgärd, kan man säga att den leder till ett högre skattetryck. Sammantaget, med de övriga åtgärderna i paketet och de åtgärder som föreslås på skatteområdet, kommer ändå det totala skattetrycket för 1991 att bli lägre. Dessutom är momshöjningen tillfällig. I kombination med andra åtgärder är den till för att dämpa konsumtionsutvecklingen.

Övriga åtgärder i paketet är väl kända. Vi har den planerade barnbidragshöjningen. Den bör genomföras i två etapper. Utbyggnaden av föräldraförsäkringen är en angelägen reform. På grund av de överhettningseffekter som vi har i ekonomin måste det ytterligare genomförandet dock anstå något. Ett steg har ju redan genomförts.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till finansutskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 36 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 37 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Roland Sundgren gästspelar i rollen som socialdemokratisk talesman i finansutskottet, eller om han så småningom kommer att få en fast tjänst där. I vilket fall som helst tror jag att Roland Sundgren gör klokt i att lägga bort skrytvalserna om att allt är så bra, som han har excellerat i såväl förra gången i denna sin nya roll som här i dag. Om Roland Sundgren inte gör det, kommer han faktiskt att framstå som något slags gäst hos verkligheten.

I den senare delen av anförandet börjar det finnas tendenser till markkontakt, och det finns där i alla fall en medvetenhet om att det kanske finns hot om problem. Sedan förlorar han emellertid fotfästet igen när han börjar tala om att de moderata förslagen skulle leda till så fantastiska underskott i olika avseenden.

Inledningsvis hann Roland Sundgren säga att den ekonomiska politiken har varit mycket framgångsrik. Vart har den då fört oss? Jo, vi har en tillväxt i år, och kommer att få det även nästa år, under 1 %. Tar man hänsyn till befolkningsförändringen är det egentligen liktydigt med total stagnation, och det är sämst bland OECD-länderna. Roland Sundgren sade att vi ändå har låg arbetslöshet. Som jag har påpekat tidigare har vi ingen tillväxt men

låg arbetslöshet. Det innebär att vi har en mycket dålig produktivitetstveckling. Då går det bakåt för Sverige. Vi förlorar våra konkurrensmöjligheter.

I går fick vi den hittills högsta officiella siffran på inflationen. Den blir i år bortåt 11 % enligt Konjunkturinstitutet. Roland Sundgren skall nu sätta i gång och ytterligare höja den genom att medverka till att skärpa momsens med 1,5 %.

Roland Sundgren hävdar att bytesbalansunderskottet tyder på en styrka hos svensk industri. Det ganska slitna uttrycket om att man tar sig för pannan passar väl här. På vilket sätt är det en styrka hos svensk industri att svenska kapitalplacereare föredrar att köpa fastigheter utomlands eller att köpa aktier i utländska företag? Svenska företag finner att de på grund av ovissheterna om energipolitiken och Europasamarbetet inte vågar satsa i Sverige, utan föredrar att lägga sin verksamhet innanför EG-muren, kanske på platser där det också är tryggare med en billig energiförsörjning. Är det verkligen en styrka hos svensk industri?

Jag påvisade att bytesunderskottet växer med 20 miljarder om året. Man kan räkna ut, som vi har gjort i vår motion, att det inte finns något slut på denna utveckling. Från 1991 och framåt fortsätter det att växa, med de tendenser som vi nu ser. Jag antar att Roland Sundgren ser det som ett tecken på ytterligare förbättringar och styrketillväxt i svensk industri. Mitt recept lyder: Lägre skatter, liberaliserad förvärvslagstiftning. Vad tycker Roland Sundgren att vi skall göra? Anne Wibble har mer eller mindre lovat här att Roland Sundgren skall medverka till att sänka skatterna på sparandet. Det vore en bra åtgärd. Kommer Roland Sundgren att ställa upp på det?

Anf. 38 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag skall inte upprepa vad Lars Tobisson sade, men det är ett faktum. Roland Sundgren, att skälet till att det inte står i betänkandet att den tredje vägens politik har varit så framgångsrik som Roland Sundgren säger är att så inte är fallet. Man skall inte upprepa saker som alla vet är falska. Då gör man sig faktiskt litet löjlig.

Roland Sundgren kommenterade två områden, som jag tillät mig att ta upp i mitt anförande. Det första gäller utvecklingen inom den sociala tjänstesektorn, där han i likhet med vad Ingvar Carlsson sade i morse, vill tala om hur mycket förbättringar som har skett, t.ex. inom barnomsorgen. Jag har inget att invända mot detta. Det är dock ett faktum att de problem som jag pekade på gäller att det har skett en betydande ökning av dem som inte har fått sina behov tillgodosedda. Det är de kvarvarande köerna och bristerna som man i politiskt arbete skall göra något åt. Man kan inte bara stå och yvas över det som har skett, utan man måste ha något slags ambition inför framtiden. Det påvisades att ungefär 50 000 barn står i dagiskö.

Min fråga till Roland Sundgren var om han tycker att den förnyelse som har skett i den offentliga sektorn, i den sociala tjänstesektorn, har varit för långsam eller om han tycker att den har varit tillräcklig. Folkpartiet tycker att den har varit långsam. Skälet till att den har varit långsam är att socialdemokraterna konsekvent har motarbetat att man använder sig av privata initiativ och alternativ. Därigenom har ni socialdemokrater aktivt medverkat

till att köerna inom barnomsorg, äldreomsorg och på andra områden har vuxit och att människor har fått sämre vård.

Roland Sundgren tolkade tydligen det jag sade om offentliga monopol och privata alternativ som om jag skulle vilja att ni frågade Lillemor Arvidsson. Sannerligen inte. Roland Sundgren. Är det något som jag skulle önska så är det att ni avstod från att fråga om lov för att göra olika saker, och jag vill allra minst att ni skall fråga Lillemor Arvidsson. Vad jag kräver av Roland Sundgren och andra socialdemokrater är att ni skulle våga påstå, frankt deklarera, att privata alternativ är bra och offentliga monopol dåliga. Jag skulle gärna vilja att Roland Sundgren skulle säga precis vad han tycker på denna punkt.

Anf. 39 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att ansluta mig till vad Roland Sundgren sade i sin inledning om att vi måste ta avstånd från den konsekventa svartmålning av det svenska samhället som bedrivs från vissa kretsar i detta land. Jag tycker att det är fruktansvärt olyckligt och osolidariskt. Sverige är ett fantastiskt bra land, med fantastiska människor som gör strålande insatser i olika situationer. Det tycker jag att man kan lyfta fram, i stället för att skildra samhället så fruktansvärt nattsvart som man gör.

Jag har läst delar av den sextiosidiga skriften, och jag måste säga att jag inte känner igen Sverige i beskrivningen från dem som har författat skriften. Det finns även ledamöter som ibland skildrar Sverige på ett sätt som jag inte känner igen. Det tycker jag faktiskt att man skall sluta med.

I ärlighetens namn finns det all anledning att vara stolt över Sverige och de prestationer som vi har uppnått tillsammans under många år. Att vi har problem är en sak, men att svartmåla landet på det sättet tycker jag är en skandal. Det är orimligt.

Roland Sundgren sade också att vi står inför spännande utmaningar i framtiden. Visst gör vi det, men han nämnde inte ett enda ord om en av de mest spännande utmaningarna i framtiden. Det gäller hur vi skall kunna komma till rätta med våra ekologiska problem, så att vi kan få en framtid med ett minimum av ekologiska och miljömässiga störningar. Med hjälp av ekonomisk politik och skattepolitik kan man göra väsentliga insatser för att komma till rätta med de problem som vi ser och som accelererar framför våra ögon. Jag tycker det vore en spännande utmaning för svensk socialdemokrati att på allvar ta sig an dessa problem.

Det intressanta är faktiskt att socialdemokraterna, som ju är ett minoritetsparti och därmed också ett vågmästarparti, har en utomordentlig chans i Sveriges riksdag att ta itu med dessa problem. Det finns åtminstone tre partier till som är villiga att hjälpa till och arbeta med dessa frågor. Sedan finns det två partier på högerkanten som ger fullständigt tusan i problemen, men dessa tycker jag att vi kan bortse ifrån om vi skall ha en spännande framtid. Om ni vill ha en dålig och usel framtid skall ni luta er mot moderater och folkpartister.

Anf. 40 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Jag blir bekymrad för socialdemokratins och arbetarrörelsens del när jag hör Roland Sundgren. Är budskapet att den tredje vägens politik har lyckats?

Det gör mig också bekymrad att borgerligheten i stort sett får anfalla hela arbetarrörelsen och att socialdemokratien med sitt uppträdande försämrar möjligheterna att göra ett motstånd mot högerpolitik i det här landet.

Det måste väl ändå vara klart vad som har hänt: Kapitalet och högern är inte nöjda, trots den stora inkomst- och förmögenhetsförändring som har skett i vårt land. Med den tredje vägens politik lovade man förbättringar och en stabil utveckling. Till de arbetande sade man: Vänta och se, så skall ni få del av reformen.

Varför är förtroendet för socialdemokratins politik så lågt inom arbetarrörelsen? Varför tror Roland Sundgren att reaktionen under de senaste året har varit så kraftig mot regeringens politik? Jo, därför att socialdemokratien har svikit grundläggande värderingar. Efter den lyckade period som Roland Sundgren talar om, går man ut med strejkstopp, lönestopp och sedan uppgörelse med folkpartiet om momshöjning. Föräldraförsäkringen skall inte genomföras. Privat sjuklön och arbete på semestern – det är den belöning, Roland Sundgren, som den tredje vägen ger det arbetande folket.

De som trodde på och hade en illusion om att det skulle lyckas har blivit grundligt lurade av denna politik. Det tror jag att arbetarrörelsen får äta upp, och det är beklagligt.

Vi har problem. Jag tycker inte att socialdemokraterna på allvar tar itu med dessa. Vi har under den här överhettningssperioden idogt pläderat för att något måste göras åt den privata tjänstesektorn i storstadsområdena. Höj arbetsgivaravgifterna i storstäderna och försök att få arbetskraft till de områden som behöver sådan. Men vi har inte hört någon reaktion från socialdemokratien. Vi har inte fått något samtal från finansministern eller någon annan om detta. Vi har varit beredda att ställa upp, försöka förhindra överhettningen och göra något åt den. Vi har lagt fram konkreta förslag.

Det är väl egentligen en poäng för moderaterna att det är de som får föra fram till socialdemokraterna att en skattereform inte är tillräcklig utan måste kompletteras så att den blir rättvis med barnbidrag och bostadsbidrag. Jag tvingas faktiskt att hålla med Lars Tobisson om att det är höjden till skatteomläggning, när man för rättvisans skull måste komplettera den med både barn- och bostadsbidragshöjning.

Anf. 41 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Vi har fått framtidstro, säger Roland Sundgren, och den tredje vägens politik har lyckats. Det är ganska konstigt – samtidigt slår han fullständigt knut på sig själv och räknar upp de argument som man från icke-socialistiskt håll brukar framföra.

Han räknar upp allt negativt – inflationsproblem, risk för höga räntor osv. Han är nästan på väg att slå vännen Lars Tobisson, som ändå har kammarens rekord när det gäller svartmålning av svensk ekonomi, samtidigt som Roland Sundgren säger att han har fått framtidstro. Jag tycker det är helt fantastiskt.

Sedan till påståendet att den tredje vägen skulle ha lyckats i fråga om inve-

steringar. Tycker Roland Sundgren att det är att lyckas när utlandsinvesteringar har skett ungefär på 45-miljardersnivån förra året? Är det att lyckas när framtida investeringar som borde ha skett i svensk industri i Sverige sker utomlands? Hur kan man skryta med och vara stolt över detta? Det tycker jag är ett väldigt konstigt resonemang.

I stället är det så att vi har haft en fruktansvärt konservativ industripolitik de senaste sju åtta åren. Vad har hänt med spjutspetsteknologin? Vad har hänt med framtida elektroniksatsningar? Vad har hänt på det alternativa energiområdet? Man har som sagt bedrivit en fruktansvärt konservativ industripolitik som har inneburit att man har bäddat för dåliga tider under kommande år.

Jag tycker också att det skulle vara intressant att höra en kommentar från Roland Sundgren om de överkörningar i finansutskottet som vi har genomlidit under året, där socialdemokraterna ständigt har fått ändra åsikt. Det har gällt riksbanken, prisregleringslagen och investeringsskatten i Göteborg. Vad är det som gör att man nu plötsligt skall ta bort den nya investeringsskatten i Göteborg? Den var högsta lycka för bara någon månad sedan. Vad är det egentligen som gör att Roland Sundgren accepterar dessa ständiga överkörningar i allt av sin egen regering?

Sedan vill jag ta upp ytterligare en fråga som rör den uppgörelse socialdemokratin har gjort med folkpartiet om att skjuta på semesterreformerna. Jag tycker att man har kommit fram till en bra slutsats, och det är faktiskt bra av folkpartiet att ha lyckats med det. Det kunde vara intressant att få veta vad som har hänt inom socialdemokratin, eftersom man praktiskt taget har spelat skjortan av sig i denna fråga som har varit så viktig inom arbetar- och tjänstemannarörelsen. Jag delar ändå den slutsats som ni har kommit till, och jag beundrar folkpartiet som lyckats lura er på den punkten.

Anf. 42 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Jag känner mig inte som en gäst hos verkligheten, utan jag försöker förklara den för Lars Tobisson. När jag beskriver 80-talet undrar jag om Lars Tobisson på någon enda punkter kan säga att jag har fel. Det finns anledning att ta upp det här eftersom både moderaterna och folkpartiet har skrivit om det i sina motioner och påstår att vi backar från den tredje vägen.

Lars Tobisson skriver att man får leta efter ett lika grundligt misslyckande som detta. Samtidigt talar man om att syftet med den tredje vägens politik var att återställa balansen i ekonomin och skapa utrymme för investeringar och export. Detta har lyckats. Det är viktigt att man har den här bakgrunden klar för sig. De problemen stod vi inför då. Nu står vi inför andra problem som måste lösas. Det finns ingen anledning att skönmåla den situation vi har nu. Men det finns heller ingen anledning att som folkpartiet tala om 80-talet som ett förlorat decennium.

Jag vill veta vad Anne Wibble avser när hon säger att jag kommer med falska uppgifter. Vilket av det som jag har sagt om industriinvesteringarna, budgetunderskottet och sysselsättningen eller de ökade reallönerna är falskt?

Sedan förstår jag faktiskt inte att Lars Tobisson tycker att det är så konstigt

att en viss del av svensk industri som arbetar på utlandsmarknaden söker sig närmare marknaden med vissa investeringar. Carl Frick hade faktiskt en poäng när han påpekade att detta är ganska självklart. Råder det brist på arbetskraft i Sverige, finns det mycket arbetskraft ute i Europa. Har man en internationell verksamhet är det kanske inte så väldigt konstigt, inte ens för Lars-Ove Hagberg, att man också investerar en del i Europa. Jag menar däremot inte att det här inte är problem som vi ordentligt måste bevaka.

Lars-Ove Hagberg sade en intressant sak i sitt anförande. Han sade att det har växt fram ett pragmatiskt block i mitten bestående av centerparti, folkparti och socialdemokrater. Det betyder att det skulle finnas verklighetsfrämmande partier ute på flankerna. Jag kan faktiskt hålla med om det. Det är kanske detta som gör att Lars-Ove Hagberg inte hänger med i svängarna riktigt. Han talar om att vi har svikit grundläggande värderingar.

Utvecklingen står ju inte alldeles stilla. Det är inte säkert att de politiska problem vi hade för 30–40 år sedan skulle lösas på samma sätt i dag som då. Människor, värderingar och vår omvärld ser annorlunda ut i dag, och då måste det också bli andra lösningar. Då räcker det inte med namnbyten.

Man måste också försöka analysera problemen och därefter lösa dem.

Anf. 43 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det är inte jag som är gäst hos verkligheten. Jag svartmålar den inte ens. Jag skildrar verkligheten som den är. Den innebär nu att vi lyckas förena den sämsta tillväxten med den snabbaste inflationen bland OECD-länderna. Under tiden arbetar vi i hisnande fart upp ett bytesunderskott. Roland Sundgren ville se detta som ett prov på svensk industris styrka.

Jag beklagar inte att svenska företag investerar utomlands utan jag sade tvärtom att det är bra med ökat internationellt utbyte. Det är beklagligt om motivet till detta är att man misstror Sverige, energipolitiken och vårt förhållande till Europa. Vad som framför allt oroar är att utländska investerare inte finner det förenligt med sina intressen att satsa på Sverige. Det bestyrker att vi har problem i vår ekonomi vad än Roland Sundgren må säga. Jag hörde ingenting från Roland Sundgren om hur vi skall kunna, genom att liberalisera förvärvslagstiftningen, underlätta för investeringskapital att komma hit till Sverige och bygga ut välståndet här.

Jag hörde heller inte någon bekräftelse från Roland Sundgren på Anne Wibbles tes att när man har höjt kapitalbeskattningen ordentligt överallt så att det är lika illa på alla håll, då skall man börja sänka den successivt igen. Men det var kanske inte annat att vänta.

Roland Sundgren är ju ändå intresserad av sparande. Jag tror att han är ordförande i Spardelegationen. Den brukar roa oss med sina affischer då och då som uppmuntrar svenska folket att tänka på framtiden. Då borde Roland Sundgren ändå göra klart för sig att detta stora underskott i bytesbalansen som vi har, som ständigt växer och som skulle vara en styrka för svensk industri, det är faktiskt ett mått på bristen på sparande i Sverige. Det är så det hänger ihop. Vad skall man då göra åt det?

Denna brist på sparande är nu på väg att bli mycket större än vad den var t.o.m. under de svåra borgerliga åren när vi hade en internationell lågkonjunktur att brottas med. Jag vill säga detta för att liksom belysa denna skön-

målning. Vad vill nu Roland Sundgren göra åt detta? Ja, inte sänka skatten generellt vilket naturligtvis vore det mest väsentliga ingrepp som kunde tänkas i detta sammanhang. Däremot så kommer det några förslag i kompletteringspropositionen. Än en gång så signalerar man att nu skall moderaterna få gehör för ett krav som vi har framfört och fått avslaget och förlöjligt åtskilliga gånger, nämligen att vi skall öppna möjligheter för pensionssparande i bank på samma sätt som för pensionsförsäkringar.

Jag skulle egentligen vilja instämma med vad Gunnar Björk säger när han undrar hur länge Roland Sundgren, som talesman för socialdemokraterna i finansutskottet, tänker låta detta pågå att stå och först säga nej och nej och nej till moderata förslag men ändå sedan behöva lojalt buga och tacka när man tvingas konstatera: "Jaha, nu är det dags."

Anf. 44 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Roland Sundgren måste ha förväxlat några motioner. För säkerhets skull kollade jag faktiskt i vår egen. Folkpartiets motion har beskrivit 80-talet som "de försuttna chansernas decennium". Jag anser att det är en mycket träffande beskrivning. Allt har inte varit dåligt, men man har missat chansen att göra väldigt mycket bättre. Den beskrivningen kan jag inte vika ifrån.

Roland Sundgren är nästan den enda socialdemokrat som jag har hört säga att det är bra att skattekvoten sjunker som en följd av det stabiliseringspaket som vi skall besluta om i morgon. I anknytning till det jag nämnde – nämligen att stabiliseringspolitiken enligt finansutskottets majoritetstext, som Roland Sundgren och jag står bakom, skall stå i överensstämmelse med en långsiktig strategi – vill jag gärna fråga honom om nästa steg. Är det Roland Sundgrens allvarliga åsikt att det är bra att göra på samma sätt framöver och sänka skattetrycket genom att flytta transfereringsutgifter från den offentliga sektorn till den privata, till hushållssektorn, samtidigt som man sänker skattetrycket genom att t.ex. sänka mervärdesskatten? Det skulle kanske ha ett visst nyhetsvärde om han vill svara på det.

Jag måste erkänna att jag annars inte hade tänkt avkräva Roland Sundgren något besked av mera konkret slag, varken i fråga om kapitalskatter eller framtida momssänkningar. Jag hade nämligen den lilla biavsikten att detta skulle vara lättare att genomföra i en annan och bättre regering än den vi har för närvarande.

Anf. 45 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Roland Sundgren lade nu till ytterligare ett exempel på att den tredje vägen hade lyckats, nämligen att man nu har återställt balansen i ekonomin. Detta måste väl vara en missuppfattning från Roland Sundgrens sida, för vi har verkligen ingen balans i ekonomin med en inflationstakt som är dubbelt så hög som i våra konkurrentländer i omvärlden och med en fortsatt regional obalans som skulle kunna exemplifieras bättre om AMS dator fungerade bättre. Det är fortfarande så att det inte råder god balans i ekonomin.

Jag tycker att det är intressant att vi inte får några svar på varför socialdemokraterna nu plötsligt frivilligt har sålt ut detta med semesterdagarna. Ni

lovade ju extra semesterdagar i valet. Har ni plötsligt bestämt er för att ta bort alla valrörelsens löften nu? Det vore intressant att få svar på den frågan.

Trovärdigheten i skattefinansieringen kommer väl att bli föremål för diskussion i morgon, men eftersom Roland Sundgren tar upp det vill jag gärna säga några ord om den saken. Vi hade en debatt med statsrådet Åsbrink här för en tid sedan, där han hävdade att finansdepartementet hade räknat ut att de icke-socialistiska partierna hade räknat fel på sina förslag. Den analysen visade sig vara felaktig. Jag tror att det är precis samma slags analys som står bakom det här förslaget. Det är en felaktig analys som vi absolut inte accepterar.

Jag vill envisas med att ta upp frågan om hur länge socialdemokraterna skall klara hela denna procedur med att ständigt vara överkörda av sin egen regering. Kommer ni att orka mandatperioden ut?

Ni har blivit överkörda på en rad punkter. Jag har bara nämnt tre, nämligen riksbanken som man i tysthet ville utreda, Göteborgsskatten som infördes ena månaden, men avskaffades nästa – vad är det för vettig politik att lägga detta på näringslivet i Göteborg om man inte menar allvar – och jag tog upp ett ytterligare exempel.

Vi har redan sett ett avhopp i finansutskottet från socialdemokratiskt håll. Det vore intressant att veta hur länge ni andra orkar.

Anf. 46 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Jag är inte en av dem som gläds över att SAP går bakåt och förlorar förtroende och därmed skadar arbetarrörelsen. Jag är mycket kritisk mot socialdemokraterna och hoppas att de någon gång skall nyktra till i politiken. Men det gör tydligen inte Roland Sundgren. Han säger nu helt öppet att socialdemokraterna är pragmatiker utan visioner och utan några som helst ideal och mål. Jag har förstått att socialdemokraternas värderingar förändras under utvecklingens gång. Rättvisa, jämlikhet, solidaritet och gemenskap är grundläggande demokratiska aktiviteter i samhället. Det är väl det som Roland Sundgren har värderat om – när det gäller SAP.

Odd Engström, vice statsminister, sade att det socialdemokratiska partiet tar arbetarrörelsens värderingar med sig och blir ett medelklassparti. Man kan fundera på vilka värderingar arbetarrörelsen har då, eftersom det ju måste finnas någon underklass eller arbetarklass om det finns en medelklass. Men detta går ju inte ihop för socialdemokratin. Vad det handlar om är en pragmatisk politik som enbart följer den kapitalistiska marknadens utveckling, och en sådan är förödande för arbetarrörelsen. Nu förstår jag kanske bättre varför socialdemokraterna inför momshöjningar, sviker i fråga om föräldraförsäkringen, inför den privata sjuklönen, och låter människor arbeta på semestern. Så talar en pragmatiker, utan ideal, principer och framtidstro. Och då är jag oerhört orolig, då är jag ledsen och besviken. Samtidigt vet jag att det är en stor uppgift för vårt parti, när socialdemokraterna inte längre är ett vänsterparti, att ta tag i dessa frågor.

Det framgår klart i debatt efter debatt att socialdemokraterna inte vill vara ett vänsterparti och inte vill utveckla arbetarrörelsens värderingar. Det är klart att jag är besviken över det, men samtidigt ser jag att vår uppgift är desto större framöver.

Men, Roland Sundgren, socialdemokraterna kan inte krypa undan längre när det gäller det faktum att den tredje vägens politik har misslyckats. Jag vill därför återigen ställa en fråga: Är inte Roland Sundgren och socialdemokraterna bekymrade över det minskade förtroendet för socialdemokraterna inom arbetarrörelsen och den minskade aktiviteten inom fackföreningsrörelsen, handikapprörelsen, hyresgäströrelsen och t.o.m. inom miljörörelsen på grund av att det stora socialdemokratiska partiet sviker i grundläggande frågor? Är inte Roland Sundgren bekymrad över den samhällsutvecklingen?

Anf. 47 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Såvitt jag har förstått beskyllde Roland Sundgren miljöpartiet för att vara verklighetsfrämmande. Problemet är ju att det faktiskt inte är på det sättet, utan det är just den akuta verkligheten som är grunden till att miljöpartiet har bildats och att det verkar.

I och med den delvis mycket lyckade ekonomiska politik som har förts i detta land – då man har strävat efter att öka konsumtionen och penningomsättningen, men kanske inte nått så långt man vill, och då man har strävat efter att arbetslösheten skall vara så låg som möjligt – har man uppnått stora obalanser i såväl ekonomin som i ekologin.

Vad som behövs i det här landet är en ekonomisk politik som innebär att man kan lösa båda dessa stora problemkomplex samtidigt. För detta behövs det en klar och entydig verklighetsbeskrivning plus någon form av vision om i vilken riktning man vill gå i framtiden. Det som jag anser vara kännetecknande för den socialdemokratiska politiken är för det första att den inte är verklighetsförankrad och för det andra att socialdemokraterna inte har några visioner om vart man är på väg. Socialdemokraterna har i stort sett analyserat problemen en gång för alla, och sedan har de släppt sina visioner och står och stampar och försöker gång på gång att göra något, men det händer egentligen ingenting annat än att ekonomin kommer i obalans och att det ekologiska systemet också kommer i djup obalans. Det är detta som är så oroande.

Men som jag sade tidigare finns det faktiskt möjligheter för ett vaket, socialist och medvetet parti att ansluta sig till de krafter i riksdagen som ser också de ekologiska problemen som fundamentala i svenskt samhällsliv. Ta den chansen, utnyttja den och bli den politiska kraft som behövs för framtiden i vårt land i stället för att nu i tid och otid göra sig totalt beroende av folkpartiet och moderaterna och föra en politik som gör att de ekologiska problemen skenar framför oss. Därmed rycks också grunden för en fungerande ekonomi i framtiden undan. Det gäller faktiskt att använda sig av de kunskaper som vi har om vår värld i vår värld. Om socialdemokraterna gör det är jag övertygad om att de kommer till insikt om att politiken måste ha en annan inriktning, nämligen en grön inriktning. Det är ingen fara med att kombinera rött och grönt, det är två komplementfärger.

Anf. 48 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Lars Tobisson tog upp ett av de tre stora problem som jag angav i mitt anförande, nämligen sparandet. Jag anser att det viktigaste för det privata sparandet, hushållssparandet, i framtiden är den skattereform

som vi nu är på väg att genomföra. Finansutskottet anordnade ju en hearing om sparandet för något år sedan. Vid denna hearing fördömdes, kan man säga, alla olika förslag till fiffiga lösningar innebärande att människor med hjälp av statliga bidrag skulle förmås spara på det ena eller andra kontot. De ekonomer som hade inbjudits till hearingen menade att sådana förslag bara innebär en överflyttning från ett konto till ett annat som för tillfälligt är det bästa.

Däremot tror jag att just skattereformen långsiktigt är det bästa för att stimulera och därmed öka hushållssparandet. Hushållssparandet förbättrades glädjande nog under förra året med 21 miljarder, troligen beroende på att vissa delar i skattereformen redan har genomförts. Vi har nu ett mycket litet negativt privat hushållssparande i Sverige. Det ligger på 2 miljarder kronor.

Det finns naturligtvis problem som beror på att vi under 80-talet har fått betala av på en stor utlandsskuld. Det är naturligtvis viktigt att vi har bytesbalansen under uppsikt, även om utlandsinvesteringar som sagt är uttryck för styrkan i svenskt näringsliv. Det är inte möjligt att öka bytesbalansunderskotten med de höga räntebetalningar som sådana innebär. Detta måste alltså noggrant uppmärksammas.

Gunnar Björk har gång på gång talat om att vi blivit överkörda i tre frågor. Jag har inte upplevt att vi har blivit överkörda. Det stod i regeringens förslag att investeringsavgiften i Göteborg, med tanke på att den redan har börjat få en kraftig effekt, bör upphöra i höst, och det har nu fastställts ett datum.

Vi blev inte heller överkörda i fråga om prisstoppet. Vi fick ju stryk i riksdagen i fråga om hela stoppaketet. Det var inte någon som körde över oss annat än Gunnar Björk och övriga här i riksdagen. Jag förstår faktiskt inte den frågan. Den var mycket märklig.

Gunnar Björk talade om vad ett våldsamt budgetunderskott leder till. Jag vet att han inte har några fler repliker, men det skulle vara intressant att få preciserat vad det är för fel på beräkningarna. Jag har för mig att det rör sig om 30–40 miljarder i underskott.

Anf. 49 Finansminister ALLAN LARSSON:

Herr talman! För ett par veckor sedan deltog jag i OECDs ministermöte i Paris. Detta möte erbjöd en god utsiktspunkt över världsekonomin.

Vi kunde i våra diskussioner konstatera att industriländerna flera år haft en ekonomisk uppgång och att tillväxten fortsätter, även om takten mattas något. Vi kunde också konstatera att arbetslösheten fortfarande är hög, särskilt i Västeuropa, men att det finns risk för att inflationen ökar.

Det ställer krav på den ekonomiska politiken att hålla igen så att inflationsbrasan inte flammnar upp. Att det behövs en aktiv arbetsmarknadspolitik kunde vi enas om i våra diskussioner.

Det rådde optimism inför utvecklingen i Central- och Östeuropa. I anslutning till ministermötet undertecknades en överenskommelse om en utvecklingsbank för Östeuropa, i vilken Sverige också deltar. Det markerar inledningen till ett nytt skede av ekonomiskt samarbete i Europa, som vi har all anledning att välkomna och engagera oss i.

Från svensk sida kommer vi att ta initiativ också inom OECD till att fördjupa samarbetet i det nya Europa.

Sverige har under 80-talet blivit ett bättre land att leva i – med växande investeringar, full sysselsättning och sunda statsfinanser. Men det är också ett land med ekonomiska problem. Det är problem som har sin grund i framtids-tron och de framsteg som skett under 80-talet. Ambitionerna har successivt vuxit och blivit större än vad som rymts inom ramen för de nya resurser som vi skapar.

Det är så mycket vi vill göra. Och vi vill att det skall ske snabbt.

Vi vill ha mer pengar för egen del, för privat konsumtion.

Vi vill dessutom ha mer fritid.

Vi vill också ha goda pensioner. Pensionärerna har blivit fler och och allt fler skall ha full ATP.

Vi har en mycket god vård och omsorg. Sverige är ett av de länder som har den lägsta spädbarnsdödligheten, den lägsta dödligheten i cancer och den högsta medellivslängden. Men vi vill ha en ännu bättre vård och omsorg.

Det är en utbyggnad som tar i anspråk en stor del av tillväxten. Det ger mindre utrymme för andra önskemål, t.ex. privat konsumtion, mer fritid och bättre pensioner.

Vi vill vidare bygga ut och förbättra våra vägar och järnvägar, och vi behöver bygga upp och förstärka vårt energisystem.

Vi behöver fortsätta att bygga ut näringslivet, så att vi har arbetsplatser som klarar konkurrensen med utlandet och som därmed kan ge trygga jobb. Det förutsätter ett stort sparande – och ett gott investeringsklimat. Återigen innebär det krav på återhållsamhet med privat och offentlig konsumtion.

Samtidigt begär vi med allt större styrka att miljön skall förbättras. Nu handlar det inte bara om att rena utsläppen, utan om att bygga in hänsynen till natur och miljö redan från början. Sådana åtgärder innebär ekonomiska åtaganden på kort sikt, men en bättre miljö och en större välfärd på längre sikt.

Sverige är ett bra land att leva i, där det finns så stora ambitioner. Det är ett tecken på vitalitet och framtidstro att så många vill så mycket.

Det är ena sidan av saken.

Den andra sidan är att alla dessa ambitioner lätt skapar problem. Om vi försöker tillmötesgå alla önskemål i allt för snabb takt, då överanstränger vi vår ekonomi.

Det är det som har skett under de senaste två tre åren. Överansträngningen tar sig nu uttryck i inflation, en försvagad tillväxt, ett otillräckligt sparande.

Det är tre allvarliga problem som hotar vår välfärd och ekonomi.

Om inflationen får fortsätta att gröpa ur industrins konkurrenskraft, då försvinner de nya industrijobben ur landet.

Om tillväxten förblir svag, då undermineras pensionssystemet och välfärdspolitiken i övrigt.

Om sparatet fortsätter att vara lågt så begränsas våra möjligheter att klara investeringarna, som skall ge oss jobb, energi, transporter och bostäder för framtiden. Dessutom ökar vårt beroende av omvärlden.

Därför måste vi öka tillväxten och effektivare bekämpa inflationen samtidigt som vi slår vakt om den fulla sysselsättningen.

Det är det som är syftet med det handlingsprogram för den ekonomiska politiken som regeringen lagt fram för riksdagen och som behandlas i utskottets betänkande.

Det är mycket värdefullt att det har gått att få till stånd ett samarbete i riksdagen för en fast ekonomisk politik. Innebörden i det programmet är att vi nu måste hålla tillbaka den offentliga sektorns expansion och att vi också måste något begränsa tillväxten i den privata konsumtionen.

I handlingsplanen ingår också långsiktigt viktiga reformer som kommer att leda till ökad tillväxt. Den i särklass viktigaste åtgärden i det sammanhanget är, som redan har sagts, skattereformen, som skall stimulera till arbete och sparande. Detta kommer vi att debattera i morgon, då Erik Åsbrink kommer att utveckla vår syn.

Som ett led i skattereformen har regeringen föreslagit ett kommunalt skattestopp för 1991 och 1992. Skattestoppet motiveras med hänsyn till samhälls-ekonomi.

Det är nödvändigt att hålla igen den kommunala expansionen med hänsyn till alla andra angelägna krav som vi ställer som medborgare, som löntagare och som konsumenter.

Vi kan genom detta handlingsprogram – och genom programmets parlamentariska förankring – skapa klarhet om den ekonomiska politiken för hushåll, företag, kommuner och arbetsmarknadens parter.

Det bör i sig själv bidra till en ökad stabilitet och nya tag för framtiden.

Vi kan redan se en del positiva effekter – räntorna har sjunkit successivt under våren, räntegapet till omvärlden har minskat.

Vi kan räkna med att överhettningen på arbetsmarknaden ersätts med en bättre balans och att löneglidningen bromsas upp.

Vi ser att producentpriserna har stabiliserats.

Men ännu återstår mycket.

Arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar. Det gäller nu att bryta utvecklingen och växla om från inflationslöner till reallöner. 1991 erbjuder ett unikt tillfälle.

Stabiliseringspolitiken måste föras med fasthet och konsekvens. Den inriktning som nu har angetts kommer att vara vägledande för regeringens fortsatta handlande.

Finanspolitiken behöver vara stram också i fortsättningen, för att avlasta penningpolitiken och få ner räntan. Detta kommer att prägla höstens arbete med statsbudget och stabiliseringspolitik.

Herr talman! Den statsbudget, som nu slutligen skall regleras, omfattar utgifter på sammanlagt 425 miljarder kronor. Årets budget är stram, men vi kan trots det utveckla den generella välfärdspolitiken, en politik som omfattar alla, men som ger mest till dem som bäst behöver samhällets insatser.

Det innebär att satsningarna på arbete, trygghet och miljö kan hävdas och förstärkas.

Utgifterna har ingående prövats av regering och riksdag. Vi har anledning att ställa höga krav på myndigheterna att uppnå de mål som har angetts för verksamheten.

Vi måste noga följa upp resultaten.

Statsbudgeten är i balans. Det är ordning och reda i statens finanser.

Men budgeten innehåller också poster som påminner om det statsfinansiella förfall som präglade politiken i slutet av 70-talet och början av 80-talet – den tid när Sverige experimenterade med borgerliga enparti-, tvåparti- och trepartiregeringar.

Av de 425 miljarderna går inte mindre än 60 miljarder kronor åt för att betala räntor på statsskulden. Det är ett väldigt belopp. Det är lika mycket som vi anslår till utbildning och forskning. Det är nästan dubbelt så mycket som försvarsbudgeten. Det är fyra gånger så mycket som rättsväsendet kostar.

60 miljarder skulle vara värt ett bättre öde. Men vi är alltså tvungna att betala den summan i ränta på statsskulden, ett högt pris för misstag i det förgångna.

Detta faktum gör det nödvändigt att noga granska de alternativa budgetförslag som oppositionspartierna lagt fram i riksdagen. Reslutatet av granskningen är allt annat än uppbyggligt. Budgetalternativen visar upp väldiga underskott i ett läge när finanspolitiken måste vara stram.

Moderaterna, centerpartiet och vänsterpartiet sitter alla i samma båt – budgetunderskottets läckande båt.

Moderaterna är som vanligt rundhänta med löften om stora skattesänkningar till dem som har höga inkomster. Med dessa löften undermineras budgeten. En noggrann genomgång av de moderata partimotionerna visar att moderaterna vill försämra statsfinanserna med inte mindre än 45–50 miljarder kronor för 1991. Det är långt mer än vad hela det svenska försvaret kostar!

Det är utomordentligt allvarligt, både från statsfinansiell och från samhällsekonomisk synpunkt. Det är också allvarligt från fördelningspolitisk synpunkt. De förändringar som moderaterna vill ha till stånd inom skattesystemet gynnar främst höginkomsttagarna.

Effekterna förstärks genom nedskärningar som kommer att drabba de svaga grupperna, exempelvis sänkt kompensationsnivå i sjuk- och föräldraförsäkringen och borttagandet av bostadsbidrag till hushåll med svag ekonomi.

Moderaterna vill ta från dem som har litet och ge till dem som redan har det mycket bra. Om moderaternas politik skulle förverkligas, då skulle klyftorna vidgas och motsättningarna skärpas.

Det väldiga underskottet är ett tecken på hållningslöshet hos dem som sätter ihop det moderata budgetförslaget. Det är svårt att förstå att ett parti som är så anspråksfullt samtidigt har så små anspråk på fasthet och konsekvens i sin egen ekonomiska politik.

För att begripa det moderata budgetalternativet måste man läsa det moderata framtidsprogrammet. Där får man veta att moderaterna skall börja regera först år 2000 och då skapa det nya riket. Men 90-talet är inget för moderaterna. Det är en stökig tid.

Det är en intressant information. Det är ett besked om att inte heller moderaterna tror på att de tre borgerliga partierna skall kunna regera tillsammans. Det är också ett besked om att moderaterna nu presenterar en politik

som de inte räknar med att behöva genomföra. Dess syfte är att locka över väljare från de närmast sörjande partierna, men det är inte gjort för att prövas i verkligheten. Det förklarar lättsinnet och hållningslösheten.

Centerpartiet har sin variant av finanspolitik. Det budgetförslag som partiet lagt fram försvagar statsbudgeten med 38 miljarder kronor år 1991. Centern försöker ge intryck av att denna expansiva politik skall ge goda effekter på en ekonomi som måste hållas i mycket strama tyglar.

Sanningen är att effekterna blir de rakt motsatta mot dem som centern förespråkar. Det är en politik som sätter fart på inflationen och som därmed driver upp räntorna.

Den fråga som jag vill ställa till centern är följande: Hur kan det komma sig att centern, som är ett parti som talar varmt för låga räntor, lägger fram en ekonomisk politik som driver upp räntorna långt, långt över den alltför höga nivå som vi har i dag? Skulle riksdagen nu besluta om en ekonomisk politik av det slaget, då skulle marknadsräntorna stiga dramatiskt inom några få timmar.

Men även på vänsterkanten frodas överbud. Vänsterpartiet, f.d. kommunisterna, är sedan gammalt en mästare på överbud. Partiet har visserligen bytt namn och övergivit partiprogrammet, men det har inte inneburit några nya och bättre vanor när det gäller budgetpolitiken.

Vänsterpartiet har gjort sig skyldigt till ett budgetförslag som går med hela 44 miljarder kronor i underskott för 1991. Allt åt alla, genast, tycks vara den bärande tanken för vänsterpartiets politik.

Med vänsterpartiets budget skulle staten bli tvungen att låna ännu mer och dra på staten ännu större ränteutgifter.

Vi vet alla vilka orättvisor som den borgerliga budgetpolitiken ledde till. Vi vet att underskotten måste betalas i form av väldiga ränteutgifter. Hur kan det komma sig att vänsterpartiet vill göra om de misstagen?

Om detta finns det mycket att säga, men jag skall nöja mig med att citera Lars-Ove Hagbergs företrädare som talesman för vänsterpartiet i frågor om den ekonomiska politiken. Jörn Svensson var med i TV nyligen, och det var mycket upplysande att få höra hur det går till på den kanten.

Han talade om att vpk blivit ett missnöjesparti, och när reportern då invände och sade att Jörn Svensson själv nyligen suttit med i finansutskottet och varit ansvarig för den här politiken, sade Jörn Svensson så här:

”Det var mycket besvärligt att få någon som helst budget att gå ihop inför den här typen av politik, där man skall ha allting och ge allting åt alla – dessutom skall man sänka moms och så skall man ha sex timmars arbetsdag åt oss alla – det är ingen vettig människa som tror att det går ihop.”

Min fråga till vänsterpartiet blir därför: Vad är det som skiljer ert budgetalternativ i år från den överbudspolitik som Jörn Svensson var tvungen att bedriva, den politik som, enligt Jörn Svensson, ingen vettig människa tror skall gå ihop?

Herr talman! Under behandlingen här i riksdagen har majoriteter bildats i flera frågor för utgiftsökningar utöver vad regeringen har föreslagit. Sammanlagt rör det sig om 1 350 milj.kr. för helåret på 1 900 milj.kr. Riksdagen har alltså gjort en annan bedömning av behovet av utgifter än den som regeringen har gjort.

Detta är utgiftsökningar som i dagsläget saknar finansiering. Det har varit lätt att enas om att öka statsutgifterna, men det har inte varit lika lätt att anvisa en rimlig finansiering. En ansvarsfull riksdag och regering kan inte låta detta passera. Det är ytterst angeläget att vi upprätthåller disciplin i budgetprövningen och att alla nya åtgärder förenas med motsvarande besparingar eller inkomstförstärkningar.

Vi socialdemokrater arbetar redan nu på förslag till hur dessa utgifter skall finansieras. Vi kommer att använda all vår kreativitet för att klara den nödvändiga förstärkningen av budgeten. Det är min ambition att lägga upp den förstärkningen så att det går att samla majoriteter i denna kammare för de nödvändiga besluten.

Vi behandlar i dag en budget som omfattar 425 miljarder och som påverkar alla viktiga delar av den offentliga sektorn. Det ger mig anledning att göra några reflexioner om den offentliga sektorn och hur den fungerar.

Vi har anledning att ägna särskild uppmärksamhet åt de system som vi har byggt upp eller tagit över ansvaret för. Det är i statsbidragssystemen, i organisationen och i styrningen som stelheterna och bristerna finns i den offentliga sektorn. Det är här som reformerna måste sättas in.

Det handlar inte om att de offentliganställda skall arbeta mycket hårdare, utan om att de skall få arbeta på rätt sätt, att de skall få tydligare mål för sin verksamhet, att de skall få större svängrum för egna initiativ och för att genomföra en förnyelse, att de skall få mer uppskattning för allt det goda arbete som de utövar, men också större ansvar för att visa resultat och att få sina resultat jämförda med andras.

Det är på så sätt vi kan få de ekonomiska resurserna att räcka längre – få mer reformer för pengarna, nu när vi inte har utrymme för mer pengar till reformer. Detta blir tydligt när man går igenom de olika delarna av den offentliga sektorn.

Jag vill peka på fem områden som vi socialdemokrater vill ägna särskild uppmärksamhet åt och som ingår i vår reformstrategi för en förbättrad välfärd:

– Det gäller skolan, som kostar 60 miljarder kronor. Av detta skjuter staten till ca 30 miljarder. Genom statsbidragen är skolan hårt styrd och reglerad.

Vi är övertygade om att det är möjligt och önskvärt med en rejäl avreglering på detta område, både för att höja kvaliteten, där det är befogat, och för att hushålla med de ekonomiska resurserna. Utbildningsminister Göran Persson förbereder en stor reform med denna inriktning.

– Det gäller vidare barnomsorgen. Den totala kostnaden för barnomsorgen går nu upp till 25 miljarder kronor. Variationerna är stora mellan kommunerna när det gäller kostnaderna för en daghemsp plats. Det bör vara möjligt att inom ramen för de 25 miljarderna få ut en ännu bättre barnomsorg än den vi har. Det pågår ute i kommunerna många försök i den riktningen, där man genom ökad handlingsfrihet och ökat ekonomiskt ansvar visat att det går att sänka kostnaderna.

Denna utveckling bör kunna stimuleras av nya former för att driva dagis – föräldrakooperativ finns redan. Socialminister Bengt Lindqvist arbetar med

nästa steg, med personalkooperativ som ger personalen möjlighet att utveckla verksamheten.

Prot. 1989/90:139
12 juni 1990

– Det gäller äldreomsorgen, som har stötts och blötts i olika utredningar under många år. Det är uppenbart att den ansvarsfördelning som vi nu har inte fungerar väl.

Den ekonomiska politiken, m.m.

Av de 50 miljarder som äldreomsorgen kostar bör vi kunna få ut en mycket bättre vård. Det är särskilt viktigt med tanke på att antalet pensionärer över 80 år kommer att fortsätta att öka under 90-talet.

Också på detta område förbereder socialminister Bengt Lindqvist förslag till reformer.

– Det gäller sjukvården. Det är en verksamhet som kostar 90 miljarder kronor, men som också bidrar till att vi är ett av världens friskaste folk!

Också här pågår ett intensivt förnyelsearbete. De försök som nu förbereds i Kopparbergs län är särskilt intressanta. Det bör öka möjligheterna att ge en bättre vård – utan att höja skatterna.

– Mitt sista exempel gäller arbetslivet. Det finns nu över 500 000 personer i yrkesverksam ålder som är långvarigt sjukskrivna, arbetsskadade eller förtidspensionerade.

Kostnaderna enbart för försäkringarna för dessa personer uppgår till 50 miljarder kronor per år. En förklaring är att insatserna för den yrkesinriktade rehabiliteringen – steget från sjukskrivning till arbete – är mycket små. Här behövs stora förändringar. De måste starta i de bidragssystem som styr pengarna i fel riktning. Vi måste få genomslag för arbetslinjen också på detta område.

Riksdagen har redan tidigare i vår tagit ställning till flera olika åtgärder som leder i denna riktning. Socialminister Ingela Thalén förbereder ytterligare förslag, som skall redovisas för riksdagen, baserade bl.a. på rehabiliteringsutredningen. Här finns stora vinster att göra – i form av välfärd för den enskilde, i form av bättre hushållning med offentliga medel.

De fem områden som jag pekat på drar i dag kostnader på sammanlagt 250–300 miljarder kronor. De står nu inför stora förändringar, som kommer att ge medborgarna ett bättre utbyte av skatterna i form av vård, utbildning, omsorg och trygghet.

Vi socialdemokrater vill stimulera detta utvecklingsarbete, vi vill undanröja de hinder som kan finnas i regelsystem och statsbidragsregler, vi vill öka handlingsfriheten i den offentliga sektorn.

Herr talman! 1990-talet kommer att erbjuda många möjligheter att pröva nya grepp och att åstadkomma mer reformer för pengarna. I en tid när utrymmet för nya kostnadskrävande reformer är starkt begränsat, då gäller det mer än någonting att få ut mer av de resurser vi redan satsat – för att öka tryggheten och rättvisan och vidga solidariteten.

Anf. 50 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Nu förstår jag varifrån Roland Sundgren har hämtat sin ljusa bild av det ekonomiska läget. Finansministern beskrev själv ett slags Idyl-

lien. Det enda bekymret föreföll vara dessa ohängda, hållningslösa oppositionspartier, som lägger fram ofinansierade budgetalternativ.

Den här sagan har vi hört förut. I januari hette det att vi hade ett underskott som varierade mellan 20 och 30 miljarder. Jag fråste till ordentligt mot förre finansministern och förklarade att det är osanning. Därefter blev det tyst på den kanten, men sedan har det upprepats av statsministern.

Vi fick till slut, efter det att Erik Åsbrink hade tagit upp det i en debatt här nyligen, tillfälle – vilket vi hade begärt men inte tidigare uppnått – att diskutera detta med finansdepartementets experter. De fick ju medge att det här hade de gjort väldigt snabbt; de hade inte hunnit sätta sig in i allting. Det är klart att de hade gjort en hel del dubbelräkningar. Kostnader som vi hade lagt in i posten beräknad tillkommande utgift netto hade man räknat för sig, osv. Dessutom gör man kalkyler på något år som i budgetsammanhang inte finns, nämligen 1991. Den budget vi lägger fram förslag om är för budgetåret 1990/91.

Nu höjer man budet plötsligt. Nu är det 45 à 50 miljarder som fattas. Och denna uppgift kommer nu finansministern med här i debatten, sedan vi i går påvisat mycket grova felräkningar. Man har glömt att vi har föreslagit en koldioxidskatt. Det är åtskilliga miljarder kronor. Bara för att ge några exempel – jag hinner ju inte dra allt – vill jag säga att man har tagit vårt gamla förslag om avdrag vid den kommunala beskattningen och låtsas som om det skulle gälla vid den statliga beskattningen, trots att detta förslag har lagts fram år efter år och det uttryckligen har sagts att det gäller bara vid den kommunala beskattningen.

Och sedan är man tillbaka vid detta att tala om något fiktivt år som inte existerar. Vi har lagt fram ett budgetalternativ för 1990/91. Det är väl så starkt som det regeringen står för, och vi kommer att fortsätta att lägga fram balanserade förslag. Det är på den basen vi sedan bedriver den fortsatta ekonomiska politiken.

Jag tycker faktiskt att finansministern borde hålla sig för god för att bara reservationslöst ta sådana här papper som andra sticker i händerna på honom. Kontrollera vad det gäller! Annars kommer alltså tilltron till hederligheten att brista.

Jag fick dock inget svar på mina frågor, som faktiskt rör den ekonomiska politiken. Finansministern framstod ju här som något slags kamrer som bekymrade sig mest för hur budgetpolitiken fungerar. Det skall vi ha fått för vi kanske ta med jämnmood.

Finansministern hänvisar till handlingsprogrammet. Ja, nog har vi fått ett program – papper med ord travade på varandra – men ingen handling, annat än skattehöjningar. Inget har gjorts för att få ned inflationen. När finansministern skall redogöra för vad som skall ske, talar han om vad andra statsråd gör. Men vad tänker finansministern själv göra för att råda bot på våra stora bekymmer? Inte ett ord om det jag pekade på, det växande underskottet i bytesbalansen, tendensen till utströmning av kapital – inte ett ord i ett anförande i den avslutande ekonomiska debatten, trots att det är detta som står framför oss som det verkliga bekymret.

Anf. 51 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! Finansministern säger att problemen har sin grund i framtidstron. Det är egentligen ett ganska märkligt resonemang, eftersom problemen under 80-talet bottenar i en dålig fördelningspolitik, och en dålig regionalpolitik som har skapat överhettning i storstadsregionerna och skapat stagnation i landsorten, framför allt på landsbygden. Vidare har socialdemokraterna inte förmått förnya industripolitiken och inte förmått förnya den offentliga sektorn. Det är alltså detta som är orsaken till problemen under 80-talet, tycker jag.

Sedan säger finansministern att det är värdefullt att den ekonomiska politiken ligger på fast grund tack vare samarbetet med folkpartiet. Men jag tror inte att finansministern riktigt har läst folkpartiets reservation. Folkpartiet har ju där faktiskt skrivit ihop sig med regeringen på ett år, men när det gäller finanspolitiken på längre sikt har folkpartiet lyckats med konststycket att ändå reservera sig mot den här uppgörelsen.

Så säger finansministern att vi har lyckats få en stabil ekonomi tack vare uppgörelsen med folkpartiet. Men jag vill uppmana finansministern att läsa på s. 113, i folkpartiets reservation.

Det är intressant, därför att på s. 49 skriver folkpartiet och socialdemokraterna gemensamt att en tidsbegränsad höjning av momsen är en lämplig åtgärd. Men vad skriver folkpartiet i sin reservation som finansministern lutar sig mot? Jo, det står på s. 113 att man anser att det "i första hand är momsen som bör sänkas". Det är då detta som finansministern lyckas tro på.

Sedan vill jag upprepa vad jag sade tidigare beträffande ränteläget, att 18 av 21 ekonomer i Veckans Affärer, i den analys som de gör, tror på en höjd ränta i höst.

Jag vill också gärna poängtera vad som står i Konjunkturinstitutets sommarrapport som kom häromdagen, nämligen att det socialdemokratisk-folkpartistiska paketet inte har någon större effekt på det realekonomiska läget. Det tycker jag det finns anledning att läsa två gånger.

Jag vill avsluta med en kommentar till det resonemang som finansministern för om att centern skulle försvaga budgeten med 38 miljarder. Detta är helt fel. Finansdepartementet räknar in förslag som vi inte har ställt i riksdagen. Man bör åtminstone lära sig så pass mycket om hur det fungerar i riksdagen att man inte räknar in allting som står i texten. Framför allt bör man lägga märke till att när det gäller grundpensionsförslaget har vi endast begärt utredning. I fråga om personliga investeringskonton har vi begärt förslag inkl. finansiering, om så behövs. När det gäller vårdnadsbidraget har man räknat fel, och beträffande omsättningsskatten gör vi en annan bedömning.

Jag skulle kunna fortsätta att räkna upp punkt efter punkt. Som jag sade i mitt tidigare anförande, har vi varit överens om att finansdepartementet har räknat alldeles för fort, och jag måste säga att det är genant att finansministern än en gång för fram det här resonemanget. Genant, finansministern!

Anf. 52 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Äntligen en socialdemokrat som ställer upp för sin politik genom att anfalla andra. Det är ju alltid något. Jag hoppas att han sedan också försvarar sin politik.

Nu är det intressant. Jag tror att Allan Larsson måste vara litet försiktig. Hans biträdande man i finansdepartementet, Åsbrink, inbjöd ju oppositionen att komma och titta på beräkningarna över årets förslag, och då fanns det inga större erinringar mot det vi hade föreslagit.

Vi hade överfinansierat våra förslag, eftersom vi inte hade haft tillgång till en fullständig proposition. Jag antar, eftersom Allan Larsson nämner sex timmars arbetsdag, att det är fråga om en variant på 1980 års hopkok från den socialdemokratiska ledningen om dåvarande vpk:s överfinansiering. Det handlar alltså inte om årets budget utan om alla år framöver. Vi har t.ex. begärt förslag om hur sex timmars arbetsdag skall genomföras under 90-talet. Vi vill ha ett förslag och är beredda att finansiera det men inte i årets budget – det måste väl ändå Allan Larsson förstå.

Så hoppas jag att även Larsson som finansminister inbjuder partierna att ta del av beräkningarna. Det skall bli mycket intressant.

Det som gör att jag inte tror att det här är särskilt vederhäftigt är yttrandet om någonting som jag vet bättre om än de som gjort beräkningarna i finansdepartementet, nämligen Dalamodellen.

Där får man bättre värd, sade Allan Larsson. Det hade varit klokare att säga att han tror att det möjligtvis kan bli så, för ingen kan säga att det blir bättre med den modellen. Ett nytt budgeteringssystem i den offentliga sektorn ger ingenting. Ingen vågar ställa upp och säga det, inte ens konsulterna i ärendet. Det kanske avslöjar litet grand om vederhäftigheten här.

En annan fråga som jag tycker är intressant för hela arbetarrörelsen är frågan om regeringen, inflationen och lönerna. Man angriper hela tiden de arbetande och säger att de skall hålla igen. De lågavlönades privata konsumtion får inte öka. Då vill jag fråga Allan Larsson: Vad är det för politik under 80-talet som har gjort att hög- och medelinkomsttagare har varit löneledande på marknaden?

Klyftorna har ökat. Vilka har stått för den politiken och hur skall man korrigera den? Och hur skulle någon kunna tro att det går att förhindra inflationsbrasan, om det inte i grunden förs en rättvis fördelningspolitik?

Den summering vi kan göra av 80-talet är att det blivit större inkomst- och förmögenhetsklyftor. Att i det läget skylla på andra, som socialdemokraterna gör, tycker jag är övermaga. Se först till att de klyftorna minskar, Allan Larsson, så tror jag att vi kommer till rätta med ekonomin.

Anf. 53 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Finansministern talar om att vi skall få mera reformer för pengarna. Jag tycker att det låter väldigt bra, för det betyder att vi kan använda våra penningresurser på ett effektivare sätt. Det är min önskan att han kan överföra det tänkandet till dem som jobbar med vår energiförsörjning, så att de också kan använda de energiresurser som finns i det svenska samhället på ett effektivare sätt och vi verkligen kan få igång en effektivisering av energianvändningen.

Det skulle kunna medföra en väsentligt förbättrad bytesbalans, eftersom vi skulle kunna avstå från en väldig massa import, och äntligen sätta i gång med en av de viktigaste uppgifterna i det svenska samhället, nämligen att

avveckla kärnkraften, utan att samtidigt ge upp något av de energipolitiska mål som vi har satt upp.

Finansministern talar också om att vi har ambitionskonflikter i vårt samhälle. Ja, det tycker jag verkligen att vi har, och jag tycker att det är bra att man tar upp den problematiken. Det svenska samhället har ju kännetecknats av önskan att ständigt öka den materiella konsumtionen, förbrukningen av ändliga tillgångar, och det har gett upphov till svåra och ökande ekologiska problem.

Vi deltar gärna i ett arbete där man försöker lösa upp dessa ambitionskonflikter på ett socialt ansvarigt sätt. Det tycker vi är en av de viktigaste och mest spännande utmaningarna under 1990-talet och en bit in på 2000-talet. Det vore en fantastiskt uppgift för Sveriges riksdag att anvisa en väg in i framtiden i stället för som nu stå och stampa på samma fläck och tro att vi kan lösa problemen genom att öka bruttonationalprodukten.

Det framgår av debatten här att man tror att ökad penningomsättning är det sätt på vilket vi kan lösa alla våra problem. Man tror att det skapar resurser, när det i de allra flesta fall är en uttömning av resurser. Det är ett resurslösande samhälle vi har, och det måste vi komma bort ifrån. Återbruk och effektivitet under socialt ansvar måste vara mottot för framtiden.

Därför skulle jag vilja sluta mitt inlägg med att fråga finansministern: Hur går det med det utomordentligt viktiga arbete som man sagt sig sätta i gång med i finansdepartementet, att försöka få fram en grön redovisning, en grön nationalekonomi? Det behövs verkligen i det här landet. Vi borde ha haft det för länge sedan. Om vi hade haft det, hade det inte sett ut som det gör. Då skulle inte färdriktningen ha varit den som gäller i dag.

Men det är ett hopp att ni vill sätta i gång det arbetet. Samtidigt var det en besvikelse att riksdagen avlog våra önskemål om ett naturekonomiskt råd, som skulle ha kunnat vara till utomordentlig hjälp i ett arbete att samlat komma till rätta med problemen.

Anf. 54 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Låt mig först hjälpa Allan Larsson litet grand. Det var någon här som sade att paketet inte har någon realekonomisk effekt under 1990. Det är inte så himla konstigt, eftersom det mesta av det inte träder i kraft förrän 1991.

Allan Larsson pratade en del budgetpolitik och grälade, tyckte jag mig notera, på riksdagens ledamöter som hade spenderat 1,3 miljarder kronor utöver regeringens förslag. Han sade också att regeringens egen budgetavvägning var så väldigt förnämlig. Där gav man mest till dem som mest behövde.

Jag vill bara påminna om att en post i de 1,3 miljarderna som socialdemokraterna sade nej till gällde pensionstillskott till undantagandepensionärerna, faktiskt den grupp folkpensionärer som har det absolut sämst ställt av alla. De kommer nu att få pensionstillskott, tack vare att riksdagen har fattat det beslut som Allan Larsson ogillar.

Allan Larsson ägnade merparten av sitt anförande åt att upprepa det som han skickade ut i ett pressmeddelande i slutet av förra veckan. Det var väl inte något anmärkningsvärt med det. Han talade väl om de offentligan-

ställda, och det tycker jag också var bra. Men han glömde helt att säga att det exempelvis skulle vara av utomordentligt värde för dem som i dag arbetar med social tjänsteproduktion i kommuner och landsting, om de inte var hänvisade till enbart kommuner och landsting som arbetsgivare. Det finns ett intresse även bland de offentliganställda av att få en bredare arbetsmarknad, så att de faktiskt får en större chans att själva välja arbetsgivare.

Finansministern nämnde särskilt fem områden. Låt mig kort kommentera vad den socialdemokratiska regeringen har gjort på dessa fem områden under de gångna åtta åren.

Skolan – här har vi fortfarande ett mycket stelbent statsbidragssystem. Det har egentligen inte skett någonting.

Daghemmen – här har den huvudsakliga insatsen bestått i att man sagt nej till privat barnomsorg. Detsamma gäller sjukvården. Man har sagt nej till privata initiativ.

Äldreomsorgen – den viktigaste insatsen under lång tid har varit förslaget att skrota ålderdomshemmen. Inom arbetslivet har man förtidspensionerat ett ohyggligt stort antal människor.

Det är i och för sig mycket bra om denna politik kan ändras, men jag saknar fortfarande, herr finansminister, de två inslag som måste till för att en förnyelse av den sociala tjänstesektorn skall vara värd det som människor vill att den skall vara värd. Det måste kompletteras med valfrihet för den enskilda människan och effektivitet i produktionen, dvs. en konkurrens även med privata produktionsalternativ.

Jag önskar att Allan Larsson kunde sträcka sig så långt att han även kunde kommentera dessa inslag.

Anf. 55 Finansminister ALLAN LARSSON:

Herr talman! Får jag börja med att ge en kommentar till Carl Frick som frågade vad som händer med nationalräkenskaperna och vårt försök att väga in natur och miljö i räkenskaperna. Svaret på denna fråga är att vi nu har tillsatt utredningen. Den startar sitt arbete på måndag. Jan Bergqvist kommer att vara ordförande. Vi har stora förväntningar att på detta sätt kunna förena de ekonomiska hänsynstagandena och de miljömässiga.

Det sades tidigare i debatten i dag att det inte var någon finansminister närvarande vid Bergenmötet. Får jag då när det gäller finansministrarna säga att när vi träffades i OECD i Paris för några veckor sedan var miljön ett viktigt ämne. Praktiskt taget varje finansminister tog upp olika aspekter på miljöfrågorna. För min del hade jag tillfälle att redovisa svensk miljöpolitik, liksom också våra planer på att åstadkomma en ny form av redovisning.

Arbetet är alltså i gång. Jag tror att det mycket allmänt finns ett stort intresse bland oss som sysslar med de ekonomiska frågorna.

Till Gunnar Björk vill jag som kommentar till påståendet att det inte har skett någon förnyelse av industripolitiken under den socialdemokratiska tiden säga följande. Det har skett förnyelse i två avseenden. Den akutmottagning som stod vidöppen under centerpartiets tid i industridepartementet är stängd och kommer att förbli stängd. Det andra är att under de här åren på 80-talet har industrins investeringar utvecklats mycket positivt. Industriin-

vesteringarna har fördubblats. Detta betyder att Sverige nu investerar lika mycket på ett år som det gjorde på två år under den tid som centern styrde industripolitiken.

Till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att det finns en viss motsättning mellan det som ni går ut och säger och det som nu sägs här i kammaren. Är det någon som har fått intrycket att alla de löften som ni ställer ut är någonting som ligger långt, långt fram i tiden? Nej, vi har fått klart för oss att det är saker som ni vill göra nu. Det är ett väldigt reformprogram som ni har, väldiga löften. Det är det här som vi har räknat in. Vi har sett till helårseffekten av allt det som ni lovar.

Jag vill återkomma till den fråga som jag inledningsvis ställde. Vad är det som skiljer vänsterpartiets förslag till budgetalternativ i dag från det budgetalternativ som Jörn Svensson stod här i riksdagens talarstol och försvarade och som han i efterhand sade var en fullständigt hopplös uppgift att försvara, eftersom ingen människa kunde tro på den politiken? Vad är det som skiljer den politiken från det som ni står för i dag?

Till Anne Wibbe vill jag säga att det är värdefullt om vi kan föra en bra, saklig diskussion om den offentliga sektorns utveckling. Jag tackar för alla de upplysningar som jag har fått om vad som har hänt under de gångna åtta åren, men ser det som min uppgift att mera koncentrera mig på vad som skall ske under de kommande åtta åren. Jag hoppas att vi skall kunna ha en dialog om detta. Mycket behöver ske inom den offentliga sektorn. Själv har jag rätt många års erfarenhet av förnyelsearbete inom den statliga förvaltningen. Jag har också ganska noga följt vad som händer i kommuner och landsting. Mycket som görs ute i landet är positivt och imponerande, och jag tycker att vi skall vara uppmärksamma och understödja detta.

Det finns mycket stora värden i en generell välfärdspolitik och om en sådan finns det säkert bred enighet här i riksdagen. När det gäller de praktiska formerna för genomförandet är jag öppen för diskussioner. Jag tror inte att man kan dra några kritstreck och säga: Så här måste det vara och så här får det inte vara. Jag är alltså öppen för att resonera praktiskt om de här frågorna, och jag tycker att jag har gett exempel på det i mitt anförande.

Så till Lars Tobisson som blev mycket upprörd över att vi har räknat igenom moderaternas budgetalternativ. Med tanke på det slutsaldo som kommer fram förstår jag att Lars Tobisson hellre vill tala om andra saker. Han beskrev mig som kamrer. Jag vill säga att i så fall är kamrer en hedersbeteckning, eftersom det gäller att hålla reda på 45 miljarder kronor som kan fara i väg åt fel håll. Denna hedersbetygelse vill jag gärna dela med många i Sverige som i olika företag, kommuner och landsting håller reda på pengar. Det är en viktig uppgift. Förtala inte den, Lars Tobisson!

Beräkningarna är väl underbyggda. Det är inte jag som har gjort dem. Lars Tobisson får misstro mig hur mycket som helst. Det är Sveriges främsta experter som har gjort beräkningarna. Samma beräkningsteknik används för alla partier. När regeringen arbetar fram förslag blir den utsatt för samma typ av kalkyler. Det är samma sätt att räkna när det gäller det moderata budgetalternativet som det som användes under den tid ni själva var i regeringsställning. Det är samma brister i politiken nu som då. Då ledde det här till ett väldigt budgetunderskott, det som vi har plågats av under hela 80-talet.

Nu kan det här förhoppningsvis få förbli en skrift i vatten, men icke desto mindre skall det redovisas och bli synligt.

När ni nu underkänner beräkningarna vill jag fråga: Skall jag tolka det så, att ni inte är beredda att stå för alla de förslag till skattelättnader och olika förändringar som ni har fört fram? Är det bara ett spel för galleriet?

Lars Tobisson har tidigare i dag gjort ett stort nummer av skattekvoten. Det ingår i den moderata agitationen – skattekvoten är högre i Sverige än utomlands, och den har stigit under 80-talet. Får jag då säga att hur mycket vi måste betala i skatt beror på hur stora offentliga utgifter vi kostar på oss. Därför finns det skäl att i stället för att se på skattekvoten se på utgiftskvoten och hur den har utvecklats.

Jag vill då påminna Lars Tobisson om att de offentliga utgifternas andel av BNP, av den samlade produktionen, under de år då Lars Tobissons parti styrde Sverige ökade från 57,5 % 1977 till 66,3 % 1983, det sista året med en borgerlig budget. Att ni inte hade kurage att finansiera era utgifter och att skattekvoten därför släpade efter, det är en annan historia. Sedan vi socialdemokrater återkom till makten har utgiftskvoten i stället sänkts från 66,3 % 1983 till 61,6 % 1990.

Detta har kunnat ske tack vare en hygglig tillväxt under större delen av denna tid men framför allt genom ett mycket effektivt budgetarbete och en hårdhänt utgiftsprövning. Det är framför allt Kjell-Olof Feldt och den socialdemokratiska riksdagsgruppen som har ansvaret för denna bedrift, det är de som skall ha äran av detta.

Lars Tobisson och hans parti har inte så mycket att yvas över. När ni hade regeringsmakten underminerade ni statsfinanserna. Ni drog på staten en skuld och en räntebörda som vi får kämpa med. Av årets budget går 60 miljarder kronor till dessa räntor. Det är 15 % av hela statsbudgeten, och det är 5 % av BNP. Det motsvarar hela den ökning av skattekvoten som har skett under 80-talet. Utan den börda som ni skapade skulle vi kunnat ha en väsentligt lägre skattekvot i dag.

Anf. 56 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Nej, finansministern, jag är inte upprörd över att ni räknar på våra förslag. Men jag är upprörd över att ni efter det att ni har upplysts om att beräkningarna är felaktiga fortsätter att kolportera ut sådana saker som att vi skulle vilja försvaga budgeten med 45–50 miljarder. Jag säger än en gång för att få slut på det här: Det är lögn! Det är lögn! Vi vill inte alls försvaga budgeten, och det ligger inte heller i våra förslag.

I den mån finansministern inte bara berättade om nyligen hållna OECD-möten och vad andra statsråd tänker göra uppehöll han sig i sitt anförande, och även nu i sitt inlägg, med bekymrad min vid budgetpolitiken. Men det är inte budgetpolitiken som är det stora problemet, om man inte med detta avser det förhållandet att vi har ett överskott i de offentliga finanserna på drygt 50 miljarder och alltså en lika stor överbeskattning. Problemet ligger på helt annat håll.

Jag vill korrigerera Allan Larsson när han skyller statsskulden på de borgerliga regeringarna. Jag har tidigare fått upplysa Kjell-Olof Feldt om detta,

och det gick in så småningom. Den större delen av statsskulden, mer än hälften, har åstadkommits under socialdemokratiska regeringar.

Jag är också trött på skrytet om att räntesänkningar har inträffat efter att det här paketet kom. Om man kraftigt höjer räntan för att parera den fullkomligt vansinniga uppläggningsen med det krispaket som presterades under februari och mars – man höjde då ränteläget med 3 procentenheter – och sedan tar ner den i några små steg, så kan det ju ge det intrycket. Men räntan ligger i dag högre än vad den gjorde före den omgången och högre än för ett år sedan.

Vad tror nu finansministern kommer att hända? Jag har försökt föra in den här bomben i form av växande utlandslån i bilden, men finansministern vill inte röra vid problemet. Han undviker det så mycket som möjligt. Hur skall det hanteras utan att räntemarginalen till utlandet faktiskt måste öka?

Vad är regeringens förslag, dess ståndpunkt? Jag har ställt flera preciserade frågor. LO vill ha successiva devalveringar. De vill inte göra riksbanken mer oberoende, det är tvärtom grundlagsvidrigt. Företrädarna för riksbanken skall vara politiskt valda, trots att det är en ordning som inte finns i några andra länder. Man är inom LO väldigt upprörd över tanken att det inte skulle vara politiskt valda företrädare i riksbanken.

Detta är ju litet pikant, eftersom Allan Larsson själv faktiskt inte är vald. Det gäller även de övriga som handhar de ekonomiska frågorna inom regeringen: Erik Åsbrink, Bengt K Å Johansson, Odd Engström. Det är ju en alldeles fantastisk situation! Ni kan naturligtvis sköta ekonomi, liksom en oberoende riksbanksledning skulle kunna göra det.

Det var nu senast Lars Jonung som i en artikel sade: Ta fram de utredningsdirektiv om riksbankens oberoende som drogs in! När tänker Allan Larsson göra det? Hur ser han på EMS? Jag har frågat om energipolitiken och om Europasamarbetet. Detta är frågor som har betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling. Allan Larsson däremot uppehåller sig vid sina budgetbekymmer.

Anf. 57 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Finansministern låter så förståndig och nästan snusförnuftig när han talar om den offentliga sektorns förnyelse. Man skall resonera praktiskt, inte dra kritstreck osv. Det kan ju verka bra och just förståndigt.

Jag tror emellertid inte att det räcker. När man skall reformera och agitera för att åstadkomma förnyelse, måste man just agitera litet grand. Man måste låta så att folk känner att man tror på det man säger, det måste vara litet entusiasm i rösten. Det krävs faktiskt också att man har litet idéer och inte bara säger att "det här skall vi nog kunna resonera om". Man måste veta vad man vill, man måste tro på att det blir något bra resultat. Man måste faktiskt, Allan Larsson, våga säga till exempelvis Lillemor Arvidsson att privata alternativ är bra och offentliga monopol är dåliga. Man måste våga göra det.

Jag skall inte ta upp mer om detta, utan jag vill faktiskt återgå till den ekonomiska politiken. Allan Larsson sade i sitt anförande att det var viktigt att skapa ett stort sparande och ett gott investeringsklimat. Jag skulle därför vilja att han något kommenterade det som jag frågade om för ganska länge sedan, nämligen om han vidhåller att det är en huvuduppgift för honom att

öka det offentliga sparandet och om han därmed inser att vad han gör är att bidra till att faktiskt driva ut investeringskapital från Sverige, dvs. att han skapar motsatsen till ett gott investeringsklimat i Sverige.

Han agerar i precis samma riktning som industriminister Rune Molin, som fått sitt enda berömmande ord i riksdagens näringspolitiska debatt från vänsterpartiets representant. Denne insåg plötsligt att Rune Molin var en man efter hans eget sinne. Jag hade i mitt eget stilla sinne hoppats att Allan Larsson skulle visa sig vara något klokare. Därför skulle jag gärna se att han kommenterade detta om offentligt sparande och offentligt ägande och att han talade om vad han tror att det har för effekt på investeringsklimatet i Sverige.

Slutligen: Om Allan Larsson nu har ambitionen att göra någonting bra för svensk ekonomi, att hjälpa till på något sätt – vilket rimligen måste vara en finansministers huvudsakliga arbetsuppgift –, då tror jag att det mest konkreta han skulle kunna göra för Sveriges ekonomiska utveckling nu, inom en ganska snar framtid, det vore att slå en signal till riksbanken och säga åt riksbankschefen att det är fritt fram att börja diskutera en EMS-ansökan. Det skulle ha en mycket välgörande inverkan på både investeringsklimat och annan ekonomisk utveckling i Sverige.

Anf. 58 GUNNAR BJÖRK (c) replik:

Herr talman! När det gäller industriinvesteringar, som har berörts här, är det viktigt att komma ihåg att industrin ändå har stagnerat i Sverige och att vi har en ganska liten högteknologisk andel. Detta är ju ingen hemlighet. Dessutom är det ju så att industriinvesteringarna just nu faller ganska kraftigt.

I den förra debatten som finansministern deltog i höll han en ganska lugn och saklig ton. Man fick den uppfattningen att han inte visste att tåget hade gått redan innan han klev in i salen. Men nu har han redan utvecklats till en fullfjädrad osaklig demagog. Det är en ganska tråkig utveckling på så kort tid.

När sedan finansministern talade om statsskulden och akutmottagningen, är det viktigt att erinra om att en av hans företrädare, nämligen Feldt, som oppositionspolitiker tillsammans med andra nuvarande statsråd i praktiskt taget varenda akutsituation under 1970-talet krävde mer pengar. I praktiskt taget varje lokalt fall där det var kris krävde socialdemokraterna mer pengar än alla andra.

Jag tycker att det var bra att finansministern här anmälde att en utredning skall startas. Det är alldeles utmärkt. Det är en seger för centern, som främst har drivit den här frågan, vilket också folkpartiet har gjort tills för några år sedan. Nu driver socialdemokraterna frågan, och i år har t.o.m. miljöpartiet för första gången motionerat i denna fråga. Det visar litet grand vilken hastighet en del har när det gäller miljöpolitiken i riksdagen.

När det sedan gäller Allan Larssons resonemang om budgeten, skulle det vara intressant att veta hur mycket man räknat på centerns sparandelalternativ och på de ordentliga satsningar på sparandet som också finns i andra alternativ. Det borde man räkna på.

Sedan tycker jag att man åtminstone borde ha lärt sig att man räknar på

yrkandena i reservationerna och inte på vad som står i motionerna. I så fall skulle man nog behöva räkna på ett helt annat sätt, det kan jag garantera.

Vi har i finansutskottet tillgång till neutrala personer som utför beräkningar, och jag litat mer på dem än på de oneutrala handläggare som gör beräkningar i finansdepartementet. Dessutom vet vi genom de kontakter vi haft att de inte har räknat på ett sakligt sätt. Jag instämmer alltså i den allmänna kritik som Lars Tobisson har framfört. Skall man dessutom räkna som man hittills har gjort, borde en hel del förslag till utgifter ha ankommit på folkpartiet, men av någon tillfällighet så har man glömt bort dem.

Jag har tidigare tagit upp frågan om riksbanken, vilken också har berörts av Lars Tobisson och Anne Wibbe. Vi fick för en tid sedan utdelat till oss här i riksdagen direktiv till en utredning om riksbanken. Sedan fick vi besked om att det inte var aktuellt längre. Samtidigt fanns det en motion från moderaterna som var ungefär likadant utformad som de direktiv som just nu vandrar runt i statsbyråkratin. Vi har från centern sagt att vi kan acceptera att man utreder frågan. Men då skall det inte ske i smyg, som man tydligen planerar, utan det skall ske i en parlamentarisk utredning där också riksdagen har ett inflytande i arbetet.

Det är viktigt för vår centralbanks skull att finansministern ger ett klart och entydigt besked om hur han ser på riksbankens roll och dess framtida ställning.

Anf. 59 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Det är självfallet viktigt att undvika brister i politiken. Det är därför nu mycket positivt att regeringen har velat tillsätta utredning om gröna nationalräkenskaper. Det skulle vara intressant att veta vilken tidsplan som gäller, vilka som är med i utredningen och vilka direktiv som finns.

Jag har den uppfattningen att utredningen skall vara mycket bred. Det finns många intressenter som har en stor kunnighet på området och kan bidra till ett gott samlat resultat. Detta är någonting som vi verkligen behöver.

I den här debatten har frågan om den offentliga sektorn kommit upp ett antal gånger. Här förekommer mycket ofta en svartmålning av den offentliga sektorn som nästan liknar den som vissa företag har ägnat sig åt när de svartmålat Sverige som helhet i utlandet. Det är lika olyckligt som orimligt att man arbetar på det sättet. Det är att klassa ner många fantastiska arbetsinsatser inom den offentliga sektorn.

Det finns säkert åtskilligt som kan göras för att förbättra den offentliga sektorn, men att ägna så mycken tid och kraft åt att nästan smutsa ner människor som gör en fantastisk insats anser jag är mycket dåligt gjort. Jag har som utgångspunkt att skatt inte är stöld. Vi får faktiskt otroligt många saker för de skatter som vi betalar.

En del skatter är mindre lyckade. Men i många många fall ställer jag helhjärtat upp på de skatter som vi betalar. Jag vet vad vi får på det sociala området – sjukvård, vägar, skolor, försvar och allt annat. Men det kunde satsas betydligt mer på miljövärd och framtidsinriktade investeringar, så att vi får ett spårburet trafiksystem av en helt annan omfattning än det vi har i dag. Där finns det brister, och vi i miljöpartiet har föreslagit åtgärder. Sådana åtgärder stöttar vi fortfarande mer än gärna. Men det allmänna råskäl-

let, och att i stort sett betrakta skatter som stöld, det ställer vi i miljöpartiet definitivt inte upp på.

Anf. 60 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Vi har ju alla inom våra led kritiker. Min förbundsordförande "Blomman", Leif Blomberg, tyckte att paketet som Allan Larsson hade gjort upp med folkpartiet om var ett slag i bröstet.

Visst skall jag svara på Allan Larssons fråga om vad som skiljer när det gäller våra budgetalternativ. På Jörn Svenssons tid hade vi underskott i våra förslag. Vi ansåg att det var riktigt då. I dag har vi en överfinansiering i vårt förslag till budget som presenterades i januari med 17 miljarder kronor. Det berodde framför allt på att regeringens budget var ofullständig. Regionalpolitiken, skattereformen, forskningen och näringspolitiken fanns inte med. Det är skillnad i dag.

Vi i vänsterpartiet sätter oss gärna ner med regeringen och diskuterar effekterna och beräkningarna. Jag tror att vi kommer helt överens i den frågan. Det behöver inte skilja så väldigt mycket. Det var en klädsam nyanseering som finansministern här gjorde, och vi kanske kan övergå till politiken igen när dessa överslag är borta.

Vi kan t.ex. ägna oss åt den momshöjning som regeringen föreslår och de effekter den har på lönebildningen. Tillhör kanske inte detta inflationsbrasan? Det kanske är så, jag vet inte. Kanske inte just den här höjningen gör det.

Hur är det med överhettningen som förorsakade regeringskrisen, och vilka åtgärder genomför regeringen för att komma åt arbetskraftsbristen? Är det kanske den enprocentiga momshöjningen? Jag vet inte.

Vi har fortfarande inte kommit till diskussion med regeringen om t.ex. höjd arbetsgivaravgift på tjänstesektorn i storstadsområdena. Dessutom var den kolossala räntehöjning som genomfördes knappast relaterad till någon ekonomisk verklighet, utan mer till en politisk verklighet. Regeringen tappade helt greppet om den ekonomiska politiken och överlämnade åt Bengt Dennis att genomföra en åtstramningspolitik.

Det var väl ingen ära för den socialdemokratiska regeringen. Som en effekt av detta kan det nu bli så, att det är riksbanken och Bengt Dennis som sköter sysselsättningspolitiken. Det minskar möjligheterna att hävda sysselsättningen framöver.

Sedan åter till diskussionen om den offentliga sektorn och Dalamodellen. Jag hörde någon talare, jag tror att det var Bengt Westerberg, som i dagens debatt sade att detta var deras förslag och att det kom från Halland. Frågan är då: Varifrån har finansministern hämtat uppgiften att värden blir bättre med den modellen? Trots att vi har diskuterat den här frågan mycket i mitt hemlän har ingen vågat påstå att det blir bättre. Det är ett mycket vågat påstående. Det finns inga beräkningar och inga uppgifter om vad det är som blir bättre.

Det vore intressant att höra mer om inflationsbrasan och vilka åtgärder som regeringen vill vidta i fördelningspolitiskt syfte. Skall de lågavlönade offras när regeringen skall bekämpa inflationen?

Anf. 61 Finansminister ALLAN LARSSON:

Herr talman! Nej, Lars-Ove Hagberg, det är inte de lågavlönade som skall offeras när inflationen bekämpas. Inflationen är den största risken för fördelningsspolitiken. Därför skall den bekämpas på alla sätt.

Det vi gör nu genom att hålla tillbaka offentlig och privat konsumtion är att minska det övertryck, den överansträngning av resurserna, som vi har haft under några år och som har drivit upp inflationen.

Sedan är det mycket intressant att höra Lars-Ove Hagberg beskriva skillnaden mellan nu och då, mellan Lars-Ove Hagberg och Jörn Svensson. Det är en fascinerande jämförelse. Då var det väldiga underskott och det lovades saker. Nu är det alltså Lars-Ove Hagberg, den strama finanspolitikens man, som inte ger några löften åt något håll. Eller hur? Mitt intryck är annars att löftena är minst lika stora nu som då. Hur kan det komma sig att det var underskott på Jörn Svenssons tid men är överskott under Lars-Ove Hagbergs tid, trots att det är fråga om samma löften? Det går inte ihop för mig.

Till Carl Frick vill jag säga att tidsplan, direktiv och ledamöter för denna utredning om grund-BNP kommer att presenteras på måndag. Jag vill genom att säga detta skapa litet intresse för det evenemanget.

Gunnar Björk beskriver mig nu som en osaklig demagog och jämför med den försiktiga framtoning jag hade här första gången i kammaren. Efter att ha hört Gunnar Björk några gånger vet jag inte hur jag skall uppfatta detta och om det skall vara ett beröm. Jag har nu fallit in i de tongångar som präglar en del inlägg.

Jag vill svara på frågan om beräkningarna. Det är Sveriges främsta expertis som har ägnat sig åt att räkna på kostnader och effekter av olika åtgärder i statsbudgeten. De har hög integritet, och de har stått till förfogande som budgetavdelning för regeringar av olika kulörer. Vi skall alla sätta värde på den sakkunskapen, kompetensen och integritet. Men låt oss i stället vara vaksamma på effekterna av de löften som ställs ut.

Jag tackar Anne Wibble för den inspiration och entusiasm som hon har lagt i dagen. Jag har själv arbetat och haft 10 000 medarbetare i ett statligt verk. Även om jag inte kan excellera i samma typ av entusiasm som Anne Wibble, tycker jag att vi ändå lyckades få en god uppslutning kring ett brett reformprogram. Jag skall försöka använda den gnutta av entusiasm jag har för att driva frågorna vidare.

Frågan om sparandet vill jag besvara genom att säga följande. Som jag sade i vår första debatt tycker jag att det är viktigt att stimulera både offentligt och privat sparande. Vi var överens om att vi med skattereformen åstadkommer en stimulans till hushållsparande, och vi kan behöva andra sådana åtgärder. Jag är öppen för resonemang. Men vi behöver också slå vakt om det offentliga sparandet. Jag säger det därför att så många olika anspråk har kommit fram. Det är så lätt att säga att vi kan kosta på oss både det ena och det andra. Men på så sätt kan balansen i statsbudgeten försämrats. Då går det som det gick en gång i tiden, dvs. en lätt släpphänthet i budgetprövningen, som gjorde att det inte fanns tillräckliga inkomster, ledde till en ekonomisk katastrof.

Lars Tobisson höjde rösten efter receptet "svag argumentering, höj rösten". Kom ihåg, Lars Tobisson, att samma resonemang fördes 1976, dvs. att

man kunde både sänka skatterna och höja utgifterna. Vad hände under de sex borgerliga regeringsåren? Ni har samma inriktning nu, och effekterna blir desamma. Vi skall vara mycket observanta på detta, och vi skall se till att sprida kunskaper om innebörden av er politik.

Jag vill även säga några ord om ett par huvudfrågor som har varit uppe till diskussion angående riksbankens självständighet och EMS. Gunnar Björk, Lars Tobisson och Anne Wibble har tagit upp dessa frågor i olika omgångar.

När det gäller riksbankens självständighet är en diskussion om de olika institutionernas roll i den ekonomiska politiken angelägen. Riksbanken är en av våra allra viktigaste institutioner, och det är värdefullt att frågan om dess ställning får en allsidig belysning. Jag har med stort intresse tagit del av riksbankschefens föredrag där han gör en internationell jämförelse av centralbankernas ställning och inriktning. För dem som inte har läst det föredraget rekommenderar jag det till läsning.

För dagen vill jag bara göra ett par reflexioner. För det första är riksbanken riksdagens bank. Jag utgår från att riksdagen även i framtiden skall ha det avgörande inflytandet över styrelsens sammansättning och penningpolitikens inriktning. För det andra har riksbanken nyligen fått en ökad självständighet. Regeringen utser inte längre ordförande – det gör riksdagen. Riksbankschefen har fått en starkare ställning. När riksbanken i våras skulle få en ny ordförande var det naturligt att inte välja en person från regeringskansliet. Det innebar en markering av bankens självständighet i förhållande till regeringskansliet. Jag vill för övrigt följa den fortsatta diskussionen och längre fram återkomma till frågan om utredningen.

Vidare har vi valutapolitiken och den eventuella knytningen av den svenska kronan till EMS. Enligt Lars Tobisson låter det som om valet står mellan fast växelkurs i EMS eller ingen valutapolitik alls. Så är det naturligtvis inte.

Vi har i dag en valutapolitik som innebär en fast växelkurs i förhållande till alla de länder som är viktiga för oss. Att i stället välja anknytningen till EMS innebär en fast växelkurs i förhållande till några av de viktigaste länderna i Västeuropa, dvs. en ökad stabilitet i förhållande till Tyskland, Frankrike, Danmark och Holland. Det finns skäl för båda dessa alternativ. Men valet gäller inte stabilitet eller ej, utan stabilitet i förhållande till vem. Min uppfattning är att det inte är allmänna uttalanden om valutasamarbete som är avgörande för omvärldens tilltro. Det avgörande är att Sveriges riksdag nu kan samla sig till de nödvändiga besluten om stabiliseringspolitiken. Jag tror att praktiskt taget alla, jag hoppas även Lars Tobisson, håller med mig när jag säger att ett uttalande om anslutning till EMS skulle inte vara värt särskilt mycket om vi inte hade kunnat fatta beslut om den stabiliseringspolitik som nu en majoritet i riksdagen är beredd att ställa sig bakom. Jag understryker vikten av att det vi gör på hemmaplan är det som avgör förtroendet för vår politik även på det området.

I övrigt vill jag även på den punkten markera att vi följer utvecklingen av det västeuropeiska valutasamarbetet med stort intresse. Några ställningstaganden för närvarande är inte aktuella.

Låt mig få avsluta med några ord av mer principiell betydelse. Jag har riktat hård kritik mot moderaternas budgetalternativ. Jag gör det inte bara med

hänsyn till den direkta ekonomiska innebörden i att ge stora löften som inte kan finansieras. Bakom detta ligger också att man ser konturerna till ett helt annat samhälle. Därför bör man läsa inte bara partimotionen och reservationen utan också moderaternas framtidsprogram. Det skall vara sammanhållning i det lilla och konkurrens i det stora. Moderaterna vill, som jag ser det, i det programmet betrakta människor som vilket företag som helst, som vilken resultatenheter som helst, som kan konkurreras ut och slås ut från gemenskapen. Moderaterna vill skapa de vassa armbågarnas samhälle. Det blir ett kallt och hårt samhälle och ett dåligt fungerande arbetsliv om man hindrar samarbete och solidaritet. Jag tycker att det skall finnas konkurrens mellan företagen men samtidigt solidaritet mellan människorna.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg och Lars Tobisson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 62 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Vi går nu över till det arbetsmarknadspolitiska avsnittet i dagens finansdebatt. Jag hoppas att den debatten skall bli korrekt vad gäller siffror även från den socialdemokratiska sidan.

En betydande del av orsakerna till att den svenska ekonomin halkar efter finns i förhållandena på arbetsmarknaden.

Den höga sysselsättningsnivån och låga arbetslösheten framhålls av regeringen som ett föredöme för världen. Detta är regeringens sista försvarsbasin efter det att politiken har brutit samman på praktiskt taget alla andra väsentliga områden.

Samtidigt har regeringen tvingats erkänna att sysselsättningstalen döljer kraftiga obalanser, att en stor del av orsakerna till vår negativa ekonomiska utveckling står att finna i just förhållandena på arbetsmarknaden samt att det finns risk för en kommande arbetslöshet. Den förra finansministern hotade med ett "arbetslöshetens stålbad". Allt fler talar nu om att en ökad arbetslöshet är den medicin som skulle tvinga in arbetsmarknaden i ett mer positivt mönster. T.o.m. regeringens egen långtidsutredning ansluter sig till denna synpunkt. I långtidsutredningen sägs att 5 % arbetslöshet behövs för att hejda den överdrivna lönekostnadsutvecklingen. LO varnar för en sådan arbetslöshet. Enligt aktuella prognoser väntas ett stort antal industrijobb att slås ut på kort sikt.

Trots ett rekordstort antal människor i sysselsättning och brist på arbetskraft står många invandrare, handikappade och andra grupper utanför arbetsmarknaden. De regionala arbetsmarknadsproblemen är omfattande.

En betydande utslagning visar sig i form av alarmerande många förtidspensionärer och långtidssjuka. Statsministerns manus innehöll ett antal siffror. Jag tror inte att han nämnde dem under debatten, men enligt dessa siffror förtidspensioneras varje år 54 000 människor. Totalt är 355 000 svenskar förtidspensionerade. Förra året fick 55 700 personer arbetsskadeersättning. Antalet långtidssjukskrivna är 150 000.

Riksförsäkringsverket anmäler i en nyligen utkommen rapport att ohälsotalet, dvs. antalet dagar försäkringskassan betalar ut ersättning för arbets-

skada och förtidspension. närmar sig 50 dagar per försäkrad och år. Vi vet från andra rapporter att frånvaron från arbetsplatserna ligger på rekordnivåer.

Effekterna av detta visar sig i brist på arbetskraft, svag produktivitet-utveckling, låg tillväxt och en skenande löne- och kostnadsutveckling, dvs. inflation. Det visar sig också i dramatiskt ökande kostnader inom socialförsäkringssystemet.

Ett annat mått på att det inte står väl till är att arbetsmarknadsbudgeten i ett läge med rekordhög registrerad sysselsättning belöper sig till ca 25 miljarder kronor, regionalpolitiken oräknad.

Ser vi verkligheten sådan den är finner vi att den egentliga arbetslösheten i Sverige och kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken ligger på väl så hög nivå som i jämförbara länder med en betydligt högre öppen arbetslöshet.

Vi ser nu en snabbt minskande efterfrågan på arbetskraft. Orderingången i industrin går ned. Arbetslöshetens stålbad närmar sig snabbare än vad vi tidigare kanske anade.

Ett av de allvarligaste problemen är de kaotiska förhållandena på avtalsområdet. Brist på arbetskraft och höga inflationsförväntningar driver upp lönekraven, liksom löntagarorganisationernas fasthållande vid en löneutjämning som uppenbarligen inte accepteras av deras medlemmar, eftersom de kompenserar sig där de kan genom löneglidning.

Antalet konflikter på arbetsmarknaden är mycket högt. Förra året gick 400 000 arbetsdagar förlorade på grund av konflikter. Vilda konflikter förefaller numera mer eller mindre höra till dagordningen.

Det är ett högt pris vi betalar för den solidariska lönepolitiken.

Regeringen har kapitalt misslyckats med att skapa förutsättningar för ansvarsfulla avtal. I stället har man försökt med kafferep i Haga och i Rosenbad. Det lyckades inte. Inte heller lyckades riksförlikningsmännen. Sedan ställde regeringen till med en regeringskris på ett förslag om pris- och lönestopp samt strejkförbud.

Nu har regeringen satt sin tillit till en särskild utredningsman som skall se över spelreglerna på arbetsmarknaden. Av allt att döma strävar man efter en återgång till den s.k. svenska modellen med starkt centraliserade avtalsförhandlingar – detta i en tid när en alltmer differentierad arbetsmarknad ställer krav på en lönesättning som utgår från individerna och arbetsuppgifterna.

Ett sätt att stävja de vilda konflikterna som den borgerliga oppositionen föreslagit i många år är att höja skadeståndet från nuvarande löjeväckande låga 200 kr. Vi föreslår nu ett maximibelopp på 5 000 kr., dvs. samma belopp som regeringen föreslog i januari att dömas ut mot den som bröt mot det strejkförbud som regeringen då ville införa.

Deltidsarbetslösheten har ett nära samband med det stora antalet tillfälliga anställningar på arbetsmarknaden. Det finns 350 000 tillfälliga anställningar registrerade. Många befinner sig i en rundgång mellan korta vikariat, deltidsarbetslöshet och arbetslöshet. Som AMS framhåller i en nyligen publicerad rapport är de problem man har att lösa då det gäller deltidsarbetslöshet och tillfälliga anställningar bara toppen på ett isberg. Rapporten bekräftar vad vi moderater i många år har betecknat som vikariatseländet, vil-

ket är en följd av en växande monopolarbetsmarknad, en föråldrad lönestruktur och en långtgående detaljreglering av arbetsmarknaden, kort sagt: en följd av de socialdemokratiska planhushållningsambitionerna. Och det är en stor grupp kvinnor som sitter fast i den tvångströja som socialdemokratin virkat åt dem.

Vad har då regeringen för recept? Jo, arbetsmarknadsministern överlägger med parterna om deltidslösheten. Får hon inget resultat den vägen hotar hon med lagstiftning och sanktioner mot arbetsgivarna.

Detta är ett för en socialdemokrat reflexmässigt sätt att angripa ett så djupgående problem. Vad som behövs är inte statlig reglering och förbud utan större möjligheter att anpassa villkoren på arbetsmarknaden till individuella behov och enskilda arbetsplatsers förhållanden. Då måste de stora, dåligt fungerande offentliga vård- och tjänstemonopolen brytas upp, arbetstidslagstiftningen avregleras och lagarna på arbetsmarknaden i övrigt ses över. Kommandopolitiken måste avlösas av en politik som ger utrymme för mångfald och valfrihet.

Det finns två grupper på arbetsmarknaden som har särskilda problem, dels handikappade, dels flyktingar och invandrare.

Regeringen har då det gäller lönebidrag för handikappade varit oförläpigt saktfärdig. Nu börjar regeringen inse att det flexibla lönebidrag som vi moderater förordat i många år har stora fördelar framför dagens stelbenta system. Det nuvarande lönebidraget har i stor utsträckning fungerat som ett stöd till arbetsgivarna snarare än till de handikappade. Enligt vår modell skall lönebidraget knytas till den handikappade och vara anpassat till arbetsförmågan. Det skall utgå så länge arbetshandikappet består och också kunna anpassas om arbetsförmågan ändras uppåt eller neråt.

Majoriteten i arbetsmarknadsutskottet sade så sent som i maj i år nej till en utökad försöksverksamhet. Nu har regeringen föreslagit en utökning. Vid samma tid föreslog vi moderater att hela landet skulle omfattas av den nya lönebidragsformen. Eftersom det yrkandet då avslogs, yrkar vi nu tillsammans med folkpartiet, centern och miljöpartiet att försöksverksamheten åtminstone skall omfatta hela landet.

Regeringens handfallenhet är särskilt påtaglig då det gäller arbete åt invandrare och flyktingar. På detta område framstår regeringens olyckliga övertro på vad politiska beslut och statliga byråkratier kan åstadkomma och misstron mot människors egen förmåga i bjärt dager. I stället för att ge dessa hårt drabbade, men bevisligen företagsamma människor, en möjlighet att arbeta och känna att de gör en insats så att de kan bygga upp en tillvaro, döms de till isolering och passivitet i avvaktan på att myndigheterna först skall besluta om de skall få stanna och därefter "placeras" de. En så självklar sak som att ge flyktingarna rätten att arbeta i avvaktan på myndigheternas beslut förkastar regeringen. I en reservation upprepar vi de fyrpartiförslag till konkreta insatser som lades fram tidigare i år.

I praktiskt taget varje budgetsammanhang kommer yrkanden från AMS om mer pengar och mer personal för att klara insatserna för flyktingar och invandrare. Nu har vi moderater tröttnat på denna kvartalspolitik och den brist på överblick och långsiktighet som den avslöjar. Vi anser att det är på tiden att riksdagen får ett mer sammanhållet och genomtänkt förslag från

regeringen om hur man avser att klara av dessa frågor. Då skall vi ta ställning till vilka resurser som kan behövas.

Betecknande för det tänkande som styr arbetsmarknadsbyråkratin är AMS återkommande yrkanden om mer pengar och fler tjänster varje gång de skall göra en insats för någon grupp. Denna gång gäller det s.k. jobbsökar-klubbar. Vi anser att detta är helt normala arbetsuppgifter som skall klaras inom ramen för befintliga resurser. Det handlar om att prioritera.

I stället för att jaga skrivbyråer och lägga under sig allsköns uppgifter som önskad kulturarbetsförmedling och gratis konsultverksamhet åt företag och andra arbetsgivare, bör AMS prioritera sin huvuduppgift att hjälpa de människor som har problem på arbetsmarknaden.

Det är dags att bryta arbetsförmedlingsmonopolet och ge utrymme för konkurrens och valfrihet. Det är också dags att vi får en allmän arbetslöshetsförsäkring som omfattar alla på arbetsmarknaden.

Regeringen har också upptäckt att det råder brist på kvalificerad arbetskraft. Detta är fallet även i lågkonjunkturer. Nu skall bristen enligt regeringen avhjälpas med två nya stimulansbidrag, dels för utbildning för yrken inom verkstadsindustrin, dels för att stimulera kompetensutveckling av redan anställda. Det är inga obetydliga belopp det handlar om. I det första fallet rör det sig om högst 12 500 kr. per deltagare, och i det andra fallet upp till 50 000 kr.

Bristen på kompetent personal är allvarlig. Så långt har regeringen rätt, men det kan knappast vara en framkomlig väg att på det här sättet stödja en enstaka bransch. I år gäller det verkstadsindustrin, ett annat år gäller det kanske kommunerna. Jag kan inte frigöra mig från tanken att regeringens särskilda omsorg om verkstadsindustrin egentligen innebär ännu ett förtäckt stöd till bilindustrin.

Stimulansbidraget för kompetensutveckling är förknippat med en rad villkor. Avsikten är att det skall medverka till den s.k. lärande organisationen. Ett kriterium vid valet av arbetsplatser för försöksverksamheten bör därför enligt propositionen vara att strategin för kompetensutvecklingen baseras på konkreta inslag av organisatoriska förändringar. Dessutom skall fördelningspolitiska aspekter tillgodoses liksom jämställdhetsfrågor.

Herr talman! Det råder enighet om den huvudsakliga målsättningen för svensk arbetsmarknadspolitik – alla som vill och kan arbeta skall också ges möjligheter till arbete. Det råder också enighet om att arbete och utbildning är bättre än arbetslöshet. Det är detta som vi brukar kalla för arbetslinjen. Dessa allmänt omfattade målsättningar utnyttjar emellertid socialdemokraterna för att också uppnå andra mål som präglas av socialistiska planhushållningsambitioner.

Traditionell socialdemokratisk politik har inneburit att varje problem, varje av socialdemokratin önskat förhållande på arbetsmarknaden, har tagits till intäkt för ett nytt bidrag, en ny lag, ett nytt förbud eller en ny skatt. I skydd av den allmänna välvilja med vilken målen för arbetsmarknadspolitik omfattas, har socialdemokraterna på det sättet lyckats bygga upp ett system som baseras på en långtgående reglering, en omfattande byråkrati och ökande facklig och politisk kontroll.

Allt tyder på att socialdemokratin är på ny offensiv i syfte att lägga ännu

mer av arbetsmarknaden och näringslivet under facklig och politisk kontroll. Utökad kollektiv kapitalbildning, utbyggnad och aktivering av det s.k. nationella kapitalet, ökat statligt företagande och riskkapitalbolag är led i denna strategi. Ett annat led är utökad facklig-politisk kontroll av arbetslivet.

I kompletteringspropositionen kan vi läsa att regeringen avser att ge produktivitsdelegationen och arbetslivsfondens styrelse i uppdrag att gemensamt utforma förslag till riktlinjer för produktivitsbefrämjande aktiviteter som når ut brett i hela arbetslivet. Regeringen avser också att inbjuda arbetsmarknadens parter till överläggningar.

Detta är ytterligare ett exempel på regeringens olycksaliga tilltro till statlig intervention och detaljstyrning.

Men det är inte med den totalitära ambitionen att genom statliga beslut och växande arbetsmarknadsbyråkrati kontrollera och styra allt på arbetsmarknaden och i arbetslivet som problemen på den svenska arbetsmarknaden och i den svenska ekonomin kan lösas.

Man löser dem med skatte-, löne- och socialförsäkringspolitik som gör det lönsamt för arbetare och tjänstemän att skaffa sig en utbildning, utvecklas och göra en helhjärtad arbetsinsats. Det måste löna sig att arbeta.

Man löser dem med ett näringslivsklimat som skapar framtidstro och förtroende för spelreglerna, som ger lönsamhet och investeringsvilja, med en ansvarsfull energipolitik och med en framsynt Europapolitik för att nämna några av de inslag som krävs.

Man löser dem med att öppna de offentliga vård- och servicemonopolen för konkurrens och nyföretagande.

Man löser dem med ett regelsystem på arbetsmarknaden som ger utrymme för mångfald och valfrihet och som bygger på enskilda arbetstagares och arbetsgivares möjligheter och önskemål och på förtroende för deras förmåga att ta ansvar.

Man löser dem med en socialt ansvarsfull arbetsmarknadspolitik som hjälper arbetssökande och arbetsgivare att finna varandra. Man skall hjälpa dem som har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden till den utbildning och de förutsättningar som krävs i övrigt. Det normala skall vara att arbetsgivare och arbetstagare finner varandra utan särskilda hjälpinsatser. Byte av yrke och arbetsplats skall ses som en inspirerande utmaning och ett naturligt inslag i individens utveckling. Stödarsenalen skall ge hjälp till självhjälp och undvika att det hos arbetsgivare och arbetstagare uppstår en tillvänjning till statliga bidrag eller beroende av statlig byråkrati – en inlärd hjälplöshet.

Herr talman! Vi moderater ställer oss naturligtvis bakom de reservationer i utskottets betänkande som bär moderata namn. För att inte fresta kammarens tålmod i den nuvarande arbetssituationen begränsar jag mig till att yrka bifall till reservation nr 33 om arbetsmarknadspolitikens inriktning.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 63 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Finansutskottets betänkande om den ekonomiska politiken avlivar myten om framgången med den tredje vägens politik. Nu tvingas re-

geringen och socialdemokraterna konstatera att den i stället lett till en rad problem: låg tillväxt, för litet sparande i kombination med en hög inflation och risk för kostnadskris.

Från folkpartiets sida har vi försökt verka för en ansvarsfull och realistisk ekonomisk politik. För detta har vi fått politiskt obehag, men vi har känt gott samvete. I sakfrågan har regeringen i stora delar insett och erkänt att det är nödvändigt. Visserligen är åtgärderna i betänkandet otillräckliga, men de leder åt rätt håll. På flera punkter har socialdemokraterna retirerat. Vi från folkpartiets sida har varit beredda att försöka hjälpa till att vända en oroande ekonomisk utveckling.

Att ränteläget sjunkit sedan åtstramningspaketet blev känt är ett oomtvistligt faktum. Nu väntar en viktig och spännande tid. Vi är övertygade om att skattereformen och den nu nödvändiga åtstramningen långsiktigt kommer att förstärka svensk ekonomi och förbättra vår konkurrenskraft gentemot omvärlden.

Finansministern talade här tidigare om behovet av den offentliga förnyelsen. Han nämnde fem vitala områden. Eftersom Anne Wibbe har kommenterat detta skall jag inte återupprepa det. Hon sade att visserligen är det angelägna reformer som behöver förnyas enligt finansministern, men problemet är att det är socialdemokraterna som under 80-talet varit motståndare till den förnyelse som finansministern nu förordar.

Jag vill ställa en kort fråga till socialdemokraternas talesman här i kammaren. Kommer ni att fortsätta bekämpa de reformer som vi har fört på tal men som finansministern nu säger sig vara angelägen om att få en förnyelse av? Är ni beredda att öppet och generöst pröva förslag, som finansministern i allmänna ordalag sade sig vara positivt inställd till?

Jag skall kort beröra några av våra reservationer som vi tycker är särskilt angelägna. Under våren har flyktingars rätt till arbete diskuterats intensivt. Av många olika skäl, bl.a. för att underlätta flyktingars situation, är det nödvändigt att det vidtas åtgärder för att främja deras inträde på arbetsmarknaden. I en tidningsartikel i går kunde man läsa att en mängd långvårdsplatser måste hållas stängda i sommar, trots att hundratals polacker och balter som behärskar svenska skulle vilja vikariera i den svenska sjukvården. Bristen på sommarpersonal drabbar både patienter och arbetssökande, men också den personal som skall arbeta. Det är därför uppseendeväckande att också vårdfacket så energiskt kämpar emot en ökning av de låga kvoterna. Invandrarverket skrev annars redan vid nyår till arbetsmarknadsdepartementet och begärde ändringar i utlänningsförordningen så att utländska ungdomar skulle få arbeta i Sverige tre månader på sommaren utan särskilt arbetstillstånd. I april hade regeringen samlat sig till ett svar. Man sade kort och kärt att regeringen avslår framställningen.

Därmed har regeringen orsakat att hundratals gamla får sämre vård, att antalet färdigbehandlade på akutsjukhusen ökar, att tusentals polska och baltiska ungdomar inte får feriearbete i vårt land och att den svenska vårdpersonalen får det slitigare än vad den skulle behöva få.

Folkpartiets landstingsråd Bo Könberg, som var författare till den artikel jag citerade, säger att tre ord sällan har ställt till så mycket elände: "Regeringen avslår framställningen." Här ser vi, herr talman, en diskrepans mellan

å ena sidan de högstämda tal vi av och till får höra om att göra insatser för flyktingar, att underlätta för dem att få arbete osv. Och vad man gör när man får ett tillfälle att utträta något. Då finns det bara byråkratiska och politiska hinder.

Folkpartiet har hävdad att regelsystemet inte skall få utgöra hinder för en snabb arbetsplacering för flyktingar. Arbetsförmedlingen måste få friare händer, otraditionella insatser måste uppmuntras. Redan på förläggningarna måste flyktingarnas utbildningsbakgrund och tidigare arbetslivserfarenhet inventeras. En annan viktig åtgärd är att se till att flyktingarna snabbt får en bra och individuellt anpassad utbildning i svenska språket.

Tillsammans med övriga borgerliga partier har vi krävt att regeringen skall tillsätta en parlamentarisk utredning för att utreda förutsättningarna för en allmän arbetslöshetsförsäkring. Vi har i dag en arbetslöshetsförsäkring som i princip är offentligt finansierad men som inte omfattar all arbetskraft.

Vi anser att Sverige borde ha en allmän, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som omfattar alla förvärvsarbetande, löntagare såväl som företagare. Försäkringen måste ge ett rimligt grundskydd vid arbetslöshet. Den allmänna försäkringen skall sedan kunna kompletteras med frivilliga tilläggsförsäkringar.

En annan viktig fråga för arbetsmarknadspolitiken är att underlätta för arbetshandikappade att erhålla meningsfull sysselsättning. Anställningar med lönebidrag är ett utmärkt arbetsmarknadspolitiskt medel. De försök som AMS har bedrivit med flexibla lönebidrag har varit framgångsrika. Genom de flexibla lönebidragen kan bidragets nivå bättre anpassas till arbetstagens handikapp. Genom dessa lönebidrag kommer man ifrån det stelbenta regelsystemet.

Jag kan inte förstå att regeringen och socialdemokraterna inte är beredda att ställa upp fullt ut. Det naturliga vore att redan nu införa flexibla lönebidrag över hela landet. Det vill AMS göra, och det vill fyra av riksdagens oppositionspartier göra. Jag är dessutom övertygad om att en verksamhet med flexibla lönebidrag skulle ge betydelsefulla erfarenheter inför det nya och handikappanpassade lönebidrag som finansutskottet tidigare i vår uttalat sig för.

Herr talman! Jag vill understryka de yrkanden som redan har ställts, att riksdagen måtte stödja reservationerna 44, 51 och 55.

Anf. 64 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Många talar om arbetslinjen i svensk arbetsmarknadspolitik, och många talar också om nödvändigheten av utbudspolitik. Så i ord är vi väl alla rätt eniga. Men ser man riktigt noga på alla områden som berörs upplever jag faktiskt att det egentligen bara är centerpartiet som har en verkligt rak och genomtänkt linje.

Att diskutera de här frågorna med rikstal är inte vidare bra. Ser man på arbetslöshetstalen från kommun till kommun skiljer det faktiskt 6–7 gånger mellan den som har minst arbetslöshet och den som har mest. Naturligtvis är det mycket hett i de kommuner som har de jättelåga talen, men det är inte vidare hett i de som har högre tal. Som jag många gånger har sagt i den här

kammaren, menar man allvar med en väl genomtänkt arbetslinje måste man ha en stark regionalpolitisk känsla.

Till en väl genomtänkt arbetslinje hör också att satsa ordentligt på att handikappade skall komma in i arbete och att de skall kunna göra så goda insatser som går att göra om man har svåra handikapp.

Vi är också övertygade om att framtidens arbetsmarknad måste bygga på både flexibel veckoarbetstid och flexibel dagarbetstid och på flexibel arbetstid under det yrkesverksamma livet.

Men en fungerande arbetsmarknad kräver också, som flera redan har berört, en respekt för de spelregler som behövs för att en arbetsmarknad skall fungera. Här vill jag bara önska lycka till i det beredningsarbete som pågår för att återupprätta spelreglerna, som egentligen steg för steg har urholkats allteftersom åren har gått. Här tänker jag inte bara på ett antal vilda strejker, utan jag tycker faktiskt att det är något värre när i och för sig välavlönade grupper använder sjukskrivningsvapnet och maskningsvapnet för att påverka lönelägena. Man tar pengar från sociala trygghetssystem för att pressa upp avtal. Jag hoppas att man i beredningsarbetet speciellt tittar på dessa saker. Man bör hitta vägar som ganska hårt kan stävja den typen av utveckling.

Jag vill göra en liten historik rörande arbetslinjen. En gång i tiden, under Elver Jonssons ordförandeskap i utskottet, biföll kammaren en centermotion. I den hette det att ungdomar skall erbjudas arbete och utbildning, inte bidrag. Vad var det för bakgrund till den här diskussionen? Jo, att unga människor för rätt illa under långa arbetslöshetsperioder. Vi kunde vara eniga om det, vilket leder mig till att också vilja beröra flyktingfrågan litet kort.

Vi vet alla att många gör så gott det går för att flyktingar snabbt skall komma ut från förläggningarna. Men här måste till en ordentlig översyn i syfte att få en arbetslinje också för flyktingar. Här måste målet sättas högt. Samtidigt som man talar om att det behövs arbetskraftsinvandring, vilket man gör då och då i svensk debatt, sitter tusentals och åter tusentals flyktingar och får inte arbeta. Jag menar för min del att denna riksdag borde ha så hög målsättning att en flykting i stort sett från första veckan erbjuds möjligheter att försörja sig själv i så hög utsträckning som möjligt. Det är svårt att nå dit. Men det är vår uppgift att sätta upp mål som genom politiken skall nås.

Jag vill även beröra arbetsmiljöfonderna. Vi vet att vi har väldigt många långtidssjukskrivna i dag. Vi har ett mycket stort antal förtidspensionerade i vårt land. Det finns olika skäl till att det har blivit så, men i en hel del av fallen beror det på besvärliga arbetsmiljöer. Här vill jag prata litet med mina borgerliga systrar och bröder. Ni har sagt att hopsamlingen av pengar i arbetsmiljöfonder bör avbrytas. Men ute i länen, i kommuner och landsting, slåss ni helvilt för att komma in i de här styrelserna! Jag tycker det är riktigt. Vi vill ju också vara representerade på så många ställen som möjligt. Alla vet att de här styrelserna får stor politisk tyngd i framtiden.

Det är ju inte roligt att se hur vi kämpar och bråkar om 100 miljoner mer eller mindre till svensk hälso- och sjukvård medan det samtidigt rinner ut miljard efter miljard ur de här systemen litet i onödan. Det här är fråga om

verklig utbudspolitik: Slipper vi en mängd förtidspensioneringar och kan man radikalt korta sjukskrivningstiden, är det faktiskt ett stort ytterligare utbud av arbetskraft, och det är naturligtvis väldigt bra om man ser det ur statsbudgetens synvinkel.

Om dessa ganska stora summor får användas för rehabiliteringsfrågor och för att skapa framtidens arbetsmiljö så att man inte sliter ut människor i samma utsträckning och vi får se att sjuktalen och antalet förtidspensioneringar sjunker och vi kan visa upp en arbetsmiljö som vi verkligen kan vara stolta över, då kanske några av er här i kammaren kommer att rodna litet för att ni hela tiden försökte sätta stopp för insamlingen.

Jag tycker att ni visar litet för litet klarsyn just i denna fråga, ärade kollegor. I övrigt har ni ju god klarsyn i väldigt många frågor.

Anf. 65 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Det var en litet underlig fråga som Börje Hörnlund ställde. Arbetslöshetsfonderna förvaltar ett kapital på ca 15 miljarder kronor. Varje arbetsgivare i detta rike har betalat en arbetsgivaravgift på 1,5 % under 16 månader till dessa 15 miljarder kronor. Självfallet skall dessa pengar fördelas av politiker och fackliga representanter som skall sitta i 24 regionala och en central styrelse. Självfallet finns det icke en politiker i detta land som inte vill vara med och bevaka och få tillbaka sin rättmätiga del av dessa 15 miljarder kronor.

Om jag är rätt informerad när det gäller fördelningen av platser, och på den punkten vill jag reservera mig, får vi moderater tre ordinarie och tre suppleantposter. Enligt det första budet som kom skulle socialdemokraterna och centerpartisterna dela på platserna. Övriga partier skulle inte få några alls. Så lyder i alla fall den information jag har fått.

Jag tycker att Börje Hörnlund skall ta munnen lagom full i denna fråga. Centerpartiet har medverkat till en extra skatt, en arbetsgivaravgift på 1,5 %, och det i ett läge när alla är överens om att ett av Sveriges största ekonomiska problem är en galopperande lönekostnadsutveckling. Det är ingenting att yvas över, Börje Hörnlund!

Anf. 66 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag kan tala om att Sonja Rembo är felinformerad.

Anf. 67 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Jag föreslår i så fall att Börje Hörnlund gör upp det här med arbetsmarknadsdepartementet.

Anf. 68 BO NILSSON (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottet har vi redovisat vår syn på arbetsmarknadspolitikens inriktning och resurstilldelningen för nästa budgetår i betänkandena AU11 och 12 för 1989/90.

Riksdagen biföll vårt förslag så sent som den 4 maj i år. I den nu föreliggande kompletteringspropositionen förekommer en del omdispositioner och tillägg – inte minst åtgärder av utbudskaraktär inom arbetsmarknadspolitik – som jag härmed yrkar bifall till.

Herr talman! En hel del har redan sagts om arbetsmarknadspolitikens närmaste framtid. Därför kan jag fatta mig ganska kort. Här hade jag annars tänkt göra en längre analys av dels 80-talets och 90-talets början, dels en internationell jämförelse beträffande situationen på arbetsmarknaden. Men jag fann att alla de jämförelser som skulle kunna göras, skulle utfalla till stor fördel för det av socialdemokrater styrda Sverige i början av 90-talet.

Låt mig här ändå ge några korta kommentarer.

Sonja Rembo beklagar sig över att arbetsmarknadspolitiken kostar 25 miljarder kronor.

Det kostar naturligtvis pengar, men vi satsar inte på långt när så mycket pengar på arbetsmarknadspolitiken som många andra länder gör genom att bedriva en annan politik. Däremot är våra åtgärder mycket mera inriktade på aktiva insatser. Däri ligger skillnaden. Jag tror att Sonja Rembo måste hålla med mig i den här frågan.

Centerpartiets Börje Hörnlund försökte säga att man inte skall förlita sig på rikssiffror när det gäller arbetslösheten. Man kan titta på Norrbotten som oftast har den högsta arbetslösheten. Under det sista borgerliga regeringsåret hade Norrbotten en arbetslöshet på nästan 10 %. Nu är arbetslöshets-siffrorna nere i under 4 %.

Man behöver inte ta rikssiffror för att konstatera att situationen har blivit oändligt mycket bättre under de år som vi har styrt det här landet och därmed arbetsmarknadspolitiken.

Det verkar som Elver Jonsson inte riktigt vill tala om arbetsmarknadspolitik utan bara politik i största allmänhet. Det är väl möjligt att vi kan ha en sådan debatt i någon av replikerna.

Jag kan alltså konstatera att arbetsmarknadspolitiken för den rörelse som jag tillhör är en synnerligen viktig del av politiken.

För att klara vårt kanske viktigaste mål, arbete åt alla, krävs det dels en bra ekonomisk politik, dels en mycket aktiv arbetsmarknadspolitik. Denna vår arbetsmarknadspolitik, som jag faktiskt är mycket stolt över, måste precis som hittills i första hand inriktas på aktiva åtgärder, där en offensiv arbetsförmedling och en kraftfull arbetsmarknadsutbildning utgör själva basen. En annan komponent är naturligtvis att skapa arbete till allt fler handikappade.

En mycket viktig del på 90-talet blir också att skapa goda arbeten och arbetsmiljöer åt alla, samt att rehabilitera såväl långtidssjuka som förtidspensionärer. Här blir den nya arbetslivsfonden ett viktigt instrument.

Nu har ju Börje Hörnlund tagit upp denna fråga och tagit åt sig en del av äran för förslaget. Jag tänker ta åt mig min. Jag tror att det här blir en mycket stor fråga på 90-talet – att rehabilitera människor, att få ned antalet långtidssjuka så långt som möjligt och få dem tillbaka till arbetslivet, att ta bort dåliga arbetsmiljöer.

Det är en bra reform som vi socialdemokrater har gjort tillsammans med centern på detta område. Man kan naturligtvis beklaga att det finns partier som står utanför, men jag tror som Börje Hörnlund, att sedan dessa frågor blir en del av verkligheten i kommuner, landsting och på andra ställen, vill säkert också partivännerna både i moderaterna och folkpartiet delta i detta viktiga framtidsarbete.

Carl Frick, som har lämnat salen, sade att arbetslinjen var på väg bort. Jag vill säga precis tvärtom. Den här arbetslivsfonden är en viktig del i arbetet. Att införa arbetslinjen också när det gäller socialförsäkringssystemet är också en del av framtidspolitiken.

Herr talman! Låt mig då för att spara tid gå över till och kommentera några av de avvikande meningar som antecknats i det betänkande som vi nu behandlar under avsnittet arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Låt mig då genast säga att den nuvarande situationen på arbetsmarknaden ingalunda är fri från problem. Samtidigt som det åtminstone på vissa områden finns en betydande brist på arbetskraft så finns en besvärande kvarstående arbetslöshet för bl.a. handikappade och flyktingar. Vi måste alltså nu vidta aktiva åtgärder för att öka utbudet av arbetskraft, samtidigt som vi måste fortsätta att satsa kraftfullt på att hjälpa de grupper som har svårigheter att komma ut på arbetsmarknaden. Det är sådana åtgärder som föreslås från regeringen och som vi nu har att behandla och besluta om.

När det gäller reservationerna om arbetsmarknadspolitikens inriktning har jag egentligen bara en synpunkt. Den gäller det moderata påståendet att en viktig orsak till problemen på arbetsmarknaden är att flera decennier av solidarisk lönepolitik har lett till en lönenivellering. Dessa moderater – eller mörkblå högermän och -kvinnor – förnekar sig aldrig!

Genom den solidariska lönepolitiken har klyftorna mellan hög- och låginkomsttagare minskat. Den är säkerligen i Sverige mindre än i något annat samhälle.

Men här har ju moderaterna också fått stöd av SAFs nya blå lejon Ulf Laurin. Detta påstående är ju bara ytterligare ett sätt att försöka försvaga facket. Till detta vill jag säga att ni inte skall lyckas. Den svenska fackföreningsrörelsen är stark nog att slå tillbaka era attacker.

Orättvisa skillnader i löner och arbetsförhållande skall också framöver jämnas ut, naturligtvis utan hjälp från högerkrafterna i svensk politik.

Jag tänkte faktiskt citera Lars-Ove Hagberg i vänsterpartiet, eller vad de nu heter, när han i reservation 36 säger: "Detta visar enligt utskottet en bristande insikt i och förståelse för arbetslivets villkor." Jag är böjd att hålla med den gode Lars-Ove i denna fråga.

När det gäller förhandlingsregler och skadeståndets storlek, så vill jag kort hänvisa till att regeringen tillsatt en utredning. När dess förslag kommer skall vi ta den debatten, men inte i dag.

När det gäller sloandet av arbetsmiljöavgiften, så måste jag säga att det är på gränsen till det otroliga. En av 90-talets stora politiska frågor blir att både skapa "goda arbeten" och att rehabilitera de som är sjuka eller förtidspensionerade. Att var och en efter sin förmåga skall få delta i arbetslivet blir en mycket stor fråga för oss socialdemokrater på 90-talet.

Att folkpartiet och moderaterna funnit varandra i denna fråga att avskaffa arbetsmiljöavgiften är djupt olyckligt, och jag blir bedrövad över denna allians. Men vi socialdemokrater skall visa er att arbetsmiljöfonden i kombination med arbetsmiljökommissionens resultat skall bli ett viktigt redskap för att ta bort dåliga arbetsmiljöer, skapa goda jobb och dessutom se till att sjuka och förtidspensionärer kan komma tillbaka i arbetslivet efter vars och ens förmåga.

Då det gäller åtgärder mot deltidarbetslösheten, så vill jag börja med att säga att detta enligt min uppfattning är ett stort problem. I runt tal 160 000 människor är deltidarbetslösa. Arbetslöshetsersättningar till dessa kostar ca 1 miljard. I vårt betänkande AU11 uttalade utskottet *enhälligt* sin oro över den nuvarande höga nivån på deltidarbetslösheten. När nu arbetsmarknadsministern överväger åtgärder som kan sättas in om frivilligheten inte leder till önskat resultat, så protesterar moderater, centerpartister och miljöpartister. Här är det ändå bara fråga om att säga, att vi om frivilligheten mot vår förmodan misslyckas är beredda att vidta åtgärder. Att hota med tvingande lagregler är ingen lösning, säger dessa partier. I den centerpartistiska kommittémotionen sägs t.o.m. att dessa besked avslöjar en inskränkt övertrohetssyn men det uttalandet har tagits bort i reservationen. Jag tror att såväl moderater som miljöpartister skäms över språkbruket hos centern. Om det är något som inte fungerar så måste man naturligtvis sätta in åtgärder, annars kanske problemet förvärras, eller hur? Det kan kanske också tilläggas att bl.a. Kommunalarbetareförbundet anser att det här problemet måste angripas och att detta kan ske praktiskt taget utan kostnader för arbetsgivaren.

När det gäller förslaget om införandet av flexibla lönebidrag, ser vi först att flera borgerliga riskdagsledamöter, inte minst från vårt eget utskott, motionerar och påtalar riskerna med flexibiliteten. Det blir stora nackdelar för allmännyttiga organisationer, kulturvården och alla som har många anställda med lönebidrag. Då säger vi att det här med flexibla lönebidrag i hela landet kommer troligen redan nästa budgetår. Men vi behöver tiden fram till dess för att klara ut bl.a. de problem med övergångsregler m.m. som definitivt finns och som måste lösas före övergången.

Nu kräver de borgerliga och miljöpartiet att vi omedelbart skall gå över till ett flexibelt system. Vi socialdemokrater ser som sagts vissa risker i det nya systemet, inte minst för de handikappade. Vi anser att vi behöver den tiden som är kvar för att göra övergången så bra som möjligt.

När det gäller tilläggen till arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader så råder typiskt borgerlig splittring. Moderaterna tillstyrker 15 miljoner till terminaler, folkpartiet tillstyrker 45 miljoner till jobbklubbar och terminaler medan centern tillstyrker 40 miljoner till jobbklubbar och flyktinginsatser. Vi socialdemokrater vill satsa 15 miljoner på terminaler till förmedlingar, 30 miljoner på försöksverksamhet med jobbklubbar och 10 miljoner på förstärkta arbetsförmedlingsinsatser. Och det blir också kammarens beslut i dag.

Det är rätt märkligt att flera av de partier som här i kammaren för inte så länge sedan, och kanske också i dag, krävde insatser för att snabbare få flyktingar och invandrare ut i arbetslivet, nu yrkar avslag på de 10 miljoner som krävs för att förmedlingsinsatserna skall kunna intensifieras. Man måste nog bestämma sig. Vill man ha resultat så måste man också vara beredd att satsa.

Till sist vill jag så kommentera regeringens förslag om arbetstagares rätt att avstå från semesterledighet. Det gäller de dagar som överskjuter 20 dagar. Skälet för detta förslag är att så fort som möjligt öka tillgången på arbetskraft. En sparad semesterdag motsvarar enligt propositionen hela 20 000–25 000 helårssysselsatta. En informationskampanj skall också ge-

nomföras som belyser de stora effekterna av små förskjutningar i semesteruttaget. Informationen skall också innehålla en beskrivning av de regler som skall gälla vid de överenskommelser som träffas om avstående från rätt till semesterledighet.

Det måste vara självklart att arbetstagaren skall kunna ta ut sin lagstadgade semester utan att arbetsgivaren blir missnöjd. Detta gäller naturligtvis också de ytterligare två dagar som riksdagen i år beslutat om. Möjligheten att avstå från semesterledighet regleras i en tillfällig lag som skall gälla fr.o.m. den 1 juli 1990 t.o.m. den 31 mars 1992.

Vänsterpartiet och miljöpartiet yrkar avslag på förslaget medan moderater och folkpartister menar att förslaget bör permanentas och alltså inte bli av tillfällig natur. Det skall här tilläggas att såväl arbetstidskommitténs som semesterkommitténs betänkanden efter en remissrunda nu bereds i arbetsmarknadsdepartementet. Enligt vad jag har erfarit kommer ytterligare en utredning att tillsättas för att se över möjligheten till ett förslag om en s.k. årsarbetstid. Att permanenta förslaget om avvikelser från semesterlagen är därför, enligt vår mening, inte möjligt. Det är dock troligt att en kommande arbetstidslagstiftning kommer att innehålla en större andel flexibilitet än dagens.

I några reservationer vill moderaterna, centerpartiet och miljöpartiet inte att den fackliga organisationen skall underrättas om en överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare om att arbetstagaren skall avstå från viss semesterledighet. Det är, vill jag säga, förvånansvärt att det fortfarande på 1990-talet finns partier som i varje fråga skall motarbeta facket. Jag tror att arbetstagaren i nästan alla förhandlingssituationer har stor nytta av sin fackliga organisation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de förslag som har lagts fram av arbetsmarknadsministern i kompletteringspropositionen och avslag på de reservationer som fogats till detta betänkande.

Anf. 69 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Jag skulle egentligen behöva ett anförande till för att bemöta Bo Nilsson. Jag skall plocka en sak till att börja med. Han var stolt över den aktiva arbetsmarknadspolitiken. En viktig del i den är arbetslivsfonden. En ny skatt, 1,5 % arbetsgivaravgift, drar in 15 miljarder kronor till 24 regionala och en central fond. Där skall sitta mellan 250 och 300 politiker och fackliga ombudsmän. Centrala branschorganisationer skall skriva åtgärdsprogram som skall följas av arbetsplatsprogram. Centrala och regionala beredningsgrupper med representanter för arbetsmarknadsverket, riks försäkringsverket, arbetarskyddsstyrelsen m.fl. skall vara med och bereda dessa program. Och där skall företagen och deras anställda stå med mössan i hand för att i bästa fall få tillbaka litet grand av de pengar de själva har betalat in.

Jag vill fråga Bo Nilsson: På vilket sätt leder detta till en flexiblare och mer öppen arbetsmarknad, och på vilket sätt kan detta hålla nere lönekostnadsutvecklingen, vilket ju enligt regeringen är absolut nödvändigt om vi skall undvika ett arbetslöshetens stålbad? Detta, Bo Nilsson, är ren och oförfalskad planhushållning, dvs. den politik som man i Central- och Östeuropa i dag är på väg bort från i full karriär därför att den har lett till kaotisk eko-

nomi och dåliga förhållanden på arbetsmarknaden inkl. urusel arbetsmiljö. Svvara på det, Bo Nilsson!

Sedan vill jag göra en kort kommentar beträffande de 25 miljarderna i relation till omvärlden. Både Bo Nilsson och jag har i arbetsmarknadsutskottet sett det diagram som visar att Sverige beträffande de samlade kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken ligger ungefär i mitten bland de europeiska länderna. Det är inte kostnaderna som särskiljer Sverige från andra länder, utan det som skiljer oss i Sverige från andra länder är att vi vidtar aktiva åtgärder och har färre människor i öppen arbetslöshet. Men när det gäller de samlade kostnaderna ligger Sverige gott och väl på samma nivå som merparten av länderna ute i Europa. Jag tycker att det är viktigt att ha den distinktionen klar för sig.

Anf. 70 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Bo Nilsson kittlade vår nyfikenhet genom att säga att han egentligen hade tänkt göra en stor analys av hur eländigt det var i början av 80-talet och hur fantastiskt bra det är nu i början av 90-talet. Nu föll han inte för den frestelsen, och vi fick inte reda på vad som låg bakom ett sådant påstående.

Bo Nilsson talade om de aktiva insatserna. Det är ingenting originellt i det. Vi har ju under 20–25 år varit överens om att arbetslinjen skall hävdas. Den linjen har folkpartiet drivit både i opposition och då vi hade ansvar för arbetsmarknadspolitiken i regeringsställning.

Bo Nilsson säger förnöjt att det nu när socialdemokraterna styr är oändligt mycket bättre. Jag tror att Bo Nilsson möjligen är inne på fel betänkande. På s. 1 och 2 i finansutskottets betänkande 40, som vi just nu behandlar, skriver nämligen Bo Nilssons socialistiska vänner att vi har en låg tillväxt och att den är klart lägre än genomsnittet för Västeuropa. Det står också att vi har en hög inflation och att det är risk för kostnadskris och att svenskt näringslivs konkurrenskraft därmed försämras. Dessutom står det att sparandet är för litet för att tillgodose de behov som finns av investeringar i näringsliv, infrastruktur och bostäder. Läs detta Bo Nilsson!

Så var det alltså med detta "oändligt mycket bättre".

Bo Nilsson anser att det bör skapas fler arbetstillfällen för de handikappade. Det är ju detta som vi har hävdad när vi i våra förslag har tagit upp flexibla lönebidrag, fler platser inom Samhall och flyktingars möjligheter att få jobb snabbt.

Bo Nilsson erkänner litet senare att arbetslösheten för just flyktingar och handikappade är besvärande hög. Men så blir han så ängslig för att vi inte kan gå med på nya byråkratiska utgifter. Vi säger att det är viktigt att man skapar ett regelsystem som inte som det nuvarande *hindrar* flyktingar och arbetshandikappade att få arbete. På den punkten har, såvitt jag förstår, folkpartiet ställt sig bakom finansministerns linje. Han säger: Nu har vi inte mer pengar till reformer utan nu skall vi ha fler reformer för pengarna. Jag har uppfattat det som att finansministern hyser stor sympati för folkpartiets uppläggning men Bo Nilsson sitter fortfarande fast i det gamla byråkratiska, kanske skall jag säga socialistiska och dogmatiska mönstret som innebär att man skall ha ett trögt regelsystem och att man skall anslå en massa miljoner

för att försöka förklara hur detta skall hanteras. Folkpartiet ansluter sig på denna punkt till finansministerns linje och avvisar Bo Nilssons uppläggning.

Prot. 1989/90:139
12 juni 1990

*Den ekonomiska
politiken, m.m.*

Anf. 71 BO NILSSON (s):

Herr talman! Analysen av situationen på arbetsmarknaden i Sverige jämfört med andra länder och av skillnaden mellan början av 80-talet och början av 90-talet skulle jag kunna göra mycket lång, och det skulle vara mycket intressant. Men jag skall avstå nu från att göra en sådan. Jag skall bara ge ett litet exempel.

I Landskrona, där jag bor, kan man över sundet se över till Danmark in till Köpenhamn. I Danmark är 10 % av befolkningen arbetslös. I Köpenhamn är var åttonde person arbetslös. Det kan ju inte bara bero på sundet, det måste vara skillnad på politiken. Det är nog på det sättet att vår arbetsmarknadspolitik är lyckad. Jag blev därför litet förvånad över Sonja Rembo. Hon sade att den låga arbetslösheten berodde på att vi har så aktiva åtgärder. Men det var ju precis det jag ville höra, nämligen att det är tack vare den politik som vi har fört under 80-talet som siffrorna är så bra. Jag tycker att vi skulle kunna vara överens om och stolta över det och gå ut och presentera detta.

Jag vill också ta upp arbetslivsfonden. Jag tror att den här fonden kommer att visa så bra resultat att de borgerliga så småningom, som så ofta, kryper till korset och accepterar och t.o.m. talar om att ni deltog när detta beslut fattades. Jag tror att slutresultatet som vanligt blir detta.

Jag vill till sist önska mina meddebattörer, eller motdebattörer, en glad och trevlig sommar och tacka för debatten.

Anf. 72 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Bo Nilsson, jag sade att kostnaderna för den svenska arbetsmarknadspolitikerna ligger ungefär på samma nivå som kostnaderna ute i Europa. Det är alltså ingenting märkvärdigt med detta. Men kostnaderna är så fördelade att de påverkar statistiken över arbetslösheten i Sverige.

Jag tycker att Bo Nilsson något borde ha kommenterat de siffror som statsministern hade med i sitt skrivna anförande. Dessa siffror visar att 615 000 människor är utslagna och har sin försörjning via socialförsäkringssystemet. Till dessa människor kan vi lägga 120 000 deltidsarbetslösa. Det är siffror som jag har fått från AMS. Vi börjar alltså närma oss en miljon människor som inte har en fast fot på arbetsmarknaden och som inte på något sätt kommer in på den eller som är utslagna eller delvis utslagna.

Nu säger Bo Nilsson att det är 160 000 deltidsarbetslösa som kostar bortåt en miljard kronor. Det är möjligt. Ännu närmare miljoner kommer vi. Jag tycker att Bo Nilsson ändå hade kunnat kommentera detta.

Jag har ett förträffligt pressmeddelande från arbetsmarknadsstyrelsen som visar just hur människor befinner sig i en rundgång mellan korta vikariat, deltidsarbetslöshet och arbetslöshet. Det sägs att detta bara är toppen av ett isberg. AMS konstaterar att kommuner och landsting inom t.ex. vård och omsorg praktiskt taget har monopol när det gäller vissa yrken. Det kan förklara att anställda inom vården är mycket mindre benägna att byta arbetsgivare än anställda inom administrativt eller kommersiellt arbete. Deltidsar-

betslösheten är i stor utsträckning en följd av otillräcklig efterfrågan på arbetskraft.

Detta visar det som vi hela tiden har sagt, nämligen att den svenska arbetsmarknaden faktiskt fungerar mycket sämre än vad regeringen hittills har velat medge. Men i promemorior som har kommit från arbetsmarknadsdepartementet framkommer sanningen. Sanningen är uppenbar för regeringen, även om regeringen inte för ut den och drar de riktiga politiska slutsatserna av den. Det är nämligen att lösa upp de offentliga monopolen, avreglera arbetsmarknaden, skapa bättre möjligheter för människor att finna en plats i tillvaron, hjälpa flyktingar och handikappade – just genom avreglering och genom att ge dem en chans att satsa på sig själva –, att införa det flexibla lönebidraget som vi har yrkat på i jag skulle tro tio år i denna kammare. Nu säger Bo Nilsson att ett sådant kanske är på väg. Men ni har haft tio år på er! Så länge har förslaget legat på ert bord. Varför har ni inte gjort något åt det? Nu skall det fortsätta att utredas och donas. Det går. Ni är senfärdiga för att ni har en felaktig verklighetsanalys.

Anf. 73 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag vill kortfattat åter ta upp Bo Nilssons resonemang om att det nu är mycket bättre. Bo Nilsson har inte sagt emot mig beträffande det som står i finansutskottets betänkande. Det skall jag hålla honom räkning för. Regeringen erkänner problemen, det behövs åtgärder. Från folkpartiets sida har vi varit beredda att ställa oss bakom sådana åtgärder. Jag tror att sådana långsiktigt kommer att vara bra.

Bo Nilsson säger också att man skall titta över sundet mot Köpenhamn och Danmark där det är förskräckligt. Med svenska ögon är det förskräckligt. Men detta beror på att man i Danmark inte har valt arbetslinjen, som vi i Sveriges riksdag har varit nästan helt överens om. Egentligen var det inte så originellt att säga det. Men ett sådant påstående är helt riktigt.

Samtidigt som jag självfallet önskar Bo Nilsson en god sommar ber jag honom att fundera litet grand på varför man skall behöva vara så halsstarrig och t.ex. vägra östeuropeiska ungdomar att få ett sommarjobb i Sverige, vilket skulle lindra vår vårdkris. Är det inte märkligt att en regering som kallar sig progressiv, handikappvänlig och arbetslinjeorienterad säger att det inte går för sig? Man har talat med Facket och Facket ser inte ut att gilla det.

Jag tror att det finns anledning att fundera på varför det skall behöva vara så i ett samhälle där vi borde kunna hantera frågan klokare. Ta någon stund, Bo Nilsson, och tala med arbetsmarknadsministern så att vi på denna punkt får en bättre ordning: mindre byråkrati och mer reformer för pengarna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

7 § Ajournering för middagsuppehåll

Kammaren beslöt kl. 18.00 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

8 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av andre vice talmannen.

Prot. 1989/90:139
12 juni 1990

*Den kommunala
ekonomin*

9 § Den kommunala ekonomin

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1989/90:FiU29 Den kommunala ekonomin (prop. 1989/90:100 delvis och 1989/90:150 delvis).

Anf. 74 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Vid den här tiden på dagen, riksmötets näst sista, vill jag bara till herr talmannen säga att när jag ser Arne Andersson i Gamleby huka i sin bänk verkar det som om han är rädd, men det behöver han inte vara. Jag tänker nämligen frångå min vana och inledningsvis berömma regeringen en liten smula.

Frågan om den kommunala ekonomin är ju grundligt penetrerad i betänkandet, och den var för endast ett par år sedan föremål för ett par stora debatter i samband med förändringarna i det kommunala skatteutjämnningssystemet. Vi moderater var då mycket kritiska mot det framlagda förslaget, och det känns därför glädjande att en utredning nu tillsätts med uppgift att se över kommunernas finansieringskällor. I direktiven till den nya kommunal-ekonomiska utredningen förutsätts att de specialdestinerade statsbidragen så långt som möjligt skall ersättas med bidrag som fördelas efter generella principer. Vidare har utredningen i uppdrag att redovisa en eller flera lösningar som innebär att kommunernas och landstingens verksamhet kan finansieras inom ramen för en total kommunal utdebitering om högst 30 kr. Dessa förslag skall kunna träda i kraft 1993, och det tycker vi moderater förstås är bra. Det har vi önskat länge. Synd bara, Arne Andersson, att det inte blev för några år sedan. Vi var då i en debatt nästan överens.

Under de två kommande åren, 1991 och 1992, alltså de år som ligger emellan innevarande år och det år när utredningens förslag skall träda i kraft, får kommunerna inte höja skatten över 1990 års nivå. Det blir alltså ett kommunalt skattestopp. Däremot får skatteväxlingar ske – skatteförskjutningar i samband med att uppgifter omfördelas mellan exempelvis kommun och landsting. Detta är ytterligare ett av de moderata förslag som socialdemokraterna under årens lopp kritiserat mycket starkt, men som nu har befunnits vara riktiga och föreslås bli genomförda. Naturligtvis tycker vi att också det är bra.

Men, herr Arne Andersson i Gamleby, nog med berömmet. Naturligtvis tycker vi moderater att det är bra att vi får stöd för våra förslag. Men trots detta har vi en del synpunkter på det nu föreliggande förslaget inför år 1991 för kommunernas del.

Det är ju så – det har vi hört tidigare i dag – att Sveriges ekonomi befinner sig i ett mycket bekymmersamt läge. Problemen blir allt värre månad för

månad, och inte minst gäller det inom kommunsektorn. Årets underskott i kommunernas finansiella sparande beräknades i budgetpropositionen till 14 miljarder kronor, men nu förutsätts i kompletteringspropositionen att det blir över 20 miljarder kronor. Den främsta orsaken är den lönerörelse som för innevarande år resulterat i löneökningar som vida överstiger både vad kommunernas ekonomi och samhällsekonomin i allmänhet tål.

Beräkningen baseras på en antagen kommunal volymökning om 1,5 %. Med stöd av tidigare erfarenheter kan man befara att volymökningen inte kommer att stanna vid denna nivå. Vi vet att så har blivit fallet år efter år. Sparandeunderskottet riskerar således att bli ännu större. Regeringen tycks nu inse att volymökningen inom kommunsektorn framöver mycket kraftigt måste begränsas. Enligt vår uppfattning är dock nu situationen sådan att volymökningen helt måste upphöra.

Ett annat område där regeringen också följer oss moderater i spåren gäller uppfattningen om den kommunala produktivitetens utvecklingen. Även regeringen tycks nu ta allvarligt på den negativa produktivitetens utvecklingen inom den offentliga sektorn. Vi ser med tillfredsställelse att regeringen nu anser att en produktivitetförbättring på 2 % per år är en rimlig och nödvändig målsättning för den kommunala sektorn. Jag vill bara tillägga: Vad var det vi sade?

Kommunernas i särklass största utgiftspost utgörs, som jag tidigare framhöll, av lönekostnaderna. I den preliminära personalbudgeten beräknas dessa för 1991 stiga med 4,5 %, alternativt 7,5 %. Med tanke på att den föreslagna skatteomläggningen kommer att genomföras inom ramen för ett oförändrat, eller t.o.m. ett ökat skattetryck förefaller även den högre procentsatsen att vara tilltagen i underkant.

Moderata samlingspartiets förslag till skattereform innebär, som tidigare nämnts, en betydande sänkning av skattetrycket. Det blir därmed också möjligt för arbetsmarknadens parter att ta hänsyn till detta i löneförhandlingarna för 1991 och de följande åren. Detta innebär att lönekostnaderna för kommunsektorn kan hållas nere samtidigt som löntagarna får ökade disponibla inkomster.

Med moderaternas skattepolitik bör lönekostnadsökningarna kunna begränsas. Om de begränsas med 3 procentenheter i förhållande till regeringens politik, vilket vi tycker är rimligt, kan kommunernas utgifter minskas med 6 miljarder kronor.

Om vårt förslag vinner bifall föreslår vi att transfereringarna till kommunerna minskas med 4 av de 6 miljarderna för 1991. Detta bör ske genom en minskning av det av oss tidigare föreslagna klumpbidraget till kommunerna.

Ett av de största problemen för kommunerna är den statliga styrningen. Enligt vår uppfattning måste den statliga styrningen av kommuner och landsting avvecklas. Det har vi tidigare krävt vid ett flertal tillfällen. Även regeringen har fört fram liknande tankegångar, nu senast i kompletteringspropositionen. Men den avreglering som har skett har dess värre endast marginellt ökat kommunernas handlingsfrihet utan att lösa problemen.

Vi anser att redan nästa år bör flertalet specialdestinerade statsbidrag till kommuner och landsting omvandlas till ett allmänt kommunalt bidrag, som fördelas mellan kommunerna på ett med de specialdestinerade statsbidragen

ekonomiskt likvärdigt sätt. Neddragningarna av det statliga stödet till kommuner och landsting kan sedan ske över detta allmänna bidrag.

Det är ett gammalt moderat krav, herr talman, att skatteunderlaget för fysiska personer skall utgöra skatteunderlaget för den skattefinansierade delen av kommunens verksamhet. Rundgång av bidrag och avgifter mellan stat och kommun måste undvikas. Därför skall inte några statliga avgifter på skatteunderlaget få förekomma. Ett system där kommunerna betalar in skattempengar till staten, som sedan i sin tur betalar tillbaka dem i form av riktade bidrag, är inte bara opraktiskt utan leder också till fördyringar och urgröping av den kommunala självstyrelsen. Skatteutjämningsavgifter är i praktiken en statlig kommunalskatt, som fastställs av staten och får betalas av kommunens invånare oavsett de ekonomiska förutsättningarna. Skatteutjämningsavgiften bör därför avvecklas i sin helhet, även den särskilda skatteutjämningsavgiften, den s.k. Robin Hood-skatten. Den innebär ju att många kommuner påförs en progressiv avgift. Det är emellertid kommunens invånare och skattebetalare, inte kommunen själv, som betalar den särskilda skatteutjämningsavgiften. Invånare med låga inkomster i kommuner som drabbas av Robin Hood-skatten kan därigenom få betala utgifterna för invånare med höga inkomster i andra kommuner. I Robin Hood-kommunerna är det de facto staten och inte kommunen som fastställer kommunalskattens storlek. Detta, herr talman, strider mot den kommunala självstyrelsen, och vi moderater avvisar bestämt ett sådant system.

För att ytterligare understryka våra synpunkter på detta kommer jag att begära votering på denna punkt.

Våra förslag innebär, herr talman, sammantaget inga försämringar för kommunsektorn. Tvärtom innebär vår samlade politik en förstärkning av kommunsektorns ekonomi med ca 2 miljarder kronor om vår politik fullföljs. Därutöver kommer de dynamiska effekterna av sänkta skatter, brutna kommunala monopol samt rationaliseringsvinster vid en övergång till ett generellt statsbidragssystem, om förslagen genomförs, att ha en positiv effekt på kommunernas ekonomiska situation. Härigenom skapas också reella förutsättningar för sänkta kommunalskatter, vilket enligt vår mening bör prioriteras när den statliga inkomstskatten sänks i enlighet med vårt förslag.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna nr 1 och nr 20 till finansutskottets betänkande nr 29 om den kommunala ekonomin.

Anf. 75 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! I detta kommunalekonomiska betänkande finns i princip tre nyheter: ett kommunalt skattestopp, en ny s.k. avräkningsskatt och en ny utredning om skatteutjämningsystemet och statsbidragen i allmänhet.

Den kommunala utredningen är efterlängtd av folkpartiet. Vi har i riksdagen sedan många år krävt att statsbidragen skall läggas om. Den otidsenliga detaljstyrning som finansministern nyligen kallat dagens statsbidragssystem skall bort. Bidragen skall göras mer generella. En sådan utveckling har skett i våra nordiska grannländer för flera år sedan, och det är hög tid att det sker även i Sverige.

Utredningen har fått ganska vidsträckta direktiv. Däremot tycks de kommunala monopolen fortfarande vara starkt omhuldade av socialdemokra-

terna. I utredningsdirektiven talas mycket om förnyelse och omprövning, men inte ett ord om privata alternativ. Det verkar som om socialdemokraterna helt enkelt inte vågar ta strid med t.ex. de kommunalanställdas fackliga organisationer. Då blir det också tyvärr bara en halv förnyelse.

Utredningsdirektiven liksom utredningens majoritetstext bygger på en kommunal expansion på 1 % per år framöver. Jag har ingenting att invända mot siffran i sig, men jag anser att socialdemokraterna har gjort fel avvägning när de säger att primärkommunerna skall få växa snabbare än landstingen. Jag anser nämligen att sjukvården bör tillhöra den mest prioriterade verksamheten.

Jag gissar att socialdemokraterna har gjort nedvärdering av sjukvården därför att de vägrar släppa fram privata alternativ inom barnomsorgen. Då kommer de att kräva så mycket resurser till kommunala dagis att nästan inget blir över för sjukvården. Detta är ännu ett exempel på hur ett dogmatiskt motstånd mot privata alternativ och konkurrens försämrar välfärden.

Jag vill fråga Arne Andersson i Gamleby – som liksom jag sitter i den kommunalekonomiska kommittén – om han där vill verka för att statsbidragen utformas så att privata och kommunala alternativ får samma villkor? Vill han ha konkurrens på lika villkor eller vill han även framöver gynna offentlig egen regi?

Om man skall kunna tillgodose medborgarnas rättmätiga krav på god service samtidigt som kommunalskatten ligger stilla, måste staten avstå från att lägga på kommuner och landsting onödiga arbetsuppgifter. Och kommunerna måste också våga säga ifrån. Detta borde sannerligen inte vara något att tvista om. Icke desto mindre har folkpartiet varit tvunget att reservera sig på en egentligen onödig punkt.

Det är nämligen så att kommunerna gör upp en massa planer av skilda slag. Många av dessa är enligt min åsikt fullständigt onödiga. När nu regeringen äntligen vågar säga att regelstyrningen skall minska, borde man kunna ta ett steg till och säga att kommunerna själva får avgöra vilka planer de vill göra, på vilka områden, hur ofta och när. Men, ack nej, nytänkandet hos socialdemokraterna sitter uppenbarligen mycket löst. Skrapar man på ytan är det samma planeringsmentalitet som finns kvar.

Herr talman! Både det kommunala skattestoppet och den s.k. avräkningsskatten är en följd av skattereformen. Skattestoppet är till för att hindra att det händer 1991 och 1992 som har hänt i år, nämligen att höjda kommunalskatter delvis åter upp sänkningen av den statliga inkomstskatten. För att undvika detta är skattestoppet nödvändigt.

Avräkningsskatten har väckt en hel del diskussion och opposition. Bl.a. har Kommunförbundet presenterat beräkningar som påstås visa att i stort sett alla kommuner förlorar. Detta är fel. Det är glädjande att kommunförbundets ordförande nu tycks inse detta och acceptera den valda tekniken. Syftet är ju att kommunerna varken skall tjäna eller förlora på reformen. Det är naturligtvis svårt att bedöma exakt hur avräkningsskatten slår många år i framtiden. Om effekterna skulle bli att kommunerna förlorar skall frågan tas upp i den kommunalekonomiska kommittén. Man kan också notera att finansutskottet på förslag av folkpartiet gör ett tillkännagivande till regeringen just på denna punkt. Utskottet säger nämligen att en korrigerande

avräkningskatten kan komma att bli nödvändig om den åsyftade neutraliteten inte åstadkoms med de åtgärder som nu riksdagen nu föreslås fatta beslut om. Det gäller framför allt storleken av de dynamiska effekterna efter själva genomförandet av skattereformen. Självklart bör då även kommuner och landsting få sin del av dessa dynamiska effekter.

På denna punkt skulle jag vilja fråga Ivar Franzén från centerpartiet vad centern menar när man skriver i sin motion att neutraliseringen mellan stat och kommun skall ge ett så korrekt utfall som möjligt för den enskilda kommunen eller landstinget inom ramen för ett generellt avräkningsförfarande.

Detta är faktiskt helt ologiskt. Om avräkningsförfarandet är generellt kan det inte bli korrekt i varje enskild kommun, och om det skall vara korrekt i varje enskild kommun kan det inte vara generellt. Då krävs en särskild avräkningskattesats för varje enskild kommun och landsting i Sveriges land. Faktum är, Ivar Franzén, att då missar man också den önskvärda effekten av de nya momsreglerna, nämligen att det skapas likvärdiga förhållanden mellan egenregi och upphandling. Detta har bl.a. småföretagen i Sverige ett eftertraktat under många år. Jag trodde centerpartiet gillade småföretag, men det är kanske inte alltid så viktigt.

I betänkandet föreslås också en kraftig höjning av den s.k. Robin Hood-skatten. Effekten kan t.ex. bli, som Rune Rydén sade, att invånare med låga inkomster i kommuner som drabbas av Robin Hood-skatten tvingas betala utgifterna för invånare med höga inkomster i andra kommuner. Tycker verkligen Arne Andersson att detta är rättvist? Folkpartiet tycker inte det, utan vi anser att Robin Hood-skatten skall avskaffas.

Herr talman! Jag instämmer självklart i alla folkpartiets reservationer, men jag yrkar bara bifall till nr 2 och 20.

Anf. 76 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Alldeles i början fick jag nästan en känsla av att Rune Rydén höll på att överta regeringsmakten. Han var så positiv att det verkade som om han stod bakom hela betänkandet. Men det är roligt med litet varianter och litet öppenhet och även ett berömmande ord när det är möjligt.

När det gäller inriktningen av den kommunala ekonomin är det uppenbart att vi har att utgå ifrån den ansträngda ekonomi som kommunerna nu har. Den är i mångt och mycket en produkt av en mängd pålagor och indragningar från kommunerna. Om vi ser framåt måste det alltså bli ett absolut stopp för pålagor och överflyttning av verksamhet till kommunerna om de inte samtidigt får en fullgod finansiering. Men kommunernas ekonomi i framtiden är självfallet avhängig av hur vi kan effektivisera, åstadkomma de rätta förändringarna och skapa den förnyelse som gör att man kan få mer för pengarna. Denna utveckling är mycket spännande, och vi kunde ägna mycken tid åt den här i dag, men eftersom jag inte skall tala i 15 minuter, som jag hade anmält mig för, avhåller jag mig från att säga mera just i den frågan.

Den kommunala skatteutjämningen är viktig, och den frågan har vi i centern drivit i många år. Vi är mycket positiva till huvuddragen i den kommunalekonomiska utredningen. Ur den kan komma en produkt som hjälper kommunerna att lösa en del av de bindningar som i dag finns i den kommu-

nala verksamheten. Genom mer generella statsbidrag kan kommunerna få möjligheter att utnyttja de lokala förutsättningarna och själva dra nytta av den skicklighet och den förtänksamhet som kommunalmännen kan tillskrivas.

Det kommunala skattestoppet har tidigare här anförts som en positiv nyhet, men centern har en helt annan mening. Med den utformning som det har fått överensstämmer det inte med grundlagen. Det är icke effektivt. Det löser inga problem. Det hör snarare till en kommandoekonomi, som moderaterna ibland pratar om, men som de inte brukar stå bakom. Det är ett misstroendevotum mot de kommunala företrädarna. Den ekonomiska situationen i kommunerna har till stor del sin orsak i dåligt analyserade och dåligt genomtänkta riksdagsbeslut, och nu straffas kommunerna med ett skattestopp. Det är nästintill oanständigt.

Ja, Anne Wibble, vi i centern anser att det är viktigt att försöka klara ut de ytterligare skillnader som uppstår mellan kommuner genom effekterna av skattereformen. Samtidigt är vi medvetna om att det inte är möjligt att göra en exakt avräkning för varje kommun. Det får finnas vissa begränsningar i generaliseringen, men det är ytterst viktigt att sådana regler införs som skapar största möjliga rättvisa mellan kommunerna.

Det är så lätt för oss att sitta här och se på medeltal och därmed tycka att vi har uppnått rättfärdighet, men så kan det inte upplevas ute i de enskilda kommunerna, utan de måste ha ungefär samma resurser som tidigare om detta skall vara möjligt. Sedan vet Anne Wibble lika väl som jag att det ändå kommer att krävas en viss balansering med extra skatteutjämningsbidrag.

Småföretagarna är alltid lika viktiga för centern, och vi värnar helhjärtat om dem. Det är fel, Anne Wibble, att ta fram kommunernas momsredovisningsskyldighet som en stor sak i detta sammanhang. Vi har inte motsatt oss detta, men man skall vara medveten om att det skapas en rad nya, svåra problem när det gäller redovisning av momsens inom kommunerna, nya gränsdragningar, nya, olika placeringar och projekt osv., som inte till alla delar – jag lovar detta – kommer att vara till fördel för småföretagarna. Vi har ändå sett detta som någonting som vi bör och kan acceptera.

När det gäller avräkningsskatten är jag förvånad över att utskottet skenar i väg, trots att man vill ge regeringen till känna att en ändring måste göras. Utskottet fastställer avräkningsskatten för ett antal år, trots att man erkänner att beslutsunderlaget är dåligt.

Vore det inte bättre att, som vi föreslår, begränsa sig till att fastställa avräkningsskatten för 1991 och sedan skaffa fram det beslutsunderlag som behövs för att riksdagen verkligen skall kunna fatta ett beslut som har en chans att stå sig under den period som avses? Det går inte att ständigt göra på detta sätt. Det gäller t.ex. investeringsavgiften för Göteborg, där man fattar ett beslut – väl medveten om att detta snabbt måste ändras – och senare under samma riksmöte måste upphäva beslutet. Det är inte någon bra tradition att hantera viktiga frågor på det sättet. Det kostar massor av pengar ute i näringslivet och skapar osäkerhet.

Jag skall bara kort och gott nämna att vi har gjort en markering när det gäller det extra skatteutjämningsbidraget, med anledning av de trassligheter som socialdemokraterna har ställt till med ute i kommunerna vad beträffar

satsningen på inhemska bränslen. Riksdagen har ett alldeles speciellt ansvar, och detta bör på ett särskilt sätt beaktas vid fördelningen av det extra skatteutjämningsbidraget. Vi vill självfallet, som alltid, minska regelsystemen för kommunerna, då vi tror på kommunernas kompetens. Vi menar också att det är viktigt att genomföra den kostnadsanalys som vi föreslår tillsammans med moderaterna och folkpartiet, innan kommunerna åläggs nya uppgifter, så att vi vet vad vi beslutar om.

Självfallet står vi i centern bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall enbart till reservation 5.

Anf. 77 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag kan inte undgå att kommentera Ivar Franzéns svar på min fråga, då det var mycket otillfredsställande. Om man i dag har ett orättvist, inkorrekt och ineffektivt system och ändrar på det, och Ivar Franzén säger att utfallet i princip ändå blir detsamma, bevarar han ju konstigheterna i dagens system. Det är precis det som vi vill undvika. Vi vill nämligen skapa ett system, bl. a. genom förändringar i mervärdesskattereglerna, som är mera neutralt till valet mellan egenregi i kommunal verksamhet och extern upphandling från vanliga, privata mindre och medelstora företag. Detta går tyvärr inte att åstadkomma med Ivar Franzéns lösning.

Anf. 78 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Anne Wibble blandar glatt äpplen och päron. Vår målsättning är mycket klart deklarerad, nämligen att de förändringar som sker genom skattereformen skall vara neutrala vad beträffar kommunernas resurser. Det är alltså ett krav som tillkommer, utöver de krav som vi tidigare har ställt att skatteutjämningsystemet skall förbättras. De kraven kvarstår naturligtvis, men vi kräver också att man så långt som möjligt ser till att kommunerna inte får nya svårigheter beroende på skatteomläggningen.

Vi har accepterat den nya momsredovisningen för kommunerna, men jag kan aldrig för mitt liv se att detta är någon stor sak för småföretagarna, som gör att deras konkurrenskraft förbättras. Det kommer att uppstå nya gränsdragningsproblem – det kan Anne Wibble lätt konstatera om hon går ut i verkligheten och ser på den kommunala verksamheten.

Anf. 79 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Vänsterpartiets ståndpunkter i fråga om den kommunala ekonomin och betydelsen av social rättvisa är väl känd här i riksdagen. Vi bara konstaterar att den kommunala sektorn har ett betydande underskott, och vi vill för vår del föra över resurser till kommunerna, så att verksamheter inom framför allt vård och omsorg samt skola och service säkras.

Politiken enligt de föreliggande förslagen innebär en alltför låg volymtillväxt och kommunalt skattestopp. Skattereformen skall också ha neutraliteten.

Vi från vår sida föreslår då att skattereformen inte skall ha den neutraliteten. Kommunsektorn behöver resurser, framför allt för att hävda de sociala målen. Vi säger också att det behövs ett tillskott redan den här hösten för att till viss del sanera kommunernas ekonomi och föreslår 5 miljarder.

Vi är som sagt heller inga vänner av höjda kommunalskatter, men ett två-

årigt kommunalt skattestopp kan slå väldigt snett. Därför har vi också yrkat avslag på det.

Vi är dessutom vänner av att de uppgifter som den offentliga sektorn har utförs på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Vi är för varje åtgärd som syftar till detta, men vi är inte för idéer som hämtas från det privata näringslivet och nästan direkt överförs på den offentliga verksamheten. Offentlig verksamhet kan ju inte rationaliseras på samma sätt som produktionen av varor, där man kan lägga ner verksamheter som är olönsamma.

Vi kan inte lägga ner sociala behov eller låta bli att tillfredsställa dem, utan de måste få kosta. Om vi inte värnar om den sociala delen i den offentliga sektorn, då närmar vi oss tvåtredjedelssamhället. Det är utifrån de utgångspunkterna som vi ställer våra förslag.

Vänsterpartiet står bakom alla reservationer som jag har avgivit i utskottet, men jag nöjer mig med att nu yrka bifall till reservationerna 6 och 9.

Anf. 80 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Vi är inne i en period där man säger sig värna om det lokala. Kommunerna får en lång rad nya arbetsuppgifter, och man talar varmt för det kommunala inflytandet i alla möjliga former. Men att kommunerna har förmågan att ta ekonomiskt ansvar, anser uppenbarligen inte en majoritet i finansutskottet. På annat sätt är det svårt att tolka dess vilja att driva igenom ett skattestopp för kommunerna.

Kommunalt skattestopp innebär ju stopp för kommunernas möjligheter att lösa de uppgifter som de har ålagts. I debatten har man förfasat sig över att den kommunala verksamheten ökar snabbare än vad riksdagen i sin allvishet har beslutat. Samtidigt har kommunerna fått ta hand om en lång rad uppgifter, och många nya väntar dem.

Samtidigt har riksdagen under många år berövat kommunerna skattekällor. Det är en ganska absurd situation att man i ena ögonblicket vill stärka den kommunala demokratin och öka det kommunala inflytandet och i nästa ögonblick rycka undan den ekonomiska grunden för det inflytandet. Det är någon sorts Bror Duktig-attityd gentemot kommunerna som vi tycker är stötande.

Det är precis som om det från Stockholms horisont inte skulle finnas någon tilltro till kommunalpolitikens förmåga att ta ett ekonomiskt ansvar. Jag har själv i många olika sammanhang jobbat kommunalt, och jag vet hur man i kommunerna verkligen sliter för att klara sin ekonomi, trots att man har förlorat skatteintäkter och man hela tiden får nya arbetsuppgifter. Kommunerna sliter också med att bli mera rationella. Det är sorgligt att det finns de som på något sätt föraktar detta.

Nu skall vi få en skatteomläggning, och då skall det dras in medel till staten via de tänkta dynamiska effekterna, som ingen vet om de ens kommer att inträda. Det är egentligen en förbluffande metod att beskatta fiktiva framtida inkomster. Jag hyser en viss beundran inför den skattetekniska uppfinningen. Man kan ju undra vad som kommer i framtiden på det området.

Vi tycker också att det är litet underligt att man på det här sättet arbetar för en rundgång av pengar. Först ger man kommunerna en massa bidrag i olika sammanhang, och sedan plockar man av dem pengar för någonting som

man tror skall komma dem till del. Därför tycker vi att avräkningsskatten är väldigt egendomlig.

Vi i miljöpartiet har förtroende för kommunpolitikernas vilja och förståelse. För oss är det rimligt att kommunerna i framtiden blir så självfinansierande som det över huvud taget går. Detta måste vara väldigt viktiga frågor för den kommunalekonomiska utredningen att arbeta med. Intill dess den är klar tycker vi att riksdagen skall avhålla sig från klåfingrighet visavi kommunerna och lugna sig i fråga om vad man håller på med.

Frågan om avräkningsskatten tycker vi inte är helt enkel, med tanke på vad som står i regeringsformens 1 kap. 7 § andra stycket: "Kommunerna får taga ut skatt för skötseln av sina uppgifter." Den föreslagna avräkningsskatten innebär ju att kommunerna tar in skatt för andra uppgifter än sådana som de har att sköta, ett slags kommunal beskattning för annans räkning. Jag kan inte se annat än att det står i strid med regeringsformen.

Därför yrkar jag i första hand att ärendet återremitteras. För den händelse kammaren inte bifaller det yrkandet, yrkar jag i andra hand bifall till reservationerna 7 och 10.

Anf. 81 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! Med hänvisning till de föregående inläggens exemplariska korthet skall jag också försöka begränsa mig, även om det kan vara svårt att avstå från en del bemötanden.

Inledningsvis kan jag inte låta bli att anknyta till behandlingen av föregående betänkande, FiU40. Debatten i det ärendet avslöjade hur det står till med samverkan och vilka uppfattningar som finns inom oppositionen. Det var ju öppet gräl i princip, och det framskyntar också i det här betänkandet, om man skärskådar motioner och reservationer.

Jag skall bara ta som exempel reservationerna som berör inriktningen av den kommunala ekonomin. Det redovisas inte helt öppet, men det framskyntar ändå att oppositionen inte kan samla sig.

Moderaterna säger att tillväxten i kommunerna helt skall upphöra.

Folkpartiet accepterar principen i propositionen om en procents årlig ökning av tillväxten men understryker kravet att barnomsorgen, äldreomsorgen, sjukvården och allt det där – och så lägger man till "m.m." – skall vara på hög nivå.

Folkpartiet säger vidare att det föreligger två problem när det gäller utvecklingen i kommunerna, och det är för det första avsaknaden av valfrihet och för det andra brister i service. Om det vore så väl att det fanns bara dessa två problem! De är många, många fler, och dem nämner man alltså inte – kanske gör man det i andra sammanhang men inte just här.

Centerpartiet accepterar också propositionens inriktning och utskottets förslag om en enprocentig tillväxtökning men yrkar avslag på beslutade åstramningspaket.

Vänsterpartiet kommunisterna kommer som vanligt – har Hagberg gått ut? – med ett markant överbud. Här föreslår man att ca 5 miljarder skall på ett bräde i år överföras till kommunsektorn. Inte illa! Det skulle jag önska också egentligen. Jag tror att många ledamöter här i kammaren önskar att

de kunde göra sådana charmanta utspel och sedan gå ut till väljarna och säga: Hurra, vad vi är bra, vi vill det och det!

Tyvärr glömmer man alltid tala om att det finns en nota som skall betalas. Vänsterpartiet kommunisternas samlade överbud uppgår till många, många miljarder som man inte har finansierat. Naturligtvis kan man alltid komma med överbud när man slipper tänka på den delen.

Rune Rydén inledde sitt anförande med att säga: "Arne Andersson i Gamleby hukar i bänken. Han verkar rädd." Nej, inte alls. Jag är inte rädd för Rune Rydén precis, men jag är faktiskt oroad av oppositionens överbudspolitik, och däri inräknar jag också moderaterna, när de säger att om riksdagen accepterar det moderata skatteförslaget så tillförs kommunerna 4 miljarder. Det är ett reptrick!

I övrigt struntar man också i att redovisa den verkliga bakgrunden och överbuden i det samlade moderata budgetalternativet.

Herr talman! I ett läge då samhällets ekonomi tenderar att utveckla obalanser inom flera områden är det självklart att regeringen inte kan avstå från att framlägga förslag som också påverkar den ekonomiska situationen i kommuner och landsting.

Den ekonomiska omslutningen i kommuner och landsting omfattar ca 300 miljarder. Det motsvarar en femtedel av bruttonationalprodukten. Uppgiften har jag hämtat i budgetpropositionen. Man kan då också jämföra med statens budget på ca 400 miljarder.

Det är klart att man i ett samhällssystem inte kan avstå från att i någon mån styra sådana ekonomiska resurser, speciellt inte i besvärande ekonomiska lägen. Det har alltid varit så, och det kommer alltid att vara så. Samtidigt bemödar sig en del politiker om att gnälla över att det nu förhåller sig på det sättet. I verkligheten måste varje ärlig politiker medge att det måste finnas ett grepp över den totala samhällsekonomin.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att utskottet i april i år, i sitt betänkande FiU20, ställde sig bakom de förslag till minskning av tillväxten i den kommunala konsumtionen som föreslogs.

En annan viktig fråga där utskottet delar regeringens uppfattning är förslaget om åtgärder för att effektivisera den kommunala verksamheten och i samband därmed självfallet också öka produktiviteten inom sektorn.

I budgetpropositionen aviseras en parlamentarisk utredning, som skall göra en samlad översyn av kommunernas finansieringskällor och de statliga transfereringarna till kommunerna. Den utredningen är nu tillsatt, och den har också haft sitt första sammanträde.

Direktiven för kommittén är omfattande, och i princip kan man urskilja fyra huvudlinjer. Kommittén skall framlägga förslag om hur man totalt skall finansiera den kommunala ekonomin. Den skall framlägga förslag om skatteutjämningsystemet och hur det bör förändras. Det är ganska markant att Rune Rydén säger att man redan nästa år skall göra förändringar i det sammanhanget. Rune Rydén har inte tid att vänta ens till dess att man har fått en övergripande utredning om hur man skall klara den resterande delen. Kommittén skall vidare undersöka vilka förändringar som behöver göras för att reglera effekter och annat som uppstår när man genomför reformer av

olika slag. Utredningen skall arbeta snabbt och lägga fram förslag redan i oktober nästa år. Sedan följer en sedvanlig remissomgång.

Det är en omvälvande historia, och jag tror att det finns många avsnitt som kommer att bli föremål för överväganden i kommittén. Om nu kommittén också skall framlägga synpunkter på möjligheterna att hålla den kommunala utdebiteringen inom rimliga nivåer – angivet till 30 kr. – måste man självfallet titta på alla möjliga alternativ. Valet mellan dem tror jag måste hållas öppna till dess att utredningen är klar och man har underlag för att redovisa vad som är möjligt att göra för att tillförsäkra kommunerna intäkter.

Skattereformen kommer naturligtvis att allmänt få effekter på kommunernas intäkter. Det är ju i och för sig positivt. Men hela tiden, från utredningsstarten och fram till nu, har man i princip varit överens om att reformen skall verka neutralt gentemot kommunerna. Därför föreslår man avräkningsskatten. Det är väl inte så märkvärdigt. I ett läge med stora bekymmer i samhälls-ekonomin och då man samtidigt, såvitt jag bedömer det, har ingått en överenskommelse om att skatteomläggningen skall finansieras, kan man ju inte börja plocka i olika hörn. Då går det ju inte att genomföra skattereformen. Jag förstår att det är populärt att framlägga förslag som går även i de här riktningarna, men det är inte särskilt realistiskt om man vill nå hyggliga slutresultat.

Carl Frick yrkade om återremiss i detta avsnitt. Jag vet inte om han är ute och, som en del kallar det, cyklar. Men inte är det väl så att kommunerna tar ut någon särskild skatt i de här sammanhangen? Kommunerna får ju, Carl Frick, ökade intäkter på grund av skattereformens konstruktion. De ökade intäkterna återförs genom en konstruktion, avräkningsskatt, som kommunerna betalar till staten. Det är inget märkvärdigt med det. Kommunerna skall vara neutrala, och intäkterna skall regleras gentemot staten. Jag förvånar mig över vad Carl Frick här säger, men det är klart att det kan vara trevligt att efteråt säga att "Vi tyckte att det var fel". Jag tycker emellertid att detta är helt riktigt om man utgår från grunderna i skattereformen och de principiella överenskommelser som har träffats mellan kommunförbunden i de här sammanhangen även om det har förekommit en del olika uppfattningar om längden.

Också detta förvånar mig litet grand. Det finns nämligen en del som säger att detta bara bör räcka ett år, men nästa vecka säger man att det är fruktansvärt, att kommunerna inte får någon framförhållning. I konsekvensens namn tycker jag att det är helt riktigt att man i ett sådant här sammanhang försöker vara långsiktig.

I budgetpropositionen sägs det slutligen, att om detta inte slår rätt får man naturligtvis justera det. Vi får väl samtliga medverka till att bevaka detta.

Herr talman! Vad Rune Rydén sade om reptricket skall jag inte ytterligare bemöta.

Jag yrkar avslag på Carl Fricks yrkande om återremiss.

Jag har i någon mån berört Anne Wibbles fråga om alternativ. Även om jag inte uttryckligen uttalade det, så menade jag att en allmän översyn av kommunernas möjligheter att klara sin ekonomi måste innefatta alla möjligheter av olika slag. Däri ingår naturligtvis alternativ till de möjligheter som kommunerna nu har.

Jag vill fråga Anne Wibble om hon är medveten om att det inte är så många som startar barnstugor av modell Pyslingen och liknande uppe i Arvidsjaur, Muodoslompolo och vad dessa kommuner nu heter. Där kostar ju sådana barnstugor pengar – mycket mer per barn än vad sådana kostar exempelvis i Stockholm. Man måste se till att möjligheterna finns för alla medborgare i det här samhället.

Ivar Franzén talade som vanligt om pålagor och indragningar. Vi har haft debatter om detta i ett antal år. Trots att summorna av transfereringar till kommunerna ökar talar man fortfarande om indragningar. Det är fel, och det erkänner en del politiker, men inte Franzén. Man har minskat den totala ökningen – det är sant. Men att då använda uttrycket "indragningar" tycker jag är litet fel.

Jag skall inte ytterligare bemöta Lars-Ove Hagberg, och det finns som sagt inte heller någon särskild anledning att kommentera det inlägg Carl Frick här gjorde.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 82 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka avslag på återremissyrkandet.

Jag tycker inte att Arne Andersson i Gamleby skall göra ett alltför stort nummer av de olika uppfattningar som finns i reservationerna. De som har andra uppfattningar än moderaterna kan snabbt bli förståndiga och anpassa sig till det moderata budskapet – allt enligt högt föredöme här i kväll.

Sedan till det moderata reptricket. Jag vet egentligen inte vilket rep Arne Andersson var uppe och klättrade i. Det verkade som om han senare i sitt inlägg klättrade ner för repet och var nöjd med detta.

Om Arne Andersson läser på s. 26 i finansutskottets betänkande och läser vår motion noggrant, kommer han att finna att vi med den moderata politiken fullt ut genomförd kommer att spara 6 miljarder kronor. 4 miljarder kronor av dessa medel innehålls, men den kommunala sektorn får en med 2 miljarder kronor ökad ram. Detta står i betänkandet, och det står i vår motion. Jag tycker att Arne Andersson borde ha läst detta. Försök att klättra upp efter repet, efter debatten!

När det sedan gäller de specialdestinerade bidragen är det helt riktigt som Arne Andersson säger. Vi moderater vill redan från nästa år överföra så mycket som möjligt av de medlen till ett klumpbidrag. Vi anser nämligen att det brådskar när det gäller att förändra de specialdestinerade bidragen. Det står också klart angivet i direktiven till utredningen att man skall gå den vägen. Det har också klart framgått av olika undersökningar att de specialdestinerade bidragen hindrar kommunerna från att utveckla och förnya sin service.

Här gäller det att snabbt ge kommunerna dessa möjligheter och också att ge kommunerna möjligheter att spara pengar.

Anf. 83 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Också jag yrkar nu avslag på Carl Fricks återremissyrkande, så att jag inte glömmer det.

Jag vill fråga Arne Andersson i Gamleby följande. Om det ekonomiska underlaget i Avasjön, en mindre by i inre Västerbotten, bara räcker till för en sorts bensinstation eller en mataffär, anser Arne Andersson då att detta är skäl nog att förbjuda fler än en bensinstation och en mataffär i Umcå, där underlaget är större? Antagligen tycker Arne Andersson att det är en dum fråga. Den illustrerar hur dum socialdemokraternas negativa inställning till alternativ, mångfald och konkurrens inom den sociala tjänstesektorn är.

Arne Andersson sade att det var litet dumt att fråga om man ställer upp på det ena eller det andra. Jag frågade inte det. Jag frågade om Arne Andersson tycker att det är bra med privata alternativ och om han är beredd att verka för att privata alternativ får samma villkor som kommunala alternativ eller kooperativa alternativ. Det skall gälla samma slags villkor för all verksamhet, även inom den sektor som omfattar sociala tjänster.

Möjligen innehöll Arne Anderssons svar någon liten uppmjukning, men det var sannerligen inte någon entusiasm. Jag hoppas bara att Arne Andersson under sommaren får tillfälle att komma på litet bättre tankar.

Anf. 84 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Arne Andersson i Gamleby gjorde här många intressanta påståenden. Jag skall bara kommentera några.

Arne Andersson klagade bittert över att oppositionen inte kan samla sig. Är inte socialdemokraterna ett lysande exempel på några som har svårt att samla sig, Arne Andersson? Jag skall inte trötta kammaren med att här räkna upp fråga efter fråga som ni socialdemokrater haft år efter år på er att samla er kring utan att ni har kommit fram till några ställningstaganden.

Sedan till detta om att bjuda över och ge bidrag. Har Arne Andersson tänkt på att ni socialdemokrater i skattereformen, beroende litet grand på hur man räknar, bjuder 5–10 miljarder mer i bidrag, i rundgång, än vad vi centerpartister gör i vårt förslag till skattereform? Är detta inte att dölja att varje bidragskrona motsvaras av extra och högre skatt?

Sedan till de 300 miljarderna i budgetomslutning i kommun och landsting. Socialdemokraterna kan inte låta bli att styra! Det är alldeles självklart att Arne Andersson i Gamleby och några till här uppe i Stockholm är de som det en gång för alla är givet att styra.

Det sitter några tusen kommunala förtroendemän som är mycket närmare problemen och har större kännedom om hur dessa pengar bäst skall användas. De skall inte styra i en demokrati, utan det skall Arne Andersson och några stycken till i Stockholm göra. Det är Arne Anderssons filosofi.

Sedan till detta med styrning. Jag har tidigare här sagt att många av de problem som uppstår beror på för mycket styrning från detta håll, för många pålagor och ålägganden. Nu skall man rätta till detta med ytterligare styrning. Det bevisar väl om något hur litet vishet det finns i detta centrala hantelande.

Det sägs att transfereringarna till kommunerna har ökat. Nej, det har de inte gjort reallt och netto. Vad som först och främst tillkommit är att vi plockar medel från kommunerna. De bidrar själva i hög grad till att skapa resurser för skatteutjämningen, vilket de inte gjorde tidigare. Sedan har man

en inflation att ta hänsyn till. Det var alldeles korrekt när jag påstod att det skett indragningar från kommunerna.

Jag tycker att man går litet väl långt i omtanken om kommunerna. Företrädare för kommunerna ber: Låt oss undvika att fastställa avräkningsskatten för en längre period än år 1991. Låt oss sätta oss ner och räkna och få fram beslutsunderlag. Men då säger Arne Andersson till dessa kommuner: Det kan vi inte tillåta. Ni måste veta vad ni skall räkna med under de kommande åren, och därför måste vi, trots att ni ber om att vi inte skall göra det, fastställa avräkningsskatten. Det görs i all den vishet som Arne Andersson försöker ådagalägga på detta centrala plan. Jag tror mycket mer på kommunerna.

Däremot tror jag faktiskt att Arne Andersson kan rätt mycket om kommunal ekonomi. Det gör mig ännu mer förvånad över alla dessa konstiga uttalanden.

Anf. 85 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Arne Andersson i Gamleby uttryckte sig mycket tydligt här när han sade att en avräkningsskatt är en skatt som kommunerna måste betala tillbaka till staten.

Det står i grundlagen att: "Kommunerna får taga ut skatt för skötseln av sina uppgifter." Nu levererar man in medel till någon annans uppgifter som skall skötas. Att man kommit överens med Kommunförbundet om detta gör inte saken bättre. Jag trodde inte att regeringsformen var dispositiv. Jag trodde att den var någonting som faktiskt gällde och som man inte kan förhandla bort, men det är tydligen fallet. Jag är i så fall utomordentligt förvånad över detta. Det hade jag inte väntat mig. Det finns all anledning att beakta vad som sägs i regeringsformen på den här punkten, så att man inte skenar i väg och gör någonting som är galet.

Ivar Franzén uttryckte mycket väl den centralistiska tanke som är så stark i svenskt samhällsliv, att man faktiskt inte tror att kommunala vänner och partibröder ute i kommunerna kan och vill sköta ekonomin. Det är en mycket otäck storebrorsfilosofi som har brett ut sig. Man anar vad som skall komma i framtiden när andra storebröder skall bestämma över oss, de som kommer att finnas i Bryssel. Detta är en ganska logisk utveckling av ett förakt för de många människornas kraft och vilja att ta ansvar för sin framtid.

Anf. 86 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! Jag talade om splittringen hos den politiska oppositionen. Nu säger Rune Rydén: Säg inte för mycket om det, de andra kan snabbt bli förståndiga! Det är väl bra. Jag har inget att erinra mot att Rune Rydén har en sådan uppfattning. Det kan säkert behövas i olika sammanhang.

Men jag vidhåller, Rune Rydén, att det är ett reptrick när ni gör gällande att de förslag som ni moderater lägger fram om kommunernas ekonomi skulle innebära att man tar in totalt 6 miljarder kronor från kommunerna, och att av dessa skall 2 miljarder kronor föras tillbaka till kommunernas ekonomi. Det är ett reptrick!

Ser man till ert totala budgetförslag är det underfinansierat i mycket stor utsträckning. Det är klart att man kan ta loss en viss bit och sedan säga: Här

är vi bra. Men man måste se till den totala bilden. Jag vill erinra om att bakgrunden till att kommunerna medverkar i dessa sammanhang när det gäller den totala samhällsekonomin ligger ganska långt tillbaka i tiden. Kommuner och enskilda har hjälpts åt att arbeta bort ett enormt budgetunderskott. Det har alla fått vara med om, så ock kommunerna. Jag tycker att det är övermaga av oppositionens företrädare att ständigt framhäva detta problem som kommunerna har fått ta del av.

Jag delar Ivar Franzéns uppfattning att kommunerna är väl medvetna om hur det står till. De är skickliga att balansera sina problem, och de vet vad det beror på att situationen är som den är. Det är många faktorer, Ivar Franzén, som ligger till grund för det.

Jag vidhåller att den totala transfereringen från staten till kommunerna har ökat, dock inte i den takt som tidigare hade varit planerad. Alla måste medverka till en neddragning. Det finns partier i denna kammare som aktivt verkar för en enorm neddragning av aktiviteten i den kommunala ekonomin.

Anf. 87 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Det är ingalunda ett repprick, Arne Andersson i Gamleby. Vårt skatteförslag och vårt förslag när det gäller den kommunala ekonomin är finansierat till den sista kronan. Jag har inte hört Arne Andersson ge någon siffra som bevisar något annat. Den som sysslar med repprick här i kväll är Arne Andersson.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

10 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 9 och 11 juni

Företogs till avgörande bostadsutskottets betänkande 1989/90:BoU21, jordbruksutskottets betänkanden 1989/90:JoU22 och JoU23, finansutskottets betänkande 1989/90:FiU37, konstitutionsutskottets betänkande 1989/90:KU40, trafikutskottets betänkande 1989/90:TU29 samt arbetsmarknadsutskottets betänkande 1989/90:AU13 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 137 och 138).

Bostadsutskottets betänkande BoU21

Mom. 1 (grunderna för bostadsfinansieringssystemet m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (de bostadssociala målen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (räntebidrag vid ny- och ombyggnad för år 1991)

Först biträdades reservation 11 av Agne Hansson och Birger Andersson – som ställdes mot reservation 12 av Jan Strömdahl – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 10 av Knut Billing m.fl. med 59 röster mot 38 för reservation 11 av Agne Hansson och Birger Andersson. 201 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 190 röster mot 58 för reservation 10 av Knut Billing m.fl. 52 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (räntestöd vid förbättring av bostadshus)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 17 för reservation 15 av Jan Strömdahl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 36 (boendemiljöbidrag m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 15 för reservation 45 av Jan Strömdahl. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 38 (riksdagens revisorers förslag)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 49 av Erling Bager och Ingrid Hasselström Nyvall anförda motiveringen, *dels* reservation 51 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (skattebefriade reparationsfonder)

Först biträdades reservation 53 av Agne Hansson m.fl. – som ställdes mot reservation 54 av Knut Billing m.fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 172 röster mot 75 för reservation 53 av Agne Hansson m.fl. 53 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU22

Mom. 3 (taktan i den svenska avregleringen)

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 110 för reservation 2 av Karl Erik Olsson m.fl.

Mom. 7 (miljömål m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 38 för reservation 3 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander.

Mom. 20 (utredning av fiskerilånen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (fasta laxfällor m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo46 av Christer Skoog m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (utredning av fiskeadministrationen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Lars Ernestam och Anders Castberger, *dels* reservation 14 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU23

Mom. 3 (lagförslag om förtydligande av djurskyddslagen vad avser försöksdjur)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (lagstiftning om kommunal tillsynsavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 58 för reservation 8 av Sven Eric Lorentzon m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (utformning av avgiftssystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 38 för reservation 9 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU37

Mom. 1 (avslag på propositionen och fortsatt tillämpning av valutaregleringen)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 13 för reservation 2 av Carl Frick. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (utredning om metoder för stabiliseringspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 15 för reservation 3 av Maggi Mikaelsson. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (lag om valutareglering)

Först biträdades reservation 4 av Lars Tobisson m.fl. med 58 röster mot 37 för reservation 5 av Anne Wibble och Lars De Geer. 205 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 180 röster mot 58 för reservation 4 av Lars Tobisson m.fl. 62 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (betalningslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Lars Tobisson m.fl., *dels* reservation 8 av Carl Frick – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU40

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU29

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13

Mom. 2 (förutsättningarna och riktlinjerna för regionalpolitiken)

Först biträdde reservation 4 av Karl-Erik Persson med 32 röster mot 13 för reservation 5 av Loui Bernal. 254 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 3 av Börje Hörnlund och Kjell Ericsson med 39 röster mot 16 för reservation 4 av Karl-Erik Persson. 244 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdde reservation 3 av Börje Hörnlund och Kjell Ericsson med 41 röster mot 38 för reservation 2 av Elver Jonsson och Charlotte Branting. 220 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 1 av Anders G Högmark m.fl. med 57 röster mot 45 för reservation 3 av Börje Hörnlund och Kjell Ericsson. 197 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 140 röster mot 57 för reservation 1 av Anders G Högmark m.fl. 103 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (geografiska prioriteringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Anders G Högmark m.fl., *dels* reservation 7 av Elver Jonsson och Charlotte Branting, *dels* reservation 8 av Börje Hörnlund och Kjell Ericsson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (allmänna principer för omlokalisering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A427 av Kurt Ove Johansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (investeringsbidragen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Loui Bernal – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (åtgärder för att främja kvinnors företagande)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 50 för reservation 34 av Börje Hörnlund och Kjell Ericsson.

Mom. 45 (åtgärder till förmån för vattenkraftsproducerande regioner)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 66 för reservation 47 av Börje Hörnlund m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 58 (riktlinjer för forskning vid mindre högskolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 54 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 76 (medel för särskilda infrastrukturåtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 13 för reservation 61 av Loui Bernal. 31 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 82 (utvärdering av skattereformens effekter m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 66 av Loui Bernal – bifölls med acklamation.

Mom. 83 (stöd till IKS-verksamheten)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 89 för reservation 67 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 97 (inrättandet av en myndighet för glesbygdsfrågor med placering i Östersund)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 139 för reservation 77 av Elver Jonsson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 107 (lokal och regional forskning för främjande av lokal och regional utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 82 av Loui Bernal – bifölls genom omröstning med uppresning.

Mom. 110 (anslaget Regionala utvecklingsinsatser)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 142 för reservation 88 av Lars Ulander m.fl.

Mom. 165 (inplacering i stödområde av Kristinehamns kommun)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 119 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 166 (inplacering i stödområde av Storfors kommun)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 121 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 179 (omlokalisering till Örebro län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 128 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 180 (inplacering i stödområde av Hallstahammars kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 54 för hemställan i reservation 129 av Börje Hörnlund och Kjell Ericsson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 183 (inplacering i stödområde av Hedermora kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 25 för reservation 131 av Karl-Erik Persson. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Göran Engström (c) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 198 (inplacering i stödområde av Kramfors och Örnsköldsviks kommuner)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 21 för reservation 146 av Karl-Erik Persson. 28 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 206 (inplacering i högsta stödområde av Bräcke kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 76 för reservation 151 av Anders G Högmark m.fl. 22 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 208 (inplacering i stödområde 2 av Östersunds kommun – Lockne, Häggenås, Lit, Kyrkås, Näs och Sunne)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 155 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 209 (inplacering i stödområde 2 av återstående delar av Östersunds kommun)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 157 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 214 (inplacering i högsta stödområde av Lyckelse kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 40 för reservation 160 av Karl-Erik Persson. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 215 (inplacering i högsta stödområde av Bjurholm, Norsjö och Vindelns kommuner)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 47 för reservation 162 av Karl-Erik Persson. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 221 (inplacering i högsta stödområde av Älvsbyns kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 40 för reservation 171 av Karl-Erik Persson. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1989/90:SkU34 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

lagutskottets betänkande

1989/90:LU38 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden och

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1989/90:AU26 Uppskov med behandlingen av vissa motioner.

Kammaren biföll vad utskotten hemställt.

12 § Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU20 och SfU26, beslöt kammaren på förslag av andre vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i båda dessa ärenden avslutats.

13 § Pensionsfrågor

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1989/90:SfU20 Pensionsfrågor (prop. 1989/90:117, 1989/90:145 och 1989/90:148).

Anf. 88 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Skatteomläggningen som skall debatteras i morgon innebär att de direkta skatterna sänks samtidigt som de indirekta skatterna höjs lika mycket eller mer. Detta skapar problem för de två partier här i kammaren, socialdemokraterna och folkpartiet, som står bakom skatteomläggningen.

För det första påverkas inflationstalen när de indirekta skatterna höjs. Detta innebär att pensionärer – om allt annat är oförändrat – skulle få relativt högre pensioner. Detta har regeringen velat undvika och föreslår därför återigen ändrade beräkningar av basbeloppet.

För det andra påverkas olika pensionärsinkomster etc. olika beroende på hur hög inkomst pensionären har. Pensionärer med enbart folkpension och KBT betalar i nuläget ingen skatt. Detta innebär – om allt annat är oförändrat – att skattetrycket för dessa pensionärer skärps. Även detta har regeringen velat undvika och föreslår därför att beräkningen av pensionstillskotten och några andra förmåner skall ändras.

Moderata samlingspartiet säger ja till sänkta direkta skatter men avvisar en skatteomläggning och föreslår i stället en sänkning av vårt rekordhøga svenska skattetryck.

Med vår politik undgår man en av de fällor som regeringsförslaget innebär, nämligen att reglerna för basbeloppet återigen måste ändras.

Basbeloppsberäkningarna bör ligga fast:

1. därför att stadgan i pensionssystemet annars förstörs.
2. därför att basbeloppet är kopplat till ett stort antal kontrakt utanför pensionssystemen. Ständiga ändringar av beräkningarna av basbeloppet skapar rättsosäkerhet.
3. därför att utgångspunkten för regeringens förslag inte håller. Basbeloppsförändringen motiveras med ett statistiskt betraktelsesätt – allt annat lika. Men så ser inte verkligheten ut. Inflationen föder kompensationskrav på löneavtalssidan. Skatteomläggningar skapar inflation. Det vet vi från Haga 1. 2. den underbara natten, osv. Pensionärerna kommer att bli en av den här politikens förlorare.
4. därför att ändringar av basbeloppsberäkningarna gör att pensionärerna och framtidens pensionärer inte har möjlighet att öppet följa utvecklingen av det pensionssystem som halva folket ursprungligen faktiskt inte ville ha. Ett minimikrav är att ett särskilt okorrigerat basbelopp fortfarande publiceras. Hushållen skall faktiskt kunna följa hur avgivna pensionslöften håller. Riksdagen var 1983 enig om att ett sådant okorrigerat basbeloppsindex behövs. Regeringen avskrev riksdagens beställning 1988 när den sade sig återställa de tidigare basbeloppsberäkningarna. 1989 och 1990 har ändringar i basbeloppsberäkningarna återigen varit aktuella. Därför syns det tydligt att det behövs ett okorrigerat basbeloppsindex.

Slutligen föreslår regeringen, för att klara de sämst ställda pensionärernas försörjning, en höjning av pensionstillskotten till ålderspensionärer med 54 % och till förtidspensionärer med 104 %. Regeringen har således frångått tidigare principer att förtidspensionärer skall få dubbla pensionstillskott. Här försämrar regeringen. Detta drabbar inte minst de unga, ofta svårt handikappade. Brukar inte folkpartiet värna om det glömda Sverige? Är verkligen denna principändring lämplig om man vill underlätta situationen för dem som blivit handikappade i unga år? Svaret säger sig självt. Det är nej.

De nu berörda förslagen – och avstegen från tidigare principer – behandlas i de moderata reservationerna 4 och 6.

För att begränsa voteringarna yrkar jag bifall endast till reservation 6 om ett särskilt okorrigerat basbeloppsindex. Detta krav borde ingen här i denna kammare kunna sätta sig över. Genom detta krav skall en ärlig redovisning till medborgarna tillgodoses. Det kostar ingenting ekonomiskt, däremot kanske politiskt. Ett okorrigerat basbelopp avslöjar måhända för mycket.

I den moderata reservationen 11 motsätter vi oss ändrade – försämrade – avtrappningsregler vid KBT från 33,3 % till 35 %. Regeringens ändring är faktiskt inte acceptabel med tanke på att pensionärernas grundavdrag kommer att trappas ner ännu snabbare än vad som skett tidigare. Man bör undvika att skärpa tröskeffekter.

Samtidig beskattning av förmögenhet och inkomst leder till orättfärdiga förhållanden. Det uppkommer nämligen dubbeleffekter, som när de är som värst brukar beskrivas som s.k. Pomperipossaeffekter. Samma effekter uppkommer när förmåner behovsprövas samtidigt, dels med utgångspunkt i förmögenhetsinnehav, dels med utgångspunkt i inkomst. Man måste helt enkelt

välja *ett* kriterium för behovsprövningen. Vi kräver därför i reservation 12 slopad förmögenhetsprövning vid KBT.

I reservation 14 krävs ändrade regler för beräkning av vårdår, detta för att man skall komma ifrån vissa stötande tröskeleffekter.

Jag yrkar bifall till reservation 6. Övriga reservationer står vi moderater givetvis bakom fastän vi inte formellt yrkar bifall till dem.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 89 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas pensionsfrågor från tre olika propositioner, men jag kommer att kommentera endast en, nämligen proposition 117 rörande särskilt pensionstillägg till förälder som under lång tid vårdat sjukt eller handikappat barn.

Den propositionen är ju tänkt att vara ett verkställande av det löfte som statsminister Ingvar Carlsson gav i valrörelsen 1988 angående stöd till familjer som vårdat sina handikappade barn hemma. Från folkpartiets sida ser vi initiativet som ett steg i rätt riktning, men vi anser att det är ofullständigt och ogenomtänkt.

Vi är eniga med regeringen om att det är en tillfällig lösning för redan genomförda vårdinsatser. I propositionen sägs att "detta särskilda tillägg till folkpensionen är att betrakta som en övergångslösning för dem som inte har kommit i åtnjutande av vårdarlön. I framtiden bör, som nämnts nyss, vårdbidrag eller vårdarlön, som är pensionsgrundande ersättningar, ges till föräldrar i denna situation." Nyss har man då sagt att vårdarlön skall betalas ut av kommun eller landsting.

Som jag ser det förändrar det dagens ekonomiska förutsättningar ganska radikalt för kommuner och landsting. I dag betalar staten ut vårdbidrag till föräldern och pension till barnet när det blir 16 år. Så vitt jag har erfarit utbetalas inte särskilt ofta vårdarlön i nu aktuella fall. Detta måste alltså ytterligare diskuteras mellan berörda parter. I dag är det så att föräldern i praktiken förlorar sin pensionsgrundande inkomst, kanske den enda, när barnet får pension.

Som jag sade ser folkpartiet det här som en provisorisk lösning. I framtiden måste de anhöriga tillförsäkras pensionsgrundande ersättning när vården ges. Vårdbidraget som utgår för vård av handikappat barn upp till 16 år är pensionsgrundande. Men problemet är att om man har stora merkostnader dras dessa av, och då blir ATP-poängen lägre eller i sämsta fall ingen alls.

Mot bl.a. den bakgrunden upprepar vi vårt yrkande om en höjning av vårdbidraget till 2,5 basbelopp. Dessutom anser vi fortfarande att merkostnadsersättningen skall utgå utöver vårdbidraget. Vi ser vårdbidraget som en ersättning för utfört arbete.

Riksförsäkringsverket har påtalat vissa praktiska svårigheter med att långt i efterhand utreda om förutsättningarna för rätten till förmånen är uppfyllda. Från folkpartiets sida hoppas vi att dessa svårigheter skall kunna bemästras.

Däremot kan bestämmelsen om att vissa ersättningar skall ha utgått, för att kvalifikationsgrund för vårdår skall föreligga, vålla vissa orättvisor. Det

finns kanske föräldrar som inte har varit eller är medvetna om att de har rätt till vissa stöd och på grund därav inte får tillgodosäkra sig vårdår.

I specialmotiveringen talas också om andra undantag för att vårdår inte skall få tillgodoräknas. Vi får inte glömma bort att vård av handikappat barn som bor hemma är ett dygnet-runt-jobb, som kräver en stor insats av föräldern. Ingen som förvärvsarbetar, arbetar 24 timmar per dygn. Men vi kräver att en förälder skall göra det. För om man anser sig behöva avkoppling och viss kontakt med yrkeslivet, vilket ibland kan utgöra en psykologisk förutsättning för att man skall orka med den isolering som vårdansvar för ett svårt handikappat barn ofta innebär och t.ex. får viss ersättning för det arbetet, får man inte tillgodoräkna sig vårdår för den tiden. Observera också att någon ersättning för vården av det egna barnet inte utgår. Barnet skall ha helpension eller sjukbidrag plus handikappersättning för att rätt till vårdår över huvud taget skall kunna diskuteras.

Och hur gör den ensamstående förälder som måste arbeta för att kunna leva ett någorlunda drägligt liv? Efter det att barnet fyllt 16 år får hon alltså inga pensionspoäng. Vi från folkpartiet tycker alltså att detta är fel:

Vårdåren skall inte heller, enligt förslaget, börja räknas förrän barnet fyllt 16 år och fått pension. Detta kommer att medföra att ett handikappat barn inte kan flytta hemifrån förrän vid 26 års ålder, om föräldern skall få något pensionstillägg, och måste bo kvar till 31 års ålder för att föräldern skall få fullt pensionstillägg. Folkpartiet, som för övrigt är det enda parti som funnit skäl att över huvud taget motionera med anledning av denna proposition, har i motion Sf62 bl.a. yrkat att vårdår skall räknas från första året. Dessa föräldrar har ju redan vårdat sina barn i 16 år, varför skall det vara ett glapp på 9 år? Kan socialdemokraternas företrädare här i dag förklara det? Jag måste ändå säga att det gläder mig att åtminstone centern och moderaterna stöder detta yrkande.

För några veckor sedan, när vi också diskuterade pensionsfrågor, blev jag påhoppad av en av moderaternas företrädare i denna kammare. Hon ansåg att folkpartiet inte ställer upp för kvinnorna. De kvinnor vi talar om i dag är de allra hårdast drabbade. Deras barn blir i vårdhänseende aldrig vuxna utan tvärtom, de blir allt tyngre med åren att vårda. Trots att dessa kvinnor gör en enorm samhällsinsats, står de oftast utanför vårt sociala trygghetsnät.

Herr talman! Med detta skall förstas att folkpartiet står bakom de reservationer som bär fp-namn, men jag yrkar bifall endast till reservation 14.

Anf. 90 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Genom regeringens förslag till skattepolitik har folkpartiet medvetet medverkat till en ökad rundgång och ett ökat behov av kompensation för dem som nu drabbas hårt av ökade kostnader. Alla får sina kostnader ökade för att finansiera skatteomläggningen. Höginkomsttagaren får skattesänkning, andra måste kompenseras eller får klara sig med mindre pengar.

För att klara folkpensionärernas svåra situation krävs enligt regeringen en höjning av pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg. Något förändrade skatteregler skall bidra till att pensionärer skall känna det meningsfullt att arbeta även efter pensioneringen. Arbetsgivaren drabbas dock av en sär-

skild löneskatt för gruppen pensionärer som inte ger pensionären någon förmån. Med ena handen ges uppmuntran, med andra handen tas alla incitament till ökade arbetsinsatser bort. Endast framtiden kan visa vad dessa motverkande beslut kan innebära.

I betänkandet behandlas även regeringens förslag till pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg till de s.k. undantagandepensionärerna. Det har varje år sedan jag kom till riksdagen förts fram motionskrav på en rättvis behandling av denna grupp pensionärer. Nu har till slut detta förslag kommit, som ger dessa verkliga låginkomsttagare rätt till en rättvis fördelning av pensionstillskott och bostadstillägg – ytterligare en förenkling som vi har lyckats driva igenom i ett krångligt system.

Ibland drabbas även statsministrar av kontakt med verkligheten. Det var vad som inträffade när valrörelsens telefonväkteri upplyste Ingvar Carlsson om den svåra situation som mödrar med gravt handikappade barn lever i. Beslutet om pensionstillskott till dessa mödrar innebär att man från socialdemokraternas sida äntligen börjar inse att vårduppgifter i hemmet också måste ge rätt till pensionsskydd och social trygghet. Förhoppningsvis kommer även småbarnsföräldrar att kunna få del av ökade inkomster när de själva väljer att vårda sina egna små barn. Kanske kan pensionärernas löneskatt utnyttjas för detta.

Herr talman! Vi har i centern med anledning av förslaget till kompensation via pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg väckt en motion med vårt förslag om grundpension. Med en sådan grundpension skulle mycket av byråkratin i pensionssystemet kunna avskaffas.

Genom att slå ihop folkpension, kommunalt bostadstillägg, pensionstillskott, särskilda skatteregler och lägsta ATP-pension i en ny pensionsform skulle försäkringskassan kunna avlastas mycket arbete. Alla pensionärer skulle vara tillförsäkrade en rejäl grundpension, och det skulle stimulera till ökat arbete för den som så önskar, då skattereglerna blir desamma som för andra löntagare.

Nu vet jag att pensionsberedningen har analyserat detta förslag. Jag vet också att på sikt blir grundpensionen allt mindre kostnadskrävande. Dynamiska effekter talas det så mycket om i andra sammanhang, men i detta fall blir de dessutom verklighet. Av denna anledning anser vi från centerns sida att det finns alla skäl att fatta ett beslut som möjliggör införande av grundpension från 1992.

Med anledning av vårt förslag till grundpension har vi yrkat avslag på regeringens förslag rörande storleken på kompensationen till pensionärerna. Vi har även från centerns sida ett annat skatteförslag som inte ger behov av så stora kompensationer. Vi vill att momsens på mat skall sänkas, vi vill också sänka boendekostnaderna. Detta tillsammans betyder att centerns skatteförslag gynnar även låginkomsttagare och inte som regeringens och folkpartiets förslag bara höginkomsttagare.

I vår motion togs även manipulerandet med basbeloppet upp. Centerpartiet går med på en tillfällig urholkning av basbeloppet. Vi vill ändra på detta, när det första årets stora påfrestningar på ekonomin har upphört. Vi vill dessutom att ett okorrigerat basbelopp skall åtfölja det basbelopp som reglerar mängder av förmåner, inte minst inom socialförsäkringsområdet.

Vi vill också från centerns sida beakta utvecklingen för pensionärerna nu när skattereformen genomförs. Taxorna för kommunens tjänster kommer naturligtvis att höjas liksom avgifterna för läkarbesök och läkemedelsinköp. Pensionärerna står för den största konsumtionen av sjukvård. Detta täcks inte av de förslag till kompensation som i dag diskuteras i Sveriges riksdag. Kommer detta beslut att leda till att vissa pensionärer får det sämre, finns det ännu större skäl att se till att grundpensionen genomförs. ATP-systemets varaktighet har även ifrågasatts, och det är ytterligare en anledning till att se över nuvarande pensionssystem innan de verkligt stora problemen uppstår.

Mycket tyder på att regeringspartiet är splittrat även i denna fråga. Detta är starkt oroande med tanke på behovet av långsiktiga beslut som skyddar den framtida pensionen.

Centerpartiet står bakom samtliga centerreservationer till detta betänkande, men jag vill, herr talman, bara yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 91 MARGÓ INGVARSSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiet har inte ändrat mening sedan vi här i kammaren senast diskuterade den förändrade beräkningsgrund för basbeloppet som blir en följd av skattemöjligheten. Vi anser det fortfarande oacceptabelt att värdesäkringen av pensionerna skall upphöra från och med år 1991. Vi vet dock att socialdemokraterna och folkpartiet är så uppfyllda av iver att genomföra marginalsattesänkningar för höginkomsttagarna att de bortser från att vissa grupper – däribland pensionärerna, som inte heller kan kompensera sig genom avtalsförhandlingar – blir förlorare i skattemöjligheten.

Vi vet att vi har avvikande uppfattningar om fördelningspolitiken och om skattemöjligheten. Jag bedömer situationen så att det knappast är troligt att vare sig socialdemokraterna eller folkpartiet ändrar uppfattning i sakfrågan i kväll, under de sista timmar av debattid som återstår av riksmötet. Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till reservation nr 5. Jag kan dock lova att både jag och mitt parti ständigt skall återkomma till frågan om basbeloppet, fram till dess att värdesäkringen av pensionerna är återställd.

Anf. 92 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Av tre skäl skall jag endast yrka bifall till reservationer. Det första är den knappa tiden. Det andra är att vi nyligen har behandlat dessa frågor. Vi har, som sagt, inte heller ändrat åsikt sedan dess. Det tredje skälet är att jag har tappat mina glasögon och därför ser dåligt. Jag har svårt att både läsa och skriva. Jag hoppas dock att min andliga klarsyn finns kvar.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 5 och 10.

Anf. 93 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Jag ämnar följa den uppmaning som vi har fått att begränsa vår taletid och vill redan nu säga att det här blir mitt enda inlägg i denna diskussion.

Jag vill bara kort redovisa vad vi om en stund har att gå till beslut om. I socialförsäkringsutskottets betänkande behandlas tre propositioner. I den som mest har berörts före mig från denna talarstol föreslås höjning av pensionstillskott och vissa andra förbättringar för pensionärerna beträffande

handikappersättning, vårdbidrag och KBT. De här förbättringarna är föranledda av skatteomläggningen, som ju närmare kommer att behandlas i morgondagens debatt.

Dessa frågor har behandlats också tidigare i år. Vi har i betänkandet hänvisat till arbetet inom pensionsberedningen, som kommer att lägga fram ett förslag till sommaren. När det gäller de påståenden som här gjorts i anslutning till olika reservationer hänvisar jag till vad vi har skrivit i betänkandet om pensionsberedningens arbete och till den ställning som vi har intagit i tidigare debatter.

I den andra propositionen föreslås en reform som berör dem som under lång tid har vårdat sjukt eller handikappat barn och som därför har gått miste om förvärvsinkomster och därmed inte kunnat tjäna in ATP. Sådana personer får nu möjlighet till ekonomisk kompensationen genom ett särskilt skattefritt pensionstillägg till ålderspension inom folkpensionssystemet. Det är fråga om en helt ny reform, och den är, som framhållits av tidigare talare, begränsad vad gäller personkretsen. Avgränsningen överensstämmer med vad som gäller beträffande rätten att uppbära föräldraförsäkring vid barns födelse. Som jag tidigare sade är syftet att kompensera den som under lång tid avstått från förvärvsarbete för att ge sådan vård som här avses.

Vi i utskottsmajoriteten menar att det för att man skall få en sådan här närmast extraordinär rättighet skall krävas att man under rätt många år har avstått från att förvärva ATP-poäng. ATP-reglerna ger ju goda möjligheter till förvärvande av ATP-poäng för den som under en kortare tid måste vara hemma för att vårda sjukt barn.

Den tredje propositionen har tillkommit efter en beställning från riksdagen. I propositionen föreslås att fr.o.m. den 1 juli 1990 s.k. undantagandepensionärer skall få pensionstillskott på samma grunder som gäller för andra pensionärer. Förslaget påverkar också KBT.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan under samtliga punkter i utskottets betänkande nr 20.

Anf. 94 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag vill bara göra en liten språklig distinktion. Om man måste kompensera någon för ett förhållande som har lett till en försämring, kan den kompensationen inte betecknas som en förbättring. Ur förslagsställarens synpunkt bör resultatet bli neutralt. Jag tycker att man skall vara noggrann med distinktionerna.

Anf. 95 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Ingegerd Elm räddar sig på grund av tidsbrist undan från en debatt. Hon hade kunnat kommentera en hel del av det som vi har sagt från denna talarstol här i kväll. Självfallet kan vi läsa i betänkandet vad utskottsmajoriteten har sagt, och positionerna är väl så fastlåsta att de över huvud taget inte går att diskutera. Jag förstår därför att Ingegerd Elm inte vill ge sig in i någon diskussion.

Anf. 96 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Ingegerd Elm sade att det skall fordras ganska lång tids vård av ett handikappat barn för att man skall få tillgodoräkna sig det särskilda

pensionstillägget. Men är inte 16 år en lång tid? Det är orimligt att lägga till ytterligare tio år under vilka föräldrarna inte skall få någon ersättning alls för att de vårdat sina barn. De skulle då varken få det vårdbidrag som de erhållit innan barnet fyllt 16 år eller något annat bidrag. De skulle inte ens få tillgodoräkna sig vårdåren.

Detta innebär, som jag sade i mitt anförande, att de handikappade ungdomarna, om de vill att föräldrarna skall få ett pensionstillägg, inte kommer att kunna flytta hemifrån, om tillfälle skulle ges, förrän de blir 26 år gamla.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

14 § Höjda studiestödsbelopp m.m. som kompensation för vissa skatteeffekter

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1989/90:SFU26 Höjda studiestödsbelopp m.m. som kompensation för vissa skatteeffekter (prop. 1989/90:147).

Anf. 97 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Skattepolitik och ekonomisk politik över huvud taget har ju diskuterats livligt här i kammaren i dag. Även detta betänkande är en följd av skatteomläggningen, som sannerligen inte är någon skattesänkning. Skattereformen kommer helt enkelt att innebära att en viss marginalsattesänkning följs av basbreddning och därmed ökad moms på vissa områden. Regeringen är helt medveten om detta. Föreliggande betänkande är baserat på en proposition som har framlagts för att kompensera det andra steget i den s.k. skattereformen. Ökade skatter nödvändiggör, som sagts tidigare i debatten, ökade bidrag och förändringar i tidigare system, en ökad rundgång av pengar.

Nu föreslås alltså viss höjning av studiehjälpen och studiemedlen. De s.k. fribeloppen föreslås höjda med 5 % per kalenderhalvår, utöver den höjning vi tidigare beslutat om.

Vi moderater har i reservationerna 1 och 2 yrkat avslag på förhöjningarna därför att vi i vår skattemotion yrkat avslag på höjningarna och breddningarna av moms. Vi har begärt en frysning av fastighetsskatterna och förbättrat reseavdrag.

I reservation 9 har vi tillsammans med centern, vänsterpartiet och miljöpartiet begärt en översyn av studiemedelssystemet i syfte att komma till rätta med problemen kring skuldsättningen.

Vi har framfört detta förslag tidigare men återkommer nu och kan med fog säga att skatteomläggningen ytterligare har aktualiserat behovet av en sådan utredning på grund av de väsentliga fördyringar och skuldsättningar som kommer att bli en följd av skatteförslaget.

Våra studerande är ju en verklig låginkomsttagargrupp som kommer att få väsentliga försämringar genom detta förslag.

När det gäller fribeloppet har vi tidigare föreslagit att prövning av rätt till studiemedel mot egen inkomst helt skall upphöra. Vi har därför naturligtvis ingen anledning att motsätta oss att fribeloppsgränsen nu höjs med ytterligare 5 %.

Jag skall, herr talman, med tanke på tidsaspekten be att få yrka bifall endast till reservation 9, dvs. den gemensamma reservationen för moderaterna, centern och vänsterpartiet. För övrigt står vi naturligtvis fast vid vad vi föreslagit.

Anf. 98 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! I morgon skall riksdagen debattera och besluta om en skatteomläggning som genom sin finansiering kommer att höja vanliga människors levnadskostnader genom att vi flyttar över en hel del beskattning på indirekt skatt, framför allt mervärdesskatt. För detta måste olika grupper kompenseras. En del av den compensationen skall vi besluta om i kväll när det gäller de studerande.

Det konstiga med den compensationen är bara att de studerande till stora delar skall få låna till sin compensation. Detta tycker centern är egendomligt. Det hade varit riktigare att ge en ökad bidragsdel.

Centern har en annan uppfattning när det gäller skatteomläggningens finansiering. Om man hade följt vårt finansieringsalternativ hade vi inte behövt ha denna diskussion om att kompensera de studerande på detta sätt, kanske däremot i andra former. Vi vet dock att det inte finns någon majoritet för vårt förslag.

Vi har närmare utvecklat detta i reservation 3. När vi för ett par år sedan fattade beslut om ett nytt studiemedelssystem passade jag på att i den debatten fråga om statsrådet var medveten om att vi genom det riksdagsbeslutet konstruerade en skuldfälla för ett antal studerande, dvs. en studieskuld som de aldrig skulle bli av med, utan som skulle få avskrivas vid deras pensionering.

Sedan systemet trätt i kraft och man sett följderna under ett par år har fler partier och debattörer kommit till insikt om att skuldfällan är reell och att fler och fler kommer att ramla in i den. Denna risk blir inte mindre genom beslutet i dag. Det behövs en ny översyn för att komma till rätta med skuldproblematiken. Det har vi redovisat i reservation 9.

För att vinna tid åt kammaren nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 9.

Anf. 99 MARGÓ INGWARDSSON (v):

Herr talman! Det borde vara självklart att compensation för de ökade kostnader som följer av skatteomläggningen skall utgå till studenterna som bidrag, men majoriteten i utskottet anser att studenterna är kompenserade genom att de får låna mera pengar. För studenterna innebär skatteomläggningen inga vinster. Det kommer inte ens att gå jämnt upp för dem. Skatteomläggningen innebär att studenterna får öka sin skuldsättning.

Även de gamla studiemedelstagarna kommer att drabbas oskäligt. Regeringen för i propositionen ett märkligt resonemang som går ut på att eftersom skatteomläggningen medför att alla lån blir dyrare, så skall garantitalet

*Höjda studiestöds-
belopp m.m. som
kompensation för
vissa skatteeffekter*

för de gamla studielånen höjas så att studielånen också blir dyrare. Det är rättvisa enligt regeringen.

Vänsterpartiet anser att studielån inte kan jämföras med andra lån. Om man har lånat för mycket pengar när man köpt t.ex. villa eller båt eller någonting annat, kan man ångra sig och återställa lånet. Det går inte med studielån.

Vi får också påminna om att i det gamla systemet låg subventionen i huvudsak på återbetalningssidan. Man kan säga att bidragsdelen närmast var försumbar. Så bortsett från att regeringen på detta sätt i efterhand ämnar bryta ett ingånget avtal, tar man också i stort sett bort den subvention som fanns i det gamla systemet. Det tycker vi är ett otillständigt handlingsätt.

Herr talman! Det framstår som alltmera klart att det behövs ett studiefinansieringssystem som inte medför en livslång skuldsättning av den omfattning som nu är fallet. Vår förhoppning är att socialdemokraterna eller folkpartiet, och helst bägge partierna, skall tänka om och ansluta sig till kravet om en ny översyn av studiemedelssystemet. Annars är det en uppenbar risk att våra ungdomar inte kommer att ha råd med den statliga högskoleutbildningen.

Vänsterpartiet står bakom de reservationer i betänkandet där vårt namn finns med, och jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 100 RAGNIILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag vill understryka att det är mycket tveksamt om högre studieskulder är en kompensation. Vi i miljöpartiet anser också att den kompensation som studenterna skall ha skall läggas på bidragsdelen. Även om skattereformen står sig i framtiden, är det inte säkert att de får så låga skatter att de kan kompensera sig senare. Dessutom har inte alla högskoleutbildade höga löner. Jag kan som exempel ta socionomer, bibliotekarier och sjuksköterskor.

Det är ett svek mot de studerande att göra på detta sätt. Det är samma sak som när man tar bort tryggheten för pensionärerna. Det är alltså bl.a. dessa grupper som skall betala den nya skattereformen.

Det behövs en översyn av studiemedelssystemet. Miljöpartiet är med om att ställa det kravet i reservation 9.

Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 5 och 9.

Anf. 101 ARNE MELLQVIST (s):

Herr talman! Som tidigare talare har sagt, berör detta betänkande en kompensation gentemot studiestödstagare för det andra steget i den skattereform som riksdagen kommer att behandla i morgon. Förslaget berör såväl studiehjälpen som studiemedlen.

Studiehjälpen föreslås följa barnbidraget storleksmässigt och således bli 750 kr. per månad fr.o.m. den 1 januari 1991.

Studiemedlens andel av basbeloppet föreslås bli förändrad. Vi vill här höja andelen till 180 % av basbeloppet, dvs. en höjning med 10 %, och fördela denna höjning proportionellt mellan bidrags- och lånedelen, så att bidragsdelen höjs med 3 % och lånedelen med 7 %.

Mot detta förslag föreligger tvenne reservationer, och till dessa vill jag anföra följande.

Kostnadsökningar kompenseras studerande normalt för, genom den höjning som basbeloppsförändringar medför. Då följs bidrags- och lånedel åt proportionellt. Det är precis en sådan åtgärd vi nu genomför, men genom att frångå tilläggstal på basbeloppet, som innevarande år, och i stället höja andelen. Vill man göra något annat för studenterna får man göra detta i annan ordning.

I utskottsbetänkandet föreslås också höjningar av fribeloppen i konsekvens med nyss nämnda förslag och i konsekvens med tidigare, av riksdagen fastställda, fribeloppsgränser.

I propositionen och betänkandet föreslås nya avskrivningsregler för återbetalning av studiemedel. I propositionen flaggar regeringen för en kommande höjning av det s.k. garantitalet, som berör lån tagna före 1989.

Riksdagen har delegerat beslutanderätten i denna fråga till regeringen, och vi kan således inte under behandling av ärendet ta tillbaka denna delegering. Något uttalande i denna del bör därför inte göras.

I den sista reservationen begär fyra partier en översyn av studiemedelssystemet i syfte att komma till rätta med problemen kring en förväntad skuldsättning.

Det har under senare tid presenterats olika beräkningar av hur skuldutvecklingen skulle kunna te sig i olika situationer. Dessa beräkningar har inte varit jämförbara sinsemellan och har alla byggt på givna förutsättningar gällande realränta, inflation, löneutveckling m.m.

Jag kan försäkra reservanterna att frågan om skuldsättningen följs, och det mycket noga, på regeringsnivå.

Av betänkandet framgår också att CSN kommer att lämna en djup analys av studiemedelsreformens effekter i nästa års anslagsframställan. Att då i dagens läge dra sådana slutsatser om effekterna av det fortfarande relativt nya studiemedelssystemet att man är beredd att hos regeringen begära en översyn synes mig väl drastiskt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga hemställanspunkter i betänkandet.

Anf. 102 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Hur Arne Mellqvist än beskriver den här kompensationen, kan han inte komma ifrån det faktum att de studerande är den enda grupp som får sin kompensation huvudsakligen som lån, som de skall återbetala, och det med ränta. Detta är uppenbarligen orimligt.

Anf. 103 MARGÓ INGVARSSON (v):

Herr talman! Det är en märklig syn på beslutsfördelningen och beslutsordningen som Arne Mellqvist och socialdemokraterna ger uttryck för. Socialdemokraterna menar, att eftersom det är regeringen som beslutar om höjning av garantitalet för de gamla studielånen skulle riksdagen därmed avstå från att säga sin mening om det förslaget. Det är helt obegripligt. Jag tycker tvärtom att det är på sin plats att riksdagen uttalar en mening.

Jag har förmodligen också en annan tilltro till regeringen än vad Arne

Mellqvist och socialdemokraterna har. Om en majoritet i riksdagen skulle uttala att det inte bör ske någon höjning av garantitalet är jag fullkomligt övertygad om att regeringen också skulle rätta sig därefter. Därför tycker jag att det är viktigt att riksdagen säger sin mening i frågan.

Anf. 104 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Vi i miljöpartiet anser inte att det är drastiskt att begära en översyn, när man redan nu kan se hur utvecklingen går och vad det kan innebära för studenterna. Det är mycket viktigare att se en sak i tid och göra en förändring innan flera generationer av studenter drabbas.

Räntehöjningen och subventionerna är långsiktiga och dyra, när studenterna kan beräknas ha sina lån kvar i viss mån ända fram till pensioneringen. Detta talar för att studielön är det enda riktiga, som verkligen ger studenterna någonting som de kan arbeta vidare med för att få en utbildning som inte ger efterräkningar. Bidragen är dyra för staten, som subventionerar med halva marknadsräntan ända fram till dess man fyller 50 år eller går i pension.

Anf. 105 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag uppskattar att Arne Mellqvist kallar dagens förslag för en kompensation för de försämringar som kommer att ske genom skatteomläggningen och inte för en höjning av studiemedel och studiehjälp.

Att det finns en oro för utvecklingen framgår tydligt av utskottsbetänkandet, där våra förslag om en översyn av bl.a. skuldbördan kommenteras. Men från socialdemokratiskt håll vill man i dagens läge inte gå med på en sådan utredning eller på någon förbättring över huvud taget. Arne Mellqvist säger att det får ske i annan ordning om man skall göra någonting för studenterna.

Jag vill bara stillsamt ställa frågan: Är utskottets talesman över huvud taget intresserad av att förbättra villkoren för de studerande?

Anf. 106 ARNE MELLOQVIST (s):

Herr talman! När det gäller den översyn som har nämnts av flera talare tidigare, vill jag påminna om att föredragande statsrådet redan i studiemedelspropositionen, som låg till grund för det studiemedelsystem som vi har i dag, förklarade att det, i det fall systemet skulle råka i mer allvarlig obalans under längre tid, enligt hans mening var självklart att åtgärder skulle vidtas för att komma till rätta med denna.

Så sent som i det utskottsbetänkande där studiemedelsfrågor senast behandlades uttalade utskottet att det är mycket angeläget att följa hur låntagarnas skulder utvecklas, för att korrigerande åtgärder skall kunna vidtas om skuldutvecklingen blir en annan än vad riksdagen tidigare har förutsatt.

Som jag sade i mitt första anförande, följer regeringen utvecklingen mycket noga. Så sent som i dag har departementet tillsammans med Sveriges förenade studentkårer, CSN, Sparbanken och även andra parter påbörjat en diskussion i syfte att finna gemensamma beräkningsgrunder för en skuldprognos.

När det gäller garantitalet, som det alltså har flaggats för en förändring av här, vill jag påminna om att i botten ligger ett regleringstal, och det i sin tur beräknas med utgångspunkt i förändringar av konsumentprisindex under

den närmast föregående tolv månadersperioden. Det är detta regleringstals maxvärde som begränsas av garantitalet.

Vid en liten förändring av konsumentprisindex kommer inte regleringstallet upp till garantinivågränsen. Garantitalet kan således inte ses som ett mått på uppräkningsstalet. Med anledning av det, herr talman, och med anledning av Margó Ingvardssons fråga vill jag uttala att min tilltro till regeringen härvidlag är obruten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

15 § Beslut

Företogs till avgörande socialförsäkringsutskottets betänkanden 1989/90:SfU20 och SfU26.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU20

Mom. 1 (höjd grundpension)

Först biträdades reservation 1 av Karin Israelsson och Marianne Jönsson med 43 röster mot 12 för reservation 2 av Ragnhild Pohanka. 243 ledamöter avstod från att rösta

Härefter bifölls utskottets hemställan med 250 röster mot 37 för reservation 1 av Karin Israelsson och Marianne Jönsson. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (beräkningsgrunden för basbeloppet)

Utskottets hemställan bifölls med 218 röster mot 28 för reservation 5 av Margó Ingvardsson och Ragnhild Pohanka. 53 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (ett särskilt okorrigerat "basbelopp")

Utskottets hemställan bifölls med 204 röster mot 94 för reservation 6 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 7 (grunderna för KBT)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Ragnhild Pohanka – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (vårdår)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 129 för reservation 14 av Gullan Lindblad m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU26

Mom. 2 (höjt studiemedelsbelopp)

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 37 för reservation 4 av Margó Ingvardsson och Ragnhild Pohanka. 73 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (garantitalet)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 61 för reservation 5 av Karin Israelsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (översyn av studiemedelssystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 123 för reservation 9 av Gullan Lindblad m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, jordbruksutskottets betänkande JoU24 och socialutskottets betänkande SoU28, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i båda dessa ärenden avslutats.

17 § Vissa ekonomiska styrmedel inom miljöpolitiken, m.m.

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1989/90:JoU24 Vissa ekonomiska styrmedel inom miljöpolitiken, m.m.
(prop. 1989/90:141).

Anf. 107 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande 24 behandlas vissa ekonomiska styrmedel inom miljöpolitiken. Det sker dels i anledning av regeringens proposition 1989/90:141, dels i anledning av ett antal motioner väckta i anledning av propositionen, men också i anledning av motioner väckta under den allmänna motionstiden i år. Samtliga motionsyrkanden har avstyrkts av utskottet. Man har då hänvisat till den aviserade miljöproposition som skall läggas fram under nästa år.

Herr talman! Jag skall beröra moderata samlingspartiets sedan lång tid tillbaka väl kända inställning i den här frågan. Vi har länge krävt att det skall finnas ekonomiska styrmedel, och de skall användas för att försöka bemästra miljöproblemen. Enligt vår mening bör miljöavgifterna – eller bättre uttryckt, utsläppsavgifterna – uppfylla följande kriterier:

Avgiften bör stå i proportion till utsläppens skadeverkningar.

Avgiftssystemet bör utformas på ett sådant sätt att det får ordentligt styrande effekter.

Avgiftssystemet måste få en rättvis utformning och måste, i den mån det är möjligt, inkludera alla som i någon betydande omfattning förorenar miljön.

Avgiftsuttagen bör inte riktas selektivt mot vissa näringsgrenar.

Avgifterna bör användas till miljöförbättrande åtgärder, exempelvis till utveckling av ny miljövänlig teknik, kalkningsinsatser etc.

Vi moderater har i anledning av detta betänkande avgivit två reservationer. I den ena har vi just tagit upp det förhållandet att miljöavgifterna bör stå i proportion till utsläppens skadeverkningar.

Vi har i den andra reservationen tagit upp frågan om miljöavgifter för mindre anläggningar. Man eftersträvar nu en kraftig minskning av kväveoxidutsläppen. För att detta skall kunna uppnås måste man, anser vi, även lägga avgifter på mindre anläggningar. Givetvis är det kanske på grund av tekniska och administrativa svårigheter svårt att göra detta i dag. Men så snart det är möjligt menar vi moderater att man skall göra detta för att uppnå den totaleffekt som eftersträvas. Det är med regeringens förslag få anläggningar som kommer i fråga för avgifter i detta hänseende.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4 till betänkandet.

Anf. 108 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Det finns två konkreta förslag i det betänkande som behandlas i dag. Dels föreslås en miljöavgift för stora pannors utsläpp av kväveoxider, dels föreslås skärpta avgaskkrav för tunga fordon.

Folkpartiet biträder förslaget om miljöavgift för pannor, men anser att skärpningen av avgaskkraven kan tidigareläggas.

Det kan också nämnas att det finns en rad reservationer som tar upp frågeställningar där också folkpartiet vill ha ökade insatser. Det gäller kväveutsläpp från sjöfart, flyg och trafik samt avgifter på klorutsläpp. Med de frågorna arbetar miljöavgiftsutredningen. Alla partier är representerade i utredningen, och alla vet att förslag kommer att redovisas, och därför har vi i folkpartiet inte reserverat oss.

Herr talman! Miljöområdet har genomgått en märklig och positiv utveckling. Det är inte så många år sedan vi liberaler var ensamma om att vilja genomföra miljöavgifter. I många debatter som jag haft med miljöministern och utskottsföreträdare har jag fått höra: Miljöavgifter innebär att företagen kan köpa sig fria. Det har varit en av många förekommande invändningar. Nu är vi där. Liberal politik genomförs med stort parlamentariskt stöd.

Förhållandet är likartat på trafikområdet. Vi var länge ensamma om att driva förslaget om blyfri bensin. Vi i folkpartiet drev länge tillsammans med andra frågorna om bättre rening av avgaserna. Regeringen var senfärdig, och vi har fått driva miljöministern och regeringen framför oss. Även i dag är regeringen och socialdemokraterna i utskottet tillsammans med moderaterna alldeles för försiktiga. Det går bra att genomföra skärpningen redan från 1992 års modeller. Jag yrkar bifall till reservation 14.

Anf. 109 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Hotet mot vår miljö blir alltmer påtagligt och innebär stora kostnader både för samhället och för den enskilde. Man kan beräkna de

kostnader som utsläpp och miljöförstöring på olika sätt förorsakar det svenska folkhushållet till ungefär 70 miljarder kronor per år. Det är nödvändigt att göra någonting åt detta, inte bara för kostnadernas skull utan för att vi över huvud taget skall få ett fungerande system som tar hänsyn till de gränser som naturen sätter.

Centern vill utnyttja ekonomiska styrmedel för detta ändamål. Men vi kan naturligtvis inte uppnå allting bara med detta, utan vi måste också fastställa vissa miniminivåer som vi måste uppnå. Allt detta syftar till att producenten och konsumenten väljer att handla resursbevarande och miljövänliga varor.

Den övergripande målsättningen för energipolitiken måste vara att varje energikälla som skall användas i större omfattning och under längre tid måste ingå i naturens energikretslopp för att inte långsiktigt bli en belastning för naturen.

Vi har i vår motion i anslutning till förslaget om avgifter tagit upp en del frågor, och vi har också reserverat oss på en del punkter i det slutliga betänkandet.

Centern har tagit upp frågan om koldioxidutsläppen och det tak och den plan för att minska koldioxidutsläppen som riksdagen beslutade om år 1988. Den gången var det en majoritet som fattade beslutet mot socialdemokraternas vilja. Därefter har ledande personer inom socialdemokraterna sagt att vi nog ändå inte klarar av att leva upp till detta.

Nu har ändå utskottet en skrivning i betänkandet i vilket utskottet ställer sig bakom det gamla beslutet och kravet, något som jag anser är mycket bra och angeläget. Jag anser att det inte finns någon motsättning mellan en avveckling av kärnkraften, minskade koldioxidutsläpp och bevarandet av de sista stora orörda älvorna. Vi klarar att driva en energipolitik utan att trampa på dessa saker.

Vi vet att bilarna orsakar många miljöutsläpp, koldioxid, kvävgas och annat. År 1988 beslutade vi här i riksdagen att det år 1994 skulle införas skärpta krav för de tunga lastbilarna. En majoritet som bestod av socialdemokrater och moderater bestämde sig för att man inte kunde gå snabbare fram. Från centerpartiet och från andra partier var vi den gången övertygade om att målet borde kunna uppnås redan till år 1992 eller t.o.m. tidigare.

Nu vill utskottet att beslutet skall skärpas och att införandet av bestämmelserna tidigareläggs ett år, dvs. att de skall gälla fr.o.m. 1993 års modeller. Men utskottet skriver samtidigt att den som 1992 frivilligt följer de nya bestämmelserna skall få en liten dusör för detta.

Detta bevisar att fordon som uppfyller dessa normer finns framtagna. Det finns alltså ingen anledning att vänta till år 1993 med att ställa kraven. Kraven kan redan ställas fr.o.m. 1992 års modeller, vilket centerpartiet och andra partier har avgivit en reservation om. Vi anser att detta är oerhört viktigt.

Vi måste över huvud taget skärpa kraven på trafiken och bilarna. Bilar, bussar och lastbilar är någonting vi behöver, men om de skall kunna fylla en plats i vårt framtida trafiksamhälle måste avgaserna bli renare. Det kan åstadkommas på olika sätt men kraven måste ställas från samhällets sida, i annat fall sker inte utvecklingen i tillräckligt snabb takt.

Vi har också från centerpartiets sida krävt att det skall vara avgifter på

klorutsläpp. Klor är ett av de farligaste gifterna. Det är egentligen något som inte alls får släppas ut i naturen. Utvecklingen på området är positiv.

Sedan diskussionen kom i gång har användningen av klor halverats. Vi menar att kloranvändningen måste avvecklas till 1995. För att påskynda den utvecklingen anser vi att en kloravgift skall tas ut med 50 kr. per kg organiskt bundet klor.

Herr talman! Med dessa få ord vill jag yrka bifall till reservationerna 9 och 14 till betänkandet. Naturligtvis stöder vi också de andra reservationerna som centern står bakom, men jag yrkar inte bifall till dem i dag.

Anf. 110 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Jag kommer att diskutera miljöproblemen i samband med debatten om indirekta skatter i morgon. Men låt mig i dag bara påpeka att Sveriges såväl som världens miljöproblem är ytterst allvarliga. Jag vill uttala förhoppningen att Sveriges riksdag och dess jordbruksutskott inser detta. Mot den bakgrunden måste vi slå in på en väg mot ett hushållande samhälle med en sänkning av den materiella konsumtionen.

Det är i detta läge bra att diskutera ekonomiska styrmedel. Jag anser att jordbruksutskottet är på rätt väg i föreliggande betänkande. Men jag kritiserar allvarligt den hastighet som man färdas med längs denna väg och den osäkra styrningen. På flera ställen i betänkandet hänvisas det bara till att det inte går att göra mycket innan MIA, miljöavgiftsutredningen, är färdig med sitt arbete. Vad är det för prat, herr talman? MIA har just brutit ut dessa delar i ett delbetänkande som rör trafik och energi för att kunna bli färdig med arbetet. Är det då inte ett utmärkt tillfälle att diskutera dessa frågor och t.ex. lägga på avgifter och skatter när den direkta skatten sänks? På så sätt kan det hela göras på ett enklare och naturligare sätt. Ett lämpligt tillfälle går oss ur händerna genom att så mycket skjuts upp. Det är naivt att tro att halvmesyren räcker till när det gäller att rädda miljön från den globala katastrofen. Med detta yrkar jag bifall till reservation 1 till mom. 1.

Åsa Domeij har reserverat sig på ett antal punkter. Det gäller alltför svag styrning, utsläpp av kväveoxider och kolväten, sjöfart, vägtrafik och energiproduktion. Jag står bakom dessa reservationer. Men jag vill särskilt beklaga den ansvarslösa miljöpolitik som utskottet vill föra när det gäller utsläppen från trafikflyget. Här har man accepterat den låga taxa som motsvarar 12 kr. per kg kväveoxider och kolväten. I reservation 8 föreslår vi 40 kr. per kg kväveoxider och 24 kr. per kg kolväten. Det är en rimlig taxa, och den har en bättre styrande effekt. Det måste finnas styrande effekter mellan de olika trafikmedlen. Flyget kräver ungefär tio gånger mer energi än spårbunden trafik. Det är mycket viktigt att avgifterna får en styrande effekt på den punkten. Jag yrkar bifall till reservation 8 till mom. 9.

Min sista kommentar gäller inflationsreglerandet av dessa avgifter och punktskatter. Tyvärr har vi inflation, och det är självklart att vi i det sammanhanget varierar avgifterna. Det skall inte bli billigare att smutsa ner miljön allteftersom åren framskrider och inflationen gör penningvärdet lägre. Jag hoppas att utskottet tänker om på den punkten. I morgon skall jag be skatteutskottet att göra sammalunda.

Anf. 111 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Miljöavgiftsutredningen tillsattes i maj 1988. Utredningen har lämnat två delbetänkanden, och den kommer snart att lämna sitt slutbetänkande. I det ärende som riksdagen nu har att ta ställning till behandlar vi det första förslaget från miljöavgiftsutredningen.

Vi hade gärna sett från vänsterpartiets sida att förslagen om miljöavgifter hade kommit samlade som en helhet till riksdagen. Det hade varit väsentligt att inleda denna process med en principdiskussion om användandet av miljöavgifter i större omfattning och andra ekonomiska styrmedel, som kan vara av olika slag. De kan dels vara negativa, dvs. att avgifter läggs på, dels vara positiva, dvs. att stöd eller subventioner ges ut. Vi hade gärna sett en diskussion kring de ekonomiska styrmedlen tillsammans med de andra mer traditionella styrmedel som vi använder, dvs. lagstiftning, regler, förordningar och kontrollsystem.

Vi tycker att det är viktigt att få helhetsbilden klar när det gäller styrmedlen på det miljöpolitiska området. Annars riskerar man att hamna i situationer där den sammanlagda effekten av olika styrmedel blir en annan än den som kanske var avsedd.

Principiellt tycker vi i vänsterpartiet att ekonomiska styrmedel är ett bra komplement till de andra styrmedel som bör ligga i grunden. Vi menar också att miljöavgifterna ofta har större effekt när de ges ut på offensiva satsningar för att förbättra miljön än när de tas in. I regel går det inte att lägga miljöavgifter så högt att de ensamma får den avsedda styrande effekten.

De förslag som läggs fram i betänkandet bör ses i samband med de förslag som kommer att diskuteras i morgon, t.ex. förslagen om svavelskatt och koldioxidskatt. Det är också förslag som kommer från miljöavgiftsutredningen.

Vi tycker också att ett helhetsförslag borde ha inbegripit en lång rad ytterligare miljöavgifter. Förslagen om flygtrafiken och biltrafiken och de andra förslag som miljöavgiftsutredningen redan har lagt fram borde ha varit med, t.ex. ett förslag om kloravgift. Dessa förslag har inte kommit med i denna proposition. Vi har inte reserverat oss på dessa punkter, eftersom vi vet att de förslagen så småningom kommer till riksdagen. Men vi hade föredragit att diskutera allt i ett sammanhang.

Vi har ingenting att invända i sak mot att det läggs en kväveoxidavgift på förbränningsanläggningar. Men vi tycker att det skulle ha lagts en avgift även på små anläggningar. Vi vill inte gärna att fjärrvärmens skall missgynnas. Den risken finns om små förbränningsanläggningar blir utan en sådan avgift. Vi är väl medvetna om att det är orimligt att begära att den avancerade mätutrustning som krävs skall installeras på små förbränningsanläggningar. Vi tycker därför att det förslag som miljöavgiftsutredningen har diskuterat, nämligen att avgiften på små anläggningar skall tas ut i form av en schablonavgift, hade varit ett bra förslag. Precis som Gösta Lyngå sade tidigare bör avgiften vara i förhållande till inflationen ökande över åren, så att det inte blir billigare längre fram i tiden att ge upphov till sådana utsläpp.

När det gäller övriga förslag som tas upp i betänkandet, bl.a. om skärpta avgaskkrav, anser vi att vad vi från vänsterpartiets sida länge har hävdad är fullt rimligt har bekräftats, dvs. att dessa krav skall tidigareläggas. Jag tycker

att det är synd att regeringen inte har tagit steget fullt ut och föreslagit en ytterligare tidigareläggning.

Herr talman! Med detta vill jag särskilt yrka bifall till reservationerna 2 och 3. I övrigt står vi från vänsterpartiets sida bakom de reservationer som vi har undertecknat.

Anf. 112 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Vi har i vårt land på ett framgångsrikt sätt arbetat med att minska utsläppen från stora punktkällor. Ofta har det gällt utsläpp i luft och vatten och med stor lokal påverkan. Miljölagstiftningen som kom i slutet av 60-talet har varit det viktigaste medlet.

Miljöproblemen har emellertid ändrat karaktär under 80-talet, delvis som en följd av ökad insikt om ekologiska sammanhang, men också beroende på att vi lyckats att bemästra utsläppen från de stora punktkällorna. I dag handlar det mer om de många små utsläppskällorna, s.k. diffusa utsläpp, med sammantaget stor miljöpåverkan över större områden och ofta med global räckvidd.

Det globala perspektivet i miljöpolitiken har med all rätt kommit alltmer i fokus för intresset beroende på de allvarliga effekterna av bl.a. gränsöverskridande luft- och vattenföroreningar samt de s.k. växthusgaserna.

Miljöproblemen i samband med tungmetallspridning är ganska väl kända och dokumenterade.

Inom den stora grupp ämnen som samlas under begreppet "organiska lösningsmedel" finns många substanser som vi i dag vet ger allvarliga hälso- och miljöeffekter.

Klorerade organiska ämnen är exempel på andra ämnen som bryts ned mycket långsamt och samtidigt är cancerframkallande. Förutom kända hälsoeffekter vet vi nu att dessa ämnen ger upphov till långsiktiga miljöeffekter.

Målen för miljöpolitiken har undan för undan satts högre, nu senast mer samlat när regeringens stora miljöproposition antogs av riksdagen på våren 1988. Det pågår också för närvarande ett intensivt arbete för att modifiera de administrativa medlen, bl.a. miljöskyddslagstiftningen.

Även nya medel måste prövas, eftersom tyngdpunkten i miljöpolitiken måste förskjutas från åtgärder riktade mot de stora utsläppen inom industri- och energisektorn till åtgärder som riktas mot resursflödets miljöpåverkan i stort. Denna förskjutning i miljöpolitiken kommer sannolikt att prägla den miljöproposition som regeringen kommer att lägga på riksdagens bord nästa vår.

Från samhällssekonomisk synpunkt är det självfallet av intresse att medlen i miljöpolitiken är så effektiva som möjligt. Utgångspunkten måste vara mesta möjliga miljöeffekt till lägsta möjliga kostnad.

Det är mot denna bakgrund, och med hänsyn till svårigheterna att genom administrativa åtgärder minska utsläpp från många små källor, som det är intressant att pröva ekonomiska styrmedel som komplement, bl.a. lagstiftning. Jag delar Annika Åhnbergs uppfattning att det bara kan handla om komplement till sådana grundläggande medel som t.ex. lagstiftning.

Ett annat medel som regeringen anser det vara värt att pröva är miljöavgifter för stora pannor för energiproduktion.

Miljöavgiftsutredningen, där jag själv sitter med, kommer inom kort att redovisa sitt huvudbetänkande med ytterligare förslag om miljöavgifter, bl.a. när det gäller sjöfarten och flyget.

Om vi på sikt skall kunna lösa miljöproblemen krävs stora förändringar i vårt sätt att producera och konsumera. Vi måste stödja produktion av kollektiva nyttigheter samt övergång till miljövänligare produktion och konsumtionsmönster. Med andra ord: ett mycket viktigt syfte med ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken kan vara en bättre resurshushållning.

Utskottet tillstyrker i stor enighet förslagen till riktlinjer för användningen av ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Jag hyser en viss förståelse för de synpunkter Annika Åhnberg förde fram, att det hade varit bra om vi hade fått tillfälle till en mer samlad principiell debatt innan vi på allvar börjar införa miljöavgifter. Men Annika Åhnberg känner säkert till anledningen till att det har varit nödvändigt att samordna vissa av de här frågorna, när nu skattereformen skall beslutas i morgon. Jag tror ändå att vi får möjlighet att föra en sådan principiell diskussion som Annika Åhnberg efterlyste.

Motionerna avstyrks med hänvisning till bl.a. den miljöproposition som regeringen avser att lägga fram nästa år och där flertalet av de frågor som tagits upp i reservationerna kommer att aktualiseras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, vilket innebär bifall till propositionen.

Anf. 113 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jan Fransson tog upp behovet av att minska utsläppen och lindra påverkan på miljön. Det kanske t.o.m. brådskar att förbättra situationen när det gäller såväl utsläppen av kväveoxider och koldioxid som utsläppen av klor. Jan Fransson beskriver klor som ett mycket farligt gift som man skall var försiktig med. Då är min fråga till Jan Fransson varför man inte lägger fram ett förslag om avgifter på klorutsläpp, vilket borde ha varit naturligt från den synpunkten att det redan finns ett förslag om hur systemet med miljöavgifter skall se ut. Jag tycker att det hade varit förnuftigt att införa avgifter för klorutsläpp, eftersom vi vet att det går att minska dessa utsläpp om bara motiven blir tillräckligt starka.

Detsamma gäller för avgasrening på de nu aktuella dieselfordonen. Det är fullt möjligt att genomföra en avgasrening till 1992. Jag undrar varför man inte beslutar om det. Vi vet ju att de mål om att minska kväveutsläppen som riksdagen fastställde 1988 inte går att uppfylla, om man inte mycket snabbt ser till att utsläppen från trafiken minskar. Jag skulle vilja ha svar på dessa frågor av Jan Fransson.

Jag vill tillägga att sammankopplingen med skattereformen kanske inte är det smartaste sättet att införa miljöavgifter. Som Annika Åhnberg – och även andra – var inne på är det egentligen för att vi skall vidta åtgärder på miljöområdet som dessa avgifter införs.

Anf. 114 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Jag tror att Lennart Brunander kommer att få svar på sina frågor om ett par veckor, då miljöavgiftsutredningen lämnar sitt huvudbetänkande.

Anf. 115 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Utredningen kommer väl inte att ge något svar på mina två frågor om avgaskraven när det gäller dieselfordonen och om kloravgifterna.

Beträffande klor finns det redan ett förslag, och när det gäller bilarna är det nu och inte senare som beslutet skall fattas.

Anf. 116 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! När det gäller klor har utredningen fått ett tilläggsuppdrag av regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 19 §.)

18 § Godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter

Föredrogs

socialutskottets betänkande

1989/90:SoU28 Godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter
(prop. 1989/90:107).

Anf. 117 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! I denna sena timme diskuterar vi här i riksdagens plenisal motsvarigheten till de vuxnas FN-konvention om de mänskliga rättigheterna, nämligen *FN-konventionen om barnets rättigheter*. Den innehåller 54 punkter.

I elva år har man arbetat med denna konvention. Det har skett i en undergrupp till kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Nu är konventionen klar.

Sverige undertecknade konventionen i januari 1990. Nu skall den ratificeras, så att den blir bindande även för Sverige, och det förutsätter ett riksdagsbeslut. Det är det som vi gör här i dag – fattar beslut om barnets rättigheter. Detta är ett mycket viktigt beslut.

I artikel 17 behandlas massmedias roll. Barnmiljörådet har i sitt remissyttande betonat just barns rätt till skydd mot skadlig information.

Miljöpartiet de gröna vill att de regler som syftar till att förhindra sändning av våld, pornografi och rasdiskriminering från satellit skall bli gällande igen. Vi är också negativa till svensk TV-reklam.

I dag är det fritt fram att via satellit och kabel även sända våld, porr och reklam direkt till svenska TV-tittande barn i hundratusentals hem. Man får t.o.m. sända sådan ocensurerad film som inte ens i oklippt skick får visas för vuxna på biograferna.

Barn borde ha ett bättre skydd än vad som för närvarande är fallet när det gäller våldsförhållande videofilmer och TV-program, som alltså kan sändas via satellit. I dag finns inget skydd alls. Det har sin grund i kabelnämndens beslut från februari 1989. Det beslutet innebär att den typ av satellit som bl.a. TV3 sänder ifrån inte omfattas av lagen. Det betyder att ingen satellittyp längre faller in under lagen, och det betyder också att om-

fattningen av svensk reklam inte var tillräcklig för att förbjuda fortsatt vidare sändning av TV 3 i kabelnäten.

Barn har rätt till frihet från TV-våld och påverkan från TV-reklam.

Angående reservation nr 2 hävdar miljöpartiet de gröna att regeringen skall begära en utredning och sedan komma med förslag till en grundlagsfäst princip om barnets bästa. Det skall ske i så god tid att lagen kan träda i kraft under nästa valperiod. Bestämmelsen bör utformas som ett målsättningsstadgande eller som en tvingande grundläggande rättighet enligt 2 kap. i regeringsformen. Vilket av förslagen som blir bäst bör regeringen utreda. Inga beslut skall kunna fattas och inga lagar skrivas om det inte blir till barnets bästa varje gång – inte till samhällets bästa, inte till föräldrarnas bästa, inte till arbetsgivarens bästa utan just till barnets bästa.

Se t.ex. på flickan Heidi i det just nu aktuella fallet med polishämtning från fosterföräldrarna till de biologiska föräldrarna. Görs det verkligen med barnets bästa för ögonen?

Med detta yrkar jag bifall till reservation 2 och 7 och stöder i övrigt samtliga reservationer som vi har undertecknat.

Anf. 118 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! 40 000 barn dör varje dag av orsaker som skulle kunna undanröjas. Det rör sig om barn som tvingas ut i krig, barn som knäcks av hårt tvångsarbete eller prostitution och barn som svälter ihjäl eller dödas av miljögifter.

FNs konvention om barns rättigheter kan bli en milstolpe i kampen för att ge alla barn människovärde. Det beslut vi står beredda att fatta om ratificering av FNs barnkonvention kan, om vi förvaltar det väl, bli det beslut som kommer att betyda allra mest för enskilda människor på vår jord av alla de frågor som vi har behandlat här i kammaren under detta riksmöte.

När konventionen har ratificerats av minst 20 regeringar blir den en del av folkrätten. Vi får en internationell lag som slår fast att alla barn har rätt att få sina basbehov tillfredsställda, t.ex. mat för dagen, hälsovård och utbildning.

Barnen får rätt till skydd mot t.ex. prostitution och andra övergrepp, mot tvångsarbete och krigstjänst. Barn på flykt och barn som är utstötta och handikappade får rätt till särskilt skydd.

Barnens rätt att bli hörda i frågor som berör deras eget liv slås fast. Det osynliga, lidande barnet skall göras synligt och få fullt människovärde.

Det är en högtid i kammaren i kväll. Det är en förmån att få vara med och fullt ut ratificera detta smått revolutionerande dokument. Det kanske finns en och annan, t.o.m. här i riksdagen, som inte har upptäckt det osynliga barnet, som skall få laglig rätt att bli anständigt behandlat. Därför gäller det för oss att sprida kunskapen om lagens femtiotal artiklar och om vad de egentligen innebär även för våra barn i Sverige.

Även hos oss finns barn som ingen lyssnar på, barn som rycks upp med rötterna och flyttas runt som döda föremål, barn som berövas friheten, flyktbarn som förvägras ordinär hälsovård och barn som förnedras, vanvårdas och utnyttjas sexuellt.

Det finns en rad reservationer i betänkandet, där vi folkpartister vill lyfta fram och synliggöra barn som på olika sätt far illa i vårt land. På grund av

arbetsituationen i kammaren skall jag inte yrka bifall till reservationerna. Jag garanterar att vi återkommer till våra krav nästa riksdagsår. Utskottets majoritet får nu chans att rannsaka sina sinnen och ompröva sina ställnings-taganden under förhoppningsvis vilsamma sommar dagar.

Herr talman! Vi skall verka för att barnkonventionen blir en avstamp för en ökad politisk satsning på barnen både här hemma och globalt.

Anf. 119 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Det är bra att Sverige nu godkänner FNs konvention om barnens rättigheter. Barnens situation är i många fall absurd. De behöver en övernationell konvention, ett skydd, ett värn, ett erkännande av sin rätt att existera. Barnen i dag är hotade på många håll. Det finns åtskilliga exempel på det. Därför hälsar vi i centerpartiet med tillfredsställelse att Sverige som ett av de första länderna godkänner konventionen.

I betänkandet tillstyrks två centermotioner om att konventionen skall tas utan undantag. Det finns också några reservationer fogade till betänkandet där centerns representanter i utskottet finns med. Det finns bl.a. en reservation om valfrihet för barnfamiljer när det gäller familjepolitiken och en reservation mot pornografisk verksamhet. Med hänvisning till kammarens arbetsituation avstår jag från att yrka bifall till våra reservationer.

Anf. 120 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Kommer FNs barnkonvention att betyda något för världens barn? Kommer barnens levnadsbetingelser och uppväxtvillkor att föras upp på dagordningen när världens makthavare möts? Är det männe barnbarnen som Busch och Gorbatsjov pratar om på alla trevliga bilder från senaste toppmötet?

Jag vet inte – men det jag vet är att vi politiker som känner ett starkt engagemang för barn och barns villkor i Sverige och övriga världen har ett stort ansvar för att se till att barnens situation hamnar på dagordningen och att FNs barnkonvention får stor betydelse.

Ellen Key proklamerade 1900-talet som Barnens århundrade – den epok då förståelsen och respekten för barns behov skulle slå igenom, då nöd och förtryck av barn skulle upphöra.

Visst har en del av dessa drömmar gått i uppfyllelse, åtminstone om vi ser till vår privilegierade del av världen. Men i vårt alltmer mediapräglade samhälle har vi alla fått vänja oss vid att se nöd och förtryck exponeras via TV rakt in i våra ombonade vardagsrum. Den utbredda förnedring och exploatering av barn som förekommer även i våra västerländska samhällen har också blivit alltmer uppenbarad.

Den grymma verklighet som många av världens barn lever i kan beskrivas på följande sätt, uppgifterna är hämtade från bl.a. UNICEF och Rädda barnen:

- Barn utgör hälften av alla offer i krig, trots att de enligt internationella konventioner skall åtnjuta skydd i väpnade konflikter. Barn utnyttjas som soldater och tvingas ta risker som vuxna soldater aldrig skulle ta. Därför måste barnen lämnas – i fred.

*Godkännande av
FN-konventionen
om barnets rättig-
heter*

- Barn utnyttjas i en omfattande sexhandel med prostitution och pornografi. Barn sugas ut som billig och lättkuvad arbetskraft. Men barn har rätt till sin barndom.
- Barn sätts i fängelse för att de stulit mat eller för att de rymt hemifrån eller av politiska skäl. Men barn har rätt till sin frihet.
- Barn lämnas på gatan att klara sig själva och tvingas skaffa mat varje dag i hård storstadsmiljö. Men barn har rätt till trygghet och mat för dagen.

Förtryck av barn förekommer vart vi än vänder blickarna i tid och rum. Därför får våra protester aldrig tystna.

Vi kan konstatera att barns villkor hänger nära samman med föräldrarnas villkor. Barnen är beroende av föräldrarnas arbete och inkomst, som i sin tur styr boende och miljö i stort. Över detta finns så det samhälle som barnen lever i och hur det ser på barn.

Barnet kräver respekt, dels som människa, dels för de speciella behov som en uppväxande samhällsmedborgare har. Då krävs att vi förmår att se barnet i ett helhetsperspektiv i sin familj, i sitt samhälle och i sitt land, med alla de problem och möjligheter som detta innebär.

Barnkonventionen i sig kommer inte att förändra barnens värld. Det tio-åriga arbetet med att ta fram barnkonventionen är däremot en internationell process som vi inte kan bortse ifrån. Under dessa år har människor från hela världen samlats och arbetat med konventionstexterna och diskuterat utifrån sina olika synpunkter på barns rätt. Det är ett arbete som också kommer att bana väg för ett accepterande och genomförande av konventionen.

Riksdagen skall nu fatta beslut om att godkänna barnkonventionen. Det kan tyckas lätt i vårt land, där vi har en utvecklad barn- och familjepolitik med barnomsorg, skola, fritidsverksamhet och ekonomiskt stöd. Men riktigt så enkelt är det faktiskt inte. Det finns barn även i Sverige som lever i utsatta situationer. Jag tänker främst på våra flyktingbarn, som kommit till oss undan terror, tortyr och förföljelse. De behöver hjälp och stöd att finna sig till rätta i vårt land, med bibehållen respekt och värdighet för den kultur och de traditioner som de för med sig.

Ett genomförande av barnkonventionen både i vårt land och i andra länder kräver att vi alla tar ett gemensamt ansvar för detta.

Barnläkaren Lars H Gustavsson skriver i sin bok *Barn i dag*, föräldrar i morgon: "Under överskådlig tid kommer det att behövas vuxna som känner barns verklighet väl och som tillsammans med barnen kan formulera ett barnperspektiv."

Låt oss ta den uppmaningen på djupaste allvar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Karl-Erik Svartberg (s).

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 19 §.)

Företogs till avgörande jordbruksutskottets betänkande 1989/90:JoU24 och socialutskottets betänkande 1989/90:SoU28.

Jordbruksutskottets betänkande JoU24

Mom. 1 (miljöavgifter och miljöskatter)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 14 för reservation 1 av Åsa Domeij.

Mom. 2 (samlat förslag om styrmedel på miljöområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för reservation 2 av Annika Åhnberg.

Mom. 4 (det globala perspektivet m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 30 för reservation 3 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij.

Mom. 5 (avgiftssystemets utformning)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 57 för reservation 4 av Sven Eric Lorentzon m.fl.

Mom. 9 (kväveoxidavgift och kolväteavgift på utsläpp från trafikflygplan och motorfordon)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Åsa Domeij – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (miljöavgift på organiska klorföreningar)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 51 för reservation 9 av Karl Erik Olsson m.fl.

Mom. 18 (skärpta avgaskrav för lastbilar och bussar fr.o.m. 1992 års modeller)

Utskottets hemställan bifölls med 196 röster mot 104 för reservation 14 av Karl Erik Olsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU28

Mom. 2 (principen om barnets bästa)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 30 för reservation 2 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg.

Mom. 13 (lokala kabelsändningar)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 15 för reservation 7 av Anita Stenberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan återstående ärendena, näringsutskottets betänkanden NU38, NU21, NU22 och NU26 samt skatteutskottets betänkande SkU33, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i alla dessa ärenden avslutats.

Förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

21 § Ägandet i banker och andra kreditinstitut, m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1989/90:NU38 Ägandet i banker och andra kreditinstitut, m.m. (prop.
1989/90:116).

Anf. 121 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande nr 38 finns det två reservationer som vi moderater har ställt oss bakom. Vi står självfallet fast vid dessa bägge reservationer. I bägge fallen tycker vi att regeringen går i rätt riktning. När man inför att den nuvarande förvärvslagstiftningen även skall gälla banker så är det en liberalisering i förhållande till vad som gäller i dag. Vi tycker dock att man skulle ha tagit steget fullt ut och gjort en full harmonisering av gällande förvärvslagstiftning till vad som gäller inom EG-området. Vi beklagar därför att det blir en halvmesyr. Därav reservation nr 2, som jag yrkar bifall till. I reservation nr 9 beträffande oktrojprövning för banker – där är EG för närvarande klar med sin banklagstiftning – tycker vi att det hade varit riktigt att även där sätta ner foten fullt ut och därmed få en full harmonisering med EG vad gäller oktrojprövningen för banker.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 122 ISA HALVARSSON (fp):

Fru talman! Jag vill instämma i Per Westerbergs synpunkter både vad gäller tillämpningen av lagen om utländskt förvärv av svenskt företag i bankaktiebolag, finansbolag och fondkommissionsbolag. Jag yrkar därför bifall till reservation 2. Folkpartiet delar också synpunkterna på oktrojprövningen.

Anf. 123 HÅKAN HANSSON (c):

Fru talman! Detta betänkande om ägandet i banker och andra kreditinstitut ställer vi i centerpartiet oss huvudsakligen bakom. Vi har dock två reservationer som vi naturligtvis stöder – i synnerhet den ena som gäller generella begränsningar av ägandet i banker och försäkringsaktiebolag, något som med hänsyn till harmoniseringen till EG också förekommer där.

Fru talman! Jag vill därför yrka bifall till reservation 5 i betänkandet.

Anf. 124 ROLF L NILSON (v):

Fru talman! När vi för några dagar sedan debatterade det näringspolitiska betänkandet argumenterade jag ganska utförligt för vikten av att demokratisera ekonomin och motverka storfinsansens maktkoncentration. Vi tycker att detta förslag att öppna det svenska bank- och försäkringsväsendet för utländskt ägande på det sätt som föreslås i propositionen och som utskottsmajoriteten ställer sig bakom, försvårar en nödvändig demokratisk kontroll av kapitalrörelser inom Sverige. Det innebär, som vi säger i reservation nr 1, att internationellt storkapital får ökat svängrum i Sverige, att storskalighet, maktkoncentration och spekulation underlättas och att möjligheter till demokratisering av ekonomin beskärs. Därför har vi yrkat avslag på förslaget i dess helhet.

Vi anser dessutom att om utländskt ägande skulle tillåtas så borde detta ha begränsats i enlighet med vad bl.a. kreditmarknadskommittén har föreslagit, dvs. när det gäller bankerna att högst 20 % av aktiekapitalet och högst 10 % av rösträtten kan koncentreras hos en enskild ägare eller flera om de har en stark ekonomisk intressegemenskap. På motsvarande sätt bör varje aktieägares största möjliga andel av aktiekapital och röstetal begränsas inte bara för utländska ägare utan även för svenska.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 1. Jag har argumenterat för de ståndpunkter som finns i våra övriga reservationer.

Anf. 125 LOUI BERNAL (mp):

Fru talman! Majoriteten i riksdagen och regeringen reagerar tämligen reflexmässigt på de marknadsliberala signalerna från EG och den internationella storkapitalismen med en föreställning om att här gäller det att hänga med i "utvecklingen". En mäktig drivkraft är föreställningen om utvecklingen som ödesbestämd och som villkoret för framsteg.

Alla de successiva anpassningssteg som riksdagen redan tagit i EG-harmoniserande syfte har skett utan konsekvensanalys: avskaffandet av valutaregleringen, harmoniseringen av bankernas kapitalkrav och anpassningen av våra tekniska kontrollinstitutioner.

Man har inte frågat om det samhälle som man främjar kommer att vara det framtidssamhälle som vi önskar oss. Man har haft en dunkel föreställning om att det här har varit nödvändigt för att försvara vår levnadsstandard och sysselsättning.

Vi miljöpartister vill ha en politik som präglas både av hjärta och hjärna. Vi upplever denna anpassningens politik som fri från såväl känslomässiga som intellektuella värderingar. Den präglas enbart av reflexmässiga föreställningar att här gäller det att "hänga med i utvecklingen".

Regeringen föreslår att dess egen makt att förhindra tillkomsten av nya banker skall minskas. Vi kan i och för sig konstatera att tillkomsten av nya banker knappast är ett problem i dag. Problemet är ju det motsatta – bankerna blir allt färre och konkurrensen minskar. Det motiverar i och för sig inte minskningen av regeringens inflytande över eventuella banketableringar.

Det finns, enligt vårt sätt att se, inget annat motiv för att ändra nuvarande lagstiftning på den här punkten än regeringens kläfvingrighet. Det är lätt att

konstatera att det för ett tiotal år sedan fanns ett dussintal provinsbanker i Sverige. I dag återstår ett par stycken. Övriga är uppköpta av de nationella storbankerna. Sparbankerna har genomgått en motsvarande centralisering. Detta har inneburit en enorm centralisering till Stockholm och en motsvarande utarmning av provinserna. Enligt miljöpartiets sätt att se har det inneburit en klart negativ utveckling. Vi tror inte att det har inneburit någon rationalisering. Antalet bankkontor i provinsen är ungefär detsamma, men i dag är de huvudsakligen fjärrstyrda.

Byråkratin och resursslöseriet har ökat. Målsättningen borde därför vara att bryta ned de storskaliga strukturerna och föra besluten närmare människorna. Det är därför självklart att vi betraktar det nya steg som utskottsmajoriteten har ställt sig bakom som ytterligare ett steg för att marginalisera den enskilda människan och den ekonomiska demokratin till förmån för svängrum för det internationella kapitalet.

Vi ser utomordentligt allvarligt på den utveckling mot allt större makt för det internationella storkapitalet som är på gång i hela världen. Erfarenheten visar att detta kapital uppträder ytterligt cyniskt mot såväl de ekologiska som de mänskliga behoven.

Att OECD och EG förordar en liberalisering av reglerna för bankägande bekräftar för oss enbart att de här organisationerna behärskas av det finansindustriella komplexet.

Moderater och folkpartister kan knappast vara aningslösa. De har gjort sitt val, nämligen att stödja det internationella finansindustriella komplexet i vått och torrt. Sannolikt tror de att det här förenar den lyckliga egenskapen att vara till fördel för både storkapital, småkapitalister och de vanliga löntagarna – åtminstone de mer resursstarka grupper som utgör partiernas intressegrupper.

Regeringens förslag präglas dessutom av en viss kluvenhet. Regeringen vill tillfredsställa finansintressenas önskemål att öppna bankerna för utländskt ägande samtidigt som den vill ge de enskilda bankernas ägare möjlighet att utestänga utländska ägare. Det är knappast en snygg politik att regeringen med ena handen söker ta tillbaka det som den med den andra har bjudit på.

Då är vårt och vänsterpartiets sekundäryrkande om en lagreglering av den utländska ägarandelen en mera rättfram metod som inte utlämnar det utländska ägandet till aktieägarnas eller regeringens godtycke.

Fru talman! Jag stöder samtliga våra reservationer men yrkar bifall endast till reservation 1.

Anf. 126 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Avgörande för majoritetens ställningstagande vid behandlingen av den här propositionen har varit att den svenska valutaregleringen nu i allt väsentligt är avskaffad. I det läget framstår de svenska förbuden mot utländska banketableringar i Sverige som mindre motiverade.

Från samhällsekonomiska synpunkter har alltså bankerna en särställning. Häri ligger också att bankerna är skyddsvärda med hänsyn till Sveriges intresse av nationellt självbestämmande och oberoende. Ytterst kan därmed säkerhets- och beredskapspolitiska motiv hävdas när det gäller frågor som

rör utländskt ägarinflytande i svenska banker. Ägandet måste organiseras på ett sådant sätt att de finansiella systemen klarar de påfrestningar som kan uppstå i krislägen av olika slag.

Majoriteten anser att en prövning mot 1982 års förvärvslagstiftning med prövningskriteriet väsentligt allmänt intresse är ett bra förslag från regeringen. Detta prövningssätt strider inte heller mot regler inom EG och OECD. Med denna lösning till lagstiftning accepteras Sverige internationellt, samtidigt som vi i Sverige har tillgång till ett väl fungerande betalnings- och creditsystem.

Ett förbiseende har gjorts i regeringens proposition, vilket kansliet har uppmärksammat, och det gäller att lagregler har införts som innebär att även utländska banker med filialer i Sverige skall vara skyldiga att betala avgifter för bankinspektionens verksamhet.

Vidare föreslår utskottet att tidpunkten för lagarnas ikraftträdande ändras till den 1 augusti 1990.

Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 26 §.)

22 § Allmänna pensionsfonden

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1989/90:NU21 Allmänna pensionsfonden (prop.1989/90:137).

Anf. 127 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! En gång om året får riksdagen en dokumentation över socialdemokratisk socialiseringsiver. Det är en redogörelse för allmänna pensionsfondens verksamhet som omfattar tio statliga fonder, varav inte mindre än sju köper upp aktier i näringslivet.

Trots den förkrossande hårda kritiken under löntagarfondsdebatten fortsätter socialdemokraterna att ta nya steg för att öka det statliga ägandet i näringslivet.

Det allvarliga är att fondsocialismen inverkar negativt på företagsklimatet och medverkar till att hämma tillväxten i den svenska ekonomin.

Pensionssystemet stabilitet hotas därmed.

De socialistiska idéerna om nya fondkonstruktioner och planer för att öka det kollektiva kapitalet skickar ut felaktiga signaler till näringslivet.

Riksdagen har nu chansen att förbättra företagsklimatet genom att vårståda i fondskogen. Det skulle behövas som en uppiggande motvikt till vår industriministers och socialdemokraternas kollektiviseringstendenser.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den reservation i vilken tre partier föreslår att den senaste grenen på fondsocialiseringsträdet – den femte AP-fonden – kapas.

Bortgallringen av de övriga socialiseringsfonderna aktualiseras i annat sammanhang i denna kammare.

Anf. 128 BJÖRN KAALING (s):

Fru talman! Näringsutskottet anser, vilket framgår av betänkandet, att den redovisning som vi får av pensionsfondens verksamhet är bra. Men utskottet är enigt i uppfattningen att en översyn bör göras av det reglemente som styr pensionsfondens och även löntagarfondens verksamhet. Detta har aktualiserats av bl.a. riksrevisionsverket mot bakgrund av att det råder en viss oklarhet i regelverket om de placeringsbestämmelser som fonderna har att följa. Gränserna för fondstyrelsernas befogenheter bör klarare framgå av det allmänna pensionsreglementet och de motivuttalanden som är knutna till detta.

Den miljöpartimotion som har väckts i anslutning till pensionsfondens årsredovisning blev nöjaktigt besvarad vid utskottets behandling och föranledde inte heller någon reservation från miljöpartiets sida, varför det naturligtvis inte finns något skäl att särskilt kommentera den nu.

Jag anser att det inte heller finns någon anledning att kommentera moderatmotionen om att femte AP-fonden skall avskaffas, eftersom moderaternas och de övriga borgerliga partiernas inställning till femte AP-fonden och löntagarfonderna sedan länge är väl känd. Men jag måste säga att jag funderade litet grand över varför moderaterna och de andra borgerliga partierna kan acceptera den fjärde AP-fonden, som har samma regelverk och arbetar under samma premisser som den femte AP-fonden, men inte kan acceptera den femte. Det är något ologiskt och obegripligt.

Näringsutskottets majoritet avstyrker den moderata motionen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 21.

Anf. 129 LOUI BERNAL (mp):

Fru talman! Jag försäkrar församlingen här att jag inte skall tala tio minuter momentvis, utan jag skall vara kortfattad.

I anslutning till årets redogörelse har vi i en motion tagit upp frågan om fondernas investeringar i kärnkraftsverksamhet. Vi har genom utskottets försorg fått en ganska fyllig redogörelse för de belopp som lånats ut till de olika kärnkraftsföretagen. Vi har fått försäkringar om att inte ens ett mycket allvarligt haveri i något verk skulle drabba AP-fonderna särskilt hårt. Givetvis anser vi i miljöpartiet att det var ett allvarligt misstag att göra dessa placeringar, men eftersom kärnkraften skall avvecklas bör det inte finnas risk för ett upprepande av dessa misstag. Några stora nyinvesteringar bör inte bli aktuella. Vi har ju därför inte någon reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 26 §.)

23 § Föredrogs

Prot. 1989/90:139

12 juni 1990

näringsutskottets betänkande

1989/90:NU22 Förmedling av utländska försäkringar, m.m. (prop. 1989/90:34).

Exportfrämjande verksamhet i Östeuropa, m.m.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 26 §.)

24 § Exportfrämjande verksamhet i Östeuropa, m.m.

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1989/90:NU26 Vissa anslag inom utrikesdepartementets område (prop. 1989/90:100 delvis och 1989/90:150 delvis).

Anf. 130 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Det här betänkandet handlar om handelskontor och exportfrämjande. Vi har i reservation 2 velat ha ett särskilt handelskontor i Moskva. Vi tycker att det är bättre att verksamheten sköts via handelskontor än via ambassaderna. Det är ett sätt som tillämpas i större delar av världen. Med tanke på den utveckling som sker i Östeuropa i dag och i synnerhet i Sovjetunionen tycker vi att det är angeläget. Vi föreslår i reservation 2 ett belopp på 5 miljoner extra för att ett handelskontor skall kunna inrättas.

I reservation 3 föreslås en plan för exportfrämjande verksamhet i övriga Östeuropa när vi nu ser den utomordentligt snabba ekonomiska utvecklingen och stora avregleringen där. Det finns all anledning att tillvarata de möjligheter för ökad handel och ökat utbyte som kan finnas.

Fru talman! Jag stöder de bägge moderata reservationerna, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 3.

Anf. 131 GUDRUN NORBERG (fp):

Fru talman! Jag har inte begärt ordet enbart för att önska kammarens ledamöter en skön sommar, men jag tänker börja med det. Därefter säger jag att folkpartiet stödjer såväl reservation 1 som reservation 3, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 3.

Anf. 132 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Jag kan instämma i vad Per Westerberg och Gudrun Norberg har sagt. Jag yrkar bifall till reservation 3. Sedan ber jag att få önska ledamöterna en skön sommar, i synnerhet ledamöterna i näringsutskottet.

Anf. 133 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Fru talman! Med tanke på den långa arbetsdagen och den arbetstygnd kammaren belastas med samt mot bakgrund av den läskunnighet som jag tror kammarens ledamöter besitter fattar jag mig kort. Jag utgår från att utskottsmajoritetens mycket väl motiverade förslag vinner majoritet vid en

eventuell omröstning, varför jag yrkar avslag på reservationerna 1, 2, 3 och 4 samt bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 134 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Det pågår i Sverige en kraftfull propaganda från näringslivets sida för att få oss att tro att det är EG-länderna som är Europa, för att få oss att tro att Sverige blir isolerat och vår välfärd hotad om vi inte går över vindbryggan och innanför de murar som EG-länderna bygger upp mot omvärlden. Detta trots att Sverige har mycket goda handelsförbindelser med bl.a. EG-länderna och att vi har ett frihandelsavtal.

Vi från miljöpartiet har sedan vi kom in i riksdagen försökt påvisa farorna och nackdelarna med detta ensidiga synsätt. Vi tycker att vi skall behålla vår handlingsfrihet. Det måste finnas ekonomiska möjligheter att få en mera allsidig information om den mycket viktiga frågan om Sveriges framtid i Europa och världen än bara den information som näringslivet behagar förmedla. Jag yrkar bifall till reservation 4 i detta betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 26 §).

25 § Tilläggsanslag till skatteförvaltningen och folkbokföringen

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1989/90:SkU33 Tilläggsanslag till skatteförvaltningen och folkbokföringen
(prop. 1989/90:150 delvis).

Anf. 135 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! I det här betänkandet har vi en reservation tillsammans med centern och fyra egna reservationer.

Den viktigaste reservationen är den som berör folkbokföringsreformen, reservation 2. Jag yrkar bifall till den. Som även utskottet anför har Svenska kyrkan med kompetent personal skött folkbokföringen utomordentligt bra. Med hänsyn härtill och till den fördyring som kommer att uppstå bör det av riksdagen fattade principbeslutet om folkbokföringen upphävas. Vi tycker dessutom att riksdagen skall som sin mening ge regeringen till känna att folkbokföringen bör skötas på samma sätt som hittills.

Sedan vill jag nämna något om vår femte reservation om arkivhantering. I och med de nya uppgifter som kommer att införas i folkbokföringen raderas gamla tidigare registrerade uppgifter bort. Det är dystert. Vi har ju världens äldsta folkbokföring. Den kom till redan 1749. Därmed kan man säga att den snart är 350 år, såsom det också står i betänkandet. Vi beklagar denna utarmning och tycker att man borde ha behållit församlingsindelningen med sina anor i medeltidens socknar, som för de flesta framstår som mera överensstämmande med hembygds känslan än skattekontorets verksamhetsområde. Vi vill helst inte se dessa uppgifter hos skattemyndigheterna.

Anf. 136 ISA HALVARSSON (fp):

Fru talman! Folkpartiet står bakom en reservation när det gäller genomförandet av folkbokföringsreformen. Vi menar att beslut i anslagsfrågan borde ha anstått till dess att remissvaren hade kunnat presenteras och organisationskommitténs förslag hade beretts av regeringen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag under mom. 7, som är speciellt glädjande. Där har vi i folkpartiet äntligen fått stöd för ett gammalt krav på att misshandlade kvinnor skall få byta personnummer. Detta har alltså utskottet föreslagit att ge som sin mening regeringen till känna.

Anf. 137 GÖREI THURDIN (c):

Fru talman! Centern har alltsedan frågan om folkbokföringens överföring från Svenska kyrkans församlingar till lokala skattemyndigheter började diskuteras varit fullständigt emot den. Vi tycker att det tyder på en undervärdering av de uppgifter som finns ute på församlingarna. Det visar bristande tilltro till att rationaliseringar av folkbokföringen hade kunnat genomföras i Svenska kyrkans regi.

Det verkar som om vi inte kan få det tidigare beslutet upphävt, vilket vi hela tiden kämpat för. Det är beklagligt. Att riksdagen här går mot kyrkomötets majoritet visar hur litet känsla man har för denna frågas förankring bland människorna.

Dessutom kommer det att vålla svårigheter för släktforskning i framtiden. Många som ägnar sig åt släktforskning har hört av sig och berättat om de problem som kommer att uppstå.

Jag skall inte förlänga debatten i denna sena timme. Jag vill bara yrka bifall till reservation 2 där vi begär att det tidigare beslutet upphävs.

Jag skulle ändå vilja visa på en sak som vi inte ställt oss bakom. Det är en skrivning som jag tycker innebär ett misstänkliggörande av de anställda ute i pastoraten. Utskottet framhåller: "Utskottet vill samtidigt anmärka att utskottet utgår från att pastoraten – utan något uttalande därom från riksdagen – medverkar i den utsträckning som behövs i arbetet med att föra över informationen från de personakter som förs i dag till de nya datorbaserade folkbokföringsregistren."

Det ligger ett litet förtäckt hot i detta! Man kan alltså tänka sig att andra åtgärder skall vidtas, om pastoraten inte fogar sig i det beslut som riksdagen har fattat. Om man alltid skulle ha den inställningen, skulle det medföra att vi här i riksdagen, så snart vi fattade ett beslut, skulle göra en sådan anmärkning så att länsstyrelser och andra myndigheter verkligen följde det fattade beslutet.

Anf. 138 ISA HALVARSSON (fp):

Fru talman! Jag vill bara hänvisa till det särskilda yttrande som folkpartiet har avgivit vid detta betänkande och där vi behandlar den sist nämnda frågan.

Anf. 139 MARIANNE ANDERSSON i Gislaved (s):

Fru talman! I oktober 1987 beslutade riksdagen att folkbokföringen skulle organiseras om. Beslutet innebar att skattemyndigheten skulle ta över folk-

bokföringen från pastorsexpeditionerna. Den nya organisationen skulle börja tillämpas den 1 juli 1991. En organisationskommitté tillsattes för att utreda hur folkbokföringen skulle organiseras i framtiden.

Ett delbetänkande har nu lagts fram, och det går ut på att skattemyndig-
heten skall ha huvudansvaret för folkbokföringen och att försäkringskassorna
skall vara behjälpliga med viss service till allmänheten.

För att man skall kunna leva upp till beslutet om att den nya organisatio-
nen skall vara genomförd den 1 juli 1991 måste medel anvisas så att man
redan nu kan börja föra över uppgifter från pastorsexpeditionerna till skatte-
myndigheten. Det har begärts ett reservationsanslag om 370 milj.kr. för
detta ändamål.

Ett antal motioner har väckts i frågan. I motionerna har krävts dels att
några medel inte skall anvisas, dels att beslutet om omorganisationen skall
rivas upp.

En majoritet i riksdagen beslöt 1987 att reformen skulle genomföras, och
jag kan inte se att det finns majoritet för någon annan uppfattning i dag hel-
ler. I samband med beslutet fördes många och långa diskussioner, och jag
tycker inte att vi i dag skall förlänga debatten med en ytterligare diskussion.

Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan i utskottets betänkande
SkU33 och avslag på de reservationer som har väckts i ärendet.

Jag vill dock göra några kommentarer med anledning av motionerna
Sk319 yrkande 2 och Sk904, vilka behandlar byte av personnummer.

Utskottet är väl medvetet om det tilläggsdirektiv som 1983 års folkbokför-
ingskommitté fått vad gäller byte av personnummer. Vi vet också att ett be-
tänkande är att vänta vilken dag som helst. Men vi i utskottet tycker ändå
med tanke på frågans mycket stora vikt, framför allt för de människor som
utsätts för hot, att vi vill ge regeringen till känna att den skyndsamt bör
komma med förslag angående byte av personnummer.

Anf. 140 GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att nämna en association jag fick när Mari-
anne Andersson i Gislaved talade om den majoritet som fattade beslutet om
överförande av folkbokföringen till skattemyndigheterna. Vad den majorite-
ten åstadkommer med detta beslut är en stor försämring för landsbygdsför-
samlingarna och för folket på landsbygden, inte minst för kvinnorna. Det
kommer i morgon att med samma majoritet fattas ett beslut om en skattere-
form som också den kommer att bli negativ för landsbygdsbefolkningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 26 §.)

26 § Beslut

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1989/90:NU38,
NU21, NU22 och NU26 samt skatteutskottets betänkande 1989/90:SkU33.

Näringsutskottets betänkande NU38

Mom 1 (lagförslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 28 för reservation 1 av Rolf L Nilson och Krister Skånberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (tillämpning av lagen om utländska förvärv av svenska företag)

Utskottets hemställan bifölls med 200 röster mot 92 för reservation 2 av Per Westerberg m.fl. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (generella begränsningar av ägande i bank- och försäkringsaktiebolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Roland Larsson och Håkan Hansson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU21

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (avskaffande av femte fondstyrelsen)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 129 för reservationen av Hadar Cars m.fl.

Näringsutskottets betänkande NU22

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU26

Mom. 8 (exportfrämjande verksamhet i Östeuropa)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 127 för reservation 3 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 11 (resurser för allsidig Europainformation)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 28 för reservation 4 av Rolf L Nilson och Krister Skånberg.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU33

Mom. 3 (folkbokföringsreformen)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 103 för reservation 2 av Bo Lundgren m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

27 § Ändring av antalet suppleanter i kulturutskottet och utrikesutskottet

Från valberedningen förelåg förslag
dels att antalet suppleanter i kulturutskottet skulle utökas från 20 till 21,
dels att en extra suppleantplats i utrikesutskottet som tidigare tilldelats
folkpartiet nu skulle dras in.

Kammaren biföll dessa framställningar.

28 § Meddelande om val av ytterligare suppleant i kulturutskottet

Förste vice talmannen meddelade att val av en ytterligare suppleant i kulturutskottet skulle ske vid morgondagens sammanträde.

29 § Kammaren åtskildes kl. 23.58.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Tisdagen den 12 juni

1 § Val av en riksdagens ombudsman (justitieombudsman)	1
Olle Svensson (s)	
2 § Avsägelse	1
3 § Justering av protokoll	1
4 § Partiledardebatt med anledning av skattepolitiken och den ekonomiska politiken	2
Carl Bildt (m)	
Bengt Westerberg (fp)	
Olof Johansson (c)	
Lars Werner (v)	
Claes Roxbergh (mp)	
Statsminister Ingvar Carlsson	
5 § Förnyad bordläggning	51
6 § Den ekonomiska politiken, m.m.	51
Finansutskottets betänkande FiU40	
Debatt	
Lars Tobisson (m)	
Anne Wibble (fp)	
Gunnar Björk (c)	
Lars-Ove Hagberg (v)	
Carl Frick (mp)	
Roland Sundgren (s)	
Tredje vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)	
Finansminister Allan Larsson	
Sonja Rembo (m)	
Elver Jonsson (fp)	
Börje Hörnlund (c)	
Bo Nilsson (s)	
<i>Beslut skulle fattas den 13 juni</i>	
7 § Ajournering för middagsuppehåll	130
8 § Återupptagna förhandlingar	131
9 § Den kommunala ekonomin	131
Finansutskottets betänkande FiU29	
Debatt	
Rune Rydén (m)	
Anne Wibble (fp)	
Ivar Franzén (c)	
Lars-Ove Hagberg (v)	
Carl Frick (mp)	

Arne Andersson i Gamleby (s)

Beslut skulle fattas den 13 juni

10 §	Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 9 och 11 juni	145
	Bostadsutskottets betänkande BoU21	145
	Jordbruksutskottets betänkande JoU22	146
	Jordbruksutskottets betänkande JoU23	147
	Finansutskottets betänkande FiU37	147
	Konstitutionsutskottets betänkande KU40	148
	Trafikutskottets betänkande TU29	148
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13	148
11 §	Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	151
	Skatteutskottets betänkande SkU34	
	Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	151
	Lagutskottets betänkande LU38	
	Uppskov med behandlingen av vissa motioner	151
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU26	
	Beslut	151
12 §	Beslut om samlad votering	151
13 §	Pensionsfrågor	151
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU20	
	Debatt	
	Margit Gennser (m)	
	Barbro Sandberg (fp)	
	Karin Israelsson (c)	
	Margó Ingvardsson (v)	
	Ragnhild Pohanka (mp)	
	Ingegerd Elm (s)	
	<i>Beslut fattades under 15 §</i>	
14 §	Höjda studiestödsbelopp m.m. som kompensation för vissa skatteeffekter	158
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU26	
	Debatt	
	Gullan Lindblad (m)	
	Rune Backlund (c)	
	Margó Ingvardsson (v)	
	Ragnhild Pohanka (mp)	
	Arne Mellqvist (s)	
	<i>Beslut fattades under 15 §</i>	
15 §	Beslut	163
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU20	163
	Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU26	164
16 §	Beslut om samlad votering	164
17 §	Vissa ekonomiska styrmedel inom miljöpolitiken, m.m.	164
	Jordbruksutskottets betänkande JoU24	
	Debatt	
	Ingvar Eriksson (m)	
	Lars Ernestam (fp)	

Lennart Brunander (c)	
Gösta Lyngå (mp)	
Annika Åhnberg (v)	
Jan Fransson (s)	
<i>Beslut fattades under 19 §</i>	
18 § Godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter	171
Socialutskottets betänkande SoU28	
Debatt	
Anita Stenberg (mp)	
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)	
Ulla Tillander (c)	
Maj-Inger Klingvall (s)	
<i>Beslut fattades under 19 §</i>	
19 § Beslut	175
Jordbruksutskottets betänkande JoU24	175
Socialutskottets betänkande SoU28	175
20 § Beslut om samlad votering	176
21 § Ägandet i banker och andra kreditinstitut, m.m.	176
Näringsutskottets betänkande NU38	
Debatt	
Per Westerberg (m)	
Isa Halvarsson (fp)	
Håkan Hansson (c)	
Rolf L Nilson (v)	
Loui Bernal (mp)	
Birgitta Johansson (s)	
<i>Beslut fattades under 26 §</i>	
22 § Allmänna pensionsfonden	179
Näringsutskottets betänkande NU21	
Debatt	
Karin Falkmer (m)	
Björn Kaaling (s)	
Loui Bernal (mp)	
<i>Beslut fattades under 26 §</i>	
23 § Förmedling av utländska försäkringar, m.m.	181
Näringsutskottets betänkande NU22	
<i>Beslut fattades under 26 §</i>	
24 § Exportfrämjande verksamhet i Östeuropa, m.m.	181
Näringsutskottets betänkande NU26	
Debatt	
Per Westerberg (m)	
Gudrun Norberg (fp)	
Per-Ola Eriksson (c)	
Reynoldh Furustrand (s)	
Krister Skånberg (mp)	
<i>Beslut fattades under 26 §</i>	
25 § Tilläggsanslag till skatteförvaltningen och folkbokföringen	182
Skatteutskottet betänkande SkU33	

	Debatt	
	Hugo Hegeland (m)	
	Isa Halvarsson (fp)	
	Görel Thurdin (c)	
	Marianne Andersson i Gislaved (s)	
	<i>Beslut fattades under 26 §</i>	
26 §	Beslut	184
	Näringsutskottets betänkande NU38.	185
	Näringsutskottets betänkande NU21.	185
	Näringsutskottets betänkande NU22.	185
	Näringsutskottets betänkande NU26.	185
	Skatteutskottets betänkande SkU33	185
27 §	Ändring av antalet suppleanter i kulturutskottet och utrikesutskottet	186
28 §	Meddelande om val av ytterligare suppleant i kulturutskottet . .	186